

Északamerika politikai beosztása.

KANADA

EGY EURÓPAI BEVÁNDORLÓ MEGVILÁGÍTÁSÁBAN

ÍRTA:

ZÁGONYI SÁMUEL

M. KIR. NYUGALMAZOTT ALEZREDES

Ára 72 ezer korona, vagy 5 pengő 80 fillér
Amerikában 1 dollár

A SZERZŐ KIADÁSA
Budapest és Brigdeport, Conn.

1 9 2 6.

MINDEN JOG — AZ IDEGEN NYELVEKRE
FORDÍTÁS JOGA IS — FENNTARTVA.

Nyomatott a váci kir. országos fegyintézet könyvnyomdájában.

TARTALOMJEGYZÉK.

	Oldal
ELŐSZÓ.....	9
EURÓPA KIVÁNDORLÁSI, A TÖBBI VILÁGRÉSZEK BEVÁNDORLÁSI VISZONYAI ÁLTALÁBAN	13

KANADA.

FÖLDRAJZI RÉSZ.

Kanada fekvése és politikai beosztása.....	18
Domborzati viszonyai.....	19
Vízrendszere.....	21
Talajviszonyai.....	20
Éghajlata.....	23
Területének növénytakarója (Erdőségei).....	24
Terményei.....	24
Bányászata.....	26
Állatvilága.....	27
Földfelmérési rendszere.....	28

TÖRTÉNELMI RÉSZ.

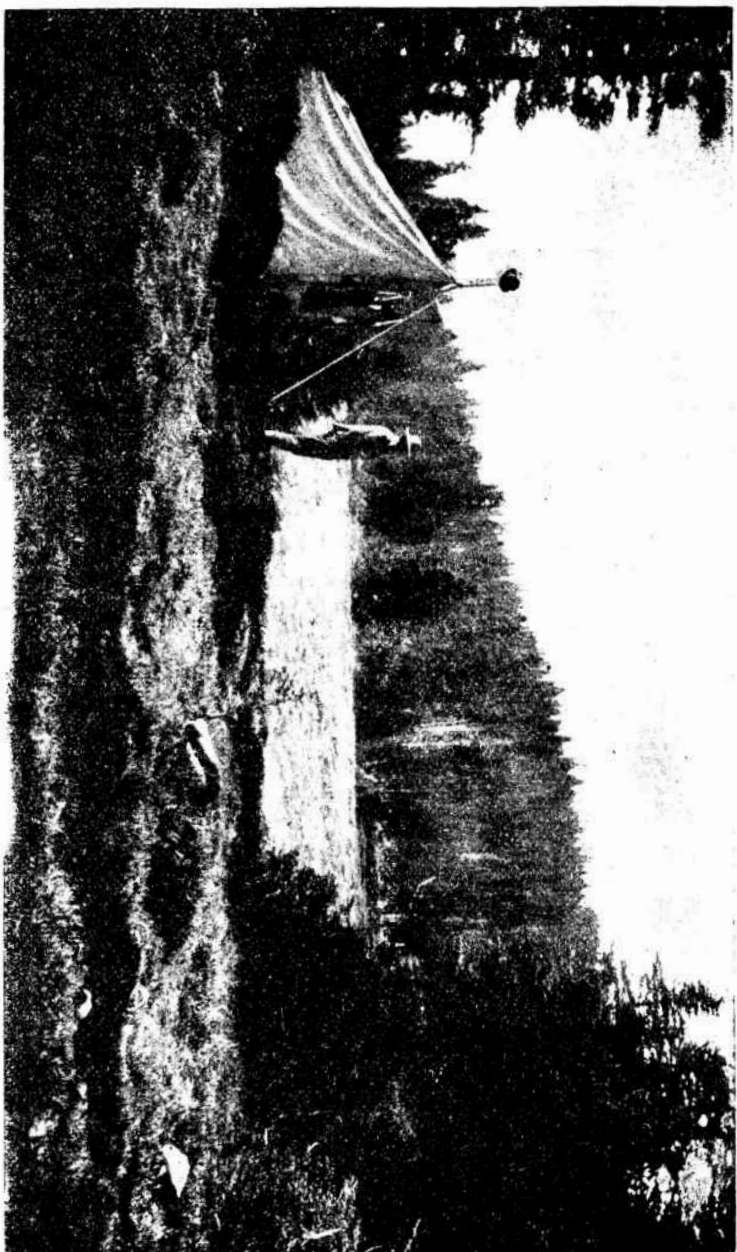
Kanada felfedezése. A francia uralom kora.....	29
Kanada angol birtok.....	30
A politikai átalakulások kora.....	31
A közlekedési vonalak, valamint a posta, távírda, telefon fejlődése a jelenkorig.....	33
Kanada népessége. A lakosság foglalkozása, Iskolaügy. Vallásügy. Igazságszolgáltatás.....	41

KANADA BEVÁNDORLÁSI VISZONYAI.

A Dominion gazdasági helyzete.....	47
A bevándorlás irányításának alapelvei.....	50
Bevándorlók mint szerencsevadászok.....	52
A bevándorlási törvény fontosabb határozványai	54
Az európai bevándorlók céljai általában, és törekvések elbírálása kanadai megvilágításban.....	70
Kanadából az Egyesült Államokba engedély nélkül bejutni céltalan ábrándozás.....	73
Intelem a kivándorlókhoz.....	75
A háború utáni gazdasági krízis és ennek következményei	81
Kanada földművelő munkásviszonyai.....	84
Állami kísérleti állomások.....	91
A mezőgazdasági gépberendezések bevezetése és alkalmazásának visszafejlődése.....	91
A mezőgazdasági tevékenység vázlatosa a mezőgazdasági gépek rövid ismertetése.....	92
A termények értékesítése.....	107
Kanada állattenyésztése.....	111
Tejgazdaságok és ezek jövője.....	119
Vegyes farmgazdálkodás.....	121
Adóviszonyok.....	123
Vadászat.....	124
Halászat.....	125
Lakásviszonyok, farmberendezések.....	126
Tűz- és jégkárrok.....	135
Ruházkodás.....	136
Családi élet.....	136
Társasélet.....	138
A szeszes italok árusításának korlátozása	139
A földszerzés lehetősége.....	139
Az állami földek igénybevétele.....	141
Földvétel a birtokok eredeti tulajdonosaitól	144
Földvétel telepítési társaságoktól.....	148
Az ügynökök tevékenysége.....	150

	Oldal
EGY TELEPÍTÉSI VÁLLALKOZÁS MEGVILÁGÍTÁSA.....	153
KANADA LEGÚJABB TELEPÍTÉSI MÓDSZERE.....	158
HÁROM KIVÁNDORLÓ ÉLMÉNYEI AZ Ó-HAZÁTÓL AZ ÚJ OTTHONIG:	
Az utazás.....	161
Élményeik elbeszélése 6 év után:	
„A” mint állami földtelepes.....	167
„B” mint munkás síb.....	183
„C” mint bérlő.....	196
Kialakult véleményeik.....	200
MÓDOSÍTÁS A BEVÁNDORLÁSI TÖRVÉNYEN.....	203
ZÁRSZÓ.....	206
KANADA PÉNZ- ÉS FONTOSABB MÉRTÉKEGYSÉGEIT lásd a térkép hátoldalán.	

**1. térkép mint függelék
és illusztrációk a 2., 8., 97., 127., 129. és 131. oldalakon.**

A kanadai „uj földesur“ első tanyája.

A háború utáni Magyarország gazdasági életének egyik legszomorúbb kórtünete a kivándorlás utáni törekvés, mely minden más betegségnél több áldozatot követel.

Nem azért, mintha minden kivándorlás mindig elítélendő és következményeiben káros lett volna. Mert, ameddig a világszerte szabadon be- és kijárhatott és ott a fajokonok által felderített viszonyok között keresethez juthatott, addig dolgos keze nyomán vöröstetejű cserepes házak épültek Magyarország legszegényebb vidékein is. A hazavitt dollárok ott sok birtokot tettek tehermentessé s a visszavándorlók világlátottsága egészséges eszmékkel gyarapította a nemzetgazdaságot.

Más idők — más viszonyok. A háború egyszerre felborította a világgazdaság amúgy is sokszor kátyúba került szekerét, melynek súlyát és következményeit mi érezzük legjobban, akik alul kerültünk; akik ennek a katasztrófának az áldozatai lettünk.

De míg egyes betegségek lázvirágosarcú rabjainak fájalmát az orvosi tudás jótékony befolyása csillapítani igyekszik, addig a mi elégedetleneinket a kivándorlás szérumának befecskendezésével teszik még nyugtalanabbá, még betegebbé.

A kivándorlók félve-reménykedő gondolatvilágának lélekölő

bizonytalanságát átérezve, ellenálhatatlan vágy ébredt lelkemben, hogy további sorsukat a maga valójában megismerjem. Érett megfontolás után lépteimet velük együtt azon világrész felé irányítottam, mely nekik reményekben legtöbbit ígért: Északamerikába jöttem.

Abba a légkörbe, ahol az emberi képesség a természet összadományát, valamint eddig kifürkészetlen anyagi javainak felkutatásai és kihasználásai a „keresni akarás” kérésselhetetlen szigorával határt nem ösmerő energiával azt. Ahol mindenkinek egyedüli célja

ma jobban mint valaha, saját előnyére kihasználni mindazt, ami hatáskörén belül esik, — beleszámítva az embert is, = akit jó- vagy bal-szerencséje ezen törekvések légkörébe vont.

Az új világrész intenzív tevékenysége a dolgozók soraiból a természetes elhasználás útján nagyobb tömegeket választ ki, mint amennyit saját erőforrásaiból utánpótolni képes. Ezenkívül vannak oly munkaalkalmak, melyeket a benschülöttek vagy a régi bevándorlók vállalni nem hajlandók. Amerikának a munkáshiány egyrészét az Európában megélhetésüket nem találók soraiból kell pótolnia; a két világrész egymásra utaltsága tehát nyilvánvaló.

De míg Európa kivándorlásra utalt embertömegeinek kevés munkával megélni akarása Északamerikában ismeretlen, tarthatatlan fogalom, ijesztőnek, visszariasztanak tűnne fel a maga valóságában odaát a mindent könyörtelenül kihasználni akarás törekvése. E kettő között felfogásban és térben fennálló ürt kitölteni a szállítási vállalatok és az áttatok irányított ügynöki kar van hivatva, kiknél ezen tevékenység üzletszerű élethivatás lévén, célhozvezető eszközeikben válogatóság nem is lehetnek. Míg a szállítási vállalatok a kivándorlók kiszállításával busás keresethez jutva céljukat nagyrésztben elérték, addig a kivándorlókat munkához juttatni hivatott ügynöki kar a bevándorlók elhelyezése szempontjából eléggé lelkiismeretesnek nem bizonyult. Felelőtlen elemek kivándorlásra késztető, nem mindig helytálló ígéretei, másrésztől az általuk oktanul felidézett, de nagyon hamar szétfoszló reményfelhő aztán oly helyzetet teremtenek, mejnyek nagyon is reális légkörében a keserű csalódás igen gyakori s a nincstelenség és reménytelenség sokaknál a kétségbeesésnek ad helyet. Az anyaország a kivándorlók munkabíráásával s ennek kivándorlási költségeivel szegényebb, Északamerika egy elégedetlen, csalódott emberrel gazdagabb lett.

Könyvem Kanadának, a kivándorlók ezidőszerinti Mekkájának korrajza akar lenni a célból, hogy az ide bevándorolni szándékozó kai a Dominion nagyon nehéz gazdasági viszonyaival nagy vonásokban előre megösmertesse.

Tizenegy hónapon át mint munkás jártam be Kanadát —/ott minden munkaalkalmat megragadva — hogy bevándorlóink sorsát a tényeknek megfelelőleg megismerhessem. Ha tapasztalataimon alklpuló fejtegetéseim által egyrészt a Kanadában hirtelen meggazdagodni

vágyók tömegét, másrészt pedig a vágyaikban és reményeikben csalódottaknak (és az ó-hazába reménytelenül visszavágyóknak) számát csökkentenem sikerül — úgy magam elé tűzött feladatomat megoldottnak, célomat elértnek tekintem.

Ha pedig valaki okvetetlenül ki akar hazájából vándorolni: vessünk világotosságot jövője szürke ködébe, ne fizesse meg a tandíjat a bizonytalanság útvesztőjében mindenki külön-külön. Egyengessük úgysis imbolygó léptei alatt az élet rögös útját, melyen előtte már oly sokan — nyomtalanul — eltűntek.

Ennek a könyvnek az anyaga nem évtizedek magasröptű gondolatainak szüleménye, hanem a helyszínén szerzett tapasztalataimból lett merítve.

Megírására a mindennapi élet önfenntartó, nagyon terhes munkája után tértem meg a Prairiek csontfagyasztó hideg éjszakáin a telepések sátorlakásába, a koszházak és munkástömeglakások hangzavaros, füstös levegőjébe, vagy a 45 C. fokos hidegben munkanélkül éhenjárók nyomortanyáira. Napi 12—14 órai fizikai munkateljesítés után fogtam tollat izomlázás, kérges kezeimbe, hogy kialakult véleményemet az éjfélutáni órákig naponként papírra tehessem. Gondolataim formába öntése és színes mezbe öltöztetéséhez hiányzott az idő és a kultúrélet derűs nyugalma.

Könyvem kéziratát azonnal hazaküldtem az ó-hazába, hogy megjelenését idővesztés nélkül lehetővé tegyem. Magam pedig bejárom az Egyesült Államok magyarlakta vidékeit, hogy honfitársainkat szerzett tapasztalataim felől az összmagyarság érdekvédelmé céljából megfelelőleg tájékoztassam.

El vagyok reá készülve, hogy az ellenérdekek felvonultatják ellenem a legkülönfélébb rendű és rangú, busásan megfizetett zsoldosok egész légióját, kik csatasorba állítják velem szemben minden harci eszközüket.

Mentől több ellenség, annál több becsület! Ha támadásaik pergőtíze árán csak egyetlen egy embert sikerülne is megállítanom vagy gondolkodásra készítenem a kivándorlás nagyon meredek lavinautján, úgy az én fáradtságom kellőképen meg van fizetve.

Montreal, Que. (Kanada) 1926. március hó.

ZÁGONYI.

Minthogy könyvem ezidőszerint már sajtó alatt van, ezen a helyen mondok hálás köszönetet az amerikai lelkészi karnak és amerikai barátaimnak azért a minden téren megnyilvánuló jóságos támogatásért, melyben engem az Amerikai Egyesült Államokban megtartott felolvasó körutam alkalmával vallásfelekezet! különbség nélkül támogatni szívesek voltak.

Minden alkalmat meg fogok ragadni, hogy velem szemben tanúsított jóságukat adott esetben hasonlóval viszonyozhassam.

Brigdeport, Conn. 1926. augusztus hó.

SZERZŐ.

EURÓPA KIVÁNDORLÁSI, A TÖBBI VILÁGRÉSZEK BEVÁNDORLÁSI VISZONYAI ÁLTALÁBAN.

Az 1914—18. világháború előtti statisztikai adatok szerint az öt világrész szárazföldje kereken 137 millió négyzetkilométert tett ki 1521 millió lélekszámmal, melyből Európa 10 millió négyzetkilométerén 375 millió embernek adott helyet. Négyzetkilométerenkint esett Európában 37, Ázsiában 20, Afrikában 5, Amerikában 3, Ausztráliában 2 ember.

Európa őstermelésének kedvező éghajlati és talajviszonyai, ipari és kereskedelmi fejlettsége lehetővé, a viláгурalomban elfoglalt vezető szerepe s ebből eredő anyagi jóléte érhetővé tette aránylag kicsi területének sűrű népességét. De hogy ezen terület hova-tovább felvevő képességének szélső határaihoz kezdett közeledni, mutatta a kivándorlás mindig növekvő arányszáma, mely a háború előtt egyes évtizedekben a 8 millió lélekszámot is elérte, tehát Európa lakosságának ca. 2%-át tette ki. Visszavándorlás utján alig térült meg a kivándorlók számának csekély töredéke.

Az Európán kívüli négy világrész felvevőképessége annak idején elsősorban Északamerika ipari fejlődésében, Afrika és Dél-amerika gyarmatosítási hajlandóságában, ázsiai Oroszország, valamint Ausztrália intenzívebb talajművelési törekvéseiben lelte magyarázatát.

Ezen földrészekben a bevándorlást nagyon kevés korlátozással a gazdasági törekvések irányították, míg Európában a szabad kivándorlásnak az egyes államok Európán kívüli gyarmatosítási törekvésein, valamint a véderőtörvények határozmányain kívül alig volt akadálya. A kivándorlóknak több mint fele földművelő volt.

A világháború ezen a téren is változott viszonyokat teremtett.

Európai vonatkozásban szólva: a hadviselő államok haderejének eredeti állománya, valamint a legöregebb évfolyamokig vissza-

nyúló utánpótlása túlnyomólag az őstermelést űzők soraiból vette emberanyagát, míg az ipari munkásság — egyes beszüntetett békeiparok kivételével — hadiszolgálat alól félmentve a mögöttes országrészekben ipari üzemekben nyert beosztást. A katonai szolgálatra mégis bevonult iparosok nagyrésze ismét a hadrakelt sereg körletében nyert képességeinek megfelelő tűzvonalonkívüli alkalmazást. Ennek folytán a háború embervesztésének és munkaképtelenjeinek nagyrésze a földművelők soraiból került ki. Az ellátás szempontjából nagyon fontos őstermelés folyton csökkenő munkarejének veszteségét az irányító körök géperővel igyekeztek pótolni, ami ismét az ügyis végletekig igénybevett ipari tevékenységet és anyagutánpótlást terhelte meg, s ismét több iparilag képzett munkást vont el a katonai szolgálattól.

A vagyoni eltolódás folytán a békebeli középosztály lett földönfutóvá, míg a pénzösszpontosító intézmények és az ehhez közelálló a közönség vagyonára s cégeik presztízsére támaszkodva — kihasználták a konjunktúra mindig kedvezőbb esélyeit s arányaiban mérhetetlen vagyonösszevonást végeztek, addig a harcfrontban küzdő vagy elesett harcosok családjai az üzleti élet konjunktúrájától távol a mögöttes országrészek nehéz viszonyaival lélekőrítő, meddő küzdelmet folytattak. Vagyoni összeomlásukat a háború utáni évek valutáris értékcsökkenésével lefolyt tőzsdei események tetőzték be.

Amilyen különbséget találunk a semleges államok, valamint a „győzők” és „legyőzöttek” között gazdasági viszonyok tekintetében, oly arányú kivándorlási törekvésekkel állunk szemben a különböző európai államokban. Hogy aztán a tényleg kivándorlók száma alig éri el a háború előtti években kivándoroltak egyheted részét, ennek oka az Európán kívüli világrészek változott viszonyaiban és a kivándorolni törekvők nagyrészeének teljes vagyontalanságában keresendő.

A négy világrészt e tekintetben három egymástól teljesen különböző csoportra kell osztanunk.

Ázsia. Ázsiai Oroszország, mint Oroszország nagy egészben, a bolsevizmus által teremtett, sajátos viszonyok folytán gazdaságilag romokban hever. Az a birodalom, melynek felvevőképessége őstermelést és ipari foglalkozást űző bevándorlók tekintetében nem ismert határt, a háború után kivándorló exportállam lett s

ezúton leadja az ország belviszonyaival tovább küzdeni nem akaró, de céltudatos munkához szokott dolgozó tömegeinek legjavát.

Ázsia többi államai népességeik tulszaporodásának nehéz gondjaival küzdenek. De ezeknek faji keveredése a bevándorlásra utalt világrészek nemzetiségeivel ez utóbbiak szempontjából kívánatosnak nem látszik. Ezen világrész bevándorlás szempontjából ezidőszerint tehát nem jöhet tekintetbe.

Afrika, Ausztrália, valamint Amerikának az Egyesült Államokon kívüli részei népességének gondolatmenete és politikai iránya tekintetében a háborús tapasztalatok folytán korszakalkotó változásokon mentek át. Ezen népfajok bevonása küzdelembe az európai harctereken a műveletlen vagy kevésbé művelt népeknél is öntudatra ébresztette a felettök uralgó európai népek reájok utaltságának tudatát s életre keltette — alátámasztva a harcba bevontak világlátottságától és tapasztalataitól — a szeparációs törekvések egész sorozatát. S amíg ezen földrészek, gyarmatok és dominiumok sok esetben hasznot űző foglalkozást tudnának adni népességeik sokszorosának, addig politikai törekvések őket a bevándorlók saját szempontjukból előnyösnek látszó megválogatására utalják. A nekik politikailag és foglalkozásuk szerint megfelelő bevándorlóktól is többé-kevésbé terhes anyagi erők felmutatását követelik, ami viszont Európa elszegényedett kivándorlásra utáltjainak részéről alig leküzdhető akadályokba ütközik.

Afrika és Ausztrália éghajlati és kulturális viszonyaiknál fogva nem bizonyultak alkalmasnak arra, hogy középeurópaiak az ottani helyzetbe beilleszkedhessenek.

Dél- és Középmamerika, valamint Cuba kedvezőtlen bevándorlási viszonyairól tesz tanúságot Középeurópából az 1924. év utolsó s 1925. év első hónapjaiban oda kivándorolt néhány ezer család szomorú esete, kik több havi ott tartózkodás alatt utolsó garasait is felélve, az elhelyezkedés teljes hiánya folytán keserű csalódással régi hazájukba voltak kénytelenek visszatérni.

Elüthően a fentt vázoltaktól, lényegében és arányaiban teljesen különböző viszonyokat mutatnak fel az európai kivándorlás szempontjából az Északamerikai Egyesült Államok.

Ugyanis: ezen államok gazdasági élete a háború előtti év-

tizedekben úgy az őstermelés mint a bányászat és ipar terén oly óriási lendületet vett, hogy a bevándorlók nagy tömegét — nemzeti-ségi és gazdasági politikájának megfelelően — kivétel nélkül el tudta helyezni s a népfajok és osztályok közötti céltudatosan irányított eltolódás nemzeti politikájának megfelelő erőket vetett fel-színre s juttatta ezeket minden téren vezető szerephez.

Egyrésről az Egyesült Államok céltudatos telepítési poli-tikája, másrésről a nemzetiségi irányelvek nélkül otthonról elbocsáj-tott s új hazájukban jól fizetett ügynökök által szétszórta letelepített bevándorlók tájékozatlansága eredményezte, hogy ezek idővel, érzésükben, nyelvükben és szokásaikban nagyon kevés kivétellel elvesztették nemzeti jellegüket.

Teljesen kívül hagyom fejtegetéseimből az Amerikai Egyesült Államok háborúban résztvevő, a népesség arányához elenyészően csekély hadseregének létszámát, mivel ennek felállítása és kiegé-sztése egyrészt a szabad államok önkéntesekre támaszkodott, s saját polgárságából nagyobb számú komoly munkaerőt nem vont el az államgazdaságtól.

Az Egyesült Államok technikai fejlettsége és felkészültsége, amely 110 millió ember munkaerejére és bőséges anyagforrá-sokra támaszkodott a háborús követelmények folytán oly óriási arányokban lett kiépítve, hogy ez az Államok háború utáni gazda-sági viszonyaira kihatás nélkül nem maradhatott. A békeiparrc visszaformált és átalakított háborús ipari berendezések a habon alatt minden más foglalkozástól elvontak és iparilag kiképzettel óriási gárdájával a legkülönfélébb iparcikkek oly tömegét állítottál elő, melynek a kereskedelem részben Európa elszegényedése é ipari túltengése folytán piacot teremteni képtelennek bizonyult. A Államok a bevándorlás csökkentésére irányuló rendszabályok beve-zetésére kényszerültek.

Az eredeti foglalkozásuktól (földművelés, állattenyésztés, bányá-szat) elvont, újonnan kiképzett ipari munkásság könnyebb életmódhoz nagyobb igényekhez szokva, eredeti foglalkozásához visszatérni nem hajlandók, így a korlátozás mellett bevándoroltak nagy részben ezen foglalkozások betöltésére vannak utalva.

Európa gazdasági válsága még nem ért véget s változó esélyei hovatovább annál több áldozatot követelnek. Hajótöröttjei

s ezen világrész 400 millió lakosságának emberfölöslege lázban égő, tétova tekintettel kutat a négy világrész azon tája felé, mely lehetőséget ígér az elhelyezkedésre.

De míg a kivándorlásra utaltak túlnyomó része a vagyoniilag letört szellemi munkások s az iparilag képzettek soraiból kerül ki, addig a bevándorlókat felvevő világrészek legkülönbélebb politikai alakulatai csak földművelő munkásoknak nyitják meg kapuikat. Így az eddig más foglakozást űző kivándorlóknak a helyváltáshoz szükséges pénzüsszegek megszerzésének lehetőségén kívül az élethivatás változásával járó nehézségek képeznek nagyon kevesektől sejtett, rendkívüli önmegtagadást és energiát igénylő akadályokat.

KANADA.

FÖLDRAJZI RÉSZ.

Kanada fekvése és politikai beosztása.

Kanada Északamerikának a 49-ik szélességi foktól a Jeges-tengerig terjedő legészakibb részét foglalja el. Határait keleten az Atlanti-tenger, nyugaton a Csendes-óceán (Pacific-tenger), délen az Amerikai Egyesült Államok északi határa s északon az Északi Jeges-tenger képezi. Kivétel ezen területből Alaska, a szárazföld északnyugati csúcsa, melyet Ázsiától a Behring-szoros választ el s a Csendes-tenger vele összefüggő partvidékének egy részével együtt az Egyesült Államok tulajdonát képezi.

Kanada területe mintegy nyolc és háromnegyedmillió négyzetkilométer, így nagysága megközelítőleg Európával hasonlítható össze. Legnagyobb szélessége az Atlanti-tengeren fekvő Nowa Skócia keleti csúcsától a Csendes-óceánig meghaladja a 6000 kilométert; magassága az Északamerikai Egyesült Államok határától a Jeges-tengerig több mint 3500 kilométer.

Politikailag Kanada:

„DOMINION OF CANADA”

név alatt az angol birodalomhoz tartozik, zászlószínei piros-fehérek.

Beipolitikailag Kanada 9 tartományra, 3 kerületre és egy területre oszlik, melyek fekvése és politikai beosztása a mellékelt vázlatból vehető ki.

A kilenc tartományból az Atlanti-óceánon lévő Nowa Skócia, New Brunswick és Princ Edward-szigetek a „Tengeri Tartomá-

nyokat” képezik. A Hudson-öböl s a Szent Lőrinc- (St. Lawrence) folyó torkolata között fekvő Labrador-félszigetet a keleti part mentén húzódó keskeny sáv kivételével Quebec-tartomány foglalja el, ^ mely a tőle nyugatra s a Nagy Tavaktól északra elterülő Ontariótartománnyal együtt a voltaképeni történelmi Kanadát képezi. Ezek együtt „Keleti Tartományoknak” nevezetnek.

A Labrador-félsziget fentemlitett keleti partvidékén fekszik a Dominion kötelékébe nem tartozó Labrador angol gyarmat.

Az Ontario és British-Columbia között fekvő, valamint az ettől északra elterülő területek korábban az „Északnyugat” elnevezést viselték. A politikai kialakulás folyama ezeket az Ontariótól egymásután nyugatfelé sorakozó

Manitoba,

Saskatchewan és

Alberta

Prairietartományokra változtatta át, míg az „Északkelet” elnevezést az ezektől és British-Columbiától északra fekvő területek *tartották* meg.

Ez utóbbi területen a Hudson-öböl északnyugati partjától nyugatra, a Prairietartományok és a Jeges-tenger között fekszenek

Mackenzie és

Kewatin kerületek, s ezektől északra mint

harmadik kerület a

Franklin-szigetek.

úgy e három kerület, mint a Mackenzie és Alaska között fekvő, a 19-ik század utolsó éveiben „Aranyelet” botrányáról híres Yukon-terület nagyrészen felderítetlenek s a bevándorlás szempontjából zord éghajlati viszonyaiknál fogva nem jöhetnek tekintetbe. Róluk ezután is csak a teljesség szempontjából tétetik tájékoztató említés.

Kanada domborzati viszonyai.

Kanada és az Északamerikai Egyesült Államok területe a Jeges-tenger és a Mexikói-öböl között észak-déli irányban húzódó,

hegyláncok és fensikok által többé-kevésbé összefüggő egységes hegrendszer képeznek, melyen a politikai határt egy a tengertől tengerig keresztül húzott nagyegészben egyenesnek mondható vonal képezi.

Kanada domborzata három, egymástól különböző csoportra osztható és pedig:

a) a Laurentiumi-tábla (Canadian Shield-nek nevezik), mely a Hudson-öböl egész partvidékét övedzi s nyugaton Manitoba tartományon és Kewatin kerületen keresztül Saskatchewanba nyúlik be, míg délen a Nagy Tavak vidékéig terjed.

b) A „Rocky Mountain” (Sziklás-hegység) és a Kanadai Cordillerák kettős hegyláncai, melyek a Csendes-tenger partjával és egymással párhuzamosan haladva British-Columbiát, valamint Alberta-tartomány és a Yukon-terület egy részét foglalják el.

c) Az Egyesült Államok északkeleti partvidékének párhuzamosan haladó: Appalach-hegység északi kinyulványai, melyek a Tengeri-tartományokra és Ontario déli részeire is átterjednek.

A Laurentiumi-tábla eredetileg magas hegyeit a jégkorszak jégvándorlása csiszolta le mai formájára, mely kristályos durva kőzetének erősen szaggatott jelleget kölcsönöz. Magasabb emelkedései 3 és 700 méter között váltakoznak.

A Rocky-hegység és a Cordillerák egész Északamerikán végignyúló hegyláncainak északi szakaszai Kanada nyugati részét borítják s átlagos magasságuk meghaladja a 3000 métert.

Az Appalachok északi nyúlványainak átlag 1200 méter magáifőgerince a St. Lőrinc-folyó torkolatától délre húzódik, míg délkeleti lejtői lépcsőszerűen simulnak a tengerparthoz, abban a haltenyésztésnek és halászatnak oly kedvező halpadokat képezve. A lejtők lankás területei különösen gyümölcstermelésre alkalmasak.

A Tengeri-tartományokon kívül még a Labrador-félszigetnek, a St. Lőrinc-folyó torkolatának valamint British-Columbiána vannak hal padjai.

A Laurentiumi-tábla és a Rocky-hegység között húzódó mélysik képezi a Prairiesíkságot, mely délfelé az Egyesült Államok területén a Mississippi folyórendszerének völgyében leli folytatását.

Kanada vízrendszere.

A jégkorszak idejében Kanada egész területe jéggel volt borítva, melynek jégvándorlásai lekoptatták a magasabban fekvő puha kőzetű alakzatokat, köztük az eredeti formákhoz mérten kisebb-nagyobb mélyedéseket és észak-déli irányban húzódó völgyeket hagytak. Az így visszamaradt mélyedések adtak helyet a jég elvonulásával annak a sok ezer kisebb-nagyobb tónak is, amely Kanada területét ma is elborítja.

Kanada folyóvizeinek fő vízvásztója a Rocky-hegység, mely a tőle nyugatra eredő folyókat a Csendes-óceánba, a Jeges- és az Atlanti-tenger vízrendszeréhez tartozókat pedig keleti irányba tereli. Ezek többi vízvásztóit kisebb terephullámok képezik.

A Rocky-hegységtől keletre eredő folyók három főcsoportba oszthatók, és pedig:

1. A Mackenzie-folyó a Jeges-tengerbe ömlik s alsó folyása az év legnagyobb részén át be van fagyva. A hajózás és erőfejlesztés szempontjából déli mellékfolyóinak is csak felső folyásai jönnek évenként három-négy hónapra át tekintetbe.

2. A Hudson-öböl folyórendszere a Prairietartományok terményszállításában kitűnő szolgálatot tehetne, ha ezen váltakozó teljesítőképességű víziutak kihasználási lehetőségeit épen az öböl jégviszonyai egy minimumra nem korlátoznák.

3. A St. Lőrinc-roljó, mely a Nagy Tavak és mellékfolyóik víztömegét vezeti le az Atlanti-tengerbe. A hajózást ezen az útvonalon megnehezíti a Erie- és Ontario-tavak között lévő Niagara-vizesés, mely a forgalmat a Welland-csatornára tereli. Ezenkívül a St. Lőrinc felső folyásának medre lépcsőszerűen fekvő kőpadokkal van tele s egész folyását évenként négy-öt hónapra át jég borítja. Úgyszintén jég borítja az év egy részén át a Nagy Tavakat is.

úgy folyóvizekben, mint tavakban legszegényebb része Kánadának a Prairietartományok területe, különösen a Saskatchewan és Alberta déli részei, melyekhez központi fekvésű és a nagy távolságok folytán az óceánok légáramlatai már el nem juthatnak. Ezek egyes vidékein a kutak is ritkák s vannak városkák, melyek ivóvízszükségletét járművekkel kell több mérföldről szállítani.

Öntözőcsatornák építésével, különösen Délalbertában nagyobb arányú kísérletezések folynak, de ezek költségei a jövedelemmel nem állnak arányban.

Kanada talajviszonyai.

A Hudson-öblöt övező fensík déli és délnyugati részének, valamint a Tengeri-tartományok alapkőzetét vékony termőrétegek fedik, csak a mélyebben fekvő területeken hordott össze a víz vegyes összetételű, többé-kevésbé termékeny talajt. Ezen vidékek termőrétegeik sekély mélységét s összetételének esetleges hiányait pótolják részben az Atlanti-tenger csapadékdus enyhe légáramlatai.

A Keleti-tartományok valamint British-Columbia termőföldjének egy része helyilerakodású erdőtalaj, mely a déli régiókban a kedvező csapadék és klímaviszonyoktól elősegítve, gyümölcs-termelésre is alkalmas.

A Prairietartományok termőföldjének jó részét (a levegőből lerakodott) lösz-talaj képezi, melynek a növénytakaró rothadékaival keletkezett vegyülékéből származó „fekete humus” kitűnő termőföld ugyan, de sajátos összetételénél fogva a vizet gyorsan átveszti. Ennek homokkal, agyaggal vagy mindkettő keverékével összevegyülése szabályozza az egyes vidékek többé-kevésbé kedvező talajviszonyát. Ennél fontos szerepet játszik a termőréteg vastagsága mellett az alatta levő agyag-, homok- vagy kavicsrétegek és ezek keverékének aránya, mely a termőréteg által átvesztett nedvesség fenntartása szempontjából a csapadékviszonyok mellett döntő szerepet játszik a talaj termőképességében.

A Prairietartományok északi részeit észak-felé erősödő homokrétegek borítják, melyet a Jégkorszak múlásával visszavonuló jégáram iszaplerakodásaira vezethetünk vissza.

A Rocky-hegység keleti lejtőit és a Prairiesíkságot összekötő hullámos fensík homokos majd kavicsos termőrétege helyenkint jó legelőket szolgáltat, míg nyugat felé haladva köves, majd sziklás erdőtalajba megy át.

Kanada éghajlati viszonyai.

Kanada összterületének mintegy $\frac{1}{8}$ részét kitevő déli föld-sávja még a mérsékelt öv északi peremét képezi, míg az ettől északra fekvő területek már a sarki övhöz tartoznak.

Kanada az éghajlati szélsőséges kilengések hazája, ahol egy rendszeresen ismétlődő vagy periodikusan visszatérő időjárásra a múlt évtizedek tapasztalatai alapján számítani egyáltalán nem lehet.

A 6—7 hónapos, gyakran C. 40—45 fokos hidegben kulmináló tél, a tavaszi és őszi évszakokat nagyon sok esetben majdnem eltünteti, s ezek átmeneti időszakát az árnyékban plus 40—45 C. fokot meghaladó rekkentő nyári hőség esténként minimumra redukálja. De ezen körülmény az enyhe áprilisi és májusi esődus periódust, valamint az 5—6 héten át egész november közepéig benyúló napsugaras őszi időjárást sem zárja ki, míg a legmelegebb nyár közepén átmenetnél kuli fagyokat hozó hideg éjszakák is előfordulnak s a kellemes őszi időjárás több hétig tartó erős fagy és havazások is megelőzhetik.

A csapadékok mennyiségére és megoszlására elsősorban az egyes területek tengertől való távolsága és elzártsága, továbbá tavainak és folyóinak mennyisége és vízbősége mérvadó. Leggazdagabbak csapadékban a Tengeri-tartományok, British-Columbia parti területei, valamint Délontarió a Nagy Tavak közé beékelte félszigete.

Manitoba-tartomány csapadékviszonyait az Atlanti-tenger légáramlatai a nagy távolság miatt már alig befolyásolják, míg erre a Hudson-öböl, a Nagy Tavak, valamint saját tavainak és vadvizes talajának kigőzölgései, valamint erdőgazdag vidékei kedvezőbb befolyást gyakorolnak.

Alberta-tartományt a Pacific-tenger enyhe légáramlataitól a nyugati határával részben párhuzamosan haladó Rocky-hegység hegyláncai zárják el, ami a tartomány déli részének különösen száraz időjárásában jut kifejezésre. Ezen területet a Mississippi délre nyíló medencéjének enyhébb légáramlatai a nagy távolság miatt már nem érhetik el.

A Manitoba és Alberta között fekvő Saskatchewan-tartomány központi fekvése folytán csapadékok tekintetében legszélsőségesebb, de talajviszonyai különben kedvezőek, annyira, hogy Kanada ezidő-

szerinti búzatermésének több mint fele ezen tartomány területére esik.

A nagyrészben felderítetlen északi 3 kerület és egy terület viszonyait a bevándorlók szempontjából figyelmen kívül hagyjuk, mivel ezek a vadászaton kívül minden rendszeres tevékenységet kizáró zord éghajlatuk folytán nem jöhetnek tekintetbe.

Kanada területének növénytakarója.

Erdőségei.

Kanada területeinek túlnyomó részét erdő fedi, míg északibb tájai hegyi flórával és tundrával vannak fedve. Megművelt terménytermő területek Quebec-, Ontario- és a Prairietartományok déli részein, valamint a Tengeri-tartományokon kívül csak szórványosan fordulnak elő.

A Laurentiumi-tábla, valamint a nyugati hegységek kőzetét többnyire csak vékony helyiképződésű erdőréteg borítja. Erre vezethető vissza a közlekedési vonalak mentén minden gazdasági előrelátás nélkül letarolt erdőségek kopár kőzete, melyről a földréteget a hóolvadásuk és esőzések teljesen lemosták.

A Prairietartományok középső régióinak erdőségei többnyire vastagabb lerakodású iszapos talajjal bírnak, melynek növényi rothadékokkal telített homokvegyületei a terménytermő területek továbbterjedésének lennének hivatva teret adni akkor, ha ezen továbbterjedést az éghajlati viszonyok abszolúte lehetetlenné nem tennék.

Az erdőségek faállományának fajai s ezek fejlődési folyamata az egyes régiók klimatikus viszonyai szerint váltakoznak. Kanada erdőségei a rendkívüli hidegek folytán általában lassan fejlődnek. A tengerparti területek faállományának fejlődésén a melegebb tengeri légáramlatok befolyása feltűnően észlelhető.

A Prairietartományok déli részeit a múltban is csak helyenkint bontották parkszerű erdőterületek, melyet a fafejlődésnek nem kedvező lösztalajra vezetnek vissza.

A nyugati hegységek őserdői a hegláncok nyugati lejtőin, valamint a Csendes-tenger felé nyíló völgyek mentén aránytalanul

fejlettebbek, mint a nyugati légáramlatoktól elzárt csapadékszegény keleti oldalakon.

Kanada rengetegeiben a legkülönbélebb fafajok vegyülékét találjuk, melynek vidékek szerinti csoportosítását csak nagy vonásokban lehet megközelíteni. A nyugati részek kivételével a tundra-régió délfelé jobban fejlett fenyőkkel vegyes nyárfaerdőkbe megy át, melyeket Ontario legdélibb vidékein, valamint az Appalachok lejtőin a tölgy és fenyők legkülönbélebb fajjaival vegyes lomberdők váltanak fel.

A Rocky-hegység és a British-Columbiai Cordillerák hegyláncait fenyvesek borítják, melyeknek nagyrészt a Douglas-fenyő, továbbá a fehér-, vörös- és sárgafenyő képezik; helyenkint cédruserdőket, délebben fekvő partilegységek tengerfelőli lejtőin lomberdőket is találunk.

A Prairietartományok faállományának nagyrészt egy sajátosan puha és könnyű nyárfafaj képezi, mely ezen tulajdonságai folytán haszonfának egyáltalán nem használható — míg tűzifának szánva: csekély kalóriája a kitermelés és szállítás költségeivel nem áll arányban.

Kanada erdőségeit a tundraerdőkön kívül több mint 500 millió acre-ra becsülik.*

**Jegyzet: 1 acre—1125négyzetöl, tehát valamivel kisebb mint egy magyar hold.*

Terményei.

Északamerika gyapotöve Kanada területét már nem érinti.

A kukorica-öv csak Ontario legdélibb területeire terjed át.

Az Egyesült Államok és a Prairietartományok közös határa voltaképen az őszi búza-öv legészakibb határát is jelenti, így a vázlaton búzaövnek jelzett terület tavaszszára és rozsra vonatkoztatandó. Ennek északi peremét párhuzamos körzettel a zabzóna veszi körül, melyen belül az árpa is megterem.

Búzafajokból majdnem kivétel nélkül a Közép- és Déloroszországi kemény búzafajok honosodtak meg.

A lentermelés Ontario- és a Prairietartományok déli részeire szorítkozik s ezt tulnyomólag csak magváért termelik. A lentszarat a cséplőgép, épen úgy mint a terményszalmát, pozdorjává zúzza, s ezt legfeljebb tüzelőanyagként használják.

A burgonya az eddig művelés alatt álló területeken mindenütt

megterem, ezzel a Tengeri-tartományokban és British-Columbiában jó eredményeket értek el.

Kanada gyümölcstermő vidékei: a Tengeri-tartományok, British-Columbia és Ontario déli részei, ez utóbbin a szőlő is megterem, míg előbbieik nagymennyiségű almát és körtét termelnek.

A kerti vetemények egyrésze szintén megterem, de a hideg iránt érzékenyebb fajok a válságosabb periódusokban a fagy ellen óvintézkedéseket igényelnek s ezek beérése mindamelletts kétséges marad.

Nagyobb cukorrcpatelepek mesterségesen öntözhető földeken Délalbertában ezidőszerint vannak alakulóban, hol a cukorrépa feldolgozására cukorgyárat építenek.

A szénatermelés a művelés alatt álló területekről lassan-lassan észak felé, az erdőségek tisztásaira, valamint a hegységek nem művelhető lejtőire és fensíkjaira tolódik el. A növényzet fejlődésére jellegzetes a Prairietertületek sajátossága, mely a parkszerű erdőségeken kívül helyenkint a fűtakarót is gyéres növényzetű területekkel váltja fel, mely az éghajlati viszonyok mellett a talaj összetételére is visszavezethető.

Kanada bányászata.

A Laurentiumi-tábla alapközei túlnyomóan durva, kristályos képződések. Az Appalachok északi nyúlványaiban a puhább fajú kőzetek, a Kanadai-Cordillerák nyugati hegyláncaiban a gránit-fajok dominálnak. Ezzel szemben a Rocky-hegységben a vulkanikus erők a képződések és átalakulások folyamán a legkülönbélebb anyagú kőzetek és fémek egymásbafonódásának ritka példáit szolgáltatják.

Gazdag kőszénkörzeteket tártak fel úgy Ontario- mint Albertatartományokban, míg a Cordillerák, valamint a Tengeri-tartományok antracénben gazdagok. Gáz- és olajmezőket eddig Ontarióban, Albertában és az északi kerületekben fedeztek fel.

Mangantartalmu vasércben legnagyobb bányaterületei a Rocky-hegységnek vannak, míg arany-, ezüst-, platina-, réz-, ólom-, cink-, nickel- és vasbányák vannak a Dominion több vidékein.

Kanada állatvilága.

Kanada fűgazdag parkos területei már ősidőktől kezdve az indiánok kedvenc vadászterületeit képezték, m ig erdőségeiben és hegységeiben a vadak legritkább fajai is feltalálhatók voltak.

A kultúra térhódítása nyomán az őslakókkal együtt a vadállomány is megcsökkent, ami még megmaradt, azok lakatlanabb vidékre, többnyire északra húzódtak vissza. A vadállomány pusztulásában nagy része van az erdő- és prairietüzeknek, melyeknek nagy területek estek áldozatul.

A magas északon még úgy a haszonállatok, mint a vadak oly mennyiségben s ezek oly ritka példányai is található, hogy Közép- és Északkanada még ma is a világ legjobb vadászterületeinek mondhatók. De hogy valaki ezen vadállomány közelébe jusson, a legészakibb vasútvonalaktól több száz mérföldet kell lakatlan területeken északnak vándorolni s az önfentartás céljából utánpótlásról kell gondoskodni.

A ló- és szarvamarhatenyésztéssel Kanadában a régebbi időkben a Rancherek (állattenyésztők) foglalkoztak, kiknek sokszor több ezer darabból álló ménesei és gulyái szabadon legeltek. A délebben fekvő területek betelepítésével ezen tenyésztési mód is megcsökkent és északra, részben a Rocky-hegység keleti lejtőire terelődött át. Ezzel szemben megszaporodott a farmgazdaságok állatállománya, melynek továbbfejlődését tenyészállatok beszerzésével és minden más rendelkezésre álló eszközzel a kormány is támogatja.

A lófajokból vidékek szerint a skót származású „Clayde” s a belga „Pörcsen” honosodtak meg leginkább, míg a ritkábban használt könnyebb fajokat ezek és a Hamilton-kéresztezések eredményezik.

Tehenekből a tenyésztés céljainak megfelelőiek a Holsteiner, Sweitzer, Shorthorn és melegebb vidékeken a több gondozást igénylő Jersey-t nevelik.

Sertésekből a Jorkshir- és Bergshir-fajok, valamint ezek keresztezéseit tenyésztik. A husszükséglet fedezésére a 6—9 hónapos fiatal sertéseket vágják le.

Legkevesbbé fejlődött ki eddig Kanadában a juhtenyésztés,

de ezidőszerint ezzel is intenzívebben foglalkoznak. Elsősorban mindenütt a Meri no-f aj okát igyekeznek meghonosítani.

A baromfitenyésztés egész Kanada területén a farmgazdaságok hasznos mellékfoglalkozási ágát képezi.

A halászat már a felfedezések korától kezdve nagy szerepet játszott Kanada gazdasági életében. Nevezetesebb halfajok a codfish, haddock, halibut, mackarel és hering az Atlanti-tenger halpadokat képező partvidékein, míg British-Columbiában a lazachalászat jelentős. Gazdagok halban Kanada tavai és folyói is. A ha) — különösen a sűrűbb népességű vidékek lakosságának egyik főtáplálékát képezi.

A méhtenyésztés Kanadában eddig nem hódított nagyobb teret.

Kanada földmérési rendszere.

Kanada területe oly négyszögekre van osztva, melynek minden oldala 6 angol mérföld (9.6 kilométer)* s egy ilyen négyszöget „Township” (község)-nek neveznek.

Az Egyesült Államok határával Kanada egész szélességében párhuzamosan halad az 1-es számú Township-vonal. Ezzel a többiek szintén párhuzamosan haladnak s észak felé növekedő folyószámmal vannak megjelölve.

A Township szélességi határvonalát az egyes hosszúsági fokoktól keletről nyugat felé számozott „Range”-vonalak képezik.

Minden Township egy négyszög mérföld területe egy „Section” képez, mely 640 acre-t foglal magában.

Minden section négy negyedre, úgynevezett „Quarter section”-ra oszlik, melyet fekvése szerint északkeleti, északnyugati, délkeleti, délnyugatinak neveznek. Ez Kanadában ezidőszerint a városi telkeken kívül a legkisebb telekkönyvi egység.

* *Jegyzet:* Lásd a mértékegységek táblázatát „Kanada pénz- és fontosabb mértékegységei” című fejezetben.

TÖRTÉNELMI RÉSZ.

Felfedezése. — A francia uralom kora.

A 16. század felfedező lázas tevékenységének az Indiákhoz vezető út felkutatása volt eredeti célja, s a kutatók a későbbi Kanada keleti partjainak elérésével az Indiákat vélték feltalálni. Erre vezethető vissza, hogy az itt talált őslakókat „Indiánoknak” nevezték el; kiknek utódai ezen elnevezést napjainkig megtartották. Többé-kevésbé helyesnek elismert és elfogadott történelmi adatok szerint Északamerika keleti partvidékét, a mai Labrador-félszigetet, valamint a Hudson-tengerszoroszt az angol zászló alatt hajózó Cabot fedezte fel, 1497-98-ban, tehát hat évvel Columbusnak Amerikában történt partraszállása után. Portugálok, más adatok szerint franciák találták meg 1506-ban a St. Lőrinc-(St. Lawrence) folyó torkolatát, míg az olasz származású — francia szolgálatban levő Verazzano 1524-ben a mai Nowa Scotiában partraszállva, Északamerikát a francia királyok birtokának jelentette ki s ezt „új-Franciaországnak” nevezte el.

Az első kutatók veszélyes, hosszú tengeri út után tengerpartot éreztek talpuk alatt, de a mögöttes szárazföld viszonyairól fogalmat sem tudtak alkotni. A benszülöttek az Északamerika nagy részét lakó Algonquins-fajhoz tartoztak, kik egymástól dialektusban s szokásaikban többé-kevésbé különböző törzsekre szakadva uralták Kanada területével együtt a mai Egyesült Államok nagy részét, határt nem ösmerő szívóssággal védve ősi birtokuk minden talpalatnyi földjét a betolakodó fehér faj ellen. Ezen rézbőrűek legismertebb törzsei az „Athabeszkek”, a „Siu-k”, „Irokézek”, „Mohawk” és „Feketelábuak” (bleckfoot-ok) voltak, -kiknek utódait Kanada és az Egyesült Államok területén napjainkban is feltaláljuk.

Ezzel szemben állott az európai államok kutatási láza, kik

áldozatoktól sem riadva vissza, egymással *versenyre* kelve küldték kutatóikat az új világrész felé.

A 16. század utolsó éveiben s a 17. század első felében szervezett különféle nemzetiségű expedíciók a St.Lőrinc-folyó mentén előnyomulva jelentős felfedezéseket tettek; többek között feltalálták az Ontario-tavat s a benszülöttektől hova-tovább annál nagyobb területeket hódítottak el. A franciák alapították meg a mai Quebec- és Ontarió-tartományokat, Montreal és Quebec városokat; ezek voltak a franciák első állandó telepei, melyeknek 1620-ban összesen 60 lakosa volt. Ezidőtájt telepedtek itt meg az első jezsuiták, kik másfél évszázadon át az elfoglalt területek hittérítő munkájában és gazdasági fejlődésében úttörő munkát végeztek. A letelepedés Kanadában ezidőtájt csak francia katolikusoknak volt megengedve.

Kanada története a 17. század első éveitől egészen 1867-ig Quebec- és Ontarió-tartományok történetével azonos.

Ugyancsak a 17. század első éveiben alapították nagyrészt angol gyarmatosok Nowa Scotia, Princ Albert és New Brunswick területei tartományokat.

1670-ben alakult a mai napig is fennálló Hudson Bay Kereskedelmi Társaság, mely a pénz hatalmával és a kereskedő fürge ségével még a politikai térfoglalások és tényleges birtokbavételek előtt hatalmába kerített minden elérhető területet s rajta kereskedelmi hálózatot szervezett. Így kerültek birtokukba Közép- és Északnyugatkanada még a benszülöttek által lakott és uralt területei, valamint a Hudson Bay egész partvidéke.

1672-ben új-Franciaországnak 6200 lakosa volt.

Kanada angol birtok.

Több mint két és negyedszázadon át volt Kanada francia birtok, míg az 1759-ben Anglia és Franciaország között véget ért gyarmati háború következtében az 1763-i párizsi béke 70.000 lakossal az angol korona fennhatósága alá helyezte.

Ettől kezdve Északamerika ismeretlen területeinek felkutatását és tagozódását az angol gyarmati politika irányította mindaddig,

míg az 1775-ben kitört angol-amerikai háború és ennek kihatása az angol befolyást Északamerikában a Kanadai birtokokra s a St. Lőrinc torkolata körül fekvő szigettartományokra nem korlátozta. Kanada nem vett részt Amerika szabadságharcában, „mely az Egyesült Államok angol uralom alóli felszabadulását és 13 állam első egyesülését eredményezte. Az Egyesült Államok törekvése Kanadát (az 1813/15-ben lefolyt angol-amerikai háború alatt fegyverrel meghódítani eredményre nem vezetett.

A hovatovább annál nagyobb számban jelentkező bevándorlók nagyegészen nemzetiségi csoportokban helyezkedtek el. A franciák a St. Lőrinc-folyó partvidékén s a Labrador-félsziget déli részén terjeszkedtek s igyekeztek vallásukban, nyelvükben, szokásaikban faji jellegüket több-kevesebb nehézségek árán megőrizni. A skótok a Princ Albert-szigeteken telepedtek le; a németek és hollandok választott új hazájukban szétszórtnan helyezkedtek el.

Az angolok a Tengeri-tartományokban és a Nagy Tavak vidékén zárkóztak össze s szaporodva az Egyesült Államok u] viszonyaiba beletörődni nem akaró angol bevándorlókkal, igyekeztek az uralkodó faj jogán angol nemzetiségi törekvéseiket a többi nemzetiségek felett érvényre juttatni.

Az első nagyobb viziutat a St. Lőrinc-folyón Montrealtól Quebecig egy nagyobb vitorlás 1809-ben tette meg; az első óceánjáró hajó Quebecbe 1853-ban futott be. Az első vasútvonal La Prairie és St. John között 1836-ban épült, míg nagyobbarányu vasutépítkezések Keletkanadában és a Tengeri-tartományokban az 50-es években kezdődtek.

Az első kábelt Anglia és Kanada között 1858-ban tették le.

A politikai átalakulások kora.

Az 1867. esztendő Kanada négy államát (Quebec, Ontario, Nowa Scotia és New Brunswick) 3,150.000 lakossal egy Unióba egyesítette s az Anglia és Kanada között létrejött egyezmény e kettő viszonyában korszakalkotó változásokat léptetett életbe. Az Unió a „Dominion of Canada” elnevezést, a Dominion vezetését a kegyelmi jog kivételével s az összhatalom gyakorlását egy a

korona által kinevezett General Gouvernor irányítása szerint egy kanadai törvényhozó testület vette át, a hadsereg parancsnoklási jogát az angol király tartotta meg magának.

Ontario nyugati határától és a Hudson-öböl nyugati partvidékétől British-Columbiáig terjedő óriási területet névleg már 1788-ban angol fennhatóság alá vették, de tulajdonjogilag a Hudson Bay kereskedelmi társulat tulajdonát képezte, melytől ezt az Unió kormánya megvette s a Dominion birtokába sorozta be.

E birtokbavétel annak idején egyelőre szintén névleges maradt, mivel ezen — Európa mintegy $\frac{2}{3}$ részét képező — terület őslakói, az indiánok, a legkülönfélébb expedíciók felderítő és vallási missziók térítő tevékenysége dacára' magukat a fehér faj uralmának alávetni nem akarták. Vad és félvad törzsek a francia származású Riel vezetése alatt még 1869-ben és 1885-ben is felkeléssel igyekeztek visszaszerezni ősi szabadságukat, de leverettek s vezérüket az angolok 1885-ben kivégezték.

Ezen terület északi része az „Északkelet” elnevezés alatt 3 kerületre és a Yukon-területre osztatott, míg a többi délre eső Középkanadában a három Prairietartomány alakult, melyek autonómiájukat 1905-ben nyerték el s képezik az Unióhoz eredetileg tartozó négy állam, valamint az ezidő alatt hozzájuk csatlakozott Princ Edward-szigetekkel és British-Columbiával együtt a Dominion 9 tartományát. Minden tartománynak korlátolt hatáskörrel felruházott kormányzója és parlamentje van, míg a Dominion központi vezetését a jelenleg Ottavában székelő Birodalmi Kormány végzi.

New Foundland valamint a Labrador-félsziget keleti partjával párhuzamosan húzódó Labrador angol birtokok, az Unióba máig sem léptek be.

A történelmi Kanada egyesülése, az újonnan szervezett Prairietartományokkal s a hozzájuk csatlakozó Princ Edward-szigetek és British-Columbia adta meg Anglia északamerikai pozíciójának megerősödésével hatalmának egyensúlyát az Északamerikai Egyesült Államok folyton növekvő befolyásával szemben. Kanada pedig azáltal, hogy egyesítette ezen óriási terület természeti javait, gazdasági és politikai fejlődésének lehetőségeit igyekezett megteremteni.

A közlekedési vonalak fejlődése.

Míg a történelmi Kanadát képező Quebec és Ontario s részben a Tengeri-tartományok a Nagy Tavakat összekötő csatornák létesítése s vasútvonalaik szükségszerű kiépítése által megteremtette a közlekedés mozgási szabadságát, s megadta véle ipara és kereskedelme fejlődésének korszerű lehetőségét, addig a Prairietartományokat magába foglaló Középkanada, valamint British-Columbiának keleti részei a víziutak s más közlekedési lehetőségek hiánya folytán egyáltalán hozzáférhetetlenek voltak, ezek felvirágoztatására vasutak építése nélkül gondolni nem lehetett. De az adott viszonyok mellett a teljesen kultívatlan österületen az Atlanti-óceán és a Csendes-tenger szárazföldi összeköttetése céljából további 5000 kilométer vasútvonalat építeni a technikai kivitel nehézségei mellett arányaiban óriási anyagi áldozatokat követelt, ami az állam pénzügyi helyzetével s az aránylag csekélyszámú lakosság adófizető teljesítőképességével nem állott arányban.

Az Unió a tartományoktól az egyesülés alkalmával 78 millió dollár adósságot vett át, mely az idők folyamán hova-tovább annál jobban növekedő tendenciát mutatott.

A Tengeri- és Keleti-tartományok, valamint tőlük a lakatlan Középkanada által elválasztott British-Columbia vegyes foglalkozást űző gyér lakossága területeik óriási kiterjedése mellett alig voltak képesek saját területeiken a legszükségesebb közlekedési vonalakat létesíteni és fenntartani, így a két tengert összekötő vasútvonal államköltségen leendő kiépítésére gondolni sem lehetett. Így az állam kénytelen volt vasútépítés céljaira privátársaságok segítségét igénybe venni s őket a tervezett vasútvonalak fontosságához és kiterjedéséhez mérten oly módon kárpótolni, a hogy ezt épen a Dominion akkori viszonyai megengedték.

A Tengeri-tartományokban az Atlanti-tenger partvidékét a Keleti Tartományokkal összekötni az ínierkoloniali Vasúttársaság vonalai voltak hivatva melyek első szakaszai 1851-ig a katonai vasutak jellegét viselték magukon s csak továbbfejlődésükben lettek úgy a fennnevezett tartományok, mint a keleti részekben később épült más vasutak összekötő szerveivé.)

A Grand Trunk-vasutak első szakasza Montreal és Torontó

között 1856-ban nyílt meg, aztán a Nagy Tavak vidékét behálózva összeköttetést létesített az Északamerikai Egyesült Államok hálózatával., s vonalait Ontario területén igyekezett nyugat felé továbbfejleszteni.

Az Atlanti-tenger és a Csendes-óceán egész Kanadán keresztülmenő vasúti összeköttetése az Unió 1867-ben történt kibővítése után lett időszerű, ami főképpen a következő okokra volt visszavezethető:

A Tengeri- és Keleti-tartományok aránylag sűrű népességének főleg ipari és kereskedelmi tevékenységrehajló törekvése s anyagi szükségleteinek ellátása oly mezőgazdasági területek megnyitását tette kívánatossá, melyek könnyű megművelési módszerek mellett nagyobb terméseredményeket helyeztek kilátásba, mint saját tartományaik őserdőikkel benőtt sziklás, vagy mélyebben fekvő tavakkal fedett és vadvizes talaja. Ezen törekvések megvalósításának lehetőségét nyújtották az Ontariótól keletre fekvő, jó termőfölddel rendelkező — részben sík területek, melyeket azideig csak a bennlakók által használt s a kereskedelmi társaságok által is csak részben ismert nagyon gyér útvonalak és ösvények tettek járhatóvá. Ezek biztonságát pedig a legkülönbélebb elemek veszélyeztették.

Ehhez járult British-Columbia az Unióba történt belépésének főfeltétele, melynek folytán az Unió kötelezte magát British-Columbia területét egy vasútvonal által 10 éven belül az Atlanti-tengerrel összekötni.

Ezen feltétel elfogadásával a Dominion erejét meghaladó kötelezettséget vállalt magára, de elejét kellett venni oly esetleges következményeknek, melyek későbbi kihatásukban Kanadára soha jóvá nem tehető hibákat vonhattak volna maguk után.

Ismeretesek voltak ugyanis azok az intenzív törekvések, melyek Alaskát, s később a Pacific-tenger vele összefüggő partvidékét az Egyesült Államok tulajdonába juttatták. Félő volt hogy ezen aspirációk az angol anyaországtól exponált egész British-Columbiára is átterjedhettek volna. Délen az Egyesült Államoktól északon az Északi Jeges-tengertől határolva Kanada annak a veszélynek látta magát kitéve, hogy British-Columbia elvesztése által ezzel elveszti a Csendes-óceán felé nyíló kapuját és vele az Indiákká

való összeköttetés lehetőségét. Ezáltal elveszett volna a Nyugat-Kanadában alakuló tartományok nyugatfelé irányuló kereskedelmének korlátlan lehetősége.

Ezen összekötő vasúti vonal építéséért két társaság kelt egymással versenyre, melyekből a megbízást a „Canadian-Pacific Railway” (Kanadai Pacific Vasúttársaság) nyerte el. Ezen döntés annak idején nagy port vert fel, mert a versenyző társulat feltételei állítólag a győztesénél kedvezőbbek voltak; sőt ezen vita folytán a kanadai kormány is lemondott, de a vonal építését mégis csak a fentnevezett társaság tartotta meg.

Fontos volt ezen vonal kiépítése egész Nyugatkanada szempontjából, mert ennek megnyitásától várhatták elsősorban a Prairietartományok délebbre fekvő részei benépesítésének és az éghajlati viszonyok által több-kevesebb rizikóval remélt kihasználásának lehetőségét.

Az első vasútvonal további fejelményében az Atlanti-tenger Halifax- és St. John-kikötőitől Quebec, Montreal, Fort William, Winnipeg, Regina s Calgaryn át a Rocky Mountaint 1700 méter magasságban keresztezte s a Csendes-tengeren fekvő Vancouverig építgetett, így Kanada legdélibb vidékein vonul át.

A vonal kiépítése különösen az azidő szerint teljesen vad, legtöbbrészt lakatlan vagy indiánoktól lakott területeken s technikai akadályokon keresztül óriási anyagi áldozatot és 15 éven át tartó munkát igényelt, míg az első vonat Montrealtól Vancouverig rajta 1886. júniusában keresztül mehetett. Ezen vonalrész hossza 4654 kilométer.

A Pacific Társaság a vonal építése alatt és megnyitása után a Dominiontól, egyéb kedvezményeken kívül 25 millió dollárt és a vonal mentén 25 millió acre földet kapott, mely utóbbi mindaddig adómentes, míg ezt a társaság el nem adja vagy művelés alá nem vétetik.

Ezen Avonal megnyitása korszakalkotó volt Kanada gazdasági életében, mely megadta a közben alakult Prairietartományok terményeinek valamint British-Columbia ősrengetegek speciális faanyagának és érceinek kelet felé irányuló szállításának lehetőségét.

Az újonnan megnyitott területek továbbfejlesztésének gondolata és üzleti kihasználhatóságának reményei újabb vasúti vállalkozá-

sokat keltett életre, úgyhogy 1898-ban Kanadának $5\frac{3}{4}$ millió lakosa mellett 942 millió dollár alaptőkével már 27.000 kilométer vasútvonala volt.

Az Atlanti-tengert és a Csendes-óceánt ezidőszert 3 vasútvonal köti össze, szárazföldi összekötőkapcsot képezve a hajóstársaságoknak az egész világot körülölelő víziutai között. Az utóbb létesült vasútvonalak egyrészt a „Grand Trunk Pacific Railway” és a „Canadian Northern Railway” építették, vonalaik a Prairietartományokat a Canadian Pacific Railway fent jelzett vonalától északra metszik s a Rocky-hegységen át irányuló forgalmat e hegyláncon át egy közös vonalon bonyolítják!e. Végállomásaik az Atlanti-tengeren Halifax, a Csendes-óceánon Vancouver és Princ Rupert.

Ezen kelet-nyugati irányban haladó fővonalakat nagyszámú transversális vonalak kötik össze, melyek az egyes vidékek népességi és kulturális viszonyai remélt és óhajtott fejlődésével lépést tartani szándékoznak.

Kanadának, a Canadian Pacific Railway kötelékén kívül eső vasútvonalait az utolsó évtized folyamán (nagyon kevés kivétellel) államosították s ezeket a „Canadian National Railway” (Kanadai Nemzeti Vasúttársaság) vette át.

A Dominionnak ezidőszert ca. 60.000 kilométer vasútvonala van, melyből 35.000 kilométert a „Canadian National Railway” (rövidítve C. N. R., mond „Szienár”) és 25.000 kilométert a Canadian Pacific Railway (rövidítve C. P. R., mond „Szipiár”) kezelnek, versenyre kelve egymással újonnan épülő vasútvonalak létesítésében. Ezen vasúthálózatok kiépítése által Manitoba, Saskatchewan és Alberta megművelhető területei s British Columbia erdőtermékei lettek a világforgalomba bekapcsolva, s ez adta meg benépesítésük lehetősége időszakának kezdetét.

Úgy a személy- mint az árudíjzabás díjtételei mindkét társaság” vonalain egységesek, s az európai vasutak díjtételeihez arányítva nagyon drágák. Ameddig Magyarországon egy III. oszt. vasútijegy 400 kilométer távolságra ca. 1 dollár 95 centbe kerül, addig ezért Kanadában 9 dollár 5 centet kell fizetni. Ezzel szemben Kanadában egységes kocsiosztályok vannak használatban. Nagyobb bevándorló csapatok számára külön berendezésű „Colonist

kocsik” vannak rendszeresítve, melyekben az utasok elhelyezkedése és önélelmezése lényegesen meg van könnyítve.

A bevándorlók első utazásuk alkalmával Kanada területén a vasúti díjtételnek $\frac{1}{3}$ -át, mérföldenként egy centnél valamivel többet fizetnek mindaddig, ameddig keletről nyugat felé haladva utazásuk előre meghatározott végcélját el nem érték. Vissza, kelet felé irányuló, valamint egyirányú, de ismételt utazásra ezen kedvezmény nem áll fent.

Minden utasnak 150 font személypodgyász díjmentes szállítására van igénye tekintet nélkül arra, hogy ezt a podgyász-kocsiba feladta vagy a személykocsiba magával vitte-e be.

Igen el van terjedve a vasutaknál az express csomagszolgálat, mellyel a személypodgyásznak nem minősíthető csomagszállítást s a kereskedelmi forgalom jó részét lebonyolítják.

Lépést tartva a vasutak fejlődésével a távírda vonalak is a vasúttársaságok által lettek kiépítve, ezek tulajdonát képezik s általuk házilag kezeltetnek.

A posta államilag van kezelve és sem távírda sem telefonszolgálattal nem foglalkozik. Feladata a pénz-, levél- és postacsomagforgalom lebonyolítása.

A telefon különálló állami intézmény. A benépesítés alá kerülő területek fővonalhálózatát az állam építteti ki, míg a helyi vonalcsoportokat, valamint a fiókközpontokat a helyi érdekeltségek állítják fel.

Úgy a posta mint a telefonszolgálat kifogástalanul működik.

Az óceánok közlekedési szolgálatának egy elenyésző csekély töredékét az állami kereskedelmi tengerészet, a többit a privát hajózársaságok hajóparkjai látják el, melyek vonalai a világ összes nevezetesebb kikötőit érintik.

Az európai szárazföld nyugati partjai Halifaxtól átlag ca. 5000 kilométerre vannak. Ezen távolság áthajózására — a személyszállító hajók menetsebessége és az évszakok szerint — 6-10 nap szükséges.

Az időkülönbség Winnipeg és Budapest között ca. 8 óra; tehát Budapesten a déli 12 óra Winnipegen este 8 órát jelent.

A behajózás úgy a Nagy Tavakon, mint a folyókon, különösen a Szt. Lőrinc alsó-folyásán jól fejlődött s jelenleg több mint 5000 kilométer hajóvonalat mutat ki.

A Nagy Tavak vizét a Szt. Lőrinc-folyó vezeti az Atlanti-tengerbe s ez volna hivatva az óceánjáró hajók összekötő vizivonalául is szolgálni. Ebben természetes akadályt képez az Erie- és Ontario-tavak között lévő Niagara-vízesés, melyet a Welland-csatornával igyekeztek megkerülni, de ennek teljesítőképessége a forgalomhoz képest elégtelennek bizonyult.

A vasútvonalakon kívül szárazföldi útvonalak tekintetében különbséget kell tennünk az évszázadok óta lakott s sűrűn benépesedett Kelet-, valamint a Prairietartományok és British-Columbia között.

Az előbbiek főbb közlekedési útvonalai rendszerint a völgyeket s a folyók mentét követve a nagyobb városokat és ipartelepeket összekötő országutak, melyek az élénk autóforgalomra tekintettel rendszerint jókarban vannak tartva.

Sajátságos útvízviszonyai vannak a Keleti-tartományok erdőfedte hegy- és dombvidékeinek, hol a völgyeket és mélyedéseket hóolvadástartól az őszi fagyokig rendszeren víz borítja, melyeken nyáron át csolnakokon, télen pedig a befagyott jégtáblákon lehet csak közlekedni. Az erdők kitermeléséhez ősszel kiszálló famunkásoknak sokszor 4—5 napi hajútat kell megtenni, hogy az utolsó vasútállomástól munkahelyeikre juthassanak.

A Prairietartományok útrendszere a Township-Sectio-rendszer által van egyelőre elméletileg szabályozva. Idővel észak-déli irányban minden egyes, kelet-nyugati irányban minden második sectio határát útvonalak fogják szegélyezni. Ez az útrendszer ma még a népesebb vidékeken sem valósulhatott meg, a kevésbé

lakott területeken az utak majdnem teljesen hiányzanak. A közlekedési vonalakat a természetes talajon többé-kevésbé kijárt kocsi nyomok jelzik.

Ezen tartományok nagyjából könnyű lösztalaját az eső hamar meglazítja s így a természetes talajokon fektetett utvonalak nyáron esős időben különösen a mélyebben fekvő helyeken járhatatlanok. Télen, a csonttá fagyott terep a hóálláshoz mérten mindenütt járható, ahol a birtokok kerítései a szabadmozgást nem akadályozzák.

British-Columbia útvonalainak nagyrésze köves talajon vezetett vagy sziklába vágott műút, melyek jókarban tartása a csekély forgalomra tekintettel kevés munkaerőt igényel.

A teherszállítások a vasút- és hajóállomásokig legtöbbször lófogatú szekereken, télen át szánokon történnek. A gabonaszállítás kizárólagosan „rinfusa” lesz lebonyolítva, mely célból a szekerek ládákkal vannak ellátva.

Oly élelmiszerek szállítására, melyeknek a fagyás ártalmára van, szánakra épített fűthető fabódékat használnak s a városok szükségleteit a környék farmerjei ily módon látják el.

A személyforgalom lebonyolítása a vasutakon és hajózáson kívül nagyjából könnyűszerkezetű automobilon történik. Ezek csekély önsúlyuk és a terepviszonyoknak megfelelő könnyű szerkezetük folytán az úttalan síkvidékeken mindenütt használhatók.

Kanada ezidőszerinti legnagyobb közlekedési problémája egy északi vasútvonal létesítése, melynek kérdése állandóan foglalkoztatja a szakköröket s ellentétes érdekek ütközőpontja lévén, úgy politikai, mint gazdasági téren nagyobb összecsapásokra adott és ad alkalmat.

Ez a Nelson-Hudson Bay vonal kérdése.

Kanada egész vasúthálózata az Egyesült Államok határával paralell haladó keskeny földszávon fekszik, melynek Edmontonnál elért legnagyobb szélessége is alig haladja meg az 500 kilométert. Ezen vasútvonalak letételénél — különösen a nyugati részekben — az

egyres vidékek klimatikus viszonyai által szabályozott gazdasági tényezők voltak mérvadók.

A Dominion nyerstermény-exportját túlnyomóan a Prairietartományok szolgáltatják. Ennek egyrésze az Egyesült Államok, másrésze Anglia felé irányul. De míg előbbit a kereskedelmi piachoz vagy fogyasztási helyhez legrövidebb úton vezető transzversális vasút- vagy hajóvonalon aránylag olcsón lehet szállítani, addig az Angliába menő árunak egyedül Kanada területén 4—5 ezer kilométer vasúti vagy vízi utat keli a keleti partokig megtenni, ami az árut annyira megdrágítja, hogy ez által konkurenciaképességét teszi kérdésessé.

Az angol érdekközösséget személyesítő gazdasági politikusok egy olyan közlekedési vonal létesítésére törekedtek, melyek a Dominion távolságát s ennek legtermékenyebb vidékeit az anyaországtól csökkenteni lenne hivatva. Ezen törekvésből kifolyólag létesült azon kombinált vasút- és hajóvonal eszméje, mely a Prairietartományok középső vidékeit északkeleti irányban közné össze Angliával s mely a vasúti utat Edmonton és Liverpool között mintegy 1600 kilométerrel megrövidítené.

Ezen útvonal a C. N. R. Winnipeg-Princalberti legészakibb vonalából kiágazó, s a Nelson-folyó mentén Port-Nelsonig menő vasútvonal lenne, hol az árut hajóra rakva, ez az utat a Hudson-öblön és Hudson-szoroson keresztül tenné meg az Atlanti-tengerig, s ezen át Liverpoolba.

A vasútvonal nagyjában kész, de csak ennek legdélibb szakasza van átadva a forgalomnak. Építési költségei, valamint Port-Nelson kikötőjének kiépítése már eddig több mint 20 millió dollárba kerültek.

Ezen útnak alapvető hibája, hogy a Hudson-öböl az év nagy részében be van fagyva s alig 4 hónapon át hajózható. A szeptember-októberben kicsépeelt gabonát már csak a következő év májusában lehetne erre szállítani.

Kanada népessége.

Kanadának a legutóbbi népszámlálás adatai szerint 8,800.000 lakosa volt, de ezek száma jelenleg hozzávető számítás szerint $9\frac{1}{4}$ milliót tehet ki.

A mintegy $\frac{1}{4}$ millió lelket számláló őslakók — az indiánok tartózkodóbb része — a számukra felállított zárt területeken, u. n. „Indián Reservációkban” élnek, melyre fehérember csak a törzsfőnökök engedélyével léphet be. A többiek nyelvben és életmódjukban szakítva a multak hagyományaival szétszórtan, alsóbbrendű munkák végzésével keresik meg kenyerüket. Számuk, vele egész fajuk kiveszőben van.

A benszülöttek közül a franciák és indiánok keresztezéséből származó „félvérek” sajátságosan, de nem mindig előnyösen egyesítik magukba él két, egymástól minden tekintetben nagyon különböző nép faji tulajdonságait. A félvérek az egész Dominion területén elszórtan élnek, rendszerint mindhárom nyelvet: az angolt, franciát és az indiánok valamelyik dialektusát beszélik, de megbízhatóságukban, így használhatóságukban sok kívánnivalót hagynak maguk után.

Az eszkimók számban mintegy harmincezeren a Yukon-terület valamint a Mackenzie-és Kewatin-kerületek jegestengeri partvidékein, a Franklin-szigeteken s a Labrador-félsziget északi részein találhatók. Faji elszigeteltségük, zárkózottságuk valamint és elsősorban területeik vadsága és zord éghajlati viszonyai folytán a nemzetközi forgalomban nem jönnek számításba.

A többi lakosság származását illetőleg felerészben angol, negyedrésze francia. Míg az angolok Kanada egész területén megoszlanak, addig az utóbbiak nagyrésze a Tengeri- és Keleti-tartományokban zárkóztak össze; a Prairietartományokban csak elvétve találunk kisebb francia nyelv-szigeteket. A többi nemzetiségi bevándorlók kevés kivétellel a Prairietartományokban szétszórtan telepedtek le. Zárkózott csoportokat, faji összetartást, egységes szellemi vezetést a mintegy egymilliót számláló német nemzetiségűek között is csak a Menonitáknál találunk, kik Oroszországból bevándorolt holland-német telepesek s számuk az oroszországi viszonyok folytán erősen szaporodik. Ezekután rutének, skótok, magyarok (legtöbbsen Saskatchewan déli részében többé-kevésbé zárt egyházközségekben) találhatók nagyobb számban. Feltűnően kevés a Kanadában élő

izraeliták száma, melynek oka elsősorban a lakosság nagyrészeének fizikai munkára utaltságában keresendő. Minden kanadai lakos — a zsenge gyermekkortól kezdve — kereskedőnek és ügynöknek érzi magát, akinek ösztörekvése a mindeneken és mindenben keresni-akarásra irányul. Így a bevándorlóknak lehetetlen könnyebb foglalkozásokkal létfenntartásukat megteremteni.

A japánok és olaszok többnyire British-Columbiában keresnek megélhetést, míg a kínaiak egész Kanada területén szétszórtaan űznek átmeneti foglalkozást. Ugyanis a sárga faj eme két nemzetének bevándorlói Kanadában minden más nemzetiségektől elütő életmódot folytatnak és életcélokat követnek. Míg az európai népfajok régebbi bevándorlói állandó, öröklakásra berendezkedve az angolok s részben a franciák kivételével második-harmadik generációval levetkőzik faji jellegüket, s közülük az ó-hazába alig térnek vissza, addig a japánok és kínaiak kanadai szereplésüket kizárólag átmenetinek tekintik. Határtalan szorgalommal egyetlen céljuk a pénzkeresés, hogy több-kevesebb eredménnyel megelégedve, hazájukba térhessenek vissza.

E két nemzet hozzátartozói a bevándorlás alkalmával személyenkint ezer dollár fejdíjat fizetnek le, amely számukra egyszer s mindenkorra elveszett Ezenkívül nagyobb akadályok állanak fennt ezen nemzetiségi bevándorlók családtagjainak beutazását és letelepedését illetőleg.

A lakosság foglalkozása.

Kanada indián őslakói közül földművelést erre különösen alkalmas területeken csak egyes törzsek űztek, a kukorica-termelést a fehérek ezektől vették át. Nagyrészüik vándoréletet élt s magukat vadászatból és halászatból tartották fent. Elszórt csoportjaik az egyes vidékek különösen nehéz élelmezési viszonyai folytán ember-évk lettek, ű míg őket a kultúra ki nem irtotta. Ruházatukat az elejtett állatok bőrének kikészítése által nyerték. Iparuk nem hagyott nyomot Kanada ipari fejlődésében. A bőrkikészítés módzatainak egyes törzsek által még ma is féltve őrzött titkát a modern technika már régen túlhaladta.

Az elsőtelepesek őstermelőinek a termelésre alkalmas talajt lépésről-lépésre kellett a vadontól meghódítaniok s termékeiket a mostoha időjárás és a ragadozó állatoktól, valamint a benschülöttektől megvédeni.

A Tengeri- és a Keleti-tartományok évszázadok talajművelő munkája után ma sem termelnek annyi kenyérmagvat, mint amennyi területeik sűrű népessége ellátására elegendő volna.

A földművelés Kanadában csak a Prairietartományok betelepítésének kezdetével vett fel nagyobb arányokat s ezek volnának hivatva a kormány gazdasági terveit a földművelés intenzivebb fokozása által megvalósítani, *ha ezen törekvéseket a nagyon mostoha éghajlati viszonyok derékban ketté nem törnek.*

Míg Kanada francia birtok volt, az őslakóktól meghódított területeket kerületenkint francia nemesek fennhatósága alá helyezték. Ezek faji ösztönüktől vezérelve s a jezsuiták által hathatósan támogatva magukat az anyaország kereskedelmi exponenseinek tekintették s területeik ipari szükségleteid nyersanyagok ellenében cserekereskedelem útján az anyaországból fedezték, s ezáltal az új területek ipari fejlődését háttérbe szorították. Ezen törekvés a kultúra nyugatfelé irányuló haladásával Quebecre és Montrealra támaszkodva hovatovább annál inkább az átmeneti kereskedelem jellegét öltötte magára, míg az idegen nemzetiségű bevándorlók hasonló törekvéseiben veszedelmes ellenfélre nem találtak. Nagyobb ipari vállalatok létesítése az angol uralom időszakának kezdetére esnek, amikor a nyelvében, szokásaiban és hagyományaiban francia tartományok összeköttetésüket az anyaországgal az angol ellentörekvések által megnehezítve és veszélyeztetve látták. A francia faj összetartásának és szívósságának tudható be, hogy az ipari és kereskedelmi tevékenység nagyrészt magába foglaló Keleti-tartományok máig is franciák maradtak.

Kanada egész bel- és külkereskedelmét néhány nagyobb kereskedőház tartja összpontosítva, erdekhálózatukkal bevonva ezen óriási terület minden piacát. Jellegzetes Kanada kereskedelmében, hogy szaküzleteket csak nagy városokban és csak ritkán találunk. Különbözik egy üzletben az egyes vidékek minden szükségleti cikke kapható.

Iskolaügy.

Kanadában az első iskolát 1616-ban alapították, míg az első jezsuita kollégium Quebecben 1635-ben nyílt meg.

Jelenleg Kanadának a szükséglethez mérten elegendő egyeteme, megfelelő számú közép- (szak) iskolája és elemi iskolája van. Utóbbiak nyolc osztályból állanak. Minden hat évet betöltött gyermek iskolaköteles s nyolc osztályt ki kell járnia. Különösen ézorgalmas tanulók ezen, nyolc osztályt hét, esetleg hat év alatt is elvégezhetik. Felekezeti iskolákat leginkább csak a keleti katolikus városokban találunk, de tanítványaiknak az állami iskolákban kell levizsgáznuiuk.

Vallást az állami iskolákban nem tanítanak. A nyolc osztályt végzett s egyetemre törekvő tanulók több-kevesebb éves szaktanfolyamokon nyernek választott életpályájuknak megfelelő előkészítő kiképzést.

Kanada földfelmérése alkalmával minden Township-ból két sectio iskolacélokra lett fenntartva, melyek az egyes vidékek telepítése arányában lesznek értékesítve s ellenértékük iskolacélokra lesz fordítva. Maguk az iskolák a Prairietartományok benépesített területein 2—4 acre nagyságú területet vesznek fel s úgy vannak elhelyezve, hogy a lakott területeken minden 5—8 kilométernyi távolságra esik egy-egy iskola.

A vidéki iskolákban férfi tanerők nagyon kevés számban állanak rendelkezésre s az oktatást jórészt fiatal női tanerők végzik. Az előadások a tanyai viszonyoknak megfelelőleg zárt órasorokban tartalak meg. A tanulók aztán autón, kocsin, lóháton (egy-egy lovoii 2—3 gyermek) igyekeznek a távolságokat leküzdeni. Az előadások alatt az iskolák környéke egy járműtáborhoz hasonlít.

Hogy az új nemzedék nyelvében angol, érzületében jó kanadai legyen, ezen irányban a vezetésre hivatottak céltudatosan irányított iskolapolitikájukkal egész munkát végeznek.

Vallásügy.

Az egyház az államtól el van választva s a legteljesebb vallásszabadság uralkodik. A lakosság nagyrésze a róm. katolikus,

az anglikán, a presbiterianer, kongregationalista, methodista és baptista egyházakhoz tartozik. Kanada területén ezenkívül még igen nagyszámú vallási szekta áll fenn. A vallásügyi központi vezetés az egymástól alig különböző három református egyházat: a presbiterianerek, kongregationalisták és methodistákat egy egyházi unióba igyekeznek egyesíteni, mely az istentiszteletek megtartását s a vallási oktatás gyakorlását lenne hivatva megkönnyíteni.

A vasárnapi munkaszünet betartását büntetés terhe mellett megkövetelik. Vasárnapokon vadászni vagy multságokat tartani sem szabad. Ezzel szemben az európai kettősünnepeknek csak az elsőnapját tartják, míg az újév elsőnapja nem megy ünnepszámba.

Igazságszolgáltatás.

Az igazságszolgáltatás első fórumai a „békebírák”, kiket községenként és kerületenként a tartományi kormányzó nevez ki.

A felsőbb igazságügyi intézmények: a Dominion szervei és tartományi és tengeri törvényszékekre oszlanak. A legfelsőbb döntőbírószéket az Ottavában székelő „Supreme Court” (Legfőbb fellebbezési ítélőszék) képezi.

A biztonság és rend fenntartására a hadseregen kívül a birodalmi rendőrség ügyel fel.

A békebírák állása tiszteletbeli s érte fix-javadalmazás nem jár. Ezzel szemben hivatalos ténykedésükért az ügyfelekre ténykedés; díjat szabnak ki, melyet a bűnös vagy a vesztő fél megfizetni tartozik.

A büntetendő cselekmények, köztük elsősorban a lopás, szigorú elbírálás alá esnek. Például szolgáljon a következő eset:

Saskatchewan egyik városkájában két fiatal suhanc feltörte az egyik kereskedés ajtaját éjnek idején s onnan ca. 40 dollár értékű lisztet tulajdonítottak el. A liszt másnapra hiánytalanul megkerült; a tettesek a lopás idejétől számított egy héten belül, hatszáz dollár büntetésre ítéltettek, melyet ezekért a rokonok azonnal lefizettek. Ezenfelül csak az ügyes védelemnek, a felhozott

enyhítő körülményeknek és a tettesek fiatal korának tudható be, hogy a bűnösök a pénzbüntetés mellett a fegyházbüntetést elkerülték.

Elzárásra ítéteknek a fegyencartási költséget is maguknak kell megfizetni. Vagyontalanság esetén annak ellenértékét le kell dolgozni.

A békebírák ítélete ellen fellebbezni alig szokás, mivel a felettes fórumok a büntetendő cselekményeket rendszeren még szigorúbban szokták elbírálni.

Így sikerül a Dominionnak aránylag kevés költséggel s csekélyszámú katonasággal és rendőrséggel a közrendet fenntartani.

KANADA BEVÁNDORLÁSI VISZONYAI.

A Dominion gazdasági helyzete.

Érdekeltek megvilágítása szerint Kanada nagyobbarányu gazdasági fejlődésének kezdetén álljon, melynek lehetőségét nyersanyagkészletei, valamint nagy területének termőképes őstalaja volna hivatva megteremteni.

Ezen anyagi javak nagyrésze az Atlanti-tengert és a Csendes-óceánt összekötő azon földszávon esik, mely az Északamerikai Egyesült Államok határával párhuzamosan halad s lakható felszínének határait, valamint ennek mezőgazdasági kihasználását a nagyon kedvezőtlen klimatikus viszonyok határozzák meg. Ezen földszávon szélessége 500 és 800 kilométer között váltakozik s magában foglalja a két tenger vele egymagasságban fekvő szigetvilágával együtt a Dominion kilenc tartományának egyes részeit, melyek gazdasági tekintetben egymástól lényegesen különböznek.

A tengeri tartományok fejlődési forrása a halászat, mely iparág nagyarányú fejlődése még a francia uralom korszakába visszanyúlva nagy szerepet játszott úgy Észak-Amerika, mint a katolikus Franciaország halfogyasztó népességének élelmiszer ellátásában. Ezen foglalkozás főfészke a Labrador-félsziget és Nowa Skócia körül elterülő sekélyebb parti részletekre (úgynevezett „haipadok”-ra) s a St. Lőrinc-öbölre esik, mely halterületek cod-hal, haddock, halibut és hering-állománya, valamint ezen tartományok halfeldolgozó ipara híres, míg British-Columbia partvidékén a lazachalászat ölt nagyobb mérvet. Kanadában évenként kifogott halak értéke az utolsó évben eléri az 50 millió dollárt, — melynek kb. fele kerül exportra — ennek a nagy részét az Egyesült Államok veszik igénybe.

A tengeri tartományok erdőmentes területein a gyümölcsstermelés honosodott meg és vált hasznohozó termelési ággá. Farmgazdálkodást,

speciálisan kenyérmagtermelést ezen tartományokban aránylag keveset találunk.

A tengeri és keleti tartományok, valamint British-Columbia és Alberta erdőkkel fedett fensíkjai és hegyvidékei nemesfém-, érc- és szénkészleteket, olaj- és földgázmezőket rejtenek magukban. Ezeknek nagyobb mérvű kitermelése és kihasználása a Dominion szükségletének elenyésző voltára tekintettel, jelenleg nem időszerű.

Kanada kőszéntelepei a világ szénkészletének számottevő részét képezik; de ebből ezidő szerint oly keveset termelnek ki, hogy a Dominion saját szükségletének körülbelül felét import útján szerzi be.

A Dominion ösrengetegeiből eddig a minden tervszerűség nélkül letarolt részek a nagy egésznek csak kis részét képezik; faállományuk Kanada egyik legszámottevőbb gazdasági tényezője annál is inkább, mert ennek cirka 30%-a papírfa, mely az Egyesült Államokból már majdnem teljesen hiányzik.

Az ipari központokat, amint már az említve volt, a keleti tartományok foglalják magukban; míg a Nyugat fejlődésével ott szükségessé vált ipari telepek nagyrésze az évszázados kelet-francia ipari központok fiókjainak tekinthetők. Üzemeik elsősorban mezőgazdasági gépek, bőr- és textilipari termékek és egyéb szükségleti cikkek előállítására vannak berendezve s teljesítőképességük lépést tart Kanada talajművelést űző lakosságának szükségletével. Exportjuk — nagyobbrészt félkészáruk — nagyrésztben az Egyesült Államok felé irányul, míg importszükségletük túlnyomólag Európából nyer kielégítést.

Kisiparost a géplakatoson, kovácson, szíjgyártón, szabón és cipészen kívül alig találunk s ezek tevékenysége is a javító munkálatokban merül ki; sőt a kézimunka ezeken sincs kellőleg megfizetve. új munkák előállításában képtelenek a versenyt a gyáripari termékekkel felvenni.

Kanada kereskedelmi tevékenységének egyik kimagasló jelensége a minden téren általánosan érezhető tőkehiány, melynek okát Anglia és az Amerikai Egyesült Államok között Kanadáért hallgatagon folyó gazdasági harcnak tudják be. Az angol pénzpiac már, nem látja érdekeit a földrajzilag, és sok tekintetben politikailag exponált Kanadában mindenesetre biztosítva, míg az amerikai tőke még nem tartja szükségesnek Kanada gazdasági önállóságát gyorsabb tempóban

fejleszteni, mint ahogy azt önmagára nézve ezidőszerint előnyösnek véli.

Az államháztartás ezidőszerinti mérlege Kanadában a nemzeti, tartományi, városi és közös külső-belső adósságok összességében 8 milliárd dollár adósságot mutat ki, melynek évi 4—6%-os kamatai 494,980.000 dollárra rúgnak, melyből a lakosságra fejenként 51.70 dollár esik.

Ehhez járul a kanadai államosított vasutak deficitje, mely évenként és fejenként 60 dollárt tesz ki.

Az adósság egy része ugyan szintén jövedelmező módon van befektetve, de sem ezek, sem a csekélyszámú lakosság nem képes az államháztartás részére ezidőszerint annyit produkálni, hogy a függő adósságok kamatai kielégítést nyerhessenek. Ennek az adósság növekedése természetes következménye mindaddig, amíg a jövedelem szaporodása a kamatok fizetésén kívül a tőke törlesztését lehetővé nem teszi.

A hozadék emelésére a bánya- és az erdőtermékek intenzívebb kitermelése, a rendelkezésre álló belföldi tőke, valamint az aránylag nagyon gyér lakosság teljesítőképességével nem áll arányban, de ezek nagyobb mérvű kihasználása az export részére Kanada megszabbbmenő gazdasági politikájával ezidőszerint amúgy sem hozható összhangba.

A felsoroltak mérlegelése után az államélet erre hivatott tényezőinek nem lehet más céljuk minthogy:

1. a Dominion területe felszínének még termőképes österületét feltárják. Ezen törekvés elsősorban a szélsőséges éghajlatú Prairie-tartományok sík- és dombvidékein van hivatva érvényesülni, hogy ezek az igénybevételtől kezdve hovatovább annál több hasznothozó adóalanyt nyújtsanak az államháztartás előnyére anélkül, hogy akihaználás által termelőerejükből a jövő terhére valamit veszítenének;

2. hogy az őstalap első megmunkálásának hihetetlenül nehéz munkáját idegenből hozott, ingyen munkaerők végezzék, kik a mostoha időjárás minden rizikóját magukra vegyék.

Ezen célt megvalósítani van hivatva a bevándorlás irányításának főalapelve: **csak földművelő elemeket beengedni s ezeket első-sorban a Prairie-tartományokban letelepíteni megvetve általa ezen területek költségmentes kultiválásának alapját.**

A Prairie-tartományokon kívül jelentősebb földművelést csak Ontario déli részein — a Nagy Tavak közé benyúló félszigeten űznek, hol a kukorica is megterem.

Kanada terménykivitele elsősorban az anyaország szükségletét van hivatva fedezni; utóbbi időben nagyobb mennyiségeket vásárolnak Ázsia déli tartományai és gyarmatai, míg a többit az Egyesült Államok veszik át.

Az őstalaj benépesítése, termőfölddé, így értékesebbé tétele, az érc- és szénkészletek, valamint az erőállomány átvitele az ipari fejlődés korszakára azok a tényezők, melyek Kanada gazdasági tevékenységét a közeljövőre körvonalazzák s messzebbmenő politikai céljainak gazdasági alapot nyújtani vannak hivatva.

De míg az ipari és kereskedelmi fejlődésnek a népesség szaporodása által előidézett többszükséglet adja meg elsősorban a lehetőséget addig a népesség szaporodását telepítések után a földművelő foglalkozás lenne hivatva megvalósítani, ha ennek Kanada a kivándorlóktól a maga valójában előre nem is sejtett mostoha éghajlati viszonyai határt nem vonnának. Így az időjárással szembeszálló emberi erő és kitartás szabályozza Kanada gazdasági fejlődésének egész folyamatát.

Ebben a megvilágításban kell látni a józanul gondolkozó bevándorlónak jelenjét, — jövőjét s erre, tehát több évtizedes küzdelemteljes munkára kell berendezkedni annak, aki állandó letelepedésre Kanadába kivándorol.

A bevándorlás irányításának alapelvei.

A kanadai bevándorlási törvény határozványaiiban a nagyvonású angol gyarmatosítási politika irányelvei tükröződnek vissza, átvéve ennek sokszázados tapasztalataival az alattvalók és telepések legmesszebbmenő mozgási szabadságának elméletét.

Ez a gyarmatosítási politika az angol birodalom világhatalmára támaszkodik s bízva annak az alattvalókra ható meggyőző erejében, a telepések elangolosodását ugyan végcélul tűzi ki, de ennek meggyorsítására kényszerrendszabályokat nem alkalmaz. Egyedül az iskola-törvény nem enged a megszabott határoktól eltérő nagyobb kilen-

géseket, melyek az ifjúságot a végcélul tűzött eredménnyel ellentétes irányba terelni képesek lennének.

Kanada cirka 9 és $\frac{1}{4}$ millió lakosságából ma megközelítőleg ennek $\frac{3}{4}$ része a Keleti- és Tengeri-tartományokban valamint British-Columbia partvidékein helyezkedett el, míg a három Prairie-tartománynak (egyedül Alberta nagyobb mint Németország), melynek fejlődőképessége normális éghajlati viszonyok mellett meghaladná az 50 millió embert, lakossága alig több 2 és $\frac{1}{4}$ milliónál.

E három tartomány már 1891-ben körülbelül 250.000 lakossal bírt; e két adat érdekesen tükrözi vissza a népesség szaporulatának arányszámát.

Kanada mintegy 300 millió acre művelésre állítólag alkalmas talajából 167 millió acre esik a Prairie-tartományokra, melynek legdélibb sávjából eddig körülbelül 40 millió acre áll művelés alatt; ezek hozzáférhetőségét a rajtok keresztül vezetett első vasútvonal 1885-ben történt megnyitása adta meg; a még műveletlen területek kihasználásnak alapfeltétele továbbra is a lakosság szaporítása maradna, de ennek a földművelésre abszolúte kedvezőtlen éghajlati viszonyok teremtenek áthidalhatatlan akadályokat.

A Prairie-tartományok belpolitikai önállóságukat 1905-ben nyerték el s az ezutáni időszakra esik Kanada bevándorlási folyamatainak lényeges erősödése, amely

1901-ben 65.000,
1907-ben 260.000 és
1910-ben 200.000

embert tett ki. Ezen számarány fejlődését a bevándorlóknak hovatovább annál jobban észak felé — a még hidegebb zónákba — történő letelepítése akasztotta meg.

Az ezidőszert követett telepítési politika alapelvét népfajlag két kimagasló jelenségben látjuk kicsúcsosodni, mégpedig

a) az anyaország angol nemzetiségű, Kanadába törekvő kivándorlói úgy Anglia mint Kanada, valamint a közlekedési vállalatok részéről különös támogatásban részesülnek.

Az angol kormány ezen kivándorlók felsegítésére évenként nagyobb összeget bocsát rendelkezésre. A hajóvállalatok kötelezve vannak őket Liverpooltól a kanadai kikötőig személyenkint 27 dollárért szállítani, (a többiek az európai nyugati partoktól Kanadáig 92-105

dollárt fizetnek) míg Kanada ezen bevándorlókat legnagyobb részét a Keleten telepíti le, hol nagyobb városok közelében a kiirtott erdők helyén létesített kertgazdálkodással maguknak aránylag könnyebb életmódot biztosíthatnak. Politikailag: ők is hivatva volnának az ott még minden téren észlelhető francia nemzetiségi törekvéseket hovatovább annál jobban paralizálni.

b) Minden más nemzetiségű bevándorlót a Prairie-tartományokban letelepíteni, hogy ennek parlagon heverő ősterületein úttörő, talajművelő munkát végezzenek.

De míg ezen tervek megvalósítása különös tekintettel a kedvezőtlen éghajlatra évtizedekre megosztott kitaró tevékenységet és legprimitívebb életmódot igényel, addig az európai bevándorlók nagy részét a gyorsabbiramu pénzszerzés reménye hozza Kanadába is. Nem ösmerve s így nem véve tekintetbe az Egyesült Államok ipari munkája és Kanada földművelő tevékenysége közötti óriási különbséget.

Hatvanezer kilométer vasútvonalnak, valamint gördülő anyagának kiegészítése és karbantartása, személyzetének fizetése óriási összeget vesz igénybe, melyet 9 millió ember s az általa termelt javak igénybevétele nehezen jövedelmezhet annál is inkább, mert úgy a személy- mint az anyagszállításra jelentős behajózási viziutak is állnak rendelkezésre. Ennek természetes folyományaként kell tekintenünk a személyszállítás aránylag nagyon magas díjtételeit, melyek a letelepedni nem szándékozó, helyzetükkel elégedetlen bevándorló elemeket is helybenmaradásra ítéli mindaddig, míg sorukba bele nem törődnek, vagy nehezen szerzett keresményüket ismét el nem utazzák.

Bevándorlók mint szerencsevadászok.

A bevándorlás meggyorsítására irányuló túlfeszített törekvések, valamint a munkanélkül hirtelen meggazdagodni vágvó bevándorlók kapzsiságának szomorú példáját mutatja a Yukon-terület „aranyelet botránya”, amely nagyvonásokban vázolja a következő:

1897-ben, 12 évvel a Kanadát egész szélességében keresztül-szelő s a két tengert összekötő első vasútvonal megnyitása után a Yukon-folyó jobbparti mellékfolyóiban, Dawson-telep táján, állítólag

óriási mennyiségű aranyat találtak, melynek világra szóló reklámja a kalandorok egész légióit csábította erre a kultúrától nem is érintett teljesen vad területre. A pénzzel nem rendelkező szerencsevadászoknak a legutolsó vasútvonaltól vagy kikötőtől sok száz mérföldre kellett hihetetlen nehézségek árán vándorolniuk, míg az „ígéret földére” eljutottak. Amit itt találtak, nem volt egyéb a legkeserűbb csalódásnál.

Amint később kiderült, az egész reklám az érdekelt vállalatoktól és vállalkozóktól a célból lett kieszelve, hogy Északamerikának ezen legvadabb vidékére bevándorlókat csábítsanak.

A nevezett folyóba ömlő patakok iszapjaiban találtak ugyan aranyport úgy mint Kanada több más, kedvezőbbfekvésű vidékein is, de ennek kimosásával a legszorgalmasabb kutató sem volt képes egy nap éjjel-nappali munkájával $2\frac{1}{3}$ vagy 3 dollárnál többet megkeresni, amelyet a nagyon drága élelmezési költségek nagyjórészt felemésztettek.

Csak azok, akik a legmagasabb észak dermesztően hideg éjszakáit és viharait hónapokon át a szabadban sátor alatt vagy rögtönözött szállásokban — ezek nagyon kétséges védelme alatt — voltak kénytelenek tölteni, tudják azt a maga valójában felfogni, hogy ez a rettenetes száműzetés az embert hova képes juttatni. Ha ez a sors egy magános férfinak jut osztályrészül, könnyebb belőle kiutat találni. De ha ez egy egész családot sújt — a nők és gyermekek szenvedése a kétségbeesésbe kell hogy kergesse az övéért hiába törődő, hiába aggódó családapát. Egy komolyan gondolkodó bevándorlónak soha nem szabad a nehéz, de idővel mégis eredményt hozható munkát kalandokkal és kétes vállalkozásokkal elcserélni, mert ezek előbb-utóbb anyagi és erkölcsi lezüllésre vezetnek.

Kanadában csak a céltudatosan irányított, kitartással párosult, önmegtágadásig fokozott szorgalmas munka vezethet eredményre, melyért a kivándorló az első időben ellátást és szerény jövedelmet kaphat cserébe.

A kultúrigényekről teljes lemondást igényelő évtizedek szorgalmas munkája meghozza egy kisebb-nagyobb tanya tulajdonjogát, de ezért a telepesnek és utódainak faji jellegét kell az önfenntartás oltárára áldozatul hoznia.

A kanadai bevándorlási törvény fontosabb határozványai.

Ezen határozmányok 1910. évi május hó 4-én: 9—10 Edward VII. chap. 27. szám alatt kiadott kanadai bevándorlási törvénykönyvből s ennek 1924. évi július 19-ig megjelent kiegészítéseiből lettek *kivonatosan* átvéve s csak ezek legfontosabbjait értelemszerű fordításban tartalmazzák.

A kanadai kormány a bevándorlási engedélyeket a követelményeknek mindenben megfelelő bevándorlóknak saját kérelmükre azon feltevéssel adja meg, hogy ezek a Dominiumban állandó tartózkodásra le fognak telepedni.

Azon utasok, kik Kanada területén bizonyos előre meghatározott célból (turisták, utazók, művészek etc.) átmenetileg, rövidebb ideig szándékoznak tartózkodni, külön elbírálás alá esnek s bevándorlóknak nem nevezhetők. Ezek időhöz kötött átmeneti tartózkodásra kapnak beutazási engedélyt.

A bevándorlók a kanadai polgárságot saját kérésükre 5 évi tartózkodás után nyerhetik el, ha a követelményeknek mindenben megfelelnek.

Javitóintézetekből, elmegyógyintézetekből kikerültek, elmebetegsgek etc. kanadai polgárok nem lehetnek.

Kanadai polgárok, kik más állam polgárai lettek, kanadai polgárságukat ezzel egyidejűleg elvesztették.

Kanadai polgárokká lett bevándorlók, kik Kanadából egy éven át távol maradnak, polgárságukat elvesztették, ha ennek fenntartásáért kellő megokolással valamelyik angol diplomáciai képviselőnél (konzulátusnál) az év lejárta előtt kérvényeiket be nem nyújtották

Kanadában lakó, de az ottani polgárságot még el nem nyert szülőknél Kanadában született gyermekei kanadai polgároknak nem tekinthetők.

Ha a Kanadában élő családfő a polgárságot elnyerte és más országban élő nejeinek gyermeke születik, úgy az újszülött nem kanadai polgár.

A kanadai kormány a bevándorlási engedélyt azon feltevéssel adja meg, hogy minden bevándorló a polgárság elnyerését célul tűzte ki.

Minden 15 évnél idősebb bevándorolni szándékozónak lehetőleg angol vagy francia, esetleg egy más nemzetiség nyelvén írni, olvasni kell tudnia.

A kanadai kormány közegei hivatva vannak a partraszállók okmányait alaposan megvizsgálni s a követelményeknek meg nem felelő bevándorolni akarókat a partraszállás alkalmával visszautasítani.

Ezen elbírálás alá esnek:

Akiknek az orvos véleménye szerint kereseti képességük testi hiányosság folytán kétséges.

Elmebeteg, hülyék, vakok, süketek, süketnémák, a tuberkulózisban vagy más fertőző betegségben szenvedők.

Börtönre elítéltek.

Más államokból kitoloncoltak.

Szenvedélyes alkoholisták.

Egyedül utazó nők, kiknek tisztességes élethivatása Kanadában okmányilag minden kétséget kizáró módon biztosítottak nem látszik.

Kémkedés gyanújával terheltek.

Oly egyének, kik Kanada területére tiltott utakon jutottak be, ez bármennyi idő múlva derül is ki, kitoloncolandók.

A szállítási vállalatok legszigorúbban utasítva vannak hajóikra csak olyan bevándorolni szándékozók felvenni, kik a követelményeknek minden tekintetben s teljes egészében megfelelnek. Ezen előírás ellen szándékosan vagy felületességből vétők súlyos pénz-büntetéssel büntetettek.

A hajóstársaságok kötelessége az utasokat partraszállás előtt orvosilag megvizsgáltatni.

Az orvosoknak kötelessége az utasokat az orvosi vizsgálatnak kivétel nélkül alávetni.

Ezen vizsgálatok eredményéről a hajó parancsnoka a parti hatóságnak jelentést tenni tartozik.

A partraszállás alkalmával a parti hatóságok orvosi közegeinek kötelessége az utasokat szintén megvizsgálni.

Minden utasnak kötelessége a hajóra felszállás alkalmával összes személyi okmányaival a kanadai beutazási engedélyt felmutatni s a feltett kérdésekre kimerítően s helytálló adatokkal válaszolni.

Minden utas, aki helytelen adatok alapján jut Kanadába, két havi elzárással s 100 dollár büntetéssel sújtható, s a Dominion területéről kiutasíttatik.

Ha az utas minden követelménynek hiánytalanul megfelel, a partraszállásból nem szabad kizárni.

Azok, akik Kanada határát engedély nélkül átlépjék, 6 havi elzárással s 300 dollár pénzbüntetéssel sújthatók.

Azon egyének, kik más személyeknek a kanadai határ átlépésében segédkeznek, 6 havi elzárással s 500 dollárig terjedhető pénzbírsággal büntethetők.

Ha egy hajósvállalat oly betegeket szállít partra, kik orvosi segélyre, esetleg kórházi kezelésre vannak utalva, az utas vagyontalansága esetén ennek költségeit a hajósvállalat tartozik fizetni.

A parti hatóságoktól bármilyen okból visszautasított bevándorlókat a szállító hajósvállalat saját költségére a kiindulási helyére tartozik visszavinni.

Azon bevándorlók, kik Kanada törvényeinek vagy a parti hatóságok értelemeszerű utasításainak szóval, írásban vagy tettel ellenszegülnek, akik Kanada területére erőszakkal akarnak benyomulni, akik az ország törvényeit be nem tartják, azonnal deportálhatók.

Ha a családfő Kanada területéről bármilyen okból ki lett utasítva, úgy őt minden családtagja egyidejűleg követni tartozik.

Bárminemű fegyver behozatalához a kanadai bevándorlási miniszter engedélye szükséges. A partraszállásnál fegyvereket dugva behozni vagy ezt eltítkolni szigorúan tilos.

(A szerző megjegyzése: Vadászfegyverek is ezen elbírálás alá esnek. A titkolt úton bevinni szándékolt s felfedezett fegyverek elkoboztatnak. Az előre bejelentett, beviteli engedéllyel nem bíró fegyverek a parti hatóságnál maradnak mindaddig, míg a bevándorlási miniszter beviteli engedélye — melyet a bevándorló tartozik kérelmezni — meg nem érkezik.)

Megérkező hajók kikötéséhez, valamint útra induló hajók elin-

dításához a kanadai parti hatóságok engedélye szükséges, az ezen rendelkezés ellen vétő hajóstársaságok nagyobbarányu pénzbüntetésnek lesznek alávetve.

Ha egy hajósvállalat valakit az előirt engedélyek nélkül partraszálló, ennek felfedezése esetén az ezért kiszabandó pénzbüntetésen kívül az illetőt a vállalat költségén kiindulási helyére tartozik visszaszállítani.

Ugyancsak pénzbüntetéssel sújtatnak azon közlekedési vállalatok, kiknek hajói Kanadából az előirt okmányok nélkül távozni akaró egyéneket vesznek fel hajóikra.

A hajón elhaltak hulláit a partra szállítani tilos. Azokat a hajóról kell eltemetni.

Oly egyének, kik Kanada területén laknak s Kanadának a külföldön nem helytálló adatokkal propagandát csinálnak, hogy ide hamis hírekkel bevándorlókat szerezzenek, 6 havi elzárás mellett 500 dollárig terjedhető pénzbüntetéssel sújthatok.

Oly egyének, kik utazni szándékoznak hajójegyét magasabb árért adnak el, mint annak tarifaszzerűen meghatározott ellenértéke, elzárással és pénzbüntetéssel büntetendők.

Ha ily cselekményt közlekedési vállalatok alkalmazottai követnek el, felfedezés esetén ezeket a büntetésen kívül a vállalatnak el kell szolgálatukból bocsátaniok.

Oly egyének, kik Kanada területén utasok számára szobákat vagy férőhelyeket adnak ki, ezek naponkénti árjegyzékét a helyiségekben ki kell függeszteniök.

Az ázsiai népfajok (kínaiak, japánok etc.) bevándorlói számára külön rendelkezések vannak érvényben.

1919-ben P. C. 1202. szám alatt megjelent rendelkezés értelmében bevándorlóknak a következő kikötőkben nem szabad partra szállani:

Vancouver,
Victoria,
New Westminster,
Nanaimo,
Prince Rupert,
Port Simpson.

Anuox,
Comox,
Ganges Harbour,
Ladner,
Ladysmith,
Steveston,
Chemainus.

Powell River,
Stewart,
Union Bay,
Whales Island,
Newport,
Alberni,
White Pass.

Az 1923-ban P. C. 183. szám alatt kiadott rendelet értelmében 1923. február hó 15-től Kanadába mint bevándorlók csak azok vehetők figyelembe s a partraszállás csak azoknak engedhető meg, kik hivatászerűen földműveléssel foglalkoznak s Kanadában farmra menni szándékoznak.

Farmmunkásoknak, valamint nőszemélyeknek okmányokkal kell igazolni azt, hogy Kanadában ki a munkaadójuk.

Akik farmot venni szándékoznak, anyagi képességüket már Kanada európai megbizottainál ki kell mutatni.

(A szerző megjegyzése: A nyugateurópai kanadai meghatalmazottak sok esetben ennek bizonyítékául nagyobb összegeket tettek a bevándorlók által letétbe, melyek csak akkor szabadultak fel, ha okmányilag igazoltatott, hogy a bevándorló Kanadában tényleg farmot vásárolt és azon megtelepedett.)

Kivételes intézkedések:

A bevándorlási miniszter engedélyével partraszállhatnak: Oly gyermekek, kik írni, olvasni nem tudnak, de 15. életévüket még be nem töltötték.

Vak vagy süket egyének, kik családjuk védelme alatt utaznak, kikért ezek a felelősséget vállalják.

Atyák vagy nagyatyák,
anyák vagy nagyanyák,
özvegyek,

kik 55. életévüket betöltötték, de a követelményeknek különben minden tekintetben megfelelnek

Ha a Kanadába bevándorlásra jogosult ide az Egyesült Államokon keresztül utazott be, s ott magát a parti hatóságok egészségügyi ellenőrzésének alávetette, úgy ennek bizonylatai Kanadára is megtartják érvényüket.

Azon egyének, kik az Egyesült Államokból, de a Kanadába bevándorláshoz szükséges okmányok nélkül akarnak ide bejutni, mint bevándorlásra nem jogosultak, a határon visszautasítandók.

A
KANADÁBA BEUTAZÁSHOZ ÉS
OTT TARTÓZKODÁSHOZ ETC.
SZÜKSÉGES FONTOSABB OKMÁNYOK
ANGOL SZÖVEGE
ÉS
EZEK ÉRTELEMSZERŰ MAGYAR FORDÍTÁSA.

Jegyzet: Konkrét esetekből kifolyólag vált szükségessé ezen okmányok szövegének ismertetése. A nyugateurópai kikötőkbe oly Kanadába szándékozó utasok is jelentkeztek behajózásra, akik „privát úton” szerzett beutazási engedélyek birtokában voltak, melyekről a felülvizsgálás alkalmával kiderült, hogy hamisak.

Nem lehet a kivándorolni szándékozóknak eléggé óvatosnak lenni, hogy kivándorlási ügyekben kivel lépne összeköttetésbe. Ha ezen törekvésekben őket kint lakó rokonaik nem támogathatják, úgy hazájok hivatalos tényezőin kívül a hajóvállalatok állanak szakszerű felvilágosítással rendelkezésre. Ismeretlen, felelőtlen egyének bármily sokatmondó ígéretei is legtöbb esetben a kivándorlók megkárosítására irányulnak.

Form „A“.

**Permit to enter or remain in Canada.
Canada.**

The Immigration Act, section 4.

To all Immigration Officers:

This is to certify that

.....(name in full).....

of (last place of residence)

..... (occupation or other description)

..... is hereby permitted to (enter) or (remain in) Canada
for a period of from
the date hereof free from examination or other restrictions under
the Immigration Act.

Dated at Ottawa this day of 19.....

.....
Minister of Immigration and Colonisation.

Seal of the Departement
of Immigration and
Colonisation.

„A“ *minta.*

**Kanadai beutazási vagy tartózkodási engedély.
Kanada.**

A bevándorlási törvény 4. szakaszához.

Az összes bevándorlási tisztekhez:

Ezennel igazoltatik, hogy.....
 (teljes neve)
 (utolsó lakóhelye)
 (ország, megye, etc.) a Kanadába
 leendő beutazásra (korlátlan, vagy
ig korlátolt tartózkodásra) engedélyt nyert, ha a meg-
 ejtendő vizsgálat alapján a bevándorlási törvény követelményeinek
 minden tekintetben megfelel.

Kelt Ottawa, 19..... év hó n.

.....
 Bevándorlási és telepítési miniszter.

A bevándorlási és telepítési
 minisztérium pecsétje.

Form „AA“.

**Cancellation (or extension) of Permit.
Canada.**

The Immigration Act, section 4.

To all Immigration Officers:

This is to certify that the Permit to (enter) or (remain in)
Canada issued to
(name in full)..... of
(last place of residence)..... on the.....
day of 19 is hereby cancelled (or is
hereby extended for a further period of
..... from the date hereof).

.....
Minister of Immigration and Colonisation.

Seal of the Departement
of Immigration and
Colonisation.

„AA“ *minta.*

**Beutazási engedély érvénytelenítése
(vagy meghosszabbítása).**

Kanada.

A bevándorlási törvény 4. szakaszához.

Az összes bevándorlási fisztekhez:

Ezennel igazoltatik, hogy a
 (teljes neve)
 (utolsó lakhelye)
 számára kiállított beutazási (tartó-
 kodási) engedély 19..... évi hó tól
 érvénytelennek nyilvánítottatik (vagy év
 hó ig tartó érvénnyel meghosszabbított).

.....
 Bevándorlási és telepítési miniszter.

A bevándorlási és telepítési
 miniszter pecsétje.

Form „B“.

**Order for Deportation.
Canada.**

The Immigration Act, section 33.

To:(transportation company)
and to

.....(person rejected).....

Port of entry

Province of

This is to certify that
(name in full) of (last
place of residence) a person seeking to enter
Canada at this port, ex (ship or train) from
which arrived at this port, on at o'clock has
this day been examined by the Board of Inquiry (or officer in
charge) at this port, and has been rejected for the following reason:

.....
.....
(here state reason in full)

And the said is hereby ordered to be deported
to the place from whence he came to Canada. Such conveyance
shall be by the first available ship or train of the transportation
company which brought the said to Canada.

Dated at this day of 19.....

.....
Chairman of the Board of Inquiry
(or Immigration Officer in Charge).

„B” minta.

Deportálási rendelet.**Kanada.****A bevándorlási törvény 33. szakaszához.**

A szállítási vállalatnak: és a
kiutasított személynek:

Érkezési kikötő:

Tartomány:

Az országból
..... helységből származó
..... év
..... hó napján órakor (hajón vagy vasuton)

Kanadába beutazási szándékkal
kikötőbe érkezett.

Nevezett a kikötő „Felvételi hivatala” (meghatalmazott bevándorlási tisztje) által a következő okokból visszautasított:

(a visszautasítás megokolásának teljes szövege) és a
szállítási vállalat által a legközelebb induló hajóval (vonattal) azon
helyre szállítandó vissza, ahonnan Kanadába utazás céljából elindult.

Kelt , 19 év hó n.

.....
A felvételi hivatal főnöke
(vagy meghatalmazott bevándorlási tiszt).

Jegyzet: Ha a visszautasított bevándorló kanadai polgár szándékozik lenni, úgy a deportálás ellen ügyvéd útján a törvényszékhez fellebbezhet. Minden más esetben a fellebbezés a deportálást elrendelő parti hatóság útján a „Bevándorlási és telepítési miniszterhez” címezve nyújtandó be. Ezzel egyidejűleg költségek fejében 20, minden családtagért külön-külön 10—10 dollár helyezendő letétbe.

Form „C“.

Notice of Appeal.

Canada.

The Immigration Act, section 19.

To the Minister of Immigration and Colonisation,

Ottawa, Canada.

..... (name in full)

..... of (last place of residence)

..... hereby appeal from the decision of the Board of Inquiry (or officer in charge) at this port whereby my application to land in Canada has been rejected, and I have been ordered to be deported to

.....

Dated at the day of 19.....

.....
 Apellant.

„C“ minta.

Fellebbezés.

Kanada.

A bevándorlási törvény 19. szakaszához.

A bevándorlási és telepítési miniszternek

O t t a w a, Kanada

Alulírott

.....i lakos (legutóbbi lakhelye).....

ezennel fellebbezek a kikötő felvételi
hivatala (bevándorlási tisztje) azon döntése ellen, mellyel nekem
Kanadába beutazásomat megtiltotta s
.....ba leendő deportálásomat elrendelte.

Kelt 19..... évi hó n.

.....
fellebbező.

Az európai bevándorlók céljai általában és törekvéseik elbírálása kanadai megvilágításban.

Úton Európából Kanada felé, a hajó utasainak több mint 80%-a idősebbkorú férfi, kikből családját alig 1% viszi ki magával. A többiek egyrésze nem akarta hozzátartozóit a bizonytalan sorsra bízni; másrészenek nem volt meg a mindnyájok kiutazásához szükséges összeg, s azt hitel útján sem tudta megszerezni. Sokan kivándorlásukat csak átmenetinek tekintik; abban bíznak, hogy odakint 2—3 év alatt vagyont fognak gyűjteni s hazájukba visszatérve a réginél jobb foglalkozást s így könnyebb életmódot kezdhetnek.

Sokaknál — titkolt gondolatban — Kanada csak egy állomást jelent, melyből tiltott utakon az Egyesült Államokba fog eljutni. Ezen törekvés céltalanságát a következő fejezet fogja bővebben megvilágítani.

Maga a törekvés gondolata, idekint rövid idő alatt sok pénzt kereshetni, különféle okokban leli magyarázatát.

Az Amerikába kivándorlás fogalma Közép-Európában a háború előtt az Egyesült Államokba letelepedéssel volt azonos; a bevándorlás ide nem volt korlátozásokhoz kötve, mert ezen államok minden munkaerőt foglalkozáshoz tudtak juttatni. A bevándorlónak a kezdet nehézségei leküzdése után pár év alatt sikerült állandó munkához és lakóhelyhez jutni, s a nyelvet megtanulva szorgalmával és szaktudásával kivívta, hogy munkahelyét évtizedeken át nem kellett változtatnia.

Ezek a régi kivándorlók sok esetben abban a helyzetben vannak, hogy az ó-hazában maradt hozzátartozóikat állandó pénzküldeményekkel támogathatják. Ezeknek a segélyeknek — sok esetben túlzott — hírei azt a reményt ébresztik a megélhetésükért küzdő, kivándorolni vágyakozókban, hogy ők Amerikába érkeztek után azonnal oly keresethez juthatnak, amilyenbe a régi kivándorlók évtizedes, szorgalmas munka árán jelenleg lehetnek. Hiu remények, melyek alaptalanságáról sokan csak keserű csalódások árán győződnek meg.

Az Amerikába vágyók legnagyobb része a bevándorlási korlátozások miatt nem kaphat az Egyesült Államokba beutazási engedélyt. De mivel már kivándorlásra szánta el magát, s állítólag

már Kanadából is többen kaptak kedvező híreket, az önbizalom és a bevándorlás lehetősége Kanadába vezet.

Hogy a jó hírek, s az esetleges pénzküldemények hogy keletkeznek, példa reá a következő tanulságos eset.

Az egyik kivándorló aratás előtt érkezett Kanadába; pár napi munkakeresés közben panaszos levelet irt az Egyesült Államokban régen lakó rokonának, hogy munka nélkül van s anyagi támogatását kérte. Rövid idő múlva az aratásra és cséplésre két hónapra elszegődve, (erre az időre mindenki kap munkát Kanadában) ennek leteltével 80 dollárt kapott kézhez, egyidejűleg érkezett meg az Államokból kért segítség is s emberünk sietett otthonmaradt adóssága törlesztésére 100 dollárt hazaküldeni bizva abban, hogy télen át élelmezését és szállását farmmunkával is megtudja keresni; ami ismét csak a bevándorlók kis százalékának sikerül.

Az emberi gyöngeségnek tudható be, hogy a mellékkörülmények csak a legkritkább esetekben válnak ismeretessé. A hírekre várakozó otthonmaradt hozzátartozók és ismerősök s az esetleg szintén kivándorlásra vágyakozók csak azt látják, hogy rokonuk etc. alig kiérkezése után három hónappal már 100 dollárt küldött haza. A többit elvégzi a képzelet, a reménykedés, s nem kevésbé az érdekeltek biztatásai. Minden arra lesz felépítve; az apa elhagyja családját, a vőlegény menyasszonyát azzal az ígérettel, hogy „három hónap múlva pénzt küldök haza”, ami nagyon ritkán marad egyéb üres ígéretnél-

Kanada nem az az ország, amely a magyar bevándorlónak a könnyű és gyors pénzkeresés lehetőségét megadja. Itt ezek a földműves munkára vannak szánva és utalva, mellyel a közép-európai — éghajlatiilag nagyon kedvező viszonyok mellett is csak lassan, sok türelemmel és szorgalommal lehet eredményt elérni.

A kivándorlók közül meg kell különböztetni:

a) azokat, akik csak azért lettek — elméletben — földművesek, hogy ily módon a beutazási engedélyt elnyerhessék, de eredetileg más életpályákon működtek,

b) akik otthon is tényleg földművesek voltak.

Az első csoporthoz tartozók a műveltebb elemekből vagy az iparosságból kerülnek ki. Ezeknek korábbi hivatásuk és foglalkozásuk megváltoztatása után egy új munkakör nehézségeivel kell megküzdenni, mely a fizikai rátermettség és munkabíráson kívül

emberfeletti önuralmat és energiát követel. Rejtett gondolata mindenkinek az, hogy az általános szabály alól éppen ő fog kivételt képezni, képességeinek megfelelő jó keresethez jutni. Ezek a remények okozzák a legnagyobb csalódásokat.

Senki ne biztassa magát hiu reményekkel, hogy az általános szabály alól kivételt fog képezni. A céltudatos, ősidőktől követt és tapasztalatokban nagyon gazdag telepítési politika nem ismer kivételt, s az idő és az események előbb-utóbb mindenkire reáhúzzák az általánosság kényszerzubbonyát. Külön törekvéseivel a viszonyokkal is ismeretlen, az angol nyelvet nem bíró bármilyen intelligens idegen is — mentől későbben látja be törekvéseinek hiábavalóságát, annál több csalódással tér meg az eke szarvához, feltéve, hogy erre kellő időben szánta el magát. Kanadában a tél 6—7 hónap, ezalatt az idő alatt farmereknél munkát keresni teljesen kilátástalan. Különben pedig: még ha valaki az angol nyelvet beszéli is, ott kell kezdenie, ahol a munkanélküli (földművelést űzni nem akaró) benszülöttek már végeztek: a kívánt eredményt ritkán hozó keresésen.

Az ipari tevékenység, amint ez már röviden említve lett, tulajdonrészben a francia keleti tartományokban összpontosul s üzemait oly arányban fejleszti, ahogy ezt a Nyugat fejlődési folyamata megkívánja. A nyugaton szükség szerint átmenetileg vagy állandóan létesített fiókok vezetését speciálisan a munkásság kérdésében — évszázados elvek szerint — az anyatelepek irányítják s utánpótlásukat ma is elsősorban a saját nemzetiségi bevándorlókból szerzik be.

Ugyanezt teszi az angol eredetű kanadai ipar, saját anyországra támaszkodva, természetes levezető csatornát képez Anglia munkanélküli iparosságának. Emellett mindkettőnek össztörekvése odairányul, hogy az európai ipari termékektől teljesen elütő produktumaik előállítására fiatal belföldi erőket képezzenek ki, mert az európai ipari munkások a kanadai (bazárszerű) ipartermékek sajátosága folytán első időben az üzemekben előnyösen nem használhatók, s ott ipari tudásuk és speciális képzettségeik nem lesznek méltányolva és megfizetve.

Emellett, maga a szervezett ipari munkásság is többé-kevésbé zárt nemzetiségi zárt tömböket képez, kik az üzemekből — saját

érdekeik védelme szempontjából — az idegen nemzetiségű új bevándorlókat lehetőleg kizárni igyekeznek.

Európa gazdasági hajótöröttjei s munkanélkülieinek milliói megélhetésüket biztosító foglalkozásokat keresnek. Azoknak, akik Kanadába jönnek, az itteni követelményekhez kell igazodniok. Az ezzel szembehelyezkedők célt nem érhetnek. A céltudatos gazdasági politika mindenkit előbb-utóbb reáterel arra az egyedül járható útra, mely a nagyon nehéz földművelő munka árán a kitartó munkást menhelyetadó fedélhez és európai fogalmak szerint alig emberi nagyon szerény megélhetéshez juttatja.

A bevándorlók közül az eredetileg tényleg földművelést űzők határozottan előnyben vannak a műveltebb elemek és az iparosság felett. Ezek a talajművelésben tapasztalatokkal bírva, szokva vannak annak tényleges gyakorlásához s Kanadában ennek csak fokozottabb mértékben leendő teljesítésére vannak utalva. De erejüknek és munkabírásuknak nagyrésze az időjárás kedvezőtlen esélyeivel folytatott küzdelemben hiába merül ki, mert ezek a földművelést Kanadában voltaképpen szerencsejátékká változtatják.

Kanadából az Egyesült Államokba engedély nélkül bejutni céltalan ábrándozás.

Az Egyesült Államok lakosságának száma a negyvenes években ca. tizenöt, 1860-ban 32 millió volt, amely az Unióhoz később csatlakozó államok lakosságával, de inkább a tömegbevándorlás folytán 1920-ig 106 millió lélekre emelkedett. Ennek ca. 89%-a fehér fajhoz tartozott. 10½-ra lehetett tenni a négereket, míg az indián reservatiókban élő indiánok száma alig érte el a félmilliót. Az Egyesült Államok ezidőszerint 116 millió lakossal számolnak.

Míg az Egyesült Államok a fejlődés folyamatával lépést tartó talajművelő tevékenység által újonnan megnyitott és megművelt területeken nyersanyag szükséglete nagyrészének bő forrásaira talált, ezen területek ipari szükségleteinek fedezése hálás piacot teremtett az ipari államok produktumainak felvételére.

Tekintettel a földművelésre alkalmas műveletlen területek mindig csökkenő voltára s a gyáripár háborús idők alatti rohamos

fejlődésére, e kettő egymást kiegészítő gazdasági folyamata a háború után következő években az ipari államok hátrányára véget ért. A kereskedelem az elszegényedett s szintén ipari tultengésben szenvedő Európában nem tudott Amerika ipari termékeinek piacot találni. Az Egyesült Államok egyes ipari vállalatai üzemeik csökkentésére, a kormány a bevándorlás korlátozására látta magát kényszerítve, mely utóbbi a bevándorlási évi kvótát az Egyesült Államok területén élő nemzetiségek számarányához mérten határozta meg.

Amilyen előnyös volt a konjunktúra idején a bevándorlók beözönlésével a produktív munkaerő növekedése, oly arányú kötelezettséget ró a kormányra a munkanélküliség csökkentésére irányuló rendszabályok betartása, amelyek egy bekövetkező ipari krízisnek vannak hivatva elejét venni.

Amint ismeretes, a bevándorlás korlátozását célzó intézkedéseket úgy az Egyesült Államok honi hatóságai, mint ennek külföldön delegált képviselői a legszigorúbban kezelik; ugyanily határozottsággal s a legkíméletlenebb eréllyel járnak el úgy az államokbeli, mint a kanadai határőrségek mindazok ellen, kik az Államok területére engedély nélkül, tiltott utakon igyekeznek bejutni.

Általánosan ismert az utóbbi években Középeurópából Cubába azon célból kivándoroltak esete, kik onnan csempészet útján remélték az Egyesült Államokba bejutni. Ennek a több ezer családra menő kivándorló csoportnak ca. 60%-a iparos volt, kik a cubai cukortermelés csődje után számukban a nélkülözések és járványok által megtizedelve a szélrózsa minden irányában elszéledtek, de az Egyesült Államokba alig jutott el legvakmerőbbjeiknek elenyésző, csekély töredéke.

Az Egyesült Államok és Kanada összefüggő, földrajzilag egységes területén a közös határ több mint 3000 kilométeren minden természetes akadályt nélkülöz, s ezt jórészen a 49-ik szélességi fokkal párhuzamosan kijelölt egyenes vonal képezi. Ez a körülmény készteti az Államokba engedély nélkül bejutni akarókat arra a gondolatra, hogy oda tiltott utakon Kanadán át igyekezzenek bejutni, mert a korlátozások keretében a beutazási engedélyt megkapni nincs kilátásuk.

A bevándorló csempészetet megakadályozandó az Egyesült Államok és Kanada között a legszigorúbb határzár áll fenn s a

határórség a technika minden vívmányával fel van szerelve. Nem is szólva a gyakran előforduló gyilkosságokról, a könnyen hívő bevándorlókat lelketlen lélekkufárok az átjuttatási díjak fejében gyakran az utolsó fillértől is megfosztva engedik át bizonytalan sorsuknak. Ezek legnagyobb része már a határzónában a határórség kezeire kerül s az amerikai hatóságok őket bezárásra és deportálásra ítélik. A deportálás költségeit a hazatoloncoltnak kell előbb vagy utóbb megfizetni s ezek az Egyesült Államok területére beutazási engedélyt többé nem kaphatnak.

Ugyanilyen sors éri azokat, akiknek a határon átjönni és munkát kapni sikerült ugyan, de később-utóbb kiderül, hogy beutazási és tartózkodási engedéllyel nem bírnak. Ennek felfedezésére elegendő egy haragosnak vagy elbocsájtott munkatársnak feljelentése, nem is szólva a hatóságoktól időszakonként e célból meg-ejtett kutatásokról.

Az Államokba mindenáron bejutni akarás egyáltalán csak a bevándorlók tájékozatlanságának tudható be, mert az ottani munkásviszonyok ezidőszerint ott is sok kívánni valót hagynak maguk után. A munkanélküliek száma az egyes ipari ágakban ott is szaporodik. Igen sok nagyüzem dolgozik hetenként 24—28 munkórával, míg például a puhaszén-vidékek bányáüzemeinek jórésze (Pennsylvania, West-Wirginia) évek óta 1 és $\frac{1}{2}$ napot dolgoznak hetenkint. Az egyedülálló bányamunkások havi szállása és élelmezése — mellékkiadások nélkül — 40—45 dollárba kerül, melyet ezek ezidőszerint alig képesek megkeresni.

Intelem a kivándorlókhoz.

Tehát dacára az otthoni szegénység és nincstelenség szomorú árnyának, mindenkinek jól meg kell gondolnia, mielőtt a jelen körülmények között Kanadába való kivándorlásra szánja rá magát. Kivándorlásra — mely hazátlan vándorra teszi a családfőt és jó időre vagy örökre széttepi a legbensőbb családi, rokoni és baráti kötelékeket.

Az eredmény — ha nem is marad hiu ábránd — nagyon sokszor nem éri meg az áldozatot, melyet érte adtunk cserébe.

Tapasztalatok szerint a kivándorláshoz szükséges összeg megszerzése sok esetben csak igen magas évi kamatok mellett lehetséges, s érte vagyonosabb rokonok vagy ismerősök kezességét kell igénybe venni, kik a tőke és kamatai visszafizetését birtokukkal garantálják.

A siker reménye nélkül ugyan nincs vállalkozás, de egy kivándorlás költségeinek nem szabad az otthonmaradottakat létérdekeikben veszélyeztetni.

Amíg a viszonyok felett teljesen tájékozatlan kivándorló — reményeit tendenciózus, nem mindig helytálló újsághirdetésekre s legjobb esetben egy-egy levél esetleg már nem időszerű adataira alapítva — a szükséges összeg előteremtése céljából jóhiszeműen mindent megígér, addig önmaga is bizik abban, hogy törekvéseit siker koronázza; meg van arról győződve, hogy a célhozjutás után jól és gyorsan jövedelmező foglalkozáshoz jut, s kötelezettségeinek eleget fog tehetni. A kivándorló légvárakkal számol, nem ismerve a tényleges kivitel elé tornyosuló akadályokat. A valóság aztán halomra dönti a leglelkiismeretesebben letett terveket is, szaporítva a reményeikben csalódottak és célhoz nem jutók szomorú sorsát.

A vagyonszerzés útja nagyon röögös, s harcmezején nagyon sokan tűnnek el névtelenül az ismeretlenség ködébe. Csak azok, akik otthon hiába várnak a pézusküldeményekre, csak azok a hiába várakozók ismerik a be nem teljesült vágyak és be nem váltott kötelezettségek szomorú következményeit.

Nincs annfil lélekölőbb, mintha a becsületes kivándorló tevékenységének új szinterén reményeinek légvárait egymásután látja rombadőlni s célhozvezető gyorskereset hiányában az önfenntartás nehézségei mellett — gondolatban — vállalt kötelezettsége nem teljesítése következményeinek szomorú golgota-utját járja. Csak határtalan önuralommal párosult szorgalommal lehet e légvárak romjain minden munkaalkalmat megragadva a megélhetéshez a helyes irányt megtalálni.

A Prarietartományok lakosai — eredeti nemzetiségükre tekintet nélkül — nagy általánosságban nem rosszindulatú emberek, de minden alkalommal megnyilvánuló kapzsiságuk az új bevándorlókkal szemben visszatetsző. Ezen körülmény az új bevándorlók hely-

zetét lényegesen megnehezítik. Tapasztalatlanságukat és jóhiszeműségüket nagyon sokszor drágán fizetik meg a bevándorlók.

Hozzá tartozik az amerikai ember természetrajzához, hogy más ember bajával nem sokat törődik. Vendégszerető, barátságos fogadtatásra a bevándorló csak a legritkább esetben számíthat.

Tanulságul szolgáljanak a következő tényleg megtörtént esetek:

Északalberta egyik alig lakott vidékén intelligens, új farmer kocogott a városkától mintegy 50 kilométerre fekvő tanyája felé, gazdasági berendezést és vetőmagvat szállítva alig megkezdett gazdálkodása számára. Félúton egy felhőszakadás lepte meg, mely a városi ruhába, vékony cipőbe öltözött „új birtokost” bőrig áztatta. A mezőkön átvezető utat az órákig tartó, szakadó víztömeg a mélyebben fekvő helyeken járhatatlanná tette. Az embert úgy mint állatot agyonkínzó vergődés után utasunk egy nehezen elért útszéli tanyán éjszakai menhelyet kérve az északi, jéghideg szél elől, a házigazda kelletlenül utalta ki lovai számára a szomszédos szabad legelőt. Az utasnak pedig az üres zabos kamara csupasz padlóján jelölt ki éjjeli szállást. A házigazda nyolc tehénből négyet fejt meg, s míg a frissen fejt tejet a szeparátorral lefölözve annak savójával a sertéseket etette meg, addig a holtrafáradt vendégnek éhen kellett az e célra kiűritett vizes, zsákjain az éjszakát átvideregnie.

A nemtörődőmséggel párosult kapzsiságról tesz tanúságot a következő eset is:

Manitoba egyik városkájába új bevándorlók érkeztek s ott elhelyezkedni igyekeztek. Köztük a városka borbélyának honfitársai is voltak, kik alig rendelkeztek annyi pénzzel, hogy a vasúti költséget addig megfizessék. A borbélynak, kinek birtokán kívül házai voltak, ezek közül az egyik — lakó hiányában — hónapokon át azidőszerint is üresen állt. Gazdája nem érezte indítatva magát a vándorokat menhellyel megkínálni, hanem azok kénytelenek voltak idegen nemzetiségüeknél fizetett éjjeli szállást keresni.

A bevándorlók egyike fényképező gépet s csekélymennyiségű lemezt, papírt és vegyszereket hozott magával. Magát fényképezésre ajánlva, ezekből kenyérrevalót szerezni igyekezett.

A felvételre jelentkezők egyike a borbély volt. A képek, — az idegen összetételű vegyszerek sajátossága és a berendezés hiányos-

sága folytán — jól, de nem elsőrangúan sikerültek. Az amatőr ezáltal indítatva érezte magát az előállított fénykép-képeslapokat — 12 példányban — megrendelőjének tiszteletpéldányként díjtalanul rendelkezésére bocsátani.

Közvetlenül a fényképek átadása után a fényképész megajándékozott honfitársával magát megborotváltatta; ezúttal a nem éppen modern szappan és borotva, nem kevésbé a mester nehéz keze nyomán ő volt a „szenvető fél”, de a műtét befejezése után még kellett nekie fizetni a nagy városok hasonló kaliberű üzletei díjánál is jóval magasabb 25 cent munkadíjat.

Dél-Saskatchewan egyik városkájába többek között egy bevándorló érkezett, aki néhány száz dollár befektetéssel kézi szárazszámokat szerezve be, ott egy kézipari üzletet nyitott.

A kíváncsiak egész tömege lepte el naponként az új „Shop” (bolt)-ot, kik között a szemben levő bank-fióküzlet takarítója és kifutója — az új üzletes régen Kanadában levő honfitársa — volt az egyik legszorgalmasabb látogató.

Az új kanadai iparos a már eddig befektetett néhány száz dollár értékű szárazszámjaira és berendezésére támaszkodva — anyagbeszerzés céljából — egy 40—50 dolláros bankkölcsönt szándékozott felvenni. Ebbeli szándékát közölte az addig naponkint bejáró „bankszolga” földijével, megkérve őt, kérdezze meg a bankfiók főnökét, beszél-e ez németül. Mivel az új bevándorló angol nyelvtudásának csak a kezdetén állott.

A bankszolga heteken át elkerülte az új üzletnek a tájékát is, s mikor ennek tulajdonosa egyszer találkozott vele, az utca másik oldaláról kiáltotta át hozzá, hogy a bankfőnök nem beszél németül. De nagyon sietett útját tovább folytatni. Eszéágában sem volt magát tolmácsnak felajánlani, attól félve, hogy ezen ténykedése a felveendő összegért esetleg szükséges jótállást vonhatná maga után.

Ugyanezen időtájt történt, hogy az üzlettulajdonos nagybirtokos honfitársa nála egy rendelést tett. Ezt az iparos, hitelbe szerzett anyagból, éjjel-nappali munka árán sietett előállítani azért, hogy szerény keresetével magát továbbsegíteni képes legyen. A

rendelés így 8 nap alatt elő lett állítva. A mester ennek árát — előzetes megállapodás hiányában — szerény munkadíjat számolva, 60 dollárban állapította meg.

A megrendelő a kész munkáért a jelzett időben nem jelentkezett; a felszólításokat egyáltalán figyelmenkívül hagyta. Szakadatlan zaklatásokra végre, négy hónap után jelentette ki, hogy az árut drágálja, s ezt csak a felajánlott vételár $\frac{2}{3}$ -áért hajlandó átvenni. Az iparosnak ez az összeg az anyagárat sem fedezte de; kényszerhelyzetben lévén, kénytelen volt áruját — fizetési kötelezettségei folytán — rendelőjének rendelkezésére bocsátani. Ez az árut a felajánlott árért el is vitte, annak dacára, hogy az iparos az átvételnél is különösen kiemelte, hogy ezzel az árral nekie az anyag sincsen megfizetve.

Az ó-hazából közvetlen a cséplés előtt érkezett bevándorlót a környék egyik leggazdagabb honfitársa 2 hónapra összesen 85 dollárért fogadta fel. A napszámba elszegődöttek napibére $4\frac{1}{2}$ és 5 dollár között mozgott, amiről az újonnan érkezett alig volt tájékozva. Szokatlanul kedvező időjárás folytán a cséplést három héten át megszakítás nélkül le lehetett folytatni s így elvégezték azt a munkát, amit kedvezőtlen időjárás folytán más években 2 hónap alatt szoktak elvégezni. A farmer az első hónap végén kifizette az egy hónapra eső 42 és $\frac{1}{2}$ dollárt s munkását az időközben beállt esős időben azzal bocsátotta el, hogy a második hónapra már nem tartja meg, nem lévén több csépleni valója.

A tapasztalatlan új bevándorló munkábaállása alkalmával nem tartotta szükségesnek a vidék egyik leggazdagabb, gyermektelen földijével szemben a feltételeket írásba foglalni; a szóbeli megállapodást a farmer utólag nem ösmerte el.

Egyik bevándorlót két havi egy helyben eltöltött szolgálat után etetés közben egy ló megrúgott, s ennek lábát törte el. Az orvost a legközelebbi városból kellett kihívni. Ez a beteget kórházba utalta, akit e célból a ca. 8 kilométerre lévő vasútállomásra kellett szállítani. Ezen szállítást a munkaadó farmer családi autóján végezte

s ezért a szolgálatában elszerencsétlenedett embernek szállítási és telefonálási díj fejében 5 dollárt hozott levonásba. Orvosi és egyéb kiadások, — a kórházba szállításig (kórházköltségek nélkül) 52 dollárt tettek ki, ami a szerencsétlenül járt embernek két hónapikeresetét emésztette fel.

Ugyancsak Saskatchewanban történt: Egy bevándorolt családapa szintén bevándorolt legidősebb fiával otthon maradt, időközben anyátlanná vált 3 kiskorú gyermekének szorgalmas munkájuk után megtakarított 124 dollárt adott át augusztus 12-én a legközelebbi városkában lakó ügynök honfitársának azzal a kéréssel, hogy ez azt sürgősen hazautalja. Az ügynök a tapasztalatlan embernek egy rendellenesen — dátum nélkül, közönséges papíron — irónnal írott nyugtát adott át. Az árvák az ó-hazában csak erre a keresetre voltak utalva.

Emberünk a gyerekek október elején kelt pénzsürgető levelére, október közepén felkereste az ügynököt, kérve tőle az augusztus elején átadott összeg rendszeres csekk nyugtáját. Ezt hosszú zaklatás után — hét nap múlva — megkapta, melyből kítűnt, hogy az ügynök a 124 dollárt csak október 27-én, két és fél hónap használat után, csak a sürgetések befolyása alatt adta fel.

A megbízó — ösmerősöknél tett panaszára azt a választ kapta, hogy örvendjen, hogy a pénz egyáltalában el nem vészett, mivel az ügynök azidőtájt, nagyobb cégek megbízása nélkül, saját számlájára dolgozott.

Egy másik esetben: a szolgának évre elszegődött bevándorló a városba menő gazdájának 100 dollárt azon kéréssel adott át, hogy ez ezt egyik bank útján dollárra szóló adóssága törlesztésére hazájába utalja át azon meghagyással, hogy ezen összeg Európában szintén dollárban legyen kifizetve.

A gazda visszatérése után emberünk a bank nyugtából megállapította, hogy az európai valutáról szólt, ami nagyon kedvezőtlen kurzuson lett a százdollár után átszámítva. Telefonon azonnal figyelmeztették a bankot a tévedésre, honnan megígérték, hogy a csekket dollárra átírják,

ha a nyugta hozzájuk visszaérkezik, ami a tanya távolsága folytán csak egy hét múlva történhetett meg.

Több mint két hónapi huzavona után a pénz elküldője a dollárról szóló nyugtát, 23 dollár hiánnyal, 77 dollárról kapta meg, amelyet a bank kurzusdifferencia címén hozott levonásba. Eltekintve a bevándorló majdnem egyhavi keresetét kitevő 23 dollártól, az idővesztés folytán az Európában elmulasztott fizetési kötelezettség nem teljesítése okozott a kezeseknek többé jóvá nem tehető károkat.

Sok esetben a bevándorlók adnak okot követelő, szerénytelen magatartásukkal a nehezítésre. Erre szolgáljon például a következő eset:

Egy kisebb városkába 10 m unkakereső bevándorló érkezett, kiket egyik ottlakó honfitársuk ebédre hívott meg. A háziasszony soktagú családjának s tanyai munkásainak is főzött, melyből legelőbb a vendégeket szolgálta ki; ezek alaposan hozzáláttak a rég nélkülözött hazai koszthoz s hálálkodva hágyták el a vendégszerető gazda hajlékát.

Alkonyatfelé minden meghívás nélkül vacsorára jelentkezett a teljes számú vendégsereg; a csodálkozó háziasszony megjegyzésére, hogy nem számított rájuk, az volt a nem éppen szerény — de határozott kijelentés: „Mi azért ettünk délben oly keveset, hogy vacsorára is maradjon”.

Az ilyen esetek maradandó emléke nagyban hozzájárul aztán a későbbjövő bevándorlók hideg fogadtatásához.

A háború utáni gazdasági krízis s ennek következményei.

Mielőtt a kanadai földművelőtevékenység s a vele szorosan összefüggő munkásviszonyok megvilágítására reátérnénk, vessünk rövid visszapillantást a kanadai farmgazdálkodás közelmúltjára.

A farmgazdálkodás fejlődése a régebbi időkben a Keleti- és a Tengeri-tartományok szűk termelési körzetére volt utalva.

A Prairie-tartományokat magába foglaló Középkanada az Unió által történt megszerzése, a két tengert összekötő vasút-

vonalak megnyitása s ezen idők politikai konszolidációja nyomán lehetett csak arra gondolni, hogy ezen terület hozzáférhető részein nagyobbarányu farmgazdaságok létesíttessenek. Annál is inkább, mert ezen részeken délebbi fekvésüknél fogva az éghajlati viszonyok. esélyei sem voltak annyira kedvezőtlenek, mint az ettől északra fekvő területeken.

Ezen fejlődési folyamat elsősorban természetsszerűleg a kelethez legközelebb eső Manitobát érintette, mely tartománynak Winnipeg a fővárosa.

Saskatchewan- és Alberta-tartományok területein már korábban is létesíttettek szórványosan farmgazdaságok, de a három terület lakosainak száma 1895-ben nem érte el a félmilliót. Ezen tartományok gyorsabbütemü benépesedése ezen évszázad első éveiben vette kezdetét, de ezt természetes folyamatában megakasztotta a rendkívüli hideg és a szárazság. Ma a 3 tartomány lakosainak száma (a városokéval együtt) $2\frac{1}{2}$ millió.

Egyik előbbi fejezetből ismeretes, hogy Kanada a Township-section-rendszer folytán egyenlő négyzetekre lett felosztva, s a sectiok az egyes Townshipokon belül 1-től 36-ig folyó számmal vannak megjelölve. A felmért földek egy része különös teljesítményekért privát társaságoknak lett átengedve; minden Townshipból 2 sectio iskolacélokra szolgál, míg a többiek állami földek maradtak; ebből a párosszámúak mint Homesteadok (ingyen tanyák, 10 dollár átíratási költség fejében) lettek és lesznek elosztva, a páratlanszámúakat meghatározott feltételek mellett meg lehetett vásárolni.

Az ingyenes állami földek a következő fejezetekben bővebben leirt módozatok között állandó letelepedésre jelentkezőknek lettek rendelkezésre bocsátva.

A kezdet nehézségeivel küzdő farmereknek nélkülözésekben bővelkedő évek hosszú során folytatott szorgalmas tevékenység után sikerült csak gazdaságukat teljesen felszerelni. A szerencsésebbek kihasználták a lassan benépesedő területeken földszerzésre kínálkozó kedvező alkalmakat s 15—20 év alatt annyira vitték, hogy a háború kitörésekor adósággal többé-kevésbé megterhelt 320—640 acre-t mondhattak magukénak.

A háború kedvező gazdasági konjunktúráját kihasználva, a

birtokok kifizették *függő* adóságaikat s 1919-ben nagyegészben birtokosaiknak tehermentes tulajdonát képezték.

A háború alatt Kanada egész termése államilag requiráltatott, s búzáért a háború előtti, bushelenként (1 bushel búza 27.215 kg) 50—70 dollárcentet kitevő árak helyet 250 centet, zugforgalomban (az Egyesült Államokba csempészés céljából) 350 centet is fizettek. Az összes nyerstermény- és állatárak ennek arányában emelkedtek, míg a földárak soha nem remélt magasságot értek el, melyek magukat még 1920-ban is tartották. 1921-ben aztán a farmerek földhétsége, valamint a túl magas birtok-, termény- és állatárak a világparitás nivójára átmenetnélküli lezuhanása oly gazdasági válságot idézett elő, amelynek romboló hatása még sok ideig érezhető fog maradni Kanada egész gazdasági életében.

Ennek lefolyásáról és arányairól megközelítőleg helyes képet nyújt a következő példa:

1920-ban egy sectio (640 acre) ingó és ingatlannal teljesen felszerelt birtoknak névleges értéke acrenként 40—60 dollár között ingadozott, tehát kitett átlagban kereken 30.000 dollárt. Névleges volt ez az érték azért, mert készpénzért nagyon kevesen vásároltak s a vételárnak rendszeren negyed- vagy ötödrészét fizették meg, míg a többi 6 — 7 százalékos évi kamatozással a következő években lett volna fizetendő.

Kanadában úgy az ingatlanok mint az ingóságok csak akkor mennek át a vevő tulajdonába, ha ez a vételár utolsó részletét is kifizette. Egy részlet nem teljesítése esetén a birtok az eladó tulajdonába megyen vissza, s a már lefizetett részletekre vissztérítési kötelezettség nem áll fent.

Azon farmerek, kik pl. egy sectio jól instruált tehermentes birtokkal bírtak, indíttatva érezték magukat arra, hogy ehhez egy másik sectiot vásároljanak, melynek névleges vételára szintén 30.000 dollárt tett ki. Ennek vételénél a vevő kötelezte magát az összeg negyed-ötöd részét készpénzben azonnal lefizetni, míg a fennmaradó összeg négy-öt egyenlő évi részletben lett volna törlesztendő.

Készpénz hiányában vevő régi, adósságmentes birtokát 8000 dollár kölcsönrel terhelte meg, melyet a bankok 6 havi felmondással, 8 százalékra szívesen nyújtottak. Ezen összeget az új birtok első részletéül fizettek le.

1921-ről 1922-re a búza ára 250 centről 70 centre, a 30.000 dollárért vett birtok értéke 6 — 8000 dollárra zuhant le, de erre semmi pénzért nem volt vevő található; ezen hanyatlást természet-szerűleg az összes termény- és állatárak nyomon követték. A vevő az új birtok vételárának második részletét már képtelen volt megfizetni, úgy ez a már lefizetett 8000 dollárral együtt ismét az eladó tulajdonába ment át.

Amilyen rombolást végeztek Európa gazdasági életében a könnyen hívő közönség vagyoni elvonására mesterségesen gyártott tőzsdei „haussek” és valuta-spekulációk, azt éppen annyi alapossgal elvégezte Kanadában a „földhausse”, a farmerek határt nem ismerő földéhsége s a termények rendellenes magas árának a világparitásra történt átmenetnélküli zuhanása.

A bankok a régi birtokokra nyújtott kölcsön záros határidőnbelüli visszafizetését követelték, így a régi birtok vagy újra került, vagy oly tetemes uzsorakamatra felvett adóssággal s a birtokosok megnövekedett igényeivel megterhelve maradt a tulajdonos birtokában, hogy ennek régi birtokát voltaképpen másodszer kellett megvenni. Ennek terhét hosszú évek szorgalmas munkája lesz csak képes ismét letörleszteni.

Ezen földválság természet-szerűleg nem maradhatott kihatás nélkül a gazdasági élet egyéb ágazataira sem. A hitelnyújtó vidéki kiskereskedő a maga kötelezettségei mellett fizetéképtelen adósokkal találta szemben magát, kik kötelezettségeik teljesítése előtt részben ismeretlen helyre távoztak, részben jóakaraton kívül a kereskedőnek egyebet nyújtani nem tudtak. A kiskereskedők és vidéki kereskedelmi központok inzulvenciái nem maradhattak kihatás nélkül a gyárakra sem. Ezek a viszonyok verték békjába az egész földtekét körülölelő gazdasági krízis közepette Kanada gazdasági életét is.

Kanada földművelő munkásviszonyai.

Kanadában a talajművelő foglalkozás alapelve: rövid idő alatt nagy területeket minimális emberi erővel kitermelni. Ennek indító okai elsősorban az éghajlati viszonyokban, nemkülönben pedig a lehetőségek végletekig kihasználása utáni törekvésben rejlenek.

A gazdasági év tevékenysége a tavaszi munkálatokkal rendszerint április második felében veszi kezdetét, s szeptember végével befejezettek tekinthető. Abnormális áprilisi, valamint tu!korai szeptemberi (esetleg augusztusi) átmeneti hidegek hosszabb esőzések és hóesések, úgyszintén egyes nagyon kedvezőtlen fekvésű tájak helyi viszonyai a nagyegész elbírálása szempontjából tekintetbe nem vehetők.

A Prairietartományok legelője úgy a szarvasmarha- mint a ló-tenyésztést ősidőktől kezdve kedvező arányokban engedte kifejlődni. A bivalycsordák ugyan kipusztultak, a Rencherek (állattenyésztők) több ezer darab félvadlovakból álló ménesei is nagyon megritkultak, de igavonó állat mindenütt elegendő számban áll rendelkezésre. A többé-kevésbé bekerített területekről a kiint telelő lovakat és szarvasmarhát tavasszal befogják, s a tél beálltával ugyancsak erre a barátságatlanul hideg, de költségmentes legelőre terelték ki az állatokat.

A farmerek túlnyomó része — hosszú évek fáradságos munkája után 160—640 acre nagyságú birtokon gazdálkodik s ezen területet igyekszik családja, esetleg időszakoukiut átmenetileg felvett munkakerők segítségével megművelni. Ezen törekvésben természetesen nagy szerepet játszik a családtagok száma és munkabíró képessége, a tanya fekvése a legközelebbi vasútállomástól, továbbá az útviszonyok s nem kevésbé a fűtőanyag beszerzésének lehetősége.

Azok a farmerek, akik csak 160 aceren gazdálkodnak, rendszerint az összes gazdasági munkálatokat maguk végzik el, s az aratásban és cséplésben egymást szokták kisegíteni.

Ha a több földdel bíró farmer termését, jó útviszonyok mellett közeli állomásra maga be tudja szállítani s szükségletét ugyanott beszerezni képes, emellett tud és akar annyit dolgozni, hogy családtagjai segítségével télen a háziállatok ellátása melleit tüzfiaszükségletét is fedezi, akkor rendszerint nem tart egész évi segítséget.

Ebben az esetben megelégszik azzal, hogy vagy áprilistől októberig, tehát 6—7 hónapra vesz fel munkásokat, akik úgy a tavaszi, mint az őszi szántásban is segédkeznek, vagy csak az aratás és cséplés idejére és csak akkor, ha ezt a termésviszonyok már kétségtelenül megokolttá és szükségessé teszik.

Csak a kényelmesebb, gazdagabb farmerek engedik meg

maguknak az éves munkástartást, amilyen arányban ezt birtokuk nagysága s az állatállomány gondozása megokolttá és elengedhetetlenül szükségessé teszi.

Ezek azok a tényezők, melyek az egyes vidékeken a bevándorlók alkalmazását s vele a munkabérek alakulását mértékadóan befolyásolják.

A farmer, aki egész évi cselédtartásra szánja reá magát, ennek kiadásaival mindenesetre megterheli az év gazdasági mérlegét, mely kiadások akkor is esedékesek, ha az év, bármi folytán eredménytelenül zárulna.

Feltétlenül szorgalmas, dolgozni tudó és akaró, Kanadában egyedülálló földművelők egy évi bére lakás és ellátáson kívül 250 és 350 dollár között váltakozik. Mentől több lesz a bevándorló, annál alacsonyabbak lesznek természetesen a munkabérek.

Családos bevándorlóknál a férjével bevándorolt feleség munkája csak akkor lesz kellőképpen értékelve és megfizetve, ha a munkaadó-családi viszonyai (a Kanadában szokásban nem levő) a női alkalmazott tartását szükségessé s anyagi jóléte lehetővé teszik.

A bevándorlók felnőtt munkabíró gyermekeit a farmerek sok esetben szívesen látják, s ezek munkáját rendszeresen meg is fizetik. Ezzel szemben nevetlen, apró gyerekes családok elhelyezése, különös tekintettel a Kanadában uralgó gyerekbőségre, sokszor akadályokba ütközik.

Azok az egyedülálló mezőgazdasági munkások, kik áprilistól novemberig, tehát hét hónapra szegődnek el, 200—250 dollár fizetést kapnak.

Szántás idején, a tavaszi és őszi hónapokon, valamint júliusban a fűkaszálás tartamára a havibérek 22—30 dollár között mozognak.

Legszorgosabb munkaidő Kanadában az aratás és cséplés, amely rendszerint augusztus közepétől szeptember végéig esetleg október közepéig szokott tartani. A munkáskereslet, s ennek megfelelőleg a kereset is ennek idején éri el tetőfokát.

Vannak esetek, amikor az aratást és cséplést hosszú esőzések, korai hóesések és hidegek október végére sőt novemberre is kitolják. Arra is volt példa, hogy — különösen kedvezőtlen fekvésű vidékeken — a keresztek a hó alatt televe, csak a következő év tavaszán lettek kicsépelve.

Az 1925. év nyarán a Prairietartományokban arató és cséplő munkásoknak augusztus közepétől október közepéig terjedő két hónapra a jelentkező munkások számának megfelelőleg összesen 80 és 95 dollár között fizettek, míg a napibérek aratás ideje alatt 2—3, a cséplés ideje alatt 3—5 dollár között mozogtak.

Az összes munkabérek az étellemezésen és elszálláson kívül értendőek.

A munkabérek magasságát illetőleg tekintetbe kell venni a következőket:

Kanadában az időjárás naponként is többször változik, így például az aratás és cséplés alatt pár óráig tartó esőzés a munkát esetleg több napra megakasztja.

A napszámra elszegődött munkások természetesen csak a munkanapokra lesznek fizetve. Megeshetik, hogy nyolc nap alatt egy napot sem dolgoznak; hanem a legközelebbi város közsétől távolfekvő tanyán várják az idő javulását. Ezen idő alatt a farmer a munkásokat szállással és étellemmel rendszerint díjtalanul látja el, melynek fejében utóbbiak a házimunkák elvégzésében szoktak segédkezni.

Kedvező időjárás esetén, valamint akkor, ha az egymást követő munkahelyek változtatásával a munkás sok időt nem veszít el, a napszámrajárás előnyös mert szerencsés esetben 10 nap alatt az egész havibért megkeresheti. Ezzel szemben előfordulhat, hogy rossz időjárás s kedvezőtlen munkaalkalom esetén egész hónap alatt nem keresi meg esetleges havi bérének kis hányadát.

Rendellenesen hosszúranyuló cséplési időszak a munkásoknak nem szolgál előnyére, mivel a munka zömének elvégzése után a farmerek idegen munkásokat nem alkalmaznak, hanem felváltva egymást segítik ki.

Tekintettel a kiszámíthatatlan időjárásra s ennek a Dominion egész gazdasági életet irányadóan befolyásoló voltára, a farmerek arra törekcsenek, hogy a kedvező időjárás minden percét kihasználva a termés betakarítását minden rendelkezésre álló eszközzel sietessék. Ezen törekvéseikben őket úgy a kormány, mint az állami és privátintézményeken kívül a társadalom minden rétege, valamint az Egyesült Államok határos területeinek lakossága tőle telhetőleg támogatja.

A kormány az aratásra külön bevándorlási kvótát engedélyez,

míg a vasutak és behajózási vállalatok egy minimumra redukált kedvezményes díjtétel ellenében a külön vonatok és hajójáratok véget nem érő sorával szállítják keletről nyugatra az ipari területek és városok aratásra és cséplésre vállalkozó lakosságát.

Magának a Prairietartományoknak minden rendű és rangú embere: lelkészek, tanítók, ügyvédek, orvosok s az állami és privátvállalatok hivatalnokainak számottevő része vállvetve szorgalmaskodik a termény behozatalán. Az Egyesült Államok határterületeinek lakossága is készséggel siet segíteni északi szomszédjának. A jó ellátás mellett a lehető legmagasabb napidiját — természetesen — mindenki igényeli.

A napibérek alakulása a termés minőségétől, az egyes vidékeken rendelkezésre álló munkaerők és a kereslet arányától valamint az időjárástól függ.

A bevándorlók szempontjából igen hátrányos esetek fordulnak elő a munkaadók és munkások között az esedékes keresetek, napszámok, heti, havi és évi bérek folyósításánál.

A farmerek nagyrészt ezidőszerint a tavaszi munkálatok ideje készpénz nélkül éri, s a szükségleteik fedezésével a cséplés idejéig (ha a termés rossz, úgy tovább is) több mint 6 hónapon át a bankok, kereskedők és javító kisiparosok hitelnyújtására vannak utalva. A munkások ez időközökben esedékes illeteiket a farmerek nagyon sok esetben nem tudják megfizetni s őket a termés értékesítéséig terjedő várakozásra utalják.

Az új bevándorló, amikor munkába lép, nem gondol arra, hogy munkaadójával Írásbeli megállapodást létesítsen, amiben őket legtöbb esetben az idegen nyelv nehézségei is akadályozzák. Szomorú jelenség, hogy a hasonló nemzetiségű farmerek, kikhez az új bevándorlók legtöbb bizalommal fordulnak, az utóbbiak nyelvi nehézségeit kevés kivétellel maguk előnyére igyekeznek kihasználni.

Írásbeli megállapodás nélkül pedig az esedékes munkabérek behajtani sok esetben nagyon nehéz, mert a szóbeli megállapodások rendszeresen nem egybevágók.

A munkaalkalmak a bevándorlókat sok esetben más vidékre

szólítják s az így kifizetetlenül maradt munkabérek behajtására biztosan számítani nem lehet.

Elszerencsétlenedések esetén a farmer beteg, vagy munkaképtelen munkásával — nagyon kevés, humánosan gondolkodó farmerek kivételével — nem törődik s ezt sorsának engedi át. A farmmunkásoknak betegsegélyző szervezetük ezidőszert még nincs.

Kanadában az utazási költségeket akkor is a bevándorló fizeti, ha munkaadója őt a munkahelytől bármilyen távolságra vette is fel.

A Prairietartornauyok területén a mezőgazdasági tevékenységgel párhuzamosan haladó, új bevándorlóknak megfelelő más állandó munkaalkalmak teljesen hiányzanak. A vasutak pályafenntartási munkálatainál esetenként átmenetileg szükséges kisegítéseket letelepült, a nyelvet beszélő munkaerők látják el s erre új bevándorlónak számítani nem lehet.

Más elbírálás alá esnek a téli fakitermelési munkálatok.

Októberben, a cséplés bevégeztével a farmgazdaságokban feleslegessé vált munkaerők rendszerint nemzetiségenként csoportokba verődve igyekeznek a munkahelyeikhez legközelebb eső erdőben kínálkozó munkaalkalmat megragadni, mivel a vasúti költségek különben egész keresetüket felemésztenék. Például ha valaki Winnipegről erdőmunkára British-Columbiába akar utazni, úgy egyszerű odautazása több mint 40 dollárba kerül.

Az erdőgazdag vidékek keskeny völgyeit rendszerint vadvizes rétek vagy tavak borítják s az erdőségek csak az erősebb fagyok beállta után közelíthetők meg. A kitermelendő területek sok esetben a legközelebbi vasútvonaltól több száz mérföldre vannak, honnan a télen kitermelt és a havon le nem csúsztatott faanyagot a tavaszi és nyári hóolvadások után lehet csak leúsztatni. Ezen munkálatokat rendszerint nagyobb erdőkitermelési vállalatok s fűrésztelepek végeztetik.

A munka javadalmazása hónapszámra, óraszámra vagy akkordra történik, de az utóbbihoz rendszerint a nyelvet tudó, begyakorolt munkásokat alkalmaznak.

Havibér gyanánt a munkásoknak az 1924—25. év telén, ellátás mellett, havonként 26—30 dollárt fizettek.

Az órabérek 25 és 35 cent között mozogtak, naponként 8 óra munkaidő volt rendszeresítve. Élelmezésért és szállásért a munkaadó naponként egy dollárt hozott levonásba.

Akkordmunkánál a kereset átlag 20—25%-kal többet tett ki, de a szükséges kézi szerszámokat a munkásoknak kell sajátjukból beszerezni és karban tartani.

Csónakokon, vagy 3—4 láb magas hóban, sokszor 30—40 C. fokos hidegben szánkákon és sok esetben gyalog teszik meg az erdőmunkások a több napi utat az utolsó vasútállomástól, míg-rendeltetési helyükre nem érkeznek. Ott őket egy gömbfából összetákolt, szükségszerűen berendezett menház s rendszerint egy vegyes-kereskedés várja, ahol minden szükségleti cikk kapható. A hónap-számos munkabér számítása rendszerint a következő munkanappal veszi kezdetét.

Lássuk ezen téli foglalkozás jövedelmét. Már a munka meg-kezdése előtt az új bevándorló téli ruhanemű beszerzésére látja magát kényszerítve. A nagy hideg a Jáger-alsóruhát, magasszárú filccsizmát és lehetőleg szőrmével bélelt felsőkabát mellett egy az egész fejet és nyakat védő meleg sapka és bőrkegtyűket nélkülöz-hetetlené teszi. Ezen cikkek itten elég jutányosan kaphatók, de közönséges minőségben is belekerülnek összesen 40dollarba, melyeket a munkásnak megtakarított pénzéből vagy első keresetéből be kell szerezni. Feltéve egy november 1-től március 31-ig terjedő, tehát 5 hónapig tartó munkaszakot, közepes, 30 dolláros havi javadalma-zás mellett kézhez kap a munkás ezidő alatt összesen 150 dollárt, melyből az oda-vissza utazásra összesen legalább 30 dollárt elkölt. A 120 dollárt kitevő maradékból levonásba hozva a ruhaneműért kiadott 40 dollárt, (melynek nagyrésze ezen öt hónap alatt tönkre ment) marad a munkásnak egész téli munkája eredményéül 80 dollár abban az esetben, ha ezen idő alatt ebből egy centet sem költött volna el. Teljesen elzárva a világtól, az 50-től 200 főig terjedő munkáscso-portok a hosszú téli esték lélekölő unalmát társasjátékokkal töltik el. A nagyobbarányú erdőmunkálatok a tavaszi olvadással s a szántás megkezdésével rendszerint véget érnek.

Kanada szénbányái ezidőszert csak a téli hónapokban, évenként legfőllebb 4—5 hónapot dolgoznak, akkor is csak korlátolt munkaidő-vel. Személyzetük az év többi részén mezőgazdasággal foglalkozik.

A fém- és ércbányavidékek állandóan letelepült, begyakorolt, rendszerint nemzetiségi csoportokba zárkózott munkássággal bírnak, kik idegen nemzetiségű — speciálisan új bevándorlókat — nem tűrnek meg maguk között. Ezen telepek utánpótlásaikat rendszerint belföldi munkaerőkből szerzik be.

Állami kísérleti állomások.

A Prairietartományok területén állami kísérleti állomások vannak megfelelő számban felállítva, melyek az egyes vidékek gazdasági fejlődését vannak hivatva előmozdítani. Ezen intézetek szervezete, szakszerű irányítása és modern berendezése arra val-
lanak, hogy a földmívelésügyi kormány súlyt helyez arra, hogy a farmgazdálkodás fejlődését előmozdítsa s ennek térhódítását a még tekintetbe jöhető legészakibb régiókban is elősegítse.

Az állami kísérleti állomások rendszeren egy sectio területen vannak berendezve; szakközegek vidékeik farmerjeit a terü-
leteik különböző helyeken megtartott előadások után a gazdasági év tapasztalatairól évenként tájékozzák s velük eszmecsere-t folytatnak kerületük megvitására alkalmas szakkérdései felett.

Hatáskörük kiterjed a körzetükben letelepedni szándékozó új telepesek tájékoztatására is.

Az egyes vidékek vetőmagszükséglete is ezen állomások után nyer kielégítést, melyek a megejtett kísérletezések alapján az egyes vidékek viszonyainak leginkább megfelelnek. A vetőmag felújít-
ása az elkorcsosodás folytán minden 4—5 évben szükségessé válik.

Hasonló kísérleti állomásokat tartanak fenn az egymással földjeik eladásában versenyrekelő priváttársaságok is.

Mezőgazdasági gépberendezések bevezetése és alkalmazásának visszafejlődése.

Az ezerkilencszázas évek politikai konszolidációja nyomán az anyaország, valamint az Egyesült Államok gépipari fejlődése Kanadá-
ban is a géperőt igyekezett az állati munkabírás felett előtérbe

vonultatni, kilátásba helyezve általa a nagyobb területek megmunkálásának lehetőségét. Ezen irányzat hálás talajra talált a farmerek mindig több földre vágó, törekvésében. Ezen törekvés 1919—1920-ban érte el tetőfokát.

A tisztán gőz- és motorerőre berendezett gazdaságok fenntartásának határt vont az a körülmény, hogy a hóolvadás nyomán azonnal meginduló munkálatokhoz a gépeket nem minden talajon lehetett használni; továbbá ezen berendezések beszerzési, karbantartási, kezelési és üzemanyag kiadásai mellett egy elemi csapások folytán egyetlen meddő esztendő nehezen kiköszörülhető csorbát ejtett a gazdasági egyensúlyon, inig ezek megismétlődése és sorozata menthetetlenül feldöntötte a legszebben felépített légvárakat is.

Az 1921-ben bekövetkezett gazdasági krízis azután nemcsak a vagyonszerzés folyamatát akasztotta meg, de derékban törte ketté a farmerek korábbi szerzeményének megtartására irányuló törekvéseit is.

A nagyobb részt gépüzemre berendezett gazdaságok egyrésze a gazdasági összeomlás folytán tönkrement — s a gépeket a hitelnyújtó gyárosok és kereskedelmi központok ismét visszavették. Ezután a lóerő által vont könnyűszerkezetű gépberendezések vétettek túlnyomó számban alkalmazásba, s karöltve az állattenyésztéssel, a vegyes gazdálkodás nyomult előtérbe. Ennek a kultiváltabb vidékeken ismét a folyton csökkenő szabad legelők hiánya von határt s ilyen vidékeken nagyobb gazdaságoknál a kombinált állati és motorerőrgazdálkodás vált rendszeressé. Ezeknél helyenkint a legmodernebb, egyszerre több munkát végző gépsorozatú egységek is előfordulnak.

A következő fejezetben Kanadában a kisbirtokokon jelenleg használatban lévő könnyűszerkezetű gazdasági gépek teljesítőképessége lesz az áttekintés céljából — technikai részletezés nélkül — nagy vonásokban ismertetve.

A mezőgazdasági tevékenység vázlata s a mezőgazdasági gépek rövid ismertetése.

A Kanadában folytatott mezőgazdasági tevékenység teljesen a korábbi fejezetekben vázolt abnormális éghajlati viszonyokhoz

való alkalmazkodásra van utalva s esélyeit az egyes vidékek időjárásának többé-kevésbé kiszámíthatatlan volta határozza meg.

A farmerek nagy területeket minimális munkaerővel akarnak megdolgozni. Ennek természetes folyamánya, hogy a vidékek szerint határolt termelési zónákon belül oly cikkek termelésére törek-szenek, melyek megművelése lehető legkevesebb munkaerőt igényel. Ezekben is az emberi munkaerőt állati munkaerővel kombinált könnyűszerkezetű gépekkel igyekeznek pótolni. Ennek megfelelőleg tömegcikkek termelésével foglalkoznak, amely a Prairietartományok területén vidékenkinti korlátozásokkal a búza-, zab-, árpa-, len-es rozstermelésre szorítkozik. A cukorrépa termelése újabb jelenség. A kukorica csak Ontario déli részein terem meg, míg a Prairietartományok legdélibb részein is csak a korai csemegekukorica érik be. A burgonyából többnyire, bab, borsó, egyéb kapás és kerti veteményből nagyobbára csak annyit termelnek, amennyi a saját szükséglet fedezésére elegendő; míg a városok szükségleteit a környékbeli kertészetek látják el.

Délalberta szárazabb vidékein kísérletezések folynak kezdetlegesen létesített öntöző-telepek fejlesztésére, de ezek nagyobbarányú alkalmazását a költségvetésekkel szembenálló kedvezőtlen termelési eredmények hátrányosan befolyásolják.

Mielőtt a mezőgazdasági tevékenység tényleges gyakorlásának vázolására térnénk, vegyük elbírálás alá a hideg, meleg és szárazság fogalmát kanadai értelemben.

Ha itt egy év öt hónapra összevont termelési periódusának átlagos csapadéki, vagy átlagos hőviszonyát vennők elbírálásunk alapjául, ebből csak helytelen következtetéseket vonhatnák le.

A termények kikelési, fejlődési és beérési folyamata az aránylag hosszú nappalok által rendszeren kedvezőnek szokott ígérkezni, de az átmenet nélkül fellépő elemi csapások rövid pár óra alatt megsemmisíthetik az általuk érintett vidékek területeinek összes terményeit.

Elemi csapás:

- a nyári fagy,
- késő tavaszi, nyári vagy koraőszi hóesés,
- a szárazság,

jégverések,
 rozstda,
 kártékony rovarok és
 tűzkárok.

Ezen jelenségek esetenként egyformán látogathatják meg Kanada ezidőszerint művelés alatt álló összes vidékeit annál is inkább, mert ezek elvétele a Kanadával földrajzi egységet képező Egyesült Államok sokkal délebbre fekvő vidékein is elő szoktak fordulni.

Késő áprilisi hóolvadások, hosszantartó hidegek a szántást és a termények elvetését késleltetik. Gyorsan elolvadó későbbi hóesések a kikelési folyamatot alig befolyásolják, de reakövetkező hidegek a vetést csirájában fagyasztják meg s egyes területek újrabevetését tehetik szükségessé.

Nyári fagyok a terményeket a fejlődés különféle fokozatában akaszthatják meg s teszik esetenként a továbbfejlődésre alkalmatlanná.

Azok előtt, kik a kanadai viszonyokat nem ismerik, hihetetlennek tűnne fel az, hogy a július-augusztusi 40—45 Celsius fokos nappali hőséget éjjeli fagyok is felválthatják. Ennek magyarázatául szolgáljon:

A jégvándorlás évszázadának utolsó korszaka az Északi Jeges-tenger partvidékein játszódott le, mely Kanadának északi részét képezi.

A jégtömegek mélyebbvágású vándorútjai nyomán az emlőszerű dombvidékké lesűrlődött hegységek között tisztán észak-délre nyíló völgyek maradtak vissza, melyeken a Jeges-tenger fagyot-hozó jégáramlatai esetenként a legmelegebb időszakokban is egészen az Északamerikai Egyesült Államok határáig lehúzódnak.

Különösen a széltől védett mélyebbfekvésű lapályokon reked meg könnyen a hajnali köd s ha ezt a forró nap eloszlatja, melege nyomán hamar megfeketedik a lefagyott termény. Órák alatt eltemetve egy gazdasági év keserves munkája.

Kora szeptemberi hóesések az aratási és cséplési munkálatokat megakadályozhatják, sőt egyes nagyon hideg vidékeken esetleg egész a tavaszi hónapokig lehetetlenné tehetik, amely esetben a termények a váltakozó nedvesség és hideg befolyása következtében minőségileg, a kártékony mezei állatok pusztítása folytán mennyiségileg sokat veszhetnek.

A hóolvadás, valamint a tavaszi esőzések a vetések kicsírázásához a legszárazabb területeken is elegendő nedvességet nyújtanak. A szárazság rendszeren a fejlődés vagy a beérés folyamata alatt jut kifejezésre, amikor a természettől gyors fejlődésre utalt terményeknek könnyű lösztalaját 6—8 esőmentes napnak 35—40 fokos rekkenő hősege pernyeszerűvé teszi; fehérre szárítja a félrett s kölesnagyságra összezsugorodott termények szalmáját, melyet kicsépelni már nem érdemes s legfőllebb szálas takarmánynak lehet felhasználni.

A jégesések gyakoribbak és veszélyesebbek a közép európai földművelő zónában előfordulható eseteknél, míg a rozsda és a helyenként és esetenként fellépő kártékony rovarok pusztításai ellen eredményes védekezést eddig találni nem sikerült.

Prairie- és erdőtüzeket a nap heve is előszokott idézni, de ezek eredő okai többnyire gondatlanságra vezethetők vissza. Egy ki nem oltott tűzhely a szabadban, vagy a gyulasztó nyári hőségben könnyelműen eldobott égő gyufaszál — egész vidékek még lábon, vagy keresztben álló termését elpusztíthatja.

A Prairietartományok tanyaépületei, valamint a falvak házai majdnem kivétel nélkül gömbfából vagy deszkából vannak építve.

Tűzvész esetén az oltáshoz szükséges vizet kutakból vagy ciszternákból nyerik. A mentési kísérlet a faházaknál pillanatok alatt terjedő s az épületeket a földig megsemmisítő lángtenger ellen legnagyobbbrészt illuzórikus. Jó, ha a bennlakók pusztá életüket is megmenhethetik. Eltekintve attól, hogy egyes vidékeken a kutak hiányzanak.

Tűz- és jégkárok ellen a lakosság biztosítások útján védekezik.

A következő fejezetekben a Kanadában jelenleg alkalmazásban levő könnyűszerkezetű gazdasági gépeket fogjuk az áttekintés céljából — technikai részletezés nélkül — nagy vonásokban ismertetni.

Az erdő- és a bokorirtás, valamint az újonnan művelés alá kerülő területek kövektől való megtisztítása a gépekkel való kísérletezés után ezidőszerint nagyobbára ismét emberi erővel és kézi szerszámokkal (fejsze, csákány) történik.

A szűztalaj feltörésére dombos és hegyes területen gyalogos kéziékét használnak, melynek napi teljesítőképessége 4—6, rendszeren

széltébe fogott lóval, vagy ökörrrel, közepes talajban, tizenkétórai munkaidőt véve alapul: $\frac{3}{4}$ acre. Egy kézi (fa) eke ára 25 dollár.

Egyenes, nem nagyon köves talajon a törést egyes törővassal! ellátott 6—8 lófogatu üllő-ekével végzik, ca. 1 — $1\frac{1}{4}$ acre napi teljesítőképességgel. Az üléses eke ára 60—130 dollár.

Tractor használatánál egy $\frac{8}{16}$ HP. normáltractorral egyenes vagy keveset hullámos terepen három acret vehetünk napi teljesítményül, melyhez acrénkénti a talaj minősége szerint 3— $3\frac{1}{2}$ gallon (sörgallon, 4.62 liter) petróleumot s naponként $\frac{1}{2}$ gallon kenőolajat vehetünk számításba. A petróleum ára jelenleg 23, a kenőolajé 100, a könnyű benziné 40 dollárcent gallononként.

Úgy a törést, mint a szántást — tekintet nélkül az eke vagy tractor szerkezetére — egy embernek kell elvégeznie.

A törést rendszeren a tavaszi szántás alatt és ennek végeztével, július végéig szokták eszközölni.

Kanadában a föld felületét rendszerint március esetleg április végéig, hótakaró boriíja, melynek apró szemcséit esetenként és helyenkint a sohasem szünetelő légáramlatok futóhomokszerű vándorbuckákká hordják össze.

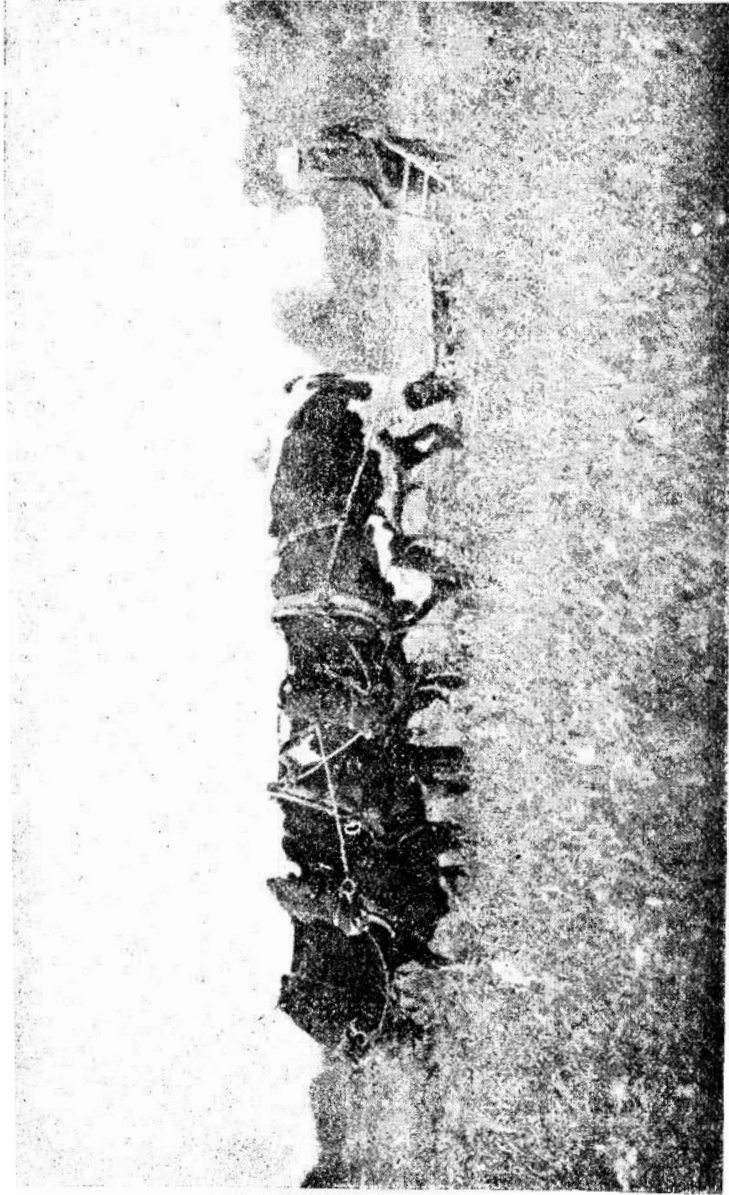
A hóolvadás április második felében rendszerint véget ér, helyet adva a tavaszi munkálatok megkezdésének, melyek a még félig fagyott földben haladéktalanul megkezdődnek.

A farmerek igyekezete odairányul, hogy a már korábban megművelt, de pihentetés alatt álló, be nem vetett birtokrészeket még a nyár folyamán felszántásák. Az őszi vetésekkel eddig lefolytatott kísérletezések a Prairietartományok területén a nagyon korán beálló s a talajt 6—7 hónapra csonttá fagyasztó hidegek következtében nem vezettek eredményre.

Szántáshoz, hacsak ezt a talaj domborzati viszonyai megengedik, üléses ekéket használnak, a talaj minősége szerint 4—6-os lófogattal. Az ekevasak számát szintén a talajviszonyok határozzák meg.

A hatfogatu 2-vasas ekének napi teljesítő képessége $2\frac{1}{3}$ és 3 acre között változik.

20 HP. normáltractorral sima terepen naponként napfelkelté-

Óstalai feltörése ökörfogattal.

naplementig ca. 10 acre munkateljesítményt vehetünk számításba, 20 gallon petroleum és 1 gallon kenőolaj felhasználásával.

A megelőző nyáron felszántott ugart, továbbá a tavasszal vetés alá felszántott területeket jobban összeálló darabos kemény talajnál a forgó tárcsákból összeállított rögvágóval több irányban keresztülszántva összevágják, s -utána egymásmellé vagy egymásután aggatott boronákkal szétmorzsolják.

Porhanyós, homokos talajban a rögvágózás elmarad, s ennek helyét többszöri boronálás foglalja el.

A rögvágó elé rendszeren 3 lovat fognak, míg a boronálásnál a lófogat erősségét az összefüggesztett boronaegységek száma határozza meg. Egy rögvágó kb. 40, egy hármás borona 25 dollárba kerül.

Az év folyamán feltört friss törést, valamint a jövő évre az év folyamán felszántott területeket rendszeren csak a következő év tavaszán, vetés előtt rögvágózzák. Ezen művelet alkalmazása a talajhoz és az egyes vidékeken meghonosodott szokásokhoz alkalmazkodik.

Bérszántásnál törés alá előkészített friss törésért acrenként 5—6 dollárt, rendszer szántásért $2\frac{1}{2}$ —3 dollárt fizetnek, de erre ritkán van alkalom, mivel mindenki igyekszik saját földjét önmaga megmunkálni.

Kanadában a telet a nyár alig észlelhető rövid átmenettel követi, amely körülmény a különféle termények elvetését nagyon rövid időszakra vonja össze. A búzának s árpanak május első, a zabnak és lennek május második felében el kell vetve lenni. Egyes vidékeken különösen kedvezőtlen időjárás esetén, a zabvetés június közepéig is elhúzódik.

A vetés majdnem kizárólag vetőgéppel történik. Az alkalmazásban lévő közepes minőségű vetőgépek napi teljesítőképessége, négyes fogattal! ca. 25 acrerá tehető. A friss vetést majdnem mindenütt lehengetik. Egy közepes minőségű vetőgép ára 130 dollár.

A burgonyát nagyobb területeken, esetleg exportra termelve a zabbal egyidejűleg, ekenyomon ültetik s egyfogatú kapálógéppel kapálják. Tulkorai burgonyavetéseknel a gyöngye leveleket igen gyakran lisztféreg szokta elpusztítani, míg ha az ültetés későre marad, korai fagyok a burgonya beérését kitermelését és szállítá-

sát tehetik lehetetlenné. Ennek folytán nagyobbarányú burgonya-termelés inkább a tengermelléki tartományokban van szokásban. A Prairietartományokban a megtermett burgonya betakarítása és áttelelése nagy gondot okoz és sok munkát igényel, mivel ezt vastag szalmarétegen kívül legalább 3 méter mélységbe kell elásni s ugyanolyan vastag földréteggel betakarni.

A téli fogyasztásra szánt burgonya szállítását ismét a hideg befolyásolja nagyon hátrányosan, mivel a távoleső vasút állomásokhoz tengelyen szállított burgonyát a fagyástól megóvni majdnem lehetetlen;

Így burgonyából a farmerek saját szükségletük fedezésén kívül csak a városok közelében valamint az Egyesült Államok határai mentén termelnek nagyobb mennyiséget.

A töréshez, szántáshoz valamint egyéb gazdasági munkálatokhoz ökor- vagy tehénfogatokat rendszeren csak azok a kezdő farmerek használnak, akiknek lófogat beszerzését anyagi teljesítő-képességük egyelőre nem teszi lehetővé. A Középeurópában használatos „járombafogás” Kanadában ismeretlen, s úgy az ökor-, mint a tehén-, valamint a kutya-fogatok számukra külön szerkesztett kumetes vonószerszámokban lesznek befogva.

A tavaszi szántás-vetéssel párhuzamosan, vagy ezek után történik az eke alá először kerülő területek feltörése, amit több okokból helyesnek elismert elvek szerint július végéig lehet eszközölni.

A törés alá kerülő fa- és cserjementes talajt elsősorban a felszínén szertefekvő többé-kevésbé besüppedt kődaraboktól tisztítják meg, melyeket kéziszerszámokkal igyekeznek kiemelni. Tapasztalatlan, e munkában gyakorlatlan emberek úgy a kőkiemelés, mint a kőhordás közben gyakran hasfaltörést (sérv) szenvednek, melynek operálása és gyógyítása sokszor csak nagy távolságra fekvő kórházakban s nagy költséggel eszközölhető.

A Prairietartományok földművelésre alkalmas területeinek erdő-állománya — nagyon kevés kivétellel — egy nagyon puha nyárfafaj, amely a hideg éghajlati viszonyok folytán igen lassan fejlődik s 20—25 cm. átmérőnél nagyobb vastagságot alig ér el. Kivételt képeznek ebből természetesen az ezen területek középső régióinak őserdői, melyek sok évszázados, még érintetlen faállománya a fejlődés legkülönbözőbb fázisát mutatja fel.

A feltörendő területek irtásánál nyert vastagabb törzseket a lakóházak és egyéb gazdasági épületek építésénél (lehántolt állapotban) mint gömbfát használják. Ezek, valamint a kevésbé fejlett erdőparcellák gyökerei nem hatolnak mélyre, hanem a föld felszínével párhuzamosan terjednek szét, így a gyökérintás aránylag nem okoz nagyobb nehézséget.

Rendszeres szűztalajművelésnél kisebb gazdaságokban ezen területek faanyagát tavasszal, (ha a hótakaró nem túl magas) vagy télen tövestől kivágják s az így kidöntött fatörzsek javát elszállítják. A fennmaradó ágakat és cserjéket, megszáradás után felgyújtják. A tűz a föld felszínéhez közelfekvő gyökérhálózatot is kiszárítja s a talaj lazává és feltöresre alkalmassá válik.

A szántásnál az eke a gyökereket kiforgatja. Az így felforgatott talajt a jövő év tavaszáig fekvé hagyják. Akkor a gyökereket boronával összehúzza, a terület többszöri rögvágózás és boronálás után vetésre készen áll.

A friss földek törése a farmereknél nagyon megszokott foglalkozás, mivel a család növekedése és a gyermekek önállósága mindig újabb területek megművelését teszi szükségessé.

Ezen munkálatok meggyorsítására mintagazdaságokban tank-szerű erdőirtó motorekkel eredményesen kísérleteznek.

Rendszeres gazdálkodásnál a nyáron feltört szűztalaj csak a jövő év tavaszán kerül vetés alá búzatermőtalajt és kedvező időjárást feltételezve, ez az első és második esztendőben rendszeren jó búzatermést szokott eredményezni.

Ezzel szemben a kezdet nehézségeivel küzdő fiatal telepes reáutaltsága folytán oda igyekszik hatni, hogy a tavasszal birtokba vett földje néhány acre-ját feltörje, s benne még az év folyamán zabot és burgonyát termelhessen. Ennek folyamatát és esélyeit a következő fejezetek mutatják ki. Az így, rendellenesen kihasznált talaj többnyire dudvás és gázos marad, melyet később is csak nagyon nehezen lehet megtisztítani.

A konyhakert megművelését a farmokon a család fiatalabb tagjai végzik; a kerti vetemények egy része megterem. De például paradicsomból csak a legkorábban érőket lehet termelni, míg a többiek a korai hidegek folytán ritkán érnek be.

A gyümölcsfák meghonosítására irányuló törekvések a Prairie-

tartományok területen nem vezettek eredményre. Ennek egyrészt a gyümölcsfatermesztésnek nem kedvező lösztalaj az oka, másrészt ezek fejlődését az abnormális melegek, szárazság és a korai hidegek hátrányosan befolyásolják. Ezzel szemben a Keleti-tartományok, British-Columbia és Ontario délen fekvő vidékei jó gyümölcstermő területek, s különösen az almatermelés ér el úgy minőség, mint mennyiség tekintetében jelentős eredményeket.

A vetés és aratás közötti átlag 3 hónapos időszakot a kanadai farmer a már vázolt földtörésen kívül szénakészítésre, a kapásnövények megmunkálására használja ki. Ezekkel párhuzamosan kijavítja a tanyájához vezető utakat és előkészül az aratásra.

A kaszálót és a legelőt a lakottabb vidékekről a kenyérmag termelése lassanként kiszorítja, mivel ez, Prairietartományokban — dacára az igen nagy rizikónak — a hasznot egyáltalán nem hozó állattenyésztésnél mégis előnyösebbnek bizonyul feltéve, hogy az éghajlati viszonyok a termelést egyáltalán megengedik. Az állattenyésztés azért nem fizetődik ki ezeken a területeken, mert a húsfogyasztó lakosságot több ezer km-es távolság választja el.

Így ezen vidékeken a szénatermelés elsősorban a még parlagon fekvő, s e célra, bérelt területekre szorítkozik, míg a farmer saját birtokából csak annyit hagy feltöretlenül, hogy ennek szénatermésével igavonó állatainak eltartását minden esetre lehetővé tegye.

A fűkaszálás, forgatás és szénagyűjtés szintén gépekkel történik. Tekintettel a gyakran változó, és mindig szeles időjárásra valamint a téli hófúvásokra a száraz szénát fedél alatt, rendszeren az istállók padlásán raktározzák el.

Míg a félig fagyos, földbe vetett magvak kicsirázása és a vetés első fejlődése a hideg májusi, valamint a többé-kevésbé hűvös júniusi éjszakák befolyása folytán lassú folyamatú, annál rohamosabb ezek továbbfejlődése a hosszú júliusi és kora augusztusi napok rendkívüli melege *folytán* akkor, ha ezt megfelelő mennyiségű csapadék megfelelő időközökben elősegíti.

A hóolvadás, a *tavaszi* esőzések, talajvizek, *valamint* a

mélyebb rétegekben egész éven át fagyottan maradó talaj elegendő nedvességet nyújtanak a termőföldnek mindaddig, míg a változó irányú, de mindig uralgó szelek, és a tikkasztó hőség ki nem szárítják.

A vetések kalászfejlődésének ideje Kanada gazdasági életének legkritikusabb periódusa.

A tejében levő gabonaszem teljes kifejlődéséhez nedves, hűvös időjárást igényel. Közvetlen az aratás előtt lenne 8—10 napos szárító melege szükségére, ami nagy általánosságban augusztus második felében volna időszerű.

Ezzel szemben Kanadában a hőség rendszeren júliusban éri el tetőfokát. Az ezen hónapban előforduló esőzések döntik el az egyes vidékek évi termésének minőségét és mennyiségét, s teszik értéhetővé a „száraznak” nevezett vidékek fogalmát.

Lehet az egyes vidékek csapadéki átlaga, júniusi vagy késő augusztusi esőzések folytán bármilyen kiadós és kedvező, a júliusi rekkenő hőségben rövid idő alatt csonttá száradt talajban a nedvességet kívánó termények kifejlődése fizikailag lehetetlen.

A talaj összetételének, a talajvizek mélységének s a nap hőfokának kedvező esélyei és a megfelelő időközökben beálló esőzések Kanadában esetenként szép eredményt képesek produkálni. Ez a különféle búzafajok 78—82 kilogrammos fajsúlyában jut kifejezésre s a búzából acrenként 18—25 bushelt, zabból 40—55 bushelt is eredményezhet. Ezek a számok természetesen csak azon nagyon kedvező eseteket vázolják melyek egyes területeken, nagyon kedvező időjárás esetén 6—8 évben egyszer szoktak előfordulni.

Ezzel szemben a júliusi eső hiányát az egész augusztusra kiterjedő esőzés sem képes pótolni. A csapadék nélküli július kemény talajában fehérre száradt szalma nem képes a kalásznak táplálékot nyújtani, s a júliusban elmaradt nedvesség hiányát pótolni.

A gépberendezések és egyéb gazdasági felszerelések Kanadában, nagyon kevés kivétellel, egész éven át ki vannak szolgáltatva az időjárás viszontagságainak. Fedett szerszámszíneket és gépházákat alig találunk. Az amúgy is puhafából tömegcikk gyanánt előállított gazdasági felszerelések teljesítőképességükből ezáltal igen sokat veszítenek s használhatóságuk aránylag rövid időre redukálódik.

Ehhez járul még az a körülmény, hogy mindenki, aki kalapácsot tud kezébe fogni, magát „mérnöknek”, „gépésznek” és elsőrangú gépszakértőnek képzei. úgy a cséplőgépek mint az autók stb. javítását a farmerek maguk igyekeznek végezni, s a hiányzó, vagy hibás darabokat áruházból hozatott alkatrészekkel pótolni. A megérkező darabok — szakszerű rendelés hiánya következtében — nem mindig megfelelők, de a rendelés az utolsó pillanatban eszközöltetett; a „javítást” a munka megkezdésének szükségessége sürgeti, így a hiányokat a magacsinált mesterek egy-egy energikus kalapácsütéssel igyekeznek pótolni. Ezek folytán az egész szerkezet idő előtt elpusztul. Átvitt értelemben ugyanezen viszonyok állanak fenn a lószerszámokat illetően is.

Az aratás közeledtével javításba kerülnek a múlt évi aratástól nagyon sok esetben a cséplés helyén maradt — szabad ég alatt maradt arató- és cséplőgépek.

Az aratás az egyes vidékek időjárásának megfelelőleg nagyeészenben augusztus második felében vagy szeptember elején kezdődik. Akkor aztán egymást követik a majdnem egyidejűleg beérő vetések aratási munkálatai.

A Kanadában használatos aratógépek közül egyik legjobban bevezetett típus a Mc. Cormick-cég gyártmánya.

Ezen négy-öt egyszerű fogott ló által vont aratógép — egy ember által hajtva és kezelve — az aratást a spárgával kévékötésig automatikusan végzi. Csak a kévék keresztbe rakásához szükséges külön emberi erő, mely 2 aratógépenként 3 embert igényel. Egy aratógép kb. 300 dollárba kerül.

Az aratás és cséplés ideje alatt Kanadában eltekintenek a napi maximális munkaidőtől is s legtöbb helyen napfelkeltétől naplementéig dolgoznak. A lankadó vonóerőt fogatcserével pótolják; így egy aratógépre 8—10 lovat számítnak. Egyenes terepen, kedvező időjárás mellett egy aratógép teljesítőképessége naponként eléri a 18—20 acret.

Kanadában általában elfogadott elv az, hogy a keresztbe rakott, kedvező időjárás esetén 4—6 nap alatt cséplésre kész terményeket kiint a mezőn csépeljék ki. Az aránylag nagy területek termését a farmer már ezek térfogata miatt sem képes összehordva csépeletlenül fedél alá hozni. Ennek sem az időjárás, sem a rendel-

kezesre álló emberi erő és szállítási eszközök nem adják meg a lehetőségét.

Alig pár percig tartó zápor az aratás folytatását valamint a kévék keresztberakását több napra lehetetlenné teheti, míg ugyanez a már száraz kereszték cséplését akadályozza meg hosszabb időre.

Ezen körülmények teszik szükségessé, hogy minden nagyobb területen gazdálkodó farmernek saját cséplőgépe legyen, mivel a nem gazdálkodó, csak bércsépléssel foglalkozó cséplőgéptulajdonosok száma elenyészően csekély. Kisebb birtokon gazdálkodó farmerek közös cséplőgépek beszerzésére helyi csoportokat képeznek, s a munkálatok elvégzésében egymásnak segídeknek.

A hajtóerő rendszeren nyersolajmotor, ritkábban gőzgép; melyek a cséplőgép vontatását egyik helyről a másikra is elvégezik. Gőzkazánok fűtése rendszerint szalmával történik.

Egy 30/60 HP.-vel dolgozó középerős cséplőgép kiszolgálásához a gépészen és egy fűtőn kívül 21 ember, 12 kettős lófogatu kéve- és vízholdó szekér, továbbá két négyesfogatu ládásszekér szükséges. Így a gép napi teljesítőképessége — jó közepes termés esetén — elérheti az 1800 sőt 2000 bushel búzát. Ehhez kb. 40 gallon petróleumra és 1½ gallon kenőanyagra van szüksége.

A cséplőgépek ára a gyártmányok típusához s a fizetési módokhoz mérten 2500 és 4000 dollár között váltakozik.

A cséplőgép egyik elevátorján a kicséplelt termés a szállítószekér ládájába folyik, míg a másik elevátor a gép által a cséplés közben pozdorjává zúzott szalmát halomra fűjja. A szalmát a cséplés befejezése után a helyszínén nagyobbbrészt meggyűjtják.

A tömegcikktermelés legmarkánsabb bizonyítéka az a körülmény, hogy a lent is kizárólag csak magjáért termelik, melynek kicséplése után a gép által szintén pozdorjává zúzott lenszárakat éppen úgy mint a szalmát, felégetik. Igaz ugyan, hogy ezeknek sem magassága, sem vastagsága nem éri el a középeurópai len termését, de ennek elégetésével mégis sok lenkötőanyag megy veszendőbe.

Amilyen szerencsés a farmer, ha terményeit kedvező időjárás esetén nagyobb megszakítások nélkül kicséplni képes, annyira hátrányos az, ha esőzések és hóesések hosszabb időre kitolják a betakarítást. A legrosszabb az a ritkán előforduló eset, ha a terménynek

csépeletlenül a hó alatt kell telelnie; az érdekelteknek minden törekvése odairányul, hogy ezen kényszereset lehetőségét a minimumra redukálják.

Teljesen a cséplési munkálatok befejezésének időszakától, valamint a tartós téli fagyok beálltától van függővé téve, hogy a következő évben vetés alá kerülő területek egy része még az őszi folyamán felszántható-e. A törekvés erre mindenütt megvan, a tényleg elért eredmény vidékek és az időjárás szerint váltakozik.

A régebbi idő óta művelés alatt álló búzatermő területeken közepes talajnál rendszeressé vált a kétévi búzatermés után kétévi árpa-, zab-, vagy lentermelés, mely után a földet egy évig pihenni hagyják. Ez természetszerűleg csak egy tájékoztató meghatározás, melynek úgy tartama mint sorrendje a vidékek, talajviszonyai és időjárása, valamint a gazdálkodási módok szerint váltakozik.

A kísérleti állomások a trágyázás minden nemével rendszeres kísérletezéseket folytatnak. Ennek tényleges alkalmazása magánál a farmgazdaságoknál eddig nem azért maradt el, mintha ezzel a termelési viszonyokon javítani nem lehetne. Kanada eddig feltört termőtalajának jórésze oly összetételű talaj, melyen a termelés érdekében sokat lehetne segíteni. Ettől eltekintve bármilyen kitűnő legyen is a humus, 20—30 évi intenzív kihasználás után ezen a trágyázás csak segíthetne. De ezek kivételének lehetőségét igen szűk határok közé szorítja a birtokok nagyságához mérten rendelkezésre álló csekély emberi munkaerő és az idő hiánya.

Alig hamvadt el a kicsévelt termés szalmája, kedvező időjárás esetén azonnal kezdődik az őszi szántás, hogy a felforgatott rögöt megnyissák a fagy omlasztó hatása után a hóolvadás jótékony befolyásának. Az őszi felszántott terület a tavaszi hóolvadás után rög-vágózva vagy csak boronálva lesz, melyek szapora lefolyása a területek gyors bevetését teszi lehetővé. Ennek úgylis szűkreszabott határt von a tavasz rövidsége.

A trágyázás intenzívebb bevezetése ezen folyamatot megbontaná s az egyes munkálatokat hosszabb időre nyújtaná ki. A trágyázást őszi, szántás előtt keresztülvinni a Prairietartományok legmelegebb tájain is lehetetlen, mivel a beálló hidegek akkor az őszi szántást egyáltalán lehetetlenné tennék. Télen eszközölt trágyakihor-dások ismét tavaszi szántást igényelnének.

A tekintetbejövő nagy területek trágyázása tehát ezen éghajlati viszonyok között a jelenleg rendelkezésre álló munkaerővel ezidőszerint kivihetetlen. Erre legfőleg a munkaerő szaporítása útján s a pihentetés alatt álló földek keretén belül lehetne gondolni. De, hogy a természetes vagy a műtrágya vegyületei a fennálló klimatikus viszonyok mellett milyen eredményeket produkálnának, csak a gyakorlat lenne képes kimutatni.

A tél a Prairietartományok területén 6—7 hónapig tart, de azért a farmerek téli „unalma és tétlensége” nem egyéb alaptalan szállóigénél.

Nem is szólva a nagyobbarányú vegyes farmgazdálkodásokról egy családnak, ahol még csak 1—2 serdülő gyerek segítőkés, egy 320 acre nagyságú birtok télen át is éppen elegendő munkát ad.

Az eladásra kerülő termények vasúthoz szállítása képezi a téllé vedlett ősz első időszakának legfontosabb tevékenységét, melynél a vasútállomás távolsága valamint az útviszonyok mérvadók.

A lakottabb vidékek útvonalain a közlekedés hófúvások s egyéb forgalmi akadályok esetén is hamarosan helyreáll, míg az elhagyottabb, különösen a dombosabb vidékeken az utak heteken át járhatatlanok lehetnek.

A terményszállítás télen szánakon történik. Ezekre szekérládák vannak felszerelve, melyek felvevőképessége 40 és 70 bushel búza között váltakozik.

A rendkívüli hideg időjárás — tekintettel a rendelkezésre álló nyár- (tüzi) fa szalmalángszerű, kalóriaszegény voltára — egy éven át nagyon sok tüzelőanyagot igényel. A lábon álló fa beszerzése anyagi áldozatot ugyan alig követel, de ennek kitermelése a kultiváltabb területekről lassan kipusztuló erdőállományra tekintettel csak nagyobb távolságra fekvő erdőségekből lehetséges, ami ismét igen sok idővesztéssel jár. Ennek tulajdonítható, hogy a farmerek egyrésze ma már kőszénen használ fűtőanyagot.

Dacára annak, hogy a háziállatok részben vagy egészben a szabad ég alatt telelnek, az állatállomány ellátása — különös tekintettel a magas hótakaróra, — időrabló foglalkozás, amely a már felsorolt tevékenység mellett a gazdasági épületek karbantartásához anyagok

beszerzésével és egyéb átmeneti tennivalókkal szakadatlanul igénybe veszi a hosszú tél minden idejét. A tavasszal törés alá kerülő területek erdő- és bokorirtásának lehetőségét a hótakaró magassága szabályozza.

A termények értékesítése.

A termények értékesítésénél a helyi közvetítő kereskedelmet két nagy szervezet teljesen kiküszöböli, s ezek az Elevátortársaságok és a Wheat Pool.

Az Elevátortársaságok az összes vasút- és hajóvonalak állomásain elevátorokat tartanak fenn, melyek raktárai és gépberendezése naponként 50—100 vagon termény átvételét teszik lehetővé. A kanadai terményszállító csukott vasúti kocsik rakodóképessége 35—50 tonna között változik, melyeket az elevátor (rinfusa) 3—4 perc alatt képes megtölteni.

Az Elevátortársaságok a farmerek által a vasútállomásra beszállított nekik felkínált terményeket a helyszínén átveszik, s fokok szerint minősítve azonnal fizetik. Az esedékes összegek folyósítása rendszerint helyi bankokra szóló csekkel történik.

A termény minőségét illetőleg tudni kell, hogy az itt használatos cséplőgépek szerkezete a csépt anyag különös tisztítását és szortírozását nem engedi meg s a termény az átvételnél az idegen anyagok arányához és a minőséghez mérten lesz értékelve. A számozás 1-től 7-ig történik, melyből az első 3 fokozat között fokonként és bushelenként átlag 1-től 3 cent különbség van, míg az 1 és 7-ik minőség közötti különbség az e fejezetben kitüntetett összeállítás szerint nagyon számottevő összegeket tesz ki.

A társaságok minőségmegállapítása ellen az eladók — minták beküldése mellett — az állami minőségmegállapító irodákhoz fellebezhetnek, melyek döntését úgy az Elevátortársaságok, mint a farmerek magukra nézve kötelezőnek tartoznak elismerni.

A társaságok az általuk megvásárolt terményeket céljaiknak megfelelőleg átrostáltatják s minőség szerint szortírozva hozzák forgalomba.

A „Wheat Pool” (magyarul értelemszerűleg „búzaértékesítő”-nek nevezhetjük) a hozzá önkéntesen belépő farmerek szövete, mely a felajánlott terménymennyiséget bizományba veszi s a leszállított terménymennyiség ellenértékének kb. felét előlegszerűen folyósítja.

A Wheat Pool az átvett terményeket szintén fok szerint értékeli, de ennek eladását különböző időszakokban eszközli s arra törekszik, hogy tagjainak a beszolgáltatott termények után, legalább annak egész évi átlag- (közép) árát biztosítsa.

Az előlegen felüli járandóságok rendszeren a következő tavaszi szántásra és a cséplés előtt kerülnek kiosztásra. Ennek tulajdonítható, hogy ezen intézmény eddig még nagyobb tért nem hódított, mivel a farmerek nagyrésze a termények ellenértékének kezelésében nem szívesen látja magát korlátozva.

Akik terményeiket e két szervezeten kívül nagyobb kereskedelmi központok bizományosainak, vagy ezek útján a tőzsdén akarják eladatni, azok az árut az illetők címére feladják. A vasúti vagy hajóállomások feladási vevényei ellenében a helyi pénzintézetek kölcsönt nyújtanak.

A különféle terményosztályok árkülönbözeteit a következő összeállítás mutatja, mely a winnipegi árutőzsde 1925. szeptember 10. árfolyamainak szó szerinti másolata:

b u z a :

· áru

1. számú északi :	$136\frac{3}{8}$	dollárcent bushelenként.
2. „ „	$132\frac{7}{8}$	„ „
3. „ „	$130\frac{3}{8}$	„ „
4. „ „	$123\frac{3}{8}$	„ „
5. „ „	$113\frac{4}{8}$	„ „
6. számú északi :	$90\frac{7}{8}$	„ „
7. „ (takarmánynak)	$80\frac{5}{8}$	„ „

z a b :

2. számú vetőmagnak	$51\frac{3}{4}$	„ „
---------------------	-----------------	-----

3. „ „	44 ³ / ₄	dollárcent bushelenként.
1. számú etetésre	44 ¹ / ₂	„ „
2. „ „	38 ¹ / ₄	„ „

á r p a :

3. számú C. W.	61 ⁷ / ₈	„ „
4. „ C. W.	57 ⁷ / ₈	„ „
etetésre való :	51 ³ / ₈	„ „

l e n :

1. számú N. W. C.	228 ¹ / ₄	„ „
2. „ C. W.	224	„ „
3. „ C. W.	213	„ „

r o z s :

1. számú C. W.	76	„ „
2. „ C. W.	76	„ „
3. „ C. W.	69 ¹ / ₂	„ „

Az áru és pénz közötti különbség átlag $\frac{1}{2}$ - $\frac{3}{4}$ centet tett ki.

A tőzsdei terményárak (a Superior-tó partján fekvő) Fort William állomáson értetnek, így az áru szállítási díját odáig a vevő a vételárból levonásba hozza. Tájékoztatásul szolgáljon, hogy egy bushel búza szállítási díja Közép-Saskatchewanból 19, Délalbertából Fort Williamig 31 dollárcentet tesz ki.

A Prairietartományok terményeihez hozzáadva a többi tartományok búza és zab terményhozamát: úgy Kanadának 1925-ben összesen

375,000.000 bushel búza- és

446,337.000 bushel zabtermése volt.

A búzából saját lakossága szükségletének fedezése után az 1925/26-ik gazdasági évben export céljaira kereken 250,000.000 bushel feleslege volt.

Ezt a termésfelesleget a világpiacokon kell és lehet elhelyezni. De ez sok körülménytől függ.

Az európai búzatermelő államoknak az 1924. évi terméssel szemben 1925-ben több termésük volt, mely kanadai kimutatások szerint a következő összeállításból tűnik ki:

	1924-ben	1925-ben
	b u s h e l	búza
Olaszország . .	170,000.000	224,000.000
Franciaország .	282,000.000	312,000.000
Lengyelország .	32,000.000	47,000.000
Bulgária . . .	28,300.000	43,500.000
Magyarország .	50,000.000	62,000.000
Spanyolország	<u>122,000.000</u>	<u>129,000.000</u>

Összesen: . 684,300.000 817,500.000

Terméstöbblet 1925-ben tehát: 133,200.000 bushel.

Ezzel szemben az Északamerikai Egyesült Államoknak és Indiának ezen két év terméshozamát összehasonlítva, 1925-ben igen nagy terméshiány mutatkozik, mely a következő összeállításból tűnik ki:

	1924-ben	1925-ben
	b u s h e l	búza
Északamerikai Egyesült Államok:	873,000.000	661,000.000
India:.....	<u>364,148.000</u>	<u>328,608.000</u>

Összesen: . 1,237,148.000 989,608.000

1925-ben kevesebb: 247,540.000 bushellel.

Ennek folytán 133 millió bushel európai terméstöbblettel 247 millió amerikai és indiai terméscsökkenés áll szemben, mely körülmény a kereskedelmileg kedvező fekvésű Kanada termésfeleslegének értékesítését előnyösen befolyásolja. Ezzel szemben Kanada 1924-ben Angliába 143 millió bushel búzát exportált, addig az anyaország ezt a mennyiséget ezidén — tekintettel a szállítási díjtételek között fennálló különbözetre — az európai piacokon előreláthatólag előnyösebben szerezheti be.

Oroszország ezidei termésfölöslege — a hogy ez az utóbbi években rendszeresen történni szokott — előreláthatólag csak 1926 március havában lesz ismeretes, melynél természetesen főszerepet játszik az, hogy ezen exportáru hol és mikor kerülhet átadásra.

Ezenkívül Argentína 1925. évi, mintegy 100 millió bushelt kitevő terméstöbblete, valamint a többi, kenyérmag beszerzésre utalt államok

gazdasági viszonyai azok a tényezők, melyek a búzaárak alakulására mértékadó befolyást gyakorolnak. Ennek hullámozása a winniepegi terménytőzsdén lényeges különbözetet mutat fel. Amíg 1925. augusztus folyamán — tehát az aratás előtt — az első számú ó-búza ára 160 és 170 dollárcent között váltakozott, addig szeptember 10-én 137 centre esett vissza, míg decemberben ismét meghaladta a 160 centet; így az új búza 3 hónapon belül mintegy 20 százalékos árváltozásnak volt kitéve.

A háború előtt Oroszország volt a világ első terményexport állama; ennek gazdasági konszolidációja után Kanada terményei értékesítésének lehetőségében nagyobb visszaesésnek kell bekövetkeznie.

Kanada állattenyésztése.

Mielőtt az állattenyésztés és vegyes gazdálkodás jelenlegi helyzetére reátérnénk, legyünk tisztában a Prairieterületek fogalmával, és növényzetének mineműségével.

A Hudson-öbölt körülövező Laurentiumi-tábla és a Rocky-hegység észak-déli irányban húzódó hegylánca között elterülő fensík egyrésztét „Prairie”-nek nevezik, melyről a rajta fekvő Manitoba, Saskatchewan és Alberta tartományok a Prairietartományok elnevezést nyerték. A Prairie mélysíkja e három tartomány középső részein kezdődik, s délfelé messze benyúlik az Egyesült Államok területére.

Ezen síkság faállománya a régebbi évszázadokban sem képezett összefüggő erdőterületeket. Az erdőmentes részek tisztásainak gazdag legelője bő táplálkozást nyújtott a vadmarhák és vadállatok legkülönbélebb fajának, s ezen síkság volt az indián őslakók legkedveltebb vadászterülete.

A növénytakaró mineműségét a talaj összetétele és az éghajlati viszonyok határozzák meg. Ez utóbbi befolyásának iskolapéldáját szolgáltatja a Prairietartományok flórája. A parkszerű erdőcsoportokban, tavakban és csapadékokban gazdagabb, kevésbé művelt északibb vidék növényvilága lényegesen különbözik az egyes tartományok délebbre fekvő szárazabb vidékeinek növénytakarójától, de a prairiek meseszerű, embermagasságot meghaladó

ősnövényzetével ma már sehol nem találkozunk. míg az Észak legelőinek kedvező területein (a Prairietartományok középső régióiban) a fű kb. 70—80 cm. magasra nő és elég dúsan tenyészik, addig a déli részekben, különösen Alberta egyes vidékein a kiegészített, ímmentes nagyobb területek is gyakoriak.

Kanadában a sokszor hetekig tartó erdő- és prairietüzek megbecsülhetetlen értékeket hamvasztottak el, melyek nyomán ezen területek mesés vadállománya részben elpusztult, részben az északi területekre szorult. A bivaly és az antilop eltűnt; előbbieket számára északon nagyobb területek vannak bekerítve, hogy fajuk egészen ki ne vesszen.

A vasutak építése nyomán úgy a vadállomány, mint az erdőparcellák nagyrésze eltűntek, s vélők tűnt el a régi parkos részek gazdag növényzetével a műveletlen österületek szabadlegelői is. A folyton száguldó szél szárító hatásának védtelenül kiszolgáltatott talaj növényzetének fejlődését a csapadékok mennyisége szabályozza.

Az állattenyésztés jövedelmezőségét nagy általánosságban a kereslet aránya, a gazdaságokhoz közelfekvő jó és olcsó legelők és kaszálók adják meg.

Ameddig a Prairietartományokban épülő, vagy tervbevetett vasutvonalak mentén állami földeket felvett vagy másképp birtokot szerzett farmerek tanyái között nagyobb kultívalatlan területek voltak legelő és kaszáló céljaira évenként és sectionként pár dollárért bérelhetők, addig az állattenyésztés arányait a farmerek saját szükségletén felül az új bevándorlók részéről megnyilvánuló haszonállatkereslel szabályozta. A keleti városok szükségleteit a Keletitartományok állattenyésztésén kívül a Nyugat „Rencherjei” látták el.

A nyolcvanas és kilencvenes évek első telepesei, többnyire pénzszegény középeurópai kivándorlók, földművelő tevékenységüket a területeikhez legközelebb lakó farmerektől beszerzett igavonó állatokkal kezdték meg. A farmerek — vágóállat után nem lévén kereslet — az állattenyésztésre csak akkor kezdtek súlyt fektetni, amikor új telepések kezdtek bevándorolni, ami 1907-ben érte el tetőfokát. Az egymástól nagyon távollevő városok fejlődése ekkorra már szintén jelentősebb mérveket öltött, a folyton épülő

vasúti hálózat a vágóállatszállítást is lehetővé tette, s ezek árai a kereslet arányában emelkedtek. 1908-ban Saskatshewanban egy tehén kb. 30—35, egy pár ökör 80—90, egy pár jó igásló 110—120 dollárba került; míg a háború ezeket az árakat megsokszorozta, de ezek az árak 1921-ben átmenet nélkül ismét a békeértékre zuhantak vissza.

Kanada állattenyésztési feleslegének nagyrésztét az Egyesült Államok veszik át. Magasabb árfejlődésnek a kereslettel szemben mutatkozó nagyarányú kínálat von határt.

Az anyaország a Dominiumtól csak egyes speciális minőségű haszon- és vágóállatot képes átvenni, mert a közönséges minőségek az óriási távolságok szállítási díjtételeit nem bírják meg. Az élőállatok szállítási díjtétele — a súlyvesztés ellenértékét is hozzáadva — az exportkikötőig sok esetben többet tesz ki, mint a vágóállat lokális értéke. Ezért az európai piacokon a délamerikai exporttal a versenyt sem minőségben, sem árban felvenni nem képesek.

Ezen szempontból fontosnak és a Prairietartományok gazdasági érdekeit közelről érintőnek tartják a Nelson-folyó mentén tervezett és félig már megépített vasútvonalnak megnyitása, mely a Hudson-öblön keresztülvezető hajóvonallal együtt a termények és állatok szállítási díját a Prairietartományok északibb régióiból az angol partokig a jelenlegi szállítási díjtételnek $\frac{1}{3}$ -ával csökkentené. De ezen vonal megnyitása a legkülönbébb érdekbefolyások következtében egyelőre nem látszik biztosítottnak. És ha megnyitják: a szállítás lehetőségének az év 7 hónapján át a befagyott Hudson-öböl áll útjában.

1925. november 10-én a winnipeg-i élőállatvásár árai, melyek élsúlyban, százfontonként, (100 font=45 kg) dollárban értendők, a következők voltak:

T i n ó :

válogatott	6:00-tól 6:75-ig
jó közepes	4:75-től 5:70-ig
közepes	4:25 „ 4:50 „
közönséges	3:00 „ 4:00 „

Üsző:

válogatott	4:50-től 5:00-ig
jó közepes	3:25 „ 4:25 „

Tehén:

válogatott	3:75-től 4:00-ig
jobb közepes	3:00 „ 3:50 „
közepes	2:50 „ 2:75 „
közönséges	1:50 „ 2:25 „

Bika:

jó	2:75-től 3:50-ig
közönséges	2:25 „ 2:50 „

Ökör:

jó	3:50-től 4:00-ig
közepes	2:75 „ 3:25 „
közönséges	2:00 „ 2:50 „

Növendék marha:

válogatott	4:75-től 5:00-ig
jó közepes	3:00 „ 4:50 „

Borjú:

válogatott	5:00-től 6:00-ig
jó	3:50 „ 4:50 „
közönséges	2:00 „ 3:00 „

Sertés:

fiatal, császárhúsak való	11:06-tól 11:66-ig
nehéz, zsíros	9:60 „ 9:00 „
nagyon nehéz	9:10 „ 9:00 „
fiatal sovány, 1. sz.	9:00 től 8:75 ig
fiatal sovány, 2. sz.	8:75 „ 8:50 „

Bárány:

jó közepes	10:00-től 11:25-ig
közönséges	8:00 „ 9:50 „

J u h :

jó közepes	6:00-tól 7:50-ig
közönséges	3:00 „ 4:00 „

A vidéki telepek vágóállatszükségletét ezek legközvetlenebb környéke kielégíti. Állatvásárok a vidéken — tavaszi és őszi tenyészállatkiállítások keretén kívül — nincsenek szokásban.

A termelők állatfeleslegét a vidéken, — alkalmilag — az egyes vidékek élelmesebb farmerjei, vagy hivatásos mozgó-állatkereskedők veszik fel s szállítják tovább. A tekintetbejövő nagy távolságok s a mellékiadások sok költséget okoznak, tehát a vidéki élőállatarak igen alacsony nívón mozognak, ami ezek tenyésztését csak ott teszi lehetővé, ahol több hasznothajtó gazdasági ágazat nem üzhető.

Az északi vidékeken gazdálkodó farmerek birtokai nagy általánosságban messzebb esnek a vasúti állomásoktól — s ezek távolsága ismét igen nagy a kereslet helyétől. Ennek folytán az állatok súlyvesztése az eladás lehetőségét, így a nevelés jövedelmezőségét még kétségesebbé teszi, mint amilyen a már felsorolt körülmények folytán anélkül is lenne. Mert az a farmer, aki a korlátozott terménytermelési lehetőség folytán terményeiből kevés pénzt várhat, úgy terményei, (zab, árpa, széna, burgonya) nagyrészt az állatok fenntartására fordítja. De mivel ezek értékesítése kedvezőtlen feltételek mellett és csak nagyon olcsón eszközölhető, a farmer egész gazdasági tevékenységét céltalannak látja. Ezért nagyon súlyosak a gazdálkodást kezdő farmereknél a kezdet nehézségei, amelyeknek leküzdése csak akkor sikerülhet, ha a szorgalom és kitartás alapján adva van a boldogulás lehetősége.

A meghonosodott állatfajok a „Kanada állatvilága”-című fejezetben vannak felsorolva.

Kanada igavonó állata a ló, amellyel a farmer egész mezőgazdasági tevékenységét s az ezzel összefüggő szállításokat is elvégezi.

A lovakat nyereg alá ritkán használják s egyáltalában hiányzanak, vagy nagyon ritkán láthatók könnyűlábú kocsilovak is. Ezeket az időnyerés szempontjából előnyös, s minden úton használható könnyűszerkezetű autók helyettesítik. Ezidőszerint a Fordgyárak által forgalomba hozott — s direkte Kanada számára az *itteni* követelmények szemelőttartásával szerkesztett autók vezetnek,

melyek használhatóságuk és olcsóságuk folytán minden más gyártmányt hovatovább kiszorítanak. Egy ilyen Ford ára 275 és 750 dollár között váltakozik.

A rövid gazdasági időszak a farmereket annyi ló tartására utalja, hogy ezeket felváltva, a hosszú nyári napok kedvező időjárását teljesen kihasználhassa. Ennek megfelelőleg alig van farmer akinek 160 acre földje mellett 7—8 hámos lova ne lenne míg az egy section gazdálkodók 20—30 lovat is tartanak.

A szarvasmarhatenyésztésre nézve: a vágóállatok értékesítésének lehetőségét és arányait ezen fejezet első része, ezek mellékjövödelmét a tejgazdaságokról szóló, következő fejezet világítja meg.

Ezidőszerint a sertésenyésztést lehet mondani Kanadában a legjobban jövedelmező tenyésztési ágának, ami a következő okokra vezethető vissza:

A meghonosodott és igen szapora Jorkshir- és Bergshir-sertésfajok úgy istállózás, mint élelmezés tekintetében nagyon kevés gondot adnak s ezek eltartása a farmernek alig kerül anyagi áldozat.

Úgy, mint a többi háziállat, a sertések is nagyobbrészt az istállón kívül töltik a telet s élelmük nagyrészét a hó alól keresik ki. Az anyasertések 8-tól 12 malacot vetnek s átlag két évben háromszor fiadzanak. úgy az anyasertés, mint a fiatal malacok élelmezését nagyban elősegíti a separatorral lefölezött tehéntej, mely különben — a városoktól távolabb eső farmokon egyáltalán nem értékesíthető. Továbbá tekintetbe jön a darával s egyéb ételhulladékkal kevert főtt burgonya, — amin, valamint a legelőn kívül, a sertések alig kapnak egyebet.

Legelőnyösebb a sertéseket 6—8 hónapos korukban eladni, — mert ezeket levágásra keresik. A páronkint átlag 350—400 fontos sertéseket szalonnástul kettéhasítva és megfüstölve hozzák forgalomba, melyből Kanada úgy az Egyesült Államokba, mint az anyaországba nagyobb mennyiséget exportál.

A kövér sertéseket a belföldi piacokon sem keresik; ezek ára, amint az élő állatárakat tartalmazó táblázat is mutatja, olcsóbb mint a fiatal hús-sertéseké. Ennek oka részben abban rejlik, hogy hízóknak csak a kivénült anyasertéseket fogják be, melyek húsa nem örvend nagy keresletnek. Szalonnafogyasztó közönsége Kanadának egyáltalán nincsen. Az angol konyha amúgysem használ

sértészsírt s az ételek elkészítéséhez többnyire vaját és marhafaggyút használ, amit mindenütt mindig, és aránylag olcsón lehet kapni.

A vaj ára 1925. őszén a nagyobb városokban minőség szerint 26 és 35 dollárcent között mozgott fontonkint.

A szárnyasállatok (tyúk, liba, kacsapulyka) tenyésztése a farmgazdaságokban el van terjedve s ezek is télen-nyáron a szabadban mozognak. A tyúktojás tucatja az időszakok és vidékek szerint 16 és 40 cent között váltakozik. A levágott szárnyasállatok tenyésztése szintén a legközelebbi városok és telepek szükségletének fedezésére szolgálnak, mivel a nagy távolságok szállítási díjtételeit ezek sem bírják el.

A vidéki kiskereskedelem a termelőtől a szárnyasokat, valamint a kicsinyben eladott egyéb nyersterményeit, csak úgy veszi meg, ha az eladó ennek ellenértékét a vevőnél levásárolja. Így a termelő ezekért készpénzt nem kaphat. A tenyésztés tehát — nagyobb kereslet hiányában — inkább az önszükséglet fedezésére irányul.

A juhtenyésztés a Prairietartományok középső részein, valamint Délalbertában van fejlődésben s különösen a merinófajok fejlesztésére törekszik. A tenyésztésnél csak a gyapjuterelés és a húsnyerésre helyeznek súlyt, mert a juhokat Kanadában eddig sehol nem fejik.

A méhészet a Prairietartományokban gyermekkorát éli s nagyobb térhódításának az áttelelés okoz számottevő nehézségeket. Az élelmezés (olcsó szirupfajokkal) könnyebben megoldható, annál nagyobb gond azonban a kasoknak a rendkívüli hidegektől való megóvása. A kasokat a szabadban kinthagyni, — a 6—7 hónapos abnormális hidegnek kitéve — teljesen lehetetlen, viszont a lakásban, vagy a padláson tartani a hőváltozások miatt sem előnyös. Ezenkívül a méneket a mindennapi élet zaja s a faépületek rázkodása is zavarná. Pincék — ahol vannak — szintén hidegek és a talajvíz folytán rendszeren nedvesek. Egyes vidékeken legutóbb fűthető méhkas-állásokká! kísérleteznek, melyeket petroleumkályhákkal szerelnek fel.

Állandóan letelepült, a modern gazdasághoz értő s nagyobb telepek közelében lakó európai bevándorló Kanadában az állattenyésztést gyöngén jövedelmező mellékfoglalkozásnak tekinti, ha birtokának talaja és a vidék éghajlati viszonyai a terménytermelést lehetővé teszik. A jövőt teljesen az állattenyésztésre alapítani nem időszerű.

Az állattenyésztés egy egészen különös fajtát honosították meg a Princ Edvard-szigetek: s ez az ezüstrókatenyésztés.

Amikor a háborús konjunktúra az ezüstróka bundáját egyik legkeresettebb cikké tette s ennek árát 1918/1920-ban darabonként 300—700 dollárra felverte, a Princ Edward-szigetek egynehány élelmes farmerje ennek tenyésztésére adta magát. Ezek az árak 1921-ben ugyan 2—300%-kal lezuhantak, de az ezüstrókatenyésztés ennek dacára nagy arányokban fejlődött tovább.

A Princ Edward-szigeteken jelenleg ca. 400 farmon 8000 tenyész-ezüstrókapár van beállítva. A párok 1-től 10 éves korukig évenként 3—7 fiókot tenyésztenek, melyből tulajdonosaik évenként összesen ca. 3 millió dollárt vesznek be.

Tejgazdaságok és ezek jövője.

A tejgazdaságok európai értelemben vett fogalma a Prairietartományokban nagyon csekély mérvben ismeretes s ezek átvitt értelemben vett képviselőinek a nagyon ritkán előforduló kísérleti gazdaságokat kell tekintenünk.

A farmerek egy része szarvasmarha állományát egész éven át „legelőn” hagyja, amelynek télen nagyon sovány — a hó alól kiásott — tápláléka nem kedvez az állatok fejlődésének. Hogy ezen állatok tápláléka mennyi kívánivalót hagy maga után, szolgáljon például: Északaibertában a környék farmerjei állatállományának téli legelőjéül használt 1 sectió nagyságú bekerített területen egy télen át 26 elhullott ló és szarvasmarha maradt vissza, mert ezek a szokottnál magasabb hótakaró alul maguknak elegendő élelmet kikaparni nem tudtak.

Az ilyen módon áttelelt tehenek fejésére természetesen nem lehet gondolni.

A teljes tej iránti kereslet a Prairietartományokban csak elenyészően csekély mennyiségre szorítkozik, amely körülmény az adott helyzet által diktált szokásokra vezethető vissza.

A Prairietartományokban szétszórtan fekvő farmgazdaságok képtelenek a teljes tejet nagyobb távolságokra szállítani. Erre saját körzetükben szükség nincsen. A Kelet népesebb területeinek szük-

ségletét ezen vidékek intenzív állattenyésztése teljesen fedezi, sőt a Kanadából exportra kerülő sajtmenyiség is a Keleti tartományokból kerül ki.

A Prairievárosok szükségletét ezek közvetlen környékének gazdaságai látják el; ezt illetőleg tekintetbe kell venni a következőket:

Az ott bevezetett angol konyha levesételt alig ismer, s ha ilyet mégis főzni akarnak, ezeket nagyobbrészt konzervákból állítják elő. A levest, valamint az ivóvizet a reggel, délben, este felszolgált teával helyettesítik, melyhez rum helyett — ritkán — egy-két kanálnyi tejszint öntenek.

A tejszín, a frissen fejt tejből mindjárt a fejés után erre készült „Separatorokkal” lesz készítve, s ennek a tej 3 és 7 százalék között mozgó zsírtartalma szerint mintegy 11 —15 százalékát teszi ki. Az így előállított tejszín (voltaképen tejsűrű) ezen tartományokban a vajon kívül a tej egyetlen bevezetett mellékterméke, amelyet kannákba gyűjtve, nagyobb távolságra is el lehet és el érdemes szállítani. Nagyobb távolság alatt ezúttal 100—120 kilométert vehetünk kombinációba. A tejszín fontja zsírtartalma után értékelve — vidékek és évszakok szerint — 22 és 30, a vajé 26 és 35 dollárcent között mozog.

Elteltek az egyes nemzetiségű területek helyi szokásaitól, a Középeurópában szokásos tejfel és tehéntúró, valamint a juhsajt és ennek melléktermékei ismeretlenek, így a tejjgazdaság jövedelmezősége az eddigi módszerek fenntartásával előnyösnek nem mondható.

A lefőlés után fennmaradt „ritka tejet” a farmerek — jobb értékesítési lehetőség hiányában — állat etetésre használják.

A Prairietartományokban fejlődésben lévő juhtenyésztés tejet-, így melléktermékeket nem produkál. Ennek oka elsősorban a kereslet hiányában keresendő, valamint abban, hogy a melléktermékek előállítását célzó tevékenységnek eddig még nem sikerült tért hódítani.

A Prairietartományok tehen- és juhtej feleslegének kárbamenő értéke előbb-utóbb gondolkodásra kell hogy készítse ezen tartományok farmerjeit. Ehhez idővel hozzá fog járulni a népesedés esetleges szaporodásával a többtermelés szükségessége, mely a

szabadterületek fogytával a gazdasági ágak szaporodását fogja maga után vonni.

Szakemberek tudásával szervezett, céltudatosan irányított tejgazdasági körzetek lehetővé tennék a jelenleg rendelkezésre álló tejanyag megsokszorozását, s ennek kihasználását. Ezen termékek még oly szerény jövedelme, — különösen a terményekben szegényebb, legelőekben dúsabb északi vidékeken — a farmerek könnyebb megélhetését eredményezhetné.

A Prairietartományok, s általában Kanada egész lakosságának egyik keresett élelmicikke a sajt, amit ide a sűrűnépségsű Keleti-tartományokból szállítanak. Ezt 3000 km. vasútzállítási díjtétellel terhelve fizeti meg az a farmer, akinek 10 tehenéből hármát fejnek, s ezek tejéből több mint 80%-ot a sertések esznek meg. A helyzet tarthatatlansága nyilvánvaló, s csak a szervezetlenségre és a szaktudás hiányára, valamint az érdekeltek kényelem szeretetére vezethető vissza. Itt, ahol minden férfi, asszony, laány és suhancgyerek egyforma gyakorlottsággal kezeli úgy a gyeplőt, mint az autó kormánykerékét, a tanyák egymástól való távolsága s a tejgyűjtés ezzel járó nehézségei nem képezhetnek legyőzhetetlen akadályokat. Nyáron, távolabb fekvő, így olcsó legelőkön szervezett közös tehenészet lényegesen megkönnyítené a mozgó sajtműhely munkáját. Télen ennek központi felállítását annál inkább nem lenne nehéz megoldani, mert akkor az emberi erő s a lóállomány nagyrésze rendelkezésre áll úgy a nyersanyag összehordására, mint a gyár üzeméhez szükséges munkaerők rendelkezésre bocsátására.

Ha Oroszország a politikai átalakulás nyomán egyszer ismét a terményexport-államok sorába lép, mely a terményárak csökkenését fogja előreláthatólag ismét maga után vonni, ezáltal Kanada farmerjei is kénytelenek lesznek a jelenleg még elhanyagolt termelési ágak intenzívebb művelésére. Ebben a tejtermékek kihasználása foglalja majd el az első helyet.

Vegyes farmgazdálkodás.

A vegyes farmgazdálkodás fogalma magában egyesíti úgy a terménytermelés, mint az állattenyésztés összes ágazatait, melyek

az egyes vidékek által nyújtott lehetőségek határain belül megvalósíthatók.

Amíg a Prairietartományok délen fekvő — búzatermő — vidékeinek fejlett vasúthálózata úgy a nagyobb városok élmezőjéhez, mint az export céljaira igényelt haszonállatok szállítását lehetővé teszi, addig az állattenyésztésnek ezen területek sűrűbb népessége von határt, kiknek tevékenysége az elemi csapások dacára is a többet jövedelmező terménytermelést tűzi ki célul. Ezáltal ezen vidékek feltöretlen területei hovatovább, annál jobban csökkennek. Ha az állattenyésztés kedvezőbb eredményt mutatna fel, mint a terménytermelés hozama, úgy a délvidékek farmerjei indíttatva éreznék magukat ezen gazdálkodási ág intenzívebb fejlesztésére. Ennek lehetőségét a vetett takarmányok művelésével is nagyban lehetne emelni különösen azon vidékeken, ahol a mesterséges öntözésre irányuló törekvések eredményre vezetnek, vagy erre ösztönzés lehet.

Az északi vidékek kedvezőtlenebb klimatikus viszonyai a terménygazdálkodást az árpa és zab termelésére korlátozzák, ezzel szemben legelőnek alkalmas területeik az állattenyésztést, s így a korlátolt vegyes farmgazdálkodást volnának hivatva elősegíteni. De — legyen a terménytermelés a mostoha időjárás esélyei folytán bármennyire is veszélyeztetve, — mindig megújuló intenzív tevékenysége a mai búza konjunktúra mellett mégis biztatóbban vezet eredményre, mint az állattenyésztés. Egy évi jó esztendő bő termése némileg kárpótolja az adósságmentes farmert több közepes, vagy rossz esztendőért. Ezzel szemben a vágóállatok eddigi árfejlődése nem nyújt az állattenyésztésnek kedvező esélyeket. Ennek tudható be, hogy a letelepedni akaró bevándorlók elsősorban a délebben fekvő területeket keresik fel; erre utalja őket az Észak még zordabb klímája által befolyásolt terménytermelés korlátozottsága s nem utolsó sorban az ezen vidékeken évtizedek óta küzdő farmerek példája.

Ha a Prairietartományok északibb vidékeiről van szó, úgy ezalatt ezen tartományoknak az 53.6 és 55 szélességi körök között fekvő területei értendőek. Ezek már nem esnek bele Kanada búzavetéseibe, rajtuk a farmer zab-, árpa- és burgonyatermelésre van utalva. Ezekben a területeken a farmerek az állattenyésztés és a tejtermelés

hozamára volnának utalva, hiszen a legelők nem olyan kiégettek és a legelők alig vannak kihasználva, csak az a baj, hogy a jövedelmezőség csekély és bizonytalan.

A művelésre kevésbé alkalmas északi területek vágóállat-hozamának a szükséglet helyére leendő olcsóbb szállítása ma a vegyes farmgazdálkodás alapvető problémája, melynek sikeres megoldásától függ úgy ezen gazdasági ág, mint az erre utalt területek egész jövője. A farmereknek kétséges jövő átmeneti nehézségeit csak igénytelenséggel párosult szorgalommal lehet csökkenteni.

Adóviszonyok.

Kanada területének kiterjedettsége, az egyes foglalkozási ágaknak vidékek szerinti megoszlása és jövedelmezősége természetesen eléggé bonyolult adórendszert tesznek szükségessé. A következőkben Saskatchewan Prairietartománynak a farmereket érdeklő adórendszerét fogom tájékoztatás szempontjából nagy vonásokban megvilágítani.

Itt az adónemek két főcsoportra és pedig:

tartományi adóra és birodalmi adóra oszlanak.

Tartományi adó alá esik minden ingatlan, valamint minden nagyobb jövedelmet hozó foglalkozás. Minden földbirtok és ház az igénybevétel napjától adóköteles. A Homesteadok is ugyancsak ezen elbírálás alá esnek.

A tartományi adó az iskola-, az ut- és telefonadóból, valamint az ezek után eső pótheadokból van összetéve.

Iskolaadóköteles minden farmer, kinek tanyája oly területen fekszik, amely terület iskolakörzetbe már be van osztva.

Útheadóköteles minden tanyával bíró farmer.

Telefonadóköteles, kinek tanyájához a legközelebbi telefonvezeték 2 mérföldön belül esik.

A farmerek adója birtokaik mennyisége és minősége arányában lesz kiróva.

Egy negyed sectió, tehát 160 acre nagyságú birtok tartományi évi adója a talaj minősége, a birtok fekvése a legközelebbi iskolától és telefonvezetékétől való távolsága szerint 25 és 70 dollár között váltakozik.

Egy iskolakörzetben fekvő, telefondíjkötelezettséggel terhelt közepes minőségű negyed sectióra körülbelül 55—60 dollár esik évenként.

Üzlettulajdonosok üzleteik nagysága és forgalma, esetleg raktárkészletük szerint, önálló foglalkozású egyének jövedelmük nagyságához mérten lesznek megadóztatva.

Ingatlannal nem bíró, vagyontalan, átmeneti foglalkozásokból élő egyének adója már lakásuk házbérében (az ezután a háztulajdonos által fizetett adóban) benntfoglaltatik, ezek külön adót nem fizetnek.

Birodalmi adóköteles minden olyan egyén, akinek évi tiszta jövedelme az egezezeröttszáz, (nőtleneknél 1000) dollárt meghaladja, de a jövedelemből minden gyerekért 500 dollár levonásba tétetik, például:

Ha egy kereskedőnek 6 gyermeke és 2000 dollár évi jövedelme van, az illető birodalmi adót nem fizet.

Ha ugyanennek a kereskedőnek 7000 dollár jövedelme van, ebből levonatik:

2000 dollár a szülők fenntartására; gyerekenként 500, így 3000, összesen ötezer dollár. Az adóköteles összeg marad tehát 2000 dollár, mely után a birodalmi adó 3 és 6% között változik.

Az adókiutésék évenként rendszeren november-december hónapokban lesznek kihirdetve s ennek összege 30 napon belül kifizetendő.

Vadászat.

Kanada gazdasági múltjában a legelső külkereskedelmi cikk a prém volt, melyet az 1670-ben alakult Hudson Bay kereskedelmi társaság vezetett be először. Századokba osztott prémvadász csapatai elsőrangú felszereléssel és jól szervezett relaisszerű utánpótlással a magas észak mindazon pontjáig felhatolnak, amelyeknek klímája ezen tevékenységet még egyáltalán megengedi.

A magas Észak alatt ezúttal a Prairietartományok legészakibb részeit s a tőlük északra és északnyugatra eső nagyobrszt fel-

derítetlen területeket és a Yukon-területet kell értenünk. Ezek állománya gazdagságban és sokneműségben felülmúlja a világ összes vadászterületeinek vadállományát.

Ezen területek csak a kitűnően felszerelt kutatókat és a hivatásos vadászokat érdeklik, s a bevándorló szempontjából nem jöhetnek tekintetbe. Kanada vadászszenvedélytől fűtött legbátrabbjai a hosszú téli hónapokra kirándulva, rendszeren Alberta középső, legjobb esetben északi részeibe nyomulnak elő. Ott — a legközelebbi vasútállomástól 1000—1200 kilométerre — úgy a magas, mint a nagy vadak minden faja található.

A Prairietartományok lakottabb részeinek vadállományát az évtizedekig tartó kíméletlen vadászat, valamint az erdő- és prairie-tüzek minimumra redukálták. Ott a vadászat ezidőszerint nagyon korlátolt időszakokban van megengedve. Az antilop s a szabad területekről a bivaly eltűnt, s ha elvétve még található lennének is, ezek vadászatára egész éven át a legszigorúbb tilalom áll fenn.

Apróvad mindenütt sok van, ugyancsak szárnyasok a tógazdag vidékeken. Télen mindenütt sok farkast és prairiekutyt lehet találni.

Az évrészoló vadászati jegyek kiadásánál különbséget tesznek az állandó lakosok és a vándorvadászok között; míg az előbbieket jegyei 1-től 8 dollárba kerülnek, addig az idegenek ezért 45-től 100 dollárig fizetnek.

Kanadában a vasárnapi vadászat (mint egyáltalában minden foglalkozás) a legszigorúbb büntetés terhe mellett tilos.

A vadászati törvény ellen vétők 10—500 dollárig terjedő pénzbírsággal büntethetők.

Halászat.

A Tengeri-tartományok, valamint British-Columbia partvidékei mentén elterülő halpadok (200 méternél nem mélyebb vízterületek) képezik Északamerika partjainak legjobb halterületeit, melyek a felfedezések korától kezdve nagy szerepet játszottak Kanada gazdasági életében. Használati joguk az utolsó évtizedekben is éles vita tárgyát képezte az Egyesült Államok és Kanada között.

Az Atlanti-óceán halpadjai mintegy hatszor akkora területet

foglalnak el, mint a mai Magyarország. Nevezetesebb halai: a codfish, haddock, halibut, mackerel, hering és lobster, míg British-Columbia partvidékein a lazachalászat ölt hova-tovább, annál nagyobb mérvet. Ehhez járul a folyami halászat, valamint a beltavak haltermékei. Igen gazdag a hegyi patakok és folyók pisztrángállománya.

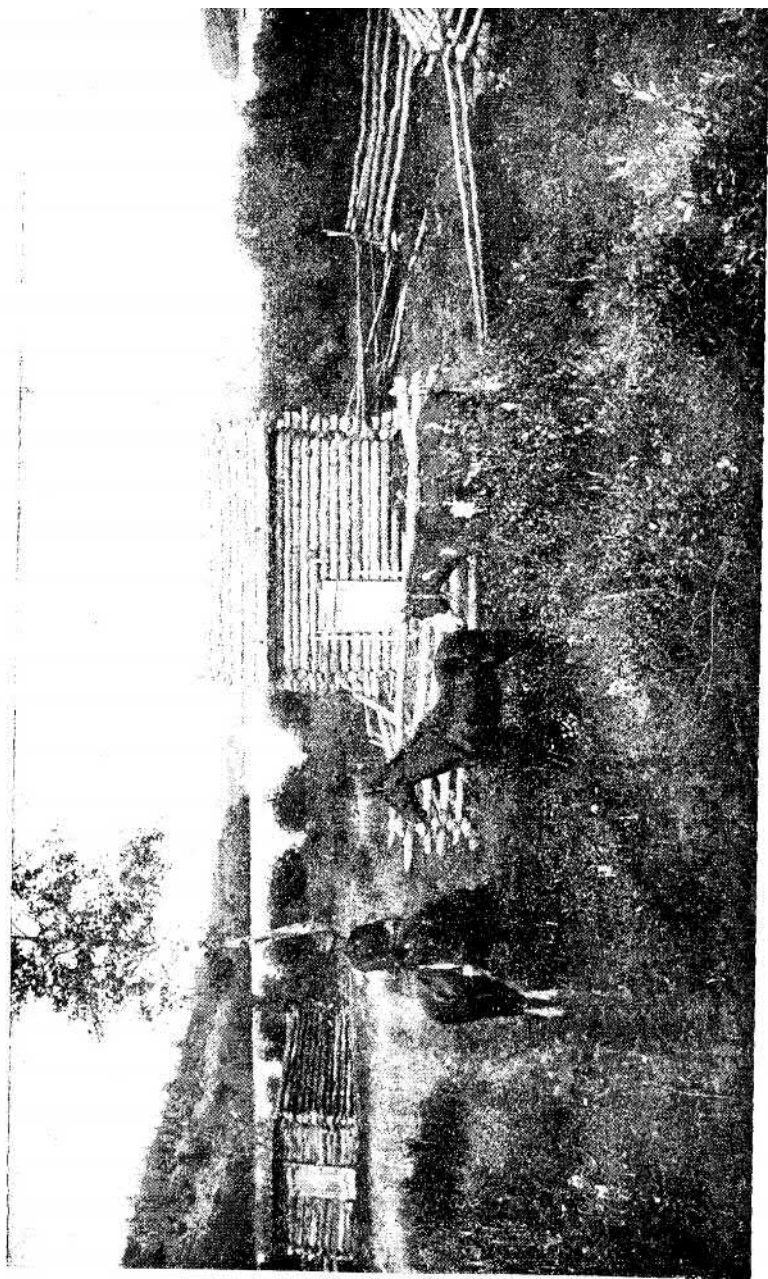
A kanadai vízterületeken évenként fogott halak értéke meghaladja az 50 millió dollárt. Ezek nyersen, mint a legkülönbélebb módon elkészítve, kerülnek forgalomba. A hal nagy szerepet játszik Kanada népességének élelmezésében; kivitele tulnyomólag az Egyesült Államokba irányul.

A halászat ügykezelése birodalmilag van összpontosítva; halászati engedélyt minden bennlakó kaphat, ennek díja jelenleg 2 dollár. A halászat gyakorlását illetőleg bennlakókkal szemben alig állnak fenn korlátozások és saját szükségletét mindenki majdnem az egész éven át fedezheti. A kereskedelmi halászatot illetőleg a halgazdag vidékeken pontosan körülírt törvények vannak érvényben, melyek betartására külön e célra rendszeresített közegek vigyáznak fel.

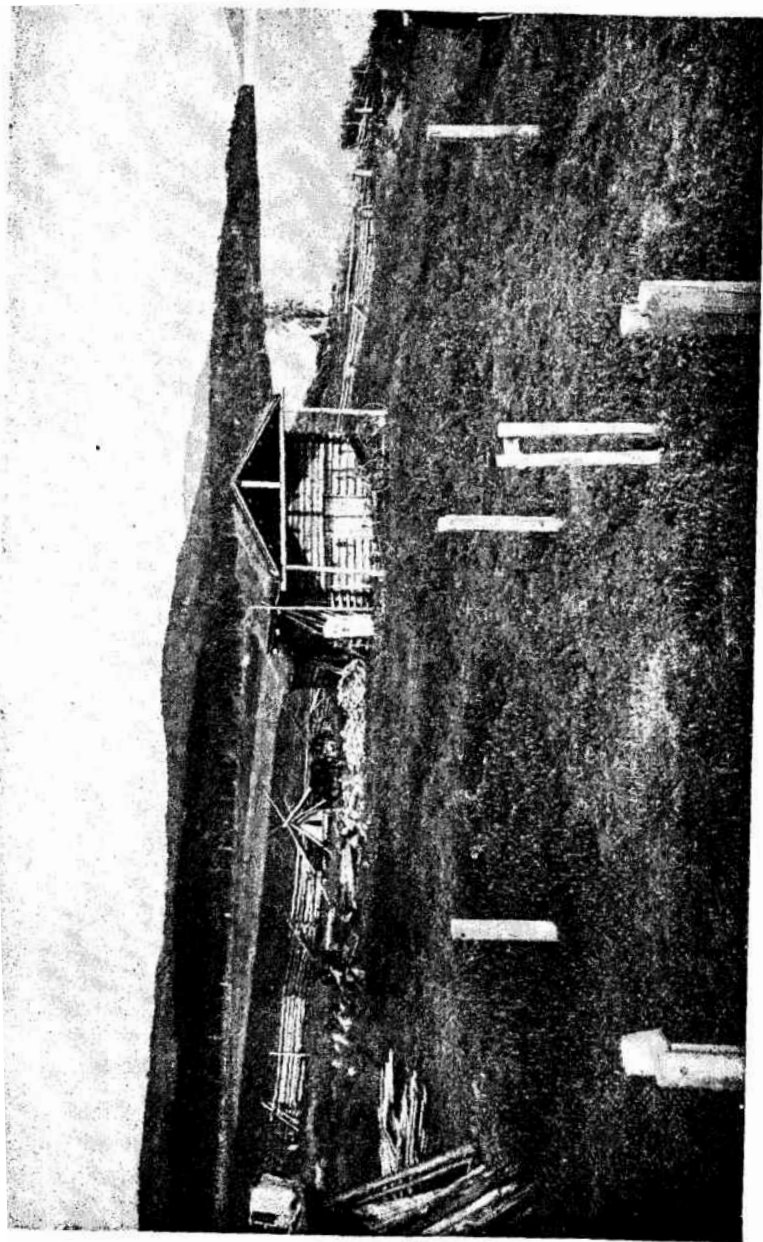
Lakásviszonyok, farmlerendezések.

A Prainetartományok $2\frac{1}{4}$ milliót kitevő lakosságának mintegy 35%-a lakik városokban és többé-kevésbé zárt községekben. A többi tanyai lakos. Városokat — európai fogalmak szerint — Winnipeg, Calgarin, Edmonton, Reginán és Saskatoonon kívül nem találunk. Néhány, 3—6 ezer lelket számláló városkán kívül a többi községnek 50-től 600, főig menő lakosa van. A vasutvonalak állomásai mellett pedig egy-egy elevátor és egy-két üzletház már egy falut képez.

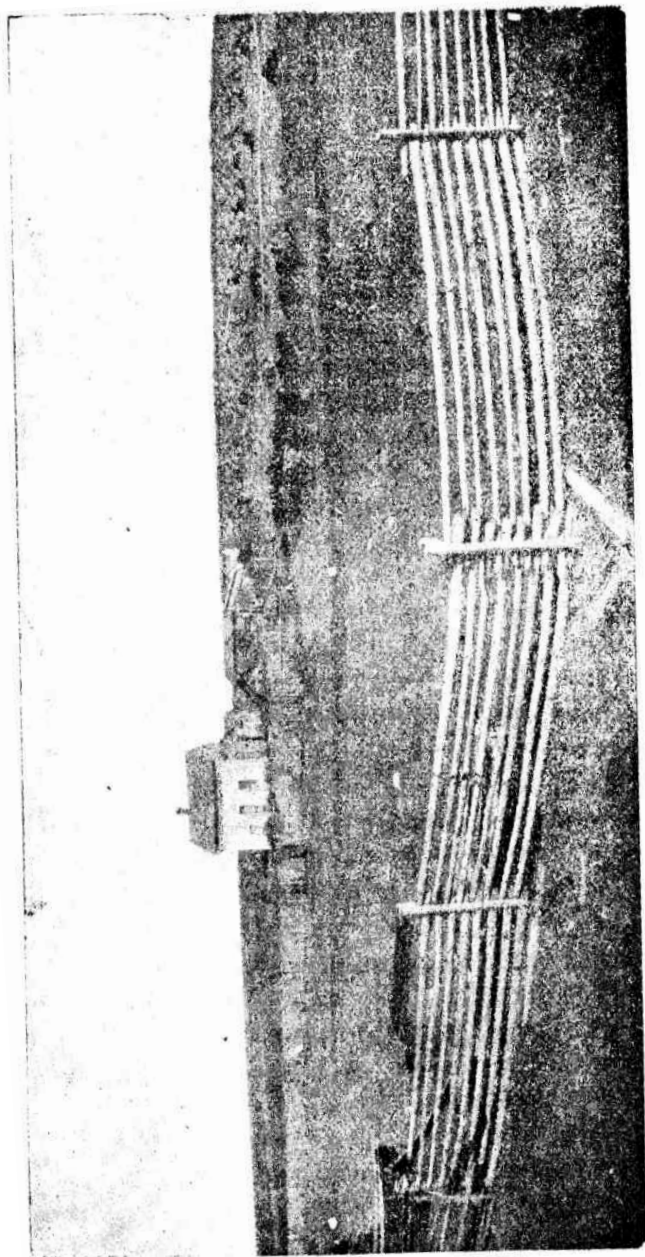
Ezen tartományok építőanyaga a fa, s a kisebb városok valamint a farmerek lakóházai és gazdasági épületei ebből készülnek. Amíg a városi házak legnagyobbbrészt több-kevesebb üres térközzel gerendákra szerelt kettős deszkafalakkal, pléh-, cserép- vagy fazsindelytetővel épülnek, addig ezen építési anyagokból csak a jobbmódú farmerek lakóházai készülnek, míg a többieké a gazda-

Az első évek „otthona”.

Egy farmer lakóháza 15 éves kanadai gazdálkodás után.

"25 év mulva."

sági épületekkel együtt hántolt gömbfából vannak összeállítva. Ezek tetőzetét a kezdő farmerek gyeptéglából állítják elő. Zsúpszalmával fedett épületeket alig látni, mivel a termények szalmáját a cséplőgép pozdorjává zúzza.

A deszkából épült lakóházaknál a dupla deszkafalak között tömítő anyagul hamut, fűrészport stb. használnak. Vastag papírlapokkal vonják be a hidegek beálltával a lakóházak belső falát is.

A hántott gömbfából épült házak falazatának nyílásait sárral tömik be. A padló, úgyszintén a mennyezet deszkából vagy gerendából készül.

Az ajtókat és ablakokat a szúnyogok elleni védekezés céljából dróthálóbetétekkel látják el.

Kezdő farmerek lakóházaik építését rendszeren maguk szokták elvégezni. Abban az esetben, ha ezt vállalkozóra — bennlakókra — bízják, úgy két közepes nagyságú helyiségből álló gömbfából épült lakóház építése vidékek és munkaidőszakok szerint 130—200 dollárba kerül, ha a hozzá szükséges anyagokat a helyszínén lehet kitermelni.

A lakószobák nagyságát és magasságát a hidegtől való könnyebb védekezés szempontjából a minimumra redukálják.

Jobbmódú farmerek lakóházai többnyire emeletre épülnek, és 4—6 helyiségből állanak.

A hosszú tél s a rendkívüli hidegek különösen jó kályhákat igényelnek, melyből Kanada ipara megfelelő gyártmányokat hoz forgalomba. Egy közepes minőségű kályha 32—40 dollárba kerül.

A nagyobb farmépületek légfűtésre vannak berendezve, melyek hőfejlesztői rendszeren a pincében vannak elhelyezve.

Fűtőanyagul ma még túlnyomóan fát használnak, (nagyon szaporátlan, kevés kalóriával bíró tűzifafajok állnak rendelkezésre) de a lassan kipusztuló erdőparcellák nyomán a szénfűtés hódít a farmereknél is mindég nagyobb tért. Egy tonna (2000 font=900 kg.) közepes minőségű szén, állomáson átvéve 9—11 dollárba kerül.

Vízvezetéseket és csatornázást csak a legnagyobb városokban találunk. A farmerek vízszükségletét kutak látják el, de ezek vize ivóvízül nem mindig használható. A kutak télen sok esetben befagynak; modernebb lakóházak pincéiben az esővíz és hólé felfogására tartányok vannak elhelyezve.

Hozzátartozik a farmerek természetrajzához, hogy minden beszerzésnél az olcsót keresi, s az áru minőségére nagyon kevés súlyt fektet. Ebben a tekintetben a különféle nemzetiségek alig különböznek egymástól. Kiadásait mindenki úgy szabja meg, mintha legközelebb felszámolni akarna.

Az olcsó áru beszerzésének lehetőségeit nyújtják nekik a kereskedelmi központok bazárszerű nagy áruházai, melyek a farmereket százezerszámra szétküldött reklámárjegyzékeikkel árasztják el.

Ezektől közvetlen, vagy a helyi kereskedelem közvetítésével fedezi a farmer szükségleteinek nagy részét. Ha pénze van, úgy az árut a központoktól direkte hozatja, míg a kiskereskedőket a helyi piac versenye hitelnyújtásra kényszeríti. Adósságaikat a vevők csereáruszállítás útján igyekeznek letörleszteni.

A tömegcikk árúházaiból kerül ki a bútortat és egyéb lakásberendezések, sőt igen sok esetben a gazdasági felszerelés is.

A telefonállomások bevezetési költségeit az állomástulajdonos fizeti; egy telefonállomás havi díja, — farmerek részére — 2 dollár.

Vagyonosabb vidékeken, régi telepek farmerjeinek nagyobb-részt személyautója van, mellyel a nagy távolságokat meg rövidíteni igyekeznek.

A teherszállítás kizárólag lovak által vont szekereken történik, melyek a „rinfusa” terményszállításra ládákkal vannak felszerelve. Egy ilyen kocsiláda felvevőképessége búzából 40 és 70 bushel között váltakozik.

Szénaszállításához a szekerekre láda helyett léckeretet tesznek fel, melynek segítségével egy szekérre egy tonna préseletlen szénát fel lehet rakni. Egy közepesminőségű szekér 80—100, egy kocsiláda 40, egy szénahordó léckeret kb. 35 dollárba kerül.

Téli szállítási eszköz a szán, mely magas hóállások esetén a személyforgalmat is hivatva van lebonyolítani; sok helyen ehhez kutyafogatokat alkalmaznak.

A lószerszámokat szintén gyárilag állítják elő, s a gépvarrások tartósságát szegéssel, drótkapcsokkal és nietekkel igyekeznek emelni.

Általánosan kumetes szerszámokat használnak, csak az egyes-fogatu homokfutóknál találunk könnyűszerkezetű húzós háموkat.

Két lóra való közepesminőségű farmmunkához való szerszám

(kumetpárna és farhám nélkül) 45—65, utóbbiakkal együtt 60—80 dollár között kapható.

Nehezebb munkálatok végzéséhez 4—5 lovat egyszéltébe fognak be. Friss föld törésénél vagy nehezebb talaj többvasu ekével való szántásánál 8—10 lovat is alkalmaznak.

Az istállók nagyobb farmgazdaságokban szintén deszkából épülnek, s felettük sok helyen 6—8 méter magas szénapadlást helyeznek el.

Szegényebb vidékek és kisebb gazdaságok istállóépítési anyaga a gömbfa, melyből több-kevesebb összefüggéssel az összes istállót építik. Ezek oldalfalainak nyilasát nem zárják el légmentesen, hogy a téli napokon is szabadban tanyázó, csak az éjszakára istállózott állatok nagyobb hőváltozásait elkerüljék.

Terményraktárai az egyes farmgazdaságoknak ritkán vannak; a közraktárak intézménye is teljesen ismeretlen. Ezek szerepét az Elevátor-társaságok vasúti raktárai töltik be, ahol a farmerek terményeiket bármikor beraktározhatják és ezzel amíg el nem adták, bármikor disponálhatnak.

Tűz- és jégkarak.

Dacára az épületek könnyengyuló épületanyagának, tűzesetek a Prairietartományokban aránylag ritkán fordulnak elő. Korábban erdő- és prairietüzek — nagyobb területeken épületekben is tetemes károkat okoztak, de ezek a parlagon heverő összefüggő nagyobb területek csökkenésével hova-tovább annál inkább eltűnnek.

Ha egy épület mégis meggyullad, ennek eloltására irányuló törekvések rendszerint hiábavalók. A száraz épületanyag s a padlásokon elraktározott takarmánynemű pár perc alatt lángtengerré válik, a bentlakóknak elég pusztá életüket megmenteni. Ha a tűz zárt községekben üt ki, a lakosságnak csak a tűz elszigetelésére lehet gondolni.

A tűzbiztosítások nagyon elterjedtek.

Jégelleni biztosítások szintén gyakoriak, de díjtételeik nagyon magasak.

Fagykár elleni biztosításokat a biztosító társaságok nem fogadnak el.

Ruházkodás.

Kanadában a téli rendkívüli hidegek, a nyár rekkenő hősége, az egymást átmenet nélkül követő hőváltozások s nem kevésbé a folyton száguldó szelek a ruházat megválasztásában különös óvatosságot követelnek.

A prairielakosok apraja-nagyja télen-nyáron (tehát a legnagyobb hőségben is) meleg (Jagertricot) alsóruhát hord, mely a napközi, de különösen az esténként beálló hőváltozásokat ellensúlyozni van hivatva.

A mezei munkásoknak vagy hosszabb útra kelő utasoknak melegebb ruhadarabokat mindig magukkal kell hordaniok.

Az esős időszakok s a reggeli harmat elkerülhetetlenül szükségessé teszik, hogy a szabadban foglalkozó ember magát vízhatlan (gummi) csizmával s felső gummi cipővel lássa el.

A magasszárú bőrkeztyű minden mezei munkához szükséges; ennek alkalmazása az aratási és cséplési munkálatoknál különösen elkerülhetetlen.

A Prairietartományok lakossága a téli hidegek ellen bélelt bocskorokkal s e fölé húzott szőrmeszárú halinacsizmákkal védekezik.

A meleg ruhákon kívül mint felső ruhadarabot többnyire bőrrel bélelt földig érő szörmekabátokat hordanak, melyek fel-felé hajló széles gallérja a fejet is képes a hidegtől megóvni.

A téli öltözetet szörmekucsmák vagy a fej és arc minden részét melegen tartó kötött hóvédők és hosszúszárú, gyapjúval bélelt keztyűk egészítik ki. Mindezek a ruházati cikkek itt mint tömegáruk elég olcsón kaphatók, de ezek beszerzése a bevándorlótól az első évben mégis nagy anyagi áldozatot követel.

Családi élet.

Sehol a világon nem részesül az anya és a gyermek az állam részéről annyi támogatásban és védelemben, mint Kanadában. De amíg ezen támogatás az államra nézve hasznos és előnyös lehet az anyaság pártolásának kérdésében, ennek kinövésai a családi életre határozottan bomlasztó hatással vannak s sok

tekintetben második sorba állítják a családfenntartó férj és apa érdekeit és tekintélyét. Ami pedig az európai fogalmak szerint hatványozott gyermekvédelmet illeti, ennek kinövéseit az európai szemlélő nagyon rövid idő alatt alaposan megfigyelheti.

A kanadai törvények és szokások a nő akarátának a házasságon kívül sokkal nagyobb mozgási szabadságot biztosítanak, mint ezt az Európában általánosan elfogadott irányelvek megengednék.

A kanadai vidéki családoknál a női cselédtartás ritkán fordul elő. Természetesnek kell tehát venni, hogy a belátó férj feleségének előzékenységéből és férfigavallérságból az élethivatásával járó foglalkozáson kívül oly házi dolgok elvégzésében is segédkezet nyújt, melyek gyakorlása férfiak részéről Európában nem szokásos.

A kanadai feleség a feminizmus túltengése folytán sok esetben követelőleg lép fel férjével szemben a házi dolgok nagyrésztének elvégzésében akkor is, ha a nő pl. „társadalmi tevékenységet akar kifejteni,” habár a férjet ezen házi dolgok elvégzése hivatás-szerű foglalkozásától vonja el.

Házasságot férfi és nő Kanadában minden személyi adatot igazoló okmány nélkül is azonnal köthet, ha bemondott személyi adataik helyességét mindketten esküvel megerősítik. A templomi esketéről szóló okmány felmutatása mellett az új párt a polgári hatóságok is házastársaknak ismerik el.

Vallást az iskolákban nem tanítanak. A népnevelés legfőbb alapelve: hogy a gyerekek individuális képességeiknek korlátlan fejlesztésével az ifjúkornak szabadon gondolkodó, minden sablontól eltérően tenni tudó gyerekeket neveljen, akik a bevándorolt szülők ősi tradícióit magukra kötelezőnek el ne ismerjék.

A tulkorai egyéni szabadságnak szinte mesterséges tulfejlesztése kinövéseket eredményez, ami elsősorban a korosabbak iránt nyilvánuló tiszteletlenségben s a szülők iránt igen gyakran a gyermeki szeretet és ragaszkodás teljes hiányában nyilvánul.

Évenként egyszer, október 31-én a gyerekeknek minden szabad. Például nagyobb városok élénk forgalma közepette egy-egy gyermek egyetlen intésére egész kocsisoroknak állva kell maradni mindaddig, amíg ez a további indulásra engedélyt nem ad. Ez a nap természetesen a kevésbé ártatlan önkényeskedé-

sek egész sorozatát nyitja meg, amit a gyereksereg az év többi napjaiban is megvalósítani igyekezik. Ezen törekvésből igen sokszor összeütközésekre kerül a sor felnőttek és gyerekek között. míg előbbieket a suhancok neveltlenségének és durvaságának teljesen ki vannak szolgáltatva, az utóbbiakat védi a törvény keze, s fenytésük a szülőkkel szemben is törvényes büntetéseket von maga után. Ha a szülő megveri 8 éves gyermekét, az rendőrt hív. Az eljárás megindul és a szülőt kérlelhetetlenül megbüntetik. A fiúgyerekek nagykorúságukat 21-ik életévükkel érik el.

Társasélet.

A Prairietartományok óriási területén szétszórtan élő sok nemzetiségű telepések társaséletéről nem sok szó eshetik.

Nyelvi különbségek, különféle szokások, és faji ellentétek távotartják egymástól a farmok lakosságát, de nem annyira, hogy ünnepélyes alkalmakkor, évenként megtartott közös kirándulásokon, sportünnepélyeken etc. össze ne jöjjenek.

Ezenkívül a különféle egyházak rendeznek kisebb-nagyobb időközökben jótékonycélú összejöveteleket, de ezek rendszerint az egyes nemzetiségi csoportokon belül szoktak lezajlani. Ugyanúgy szerepelnek a műkedvelői színelőadások, melyeket az egyes vidékek zárközöttabb nemzetiségi csoportjai szoktak rendezni.

Erősen hozzájárul a kultúra terjesztéséhez az utóbbi években mindig jobban térthódító rádió, melyet egyelőre a gazdagabb farmerek állítanak fel lakásaikban, de tekintettel ennek olcsóságára, ez általánosan elfog terjedni.

Egy rádióállomás jelenleg Kanadában minőség szerint 30-tól 140 dollárba kerül, míg a vezeték karbantartásáért évenként 1 dollárt kell fizetni.

A prairie szomorú földtörő munkása kérges tenyerébe hajtja bozontos fejét, a szálló szellő el-elhoz hozzá egy-egy röpke hangot, szárnyra kelt akkordot — a messze Ó-hazából, melyben bölcsője ringott, mely nyugtotadó sírhelyet adott testvérnek, rokonnak, melyhez nagyon sok esetben a késő bánat szárnyain zarándokol el a reményeiben csalódott kivándorló.

A szeszes italok élvezetének korlátozása.

A szeszes italok élvezete a Prairietartományokban nincs teljesen megtiltva, de ezek törvényes úton való beszerzése igen meg van nehezítve.

A szeszes italok forgalombahozatalára az állami elárúsítóhelyek jogosultak, melyek csak nagy városokban — rendszeren a tartományi székhelyeken — vannak felállítva. Aki ezektől szeszes italt akar saját használatára vásárolni, vagy postai rendelés útján beszerezni, azoknak ezen célból külön hatósági engedélyt kell váltaniuk, melyek megbízhatóságukat igazolják.

A személyes használatra szerzett italok ismételésűsítése szigorúan tiltva van. Ennek folytán szeszes italok — kimérés útján, hivatalos engedéllyel — nem kaphatók.

E törvény megszegőit, ha italeladáson rajtakapják, szigorú pénzbüntetéssel sújtják. Hogy aztán úgy az eladók, mint a vevők találnak utat-módot arra, hogy (uzsoraáron) szeszes italhoz jussanak, ezen körülmény a szeszes italok utáni általános keresletben leli magyarázatát.

A földszerzés lehetősége.

Kanada művelésre alkalmas talajának eddig kb. $\frac{1}{6}$ része népesedett be, míg a többi a kedvezőtlen éghajlati viszonyok minden kultiválási törekvést megsemmisítő befolyása folytán parlagon hever. Ezen területeket állandó tartózkodásra berendezett telepések úttörő munkája által értékesebbé tenni, úgy a kormány mint a többi érdekeltek legfőbb törekvése.

Ha alapul vesszük azon minden alkalommal kifejezésre jutó megállapítást, mely Kanada művelésre alkalmas talajának összességét 300 millió acreval tünteti fel, úgy önkéntelenül utalva vagyunk arra, hogy a művelésre alkalmas talaj fogalmát behatóan tárgyilagosan megvilágítsuk.

Amint az előbbeni fejezetek fejtegetései nyomán ismeretes, a Tengeri- és Keleti-tartományok, valamint British-Columbia területeinek túlnyomó részét erdő borítja. A Prairietartományok déli részei

képezik a terménytermő területek nagy tömbjét, míg a tavakban gazdag közepső s a Jegestenger hideg áramlatainak már közvetlenül kitett északi részeik szintén (részben tundra) erdőségekkel vannak borítva. A Mackenzie,- Kewatin- és a Franklin-szigetek 3 kerülete, valamint a Yukon-terület, nagyjából felderítetlen hó- és jégmezői földművelés szempontjából egyáltalán nem jöhetnek tekintetbe.

Egy terület megművelésének lehetőségét talajának összetétele mellett az éghajlati viszonyok, a reáfordított munka jövedelmezőségét pedig a tekintetbe jövő gazdasági tényezők határozzák meg.

Az államgazdaság természetesen mindazon területeket termőképeseeknek kell hogy minősítse, melyek jelenleg mint olyanok nem jöhetnek ugyan számításba, de az idők folyamán több-kevesebb kilátással a termelésre alkalmasabbá tehetők. Különösen akkor, ha ezeknek értékesebbé tétele a mai birtokosoktól anyagi áldozatot nem követel.

Azok az erdő kitermelések, melyek hivatva lennének egy céltudatos erdőgazdasági terv határain belül — termőképes talajt felszabadítani, évtizedes, tehát roppant sok munkát igényelnek. Hosszúlejáratú tervek azok is, melyek a magasabban fekvő tavak és vadvizes területek lecsapolását, vagy állandóan száraz területek csatornázását tűzték célul. Északabba fekvő völgyek egyes kedvező fekvésű hajtásainak eredménnyel folytatott kísérletezései nem jelenthetik azt, hogy ugyanazon földrajzi magasság alatt fekvő minden terület termelésre alkalmas lehet. Ezek valódi értékét a jövő lesz hivatva meghatározni.

Termelésre alkalmas talaja van Kanadának elég, de hogy ez a termelés számára tényleg tekintetbe jöhessen, a bevándorlók fokozott termelő munkájára van szükség. Ezen területek ezidőszent tényleges értékét az egyes vidékek többé-kevésbé állandó jellegű éghajlati viszonyai befolyásolják, melynek esélyeit csak a vidék alapos ismerői képesek kellőképpen mérlegelni. Ezen kívül tekintetbe veendő az egyes területek közlekedési viszonyai által erősen befolyásolt értékesítési és beszerzési lehetőségek. Ezen tényezők összessége határozza meg az egyes birtokok reális értékét.

Kanadában a földszerzés lehetőségét három csoportba lehet sorozni,

- a) az ingyenes állami földek igénybevétele,
- b) földvétele a birtokok eredeti tulajdonosaitól,
- c) földszerzés telepítési vállalatoktól.

Ezek egyes módozatait a következő fejezetek részletesen ismertetik.

Hogy valaki a földszerzés melyik módozatára szánja reá magát, ennek az eladók feltételei és a vevők vagyoni teljesítő képességének összeegyeztetéséből kell kialakulni. Főszerepet játszik ennél a bevándorló szempontjából az a körülmény, hogy a vevő mennyire van tájékozva Kanada viszonyairól, mely nélkül itt földvásárlást komolyan venni nem lehet.

Az állami földek igénybevétele.

Kanada felmért területeinek sectiószámoként előre meghatározott hányada kereskedelmi- és vasúttársaságok tulajdonát képezi; a 11. és 29-ik sectiók iskolacélokra vannak fenntartva, míg a többi terület egyrésze mint ingyenes állami föld bevándorlók által Homesteadoknak (nevezzük magyarul: „tanyának”) igényelhető.

Egy Homestead 160 acre nagyságú földterület, s ez az államtól a vidékenként szervezett földirodák (Land Agencia) útján igényelhető.

Mielőtt az eljárás részleteire reátérnénk, világítsuk meg a Homesteadok fogalmának alapvető körülményeit.

A múlt évtizedek Homesteadokat igénylő bevándorlói a vasútépítések nyomán a gazdasági fejlődésnek megnyitott területek legértékesebbjét válogatták ki. Ez természetes. A később jövő telepéseknek választaniuk kellett a közlekedési vonalaktól távolabbb fekvő jobbminőségű, vagy a kedvezőbb fekvésű, de gyöngébb talaj között. A további telepések az irányító központok által hovatovább, annál határozottabban a Prairietartományok területeire lettek utalva. Ezen bevándorlók a gyors tempóban kiépült vasutvonalak mentén húzódo délibb részeket annyira igénybe vették, hogy ezeken a területeken állami földek ezidőszerint már alig kaphatók.

Az állami földek kiutalása jelenleg ezen tartományok középső

régióira szorítkozik s a bevándorlók számarányához képest hovatovább annál jobban észak felé fog tért hódítani.

Természetesnek kell vennünk, hogy a vasutvonalak mentén még rendelkezésre álló jobbfekvésű és jóminőségű Homesteadokat a régi telepések igyekeznek igényjogosult gyermekeik számára lefoglalni; így az új bevándorlók gyöngébbminőségű, vagy a vasutaktól távolabbbfekvő területekre vannak utalva. Ezen távolságot számokban kifejezni nagyon problematikus; ennek a helyi terep és útviszonyok adják meg valódi jellegét. Nagy általánosságban mondható: hogy az új Homesteadok a Prairietartományok benépesült területeinek északi peremén a vasútvonalaktól 20-tól 100 mérföldig menő távolságra fekszenek. Kivételt képeznek ez alól azon Homesteadok, melyek az északabbra fekvő völgyekben épülő vasutvonalakon utaltatnak ki, — de ezek erősen magukon hordják a kísérleti állomások jellegét.

Homesteadnak minden lakatlan, felmért állami terület igényelhető. Igényjogosult minden családfő vagy 18 évet betöltött férfi, aki angol alattvaló vagy kinyilatkoztatja, hogy azzá lenni szándéka. Ugyanily elbírálás alá esnek azon özvegyek, kiknek kiskorú gyermekeit kell eltartania. Az igény bejelentésénél 10 dollár készpénzben lefizetendő, melynek alapján a földet el lehet foglalni.

Ha az igénylő Homesteadját 6 hónapon belül személyesen el nem foglalja, úgy az előjegyzés érvényét veszti. Az új birtokos a föld tulajdonjogát öt év múlva kérelmezheti. Erre csak az jogosult, aki birtokából az öt év alatt évenként legalább 10, összesen tehát 50 holdat feltört, birtokát bekerítette és évenként legalább 6 hónapot állandóan földjén lakott. Ez alól kivételt képeznek azok, akik legalább 80 acre nagyságú, vásárolt farmon a Homesteadtól legföllebb 9 mérföld távolságra állandó lakással bírnak.

A tulajdonjogot csak kanadai állampolgár nyerheti el. A bevándorlóknak birtokátírás előtt tehát kérelmezni kell az állampolgárságot.

Egy második Homestead igénylésére jogosultság csak azokra van korlátozva, akik első tanyájuk tulajdonjogát 1889. előtt elnyerték, vagyis ennek elnyerésére jogosultságuk annak idején fennállott.

Egy második Homesteadot az államtól vétel útján megszerezni a következő feltételek mellett lehetséges: Aki első tanyáján lakik

melynek tulajdonjogát még el nem nyerte: területével határos, vagy ettől egy ut által elválasztott második tanya vétel útján leendő megszerzésére jogosult, ha ilyen fekvésű elfoglalatlan föld még rendelkezésre áll. Ezen terület elővételi jogáért az igényléssel egyidejűleg 10 dollár lefizetése esedékes. A $\frac{1}{4}$ sectió ára acenként 3 dollár s $\frac{1}{3}$ részben az előjegyzés napjától számított 3 éven belül, a többi az utána következő öt évre elosztott egyenlő részletekben fizetendő. A vevőnek 6 éven át évenként legalább 6 hónapot két tanyája valamelyikén kell laknia, melyekből 50 acreval ezen idő alatt többet kell feltörnie, mint amennyire öt első tanyájának megszerzése kötelezte.

Minden állami földügynök jogosítva van 17. életévüket betöltött kiskorú férfiakra 1 Homesteadot saját kérésükre előjegyezni és lefoglalva tartani, míg az illető 18-ik életévét be nem töltötte. Ennek alapfeltétele, hogy a kiskorú atya vagy anyja Homesteadal bírjon, vagy legalább 80 acre nagyságú vásárolt tanyáján éljen, amelyik a lefoglalandó új Homesteadtól legföllebb 9 mérföld távolságra fekszik.

A kérelmezőnek e célból a földügynöknél szüleivel (ha árva úgy gyámjával) együtt személyesen kell megjelennie, kik fiuk (gyámoltjuk) születési idejét és helyét okmányokkal igazolják; ezek hiányában bemondásuk helyességét esküvel kell megerősíteniök.

Ha a fenntartás ideje a június és július hónapokat magába foglalja, úgy a $\frac{1}{4}$ sectióból e két hónap alatt 5 acre feltörendő, különben az előjegyzés visszavonható.

Azoktól, akik a Homestead törvények ezen főbb vonásokban jelzett határozmányainak meg nem felelnek, tanyájuk felmondás nélkül elvonható s azok másoknak lesznek kiutalva.

Minden tanyatulajdonos vagy telepes, aki épület- és tűzifa szükségletét saját birtokairól fedezni nem képes, 25—50 cent lefizetése mellett a legközelebbi állami erdőből faanyagára szükségleteinek kitermelését igényelheti, melynek mennyisége és minősége az egyes vidékek erdőállománya szerint váltakozik. Az igényelt faanyagot igénylő csak saját szükséglete fedezésére használhatja. Eladására szánt faanyagok kitermelésére külön engedélyek adatnak ki, melyek feltételei vidékek és időszakok szerint váltakoznak.

Földvételek a birtokok eredeti tulajdonosaitól.

Kanadában a magánkézben lévő birtokok két főcsoportra oszthatók:

1. Nagybirtokok: ezek Kanada felmért, vagy még ezután felmérésre kerülő körleteiben örökjoggal igényelt területek, amelyek tulajdonosai ezen területeket az államtól bizonyos teljesítményekért nyerték el.

2. Farmerek tulajdonában levő kisebb-nagyobb birtokok.

Ad 1) A nagybirtokok tulajdonosai: Közlekedési vállalatok és kereskedelmi társaságok nagyobbára maguk foglalkoznak saját területeik egyes részeinek benépesítésével, illetve maguk adják el közvetlenül telepéseknek. De parlagon heverő talajuk oly óriási mennyiségű, (egyes társaságoknak 20—25 millió acre), hogy ezekből telepítésekkel hivatásosan foglalkozó többé-kevésbé állandó jellegű kereskedelmi társaságoknak is adnak bizományba. Ezek azután szervezetük összetétele és hajlékonysága által e téren intenzívebb tevékenységet tudnak kifejteni. Egy ilyen vállalat működését egyik következő fejezetben fogjuk bővebben megvilágítani.

Hogy a nagybirtokos társaságok üzleti céljait megérthessük, vessünk rövid visszapillantást ezen üzleti vállalkozásoknak a multakba visszanyúló tevékenységére.

Amint már az előző fejezetekben többször emiítettük, a Tengeri- és Keleti tartományokból az 1867-ben alakult „Unió” Közép-, Észak- és Északkelet-Kanadát a Hudson Bay kereskedelmi társaságtól vette meg. Ezen társaság ugyanazon szerepet játszott Kanada történetében, amit a „Keletindiai Társaság” Indiában, s a „Plymouth” és „London”-társaságok az Északamerikai Egyesült Államok egyes államainak létesülésében.

Ezen kereskedelmi társaságok voltak még a politikai térfoglalások előtt e területeken az európai kultúra előhírnökei. Ezek a társaságok a benszülöttekkel felvett cserekereskedelem leg-egyszerűbb üzleti fogásaitól a tevékenységüket nyomon követő hódítási politika legkíméletlenebb erő kifejtéséig minden eszközt felhasználtak arra, hogy ezen területeknek — lehető legolcsóbban — a birtokába jussanak.

Áldozatot nem kímélő, fáradságot nem ismerő, a szükséghez alkalmazkodó tevékenységük nem ösmert korlátot, amelyet e cél érdekében ledönteni szabad ne lett volna. A helyenkint és esetenként előforduló fiaszkóval végződő vállalkozások, melyeket a mögöttük haladó államhatalom presztízse szempontjából nem engedhetett volna meg magának — kedvezőtlen kereskedelmi esetnek könyveltettek el, melyek erkölcsileg és anyagilag káros következményeit az utána következő kedvezőbb eredmények nyomtalanul eltüntették.

1869-ben, tehát 200 évi tevékenység után (melyet, amint látszik, a közben lejátszódott politikai birtokváltás sem befolyásolt) adta el a társulat Kanada kérdéses területét az akkor még négy tartományból álló Dominionnak. Az óriási terület fontosabb pontjain, (állítólag a prémkészletek megóvása céljából) erődök, blockházak voltak építve. Az őslakók, fajok és területeik védelmére irányuló erőfeszítései hovatovább annál eredménytelenebbekké váltak s ezek a fehér faj térhódításai elől lépésről-lépésre visszavonultak mindaddig, [míg őket sorsuk az „Indiánrezervációkhoz” nem vezette.

Átmeneti elnevezések után a megvásárolt terület a mai tartományi és kerületi beosztást nyerte. Körülbelül a 70-es években kezdődött meg a 3 Prairietartomány benépesítésére irányuló törekvések sorozata.

A telepítésnek elsősorban a közlekedési lehetőségek teljes hiánya állta útját, melynek kiküszöbölésére a Dominion kormánya kénytelen volt magánvállalatok segítségét igénybe venni. Ezek a lakatlan területek technikai nehézségeinek leküzdését, valamint az építendő vasútvonalak előrelátható üzletlenségének gazdasági nehézségeit csak abban az esetben voltak hajlandók magukra venni, ha a kormány őket ezekért adómentesen átengedett földek és egyéb kedvezmények által megfelelőleg kárpótolja.

Az épülő vasútvonalak arányában hovatovább annál több föld ment át magántulajdonba, míg az államnak maradt területek a Homestead törvény határozmányai alapján kerültek a jelentezők tulajdonába.

A társaságok a vasútépítéshez szükséges tőkét részvények kibocsátása útján szerezték meg, melyek anyagi biztosítékát az épülő vasutakon kívül az államtól nyert földek képezték. E földek

az érdekelt társaságok által hosszúlejárátú üzlettervek alapján voltak értékesítendőek.

Mivel a kormány magát a megnyitandó vasútvonalak üzemkiadásai, s az előálló évi túlkiadás részbeni fedezésére is kötelezte, úgy a társaságoknak érdeke volt a földek értékét csak jelképileg szerepeltetni. A társaságok belső üzleti titka az, hogy földbirtokaikat ők maguk mennyire becsülték és becsülik.

E társaságoktól megvásárolt, vagy bizományba vett földek értékesítése az a terület, melyen Kanadában úgy a telepítési vállalkozások, mint a többé-kevésbé hivatásszerű ügynökök egész légiója mozog s igyekszik ezen foglalkozásból a lehető legtöbb hasznot kovácsolni.

A nagy társaságok, mint a földek eredeti tulajdonosai, évtizedekre előre meghatározott üzlettervel dolgoznak, s a települések keresztülvitelét vidékek és nemzetiségek szerint a bevándorlási törvények, valamint a kormány speciális utasításai szerint esetről-esetre szabályozzák.

Ezen társaságokat földértékesítési törekvéseikben még egy körülmény sietteti. Ezt nem szabad figyelmen kívül hagyni annak, aki e kérdéssel foglalkozik. Tudni kell ugyanis, hogy az emiuttal társaságok területeiket az államtól adómentesen kapták. *Az adómentesség akkor ér véget, amikor a területek egyes részei eladás útján gazdát cserélnek.* Az adózási kötelezettség a föld igénybevételenek napjától a vevőt terheli. Ha tehát a vásárló a földet bármilyen okból is visszaadná, úgy az adófizetési kötelezettség a föld eredeti tulajdonosaira száll vissza. Ezért nem veszi vissza a társaság a földet és a farmer csak úgy tud szabadulni a földjétől ha erről megszökik.

A különböző társaságok kihasználták a háború alatti és utáni idők konjunktúráját, ezen idő alatt a földeladást a lehető legnagyobb arányban üzték. A földárak oly magasságot értek el, hogy ezeket a vevők, a bekövetkezett gazdasági válság következtében, megfizetni képtelenek voltak s a birtokok — adófizetési kötelezettségükkel együtt — az eladóra szálltak vissza. Innen van az a sok épületekkel s gazdasági felszereléssel többé-kevésbé ellátott, részben feltört birtok, melyekre a tulajdonosok vevőt keresnek.

Egyes társaságok a tőlük beszerzett földek vételárából a föl-

dekátvétele alkalmával 150—200 dollár lefizetését kívánják $\frac{1}{4}$ sectionkint, míg a hátralékos vételár, hosszabb vagy rövidebb időre, megfelelő részletekre elosztva esedékes. Egyes társaságnál ezen részleteket a második, ismét másoknál a negyedik évtől követelik. A fennmaradó tőkére 6—8%-os kamatot számítanak. Az adót a vevő a föld átvétele napjától tartozik fizetni.

Ezekon kívül a földértékesítés legkülönbélebb módozataival találkozunk, amelyek rendszerint a vevőknek rendelkezésre álló tőkájéhez igazodnak.

Nagy előnye a földek eredeti tulajdonosaitól vett birtokoknak a Homesteadokkal szemben az, hogy míg a Homesteadok rendszerint lakatlanabb, a vasutaktól és főbb útvonalaktól távolabbeső, újonnan megnyitott területeken lesznek kiutalva, addig a társaságok földjei a kedvezőbb fekvésű, lakottabb területek közé beékelve is kaphatók, melynek előnyeit, a termés értékesítését valamint a szükségletek beszerzését illetőleg — mint általánosan ismert tényezőket — nem kell külön kiemelni. Ezzel szemben a vásárolt birtokot a vételár és ennek kamatai terhelik, melyeket a vevő a mostoha gazdasági viszonyok folytán nagyon sok esetben sohasem tud kifizetni

A földek ára a befolyásoló körülmények folytán annyira különböző, hogy erre a valóságot megközelítő, általánosan tájékozó adatokat alig lehet megállapítani. Nagyeészenben: a töretlen földek acreja 8 és 20 dollár között mozog.

Nehézségnek lehet tekinteni a földszerzés ezen módozatánál még azt, hogy a föld átvételénél a vevőnek tőkét kell befektetnie, ami a bevándorlóknak csak igen ritkán áll rendelkezésére.

Ad II) A kisbirtokosoktól (farmerektől) szerezhető birtokokra vonatkozólag — az életből merített közmondássá vált Kanadában, hogy itt minden birtok eladó. Ennek okai a következőkben rejlenek:

Kanada farmerjei túlnyomólag európai bevándorlók, kiknek nagyrésze 20—25 éves itt tartózkodás után is lelkében hordja a szülőföld emlékét; oda élni és meghalni szívesen térne vissza. A bevándorlott farmer több évtizedes munkájának eredménye — a szerencse esélyeinek megfelelőleg — egy kisebb-nagyobb, többé-kevésbé felszerelt birtokban fekszik lekötve. Nagyobb készpénzösszeggel a farmerek elenyésző csekély része rendelkezik. A pénz

gyűjtés ellenlábasa az, hogy a földművelő mindig több és több földre vágyódik. A pénzhiány egyik oka jelenleg a háború utáni gazdasági krízis kedvezőtlen befolyása is.

Mindazok, akik hazájukba visszavágnak, vagy 20—30 évi gazdálkodásuk eredményével, a farmerlakást szívesen cserélnék fel a városi élettel, birtokaikat szívesen eladnák. Ezekhez sorozhatók még azon farmerek, kik felszerelt birtokaikat azért adnák el, hogy tapasztalajaiktól támogatva más vidéken, töretlen területeken más birtokot szerezzenek. Mindezeknek ösztörekvése odairányul, hogy birtokaikat készpénzért eladhassák, de erre- készpénzfizetés mellett reflektáns egyáltalán nem jelentkezik.

Az eladási törekvések a vállalkozó tőke hiánya folytán aztán odavezetnek, hogy a többé-kevésbé felszerelt birtokokat az átvételnél kisebb-nagyobb részösszeg lefizetése mellett hitelbe is eladják s a fennmaradó vételárat a vevők 6—8 százalékos kamatozás mellett az évi fél termés ellenértékével fizetik. Sőt: ha a vétel komolysága biztosítottnak látszik, — az eladásra más okokból kényszerült birtokos sok esetben az első részlet készpénz fizetésétől is eltekint.

Előnye az ilyen birtokvételnek az, hogy a vevő gazdasági épületekkel s több-kevesebb felszereléssel ellátott birtokot vesz át, minek folytán a kezdet nehézségei lényegesen csökkennek. Egyes birtokok egészben vagy részben meg vannak művelve, így ezek jövedelmezősége már a közel jövőre kilátást nyújt. Ezzel szemben áll a vételárak nagyobb összege, ami a birtokok fekvése, a felszerelés minősége és az eladók eladási törekvéseihez igazodva ezidő-szerint 20 és 60 dollár között váltakozik acenkint.

Földvétel telepítési társaságoztól.

Kanadában a legelterjedtebb és legolcsóbb árucikk a föld, melynek csak az emberi kitartás, szorgalom és munkabírás éltető ereje kölcsönöz reális értéket. Könnyen megérthető tehát, hogy Kanadában földek eladása és ennek közvetítése nagyon elterjedt foglalkozási ág, melybe többé-kevésbé hivatásszerűen bekapcsolódik a lakosság nagy része.

Mennél több kézen megy át egy árucikk, míg a fogyasztóhoz jut, annál magasabb ennek eladási ára, mivel ezen — természet-szerűleg — mindenki keresni akar. Ezen szabály alól a föld — mint árucikk — szintén nem képez kivételt.

Az üzletek közvetítésével foglalkozó hivatásos, vagy nem. hiva-tásos ügynökök tevékenysége egy későbbi fejezetben nyer bővebb megvilágítást.

A telepítési vagy földközvetítési vállalatok a telepítésre szánt területeket, vagy saját számlájukra megvásárolják, vagy bizományba veszik s ezeket a beszerzési és felszerelési kérdések megoldása után a fizetési feltételek legkülönbözőbb módozatai között bocsátják áruba.

A telepítési akcióban a birtok eladója és vevője két, egymás-tól nagyon különböző értéket adnak egymásnak cserébe s az üzlet eredménye, vagy eredménytelensége az egyes felek sorsát végered-ményében nem egyenlő mértékben befolyásolja.

A telepítési vállalat által befektetett tőke, ha tulajdonosa ezt rizikómentesen akarja gyümölcsöztetni, biztosnak tekinthető első-rangú pénzügyintézeteknél Északamerikában ma 3%-nál többet nem jövedelmez.

Ha ellenben betelepítendő földbirtokba fekteti be valaki a tőkét, számolni kell a vételárban tényleg lefizetett — s bizonyos időn belül lefizetendő összeg lekötöttségével, aminek folytán ez tulajdonosának a készpénz esetleg kedvezőbb konjunkturális periódusában sem állhat rendelkezésére. Ennek folytán az üzleti tervek természet-szerűleg oly módon kerülnek lekötésre, hogy a vállalkozás várható hozama a pénz-intézeteknél gyümölcsöztetett tőkék kamatjövedelmét lényegesen meg-haladja.

Ami a befektetett tőke biztonságát illeti, erre nézve elsősorban azon fekvőségek reális értéke mérvadó, amelyben a vállalkozó tőke elhelyezést nyert.

Az öt világrész népességének szaporodása és kulturális fej-lődése többtermelésre utalja a földművelő államok tevékenységét, mely a termelésre alkalmas talaj intenzívebb igénybevételét és megművelését vonja maga után. Ezen feltevésből természet-szerűleg következik, hogy a termelésre alkalmas területek értéke akkor is növekedő tendenciát kell hogy mutasson, ha ezen területek meg-

munkálatlanul maradnának is éveken, esetleg évtizedeken át. A befektetett tőke biztonságának és jövedelmezőségének fokmérője a bankkamatláb, valamint a terület értékemelkedésének aránya, melynek mérlegelésénél úgy az adóterhek, mint egyéb üzemkiadások tekintetbe veendők.

A telepesnek készülő bevándorlót többnyire hazájának túlnépesedése s a jövedelmező munkaalkalom hiánya készletti szülőföldje elhagyására. De ezek jó részének munkabírásán kívül egyebe sincs.

Ha egy telepítési vállalkozás üzlettervei mindkét fél érdekeit szemelött tartják és a földek minősége s éghajlati viszonyai megadják az eredményes gazdálkodás lehetőségét, úgy a vállalat üdvös munkát végzett s befektetése jól jövedelmezőnek, a telepesek boldogulása biztosítottnak látszik. Mert azok a bevándorlók, akik maguk mögött az Ó-hazában minden hidat felégetve Kanadában állandóan letelepedni akarnak, eredményes működésük láttára nagyon kevés kivétellel a munkának adják egész énjüket.

Kevés tőkével sokat keresni akaró vállalatok kevesebb súlyt helyeznek a telepítésre szánt területek gazdasági eshetőségeire, s vállalkozásuk a szerencsejáték jellegét viseli magán. Ha vállalkozásuk indokolatlanul túlcsigázott igényeik folytán a telepesek legszorgalmasabb munkája mellett sem vihető üzletterszerűen keresztül, úgy a birtokrészek a telepesek úttörő munkája nyomán értékben legrosszabb esetben is többet nyernek, mint a társulat üzemköltségei s a befektetett tőke kamatai. Ezzel szemben a telepeseket az önhibájukon kívül felidézett, vagy bekövetkezett eredménytelenség esetleg sok évi munkájukkal teszi szegényebbé, s családjukkal együtt földönfutóvá.

A telepítési vállalat üzletmenetét, továbbá a földszerzés különféle esélyeit a következő fejezetek fogják részletesen megvilágítani.

Az ügynökök tevékenysége.

Kanada földbősége s az ezzel folytatott kereskedelem az üzleteket közvetítő ügynöki foglalkozást hatalmas iparággá nevelte, melynek többé-kevésbé hivatásszerűen űzött gyakorlása egy táborba egyesíti a legkülönfélébb néprétegekhez tartozó mindkét nembeli egyének egész légióját.

Félreértések elkerülése végett külön ki kell emelni, hogy a Homesteadok kiutalására hivatott „Landagentek” (állami földügynökök) az állami földek kiutalásával hivatalos ügykört töltenek be. — s ezen ténykedésükből kifolyó tevékenységük más ügynöki foglalkozással össze nem téveszthető.

Az ügynöki tevékenység kiterjed a tőkeerős nagyvállalatok egész Kanadát, részben Európát is magába foglaló, tervszerűen kiépített és benfentesek által céltudatosan irányított szervezetétől az iskolás gyerekekig. Az elérhető jövedelem a tekintetbejövő közreműködők hatásköre, egyéni képességei s az elért eredmények arányához igazodik.

A kanadai kisvárosok hivatásos ügynökei az általuk eladott birtokokért az eladótól acrenkint rendszerint egy dollár közvetítési díjjal javadalmaztalak, melyből az „alvállalkozók” kisebb-nagyobb töredéket kapnak. Ezen közvetítési díjak rendszerint a birtokok vételárának első részletéből nyernek kielégítést. Ennek a lefizetését a szerződés aláírásakor kivétel nélkül megkövetelik.

Az ügynökök az eladóval szemben ezen kívül, különösen kisebb birtokvételeknél — az általuk elért „felárnak” egy bizonyos százalékát maguknak kötik ki, mely által a vételárat sok esetben lényegesen megrágitják.

Ebből kifolyólag magától értetődik, hogy az ügynöknek — a vevővel szemben — minden eladó birtok „jó és ajánlható alkalmi vétel”.

A viszonyokkal teljesen ismeretlen bevándorló nem lehet eléggé óvatos tehát az ügynökökkel szemben.

Az ügynökök tevékenysége egyes — nagyobb arányú akciók érdekében sok esetben már a kikötővárosokban — a hajóról kiszálló utasok körében megkezdődik, s a hosszú, napokig tartó vasúti utazás közben, valamint a nagyobb városok állomásain és gyülekezőhelyein is folytatódik. A céltudatosan terjesztett s folyton ismétlődő jelszavaktól az ijesztgetésig minden eszköz jó arra, hogy a bevándorlók egy részét egyes vállalatok érdekkörébe terelje.

A meghatározott céllal Kanadába ért bevándorló ne hagyja magát azon útról leteríteni, amelyre lépni érett megfontolás után jónak tartotta. Bevándorlók, akik valahol tanácstalanul és céltalanul állanak, forduljanak útbaigazításért hazájuk helyi képviselőihez,

(konzulátusok, „védőirodák”) ezek hiányában azon közlekedési (hajó, vasút) vállalatok helyi képviselőihez, melyek őket Kanadába szállították.

Ezen vállalatok helyi ügynökei rendszerint hivatva vannak a munkaközvetítést külön díjazás nélkül foganatosítani, valamint Kanadából az Ó-hazába eszközendő pénzáttalások lebonyolítására is. Utóbbinál nem téveszthető szem elől, hogy az ügynökök az *átvett* pénzüsszegeket társaságuk nevében kiállított nyugtákkal tartoznak elismerni. Visszaélések e téren rendszerint ott történnek, hol az elküldésre szánt összegek erre nem hivatott, közvetítő személyeknek ideiglenes elismervénye ellenében adattak át.

EGY TELEPÍTÉSI VÁLLALKOZÁS MEGVILÁGÍTÁSA.

A telepítési vállalatok szerepe Kanadában voltaképpen abból áll, hogy a föld eredeti tulajdonosainak eladási feltételei és a telepeseknek jelentkező bevándorlók anyagi teljesítőképességei között fennálló ürt áthidalja, s ezen tevékenysége által a befektetett tőkének megfelelő hozamot biztosítson.

A tőkének ezen szerepe mindkét félre előnyös lehet akkor, ha úgy a természettől, mint az üzlettervek letételével adva van a telepesek hasznothozó munkájának lehetősége.

Kanada telepítési törekvéseitől indítatva egy nemzetközi pénzcsoport 1924. telén négy millió dollár alaptőkét jegyzett egy kanadai telepítési vállalkozás megalapítására, melynek élére megnyerték egy európai nemzet egyik legősmertebb személyiségét. Ügynökeiket is Európa nemzeteinek legjobb köreiből válogatták.

A vállalat birtokai Középalberta zabzónájában többé-kevésbbé hegyes-dombos vidéken feküdtek, melyek éghajlati viszonyai úgy a búza, mint a lentermelést már csak kísérletezésszerűen engedték meg.

Az egész telepítési terv a vegyes farmgazdálkodásra lett alapítva. Az egyes birtokrészek a legközelebbi városkától és vasútvonaltól 12—60 kilométer távolságra voltak, míg egy 20 év óta mindig tervezett, de még meg nem épült vasútvonal ezen birtoktömböt a közepe táján keresztbe metszeni lett volna hivatva.

A társulat területeinek nagyrésztét egy fiaskóval végződött földértékesítési vállalkozástól szerezte meg. Az egész birtok átlag ára — tekintettel a társaság felszámolásszerű kényszereladására — kb. 2 dollár 70 centet tett ki acrenkint.

A nagyrészt erdővel s bokrokkal fedett talaj összetétele, különösen a délebben fekvő részeken, nem volt kedvezőtlen; de ennek

kiirtása és feltörése a sectiók legtöbbszörében évtizedes munkát igényelt. Éghajlatilag e terület a szélsőséges hideg és szárazság övébe esett.

A társulat kiterjedt, nagyhangú európai reklámmal, minden rangú és rendű ügynökökkel igyekezett földjének vevőket szerezni. Feltételei nagy vonásokban a következők voltak:

Minden földműves, nős bevándorló 160 acre területet igényelhet; a feltöretlen terület vételára 12 és 20 dollár között, tehát 16 dollár átlagárral számíttatott.

A társulat minden telepesnek kb. 700 dollár értékű élő és holt felszerelést ígért, s hajlandó volt az első hónapokra legszükségesebb élelmiszereket és takarmányt, valamint szükség esetén az építőanyagokat is rendelkezésre bocsájtani, melyek ellenértéke a 700 dollárba beszámíttatott.

A vételár a föld átvétele napjától 7%-kal kamatozik. Az adó az átvétel időpontjától évente fizetendő, a kamatok az első három év alatt csak abban az évben, melyben a telepesnek aratása volt. Ezen évek le nem fizetett kamatai, mint tőkésített kamatok, a következő évekre voltak elosztandók.

A vételár a negyedik évtől fél terméssel fizetendő; s ennek a föld átvételétől számított 15 éven belül le kell törleszteni lennie.

Vegyük a társulat feltételeit elbírálás alá, s vizsgáljuk meg ezeknek a bevándorló szempontjából vett praktikus értékét.

Adott esetben annyira északon fekvő területről van szó, hogy árpa-, zab- és burgonyatermésének betakarítását is kérdésessé teszi a mostoha időjárás, — ahol a július-augusztusi szárazság, valamint az éjszakai fagyok, szeptemberben esetenként a telet jelentő hótakaró gyakoriak. Ha visszatér is átmenetileg egy napsugaras őszi időszak, az okozott károkat jóvátenni többé nem lehet.

A társaság a föld eladási árát átlag 16 dollárra, az általa fizetett vételárnak több mint ötszörösére, ezzel olyan magasra emelte, melynél ma Kanada legjobb búzatermő erdő- és bokormentes síkságainak vasútvonalon fekvő, törlesztésre vett töretlen területei sem igen drágábbak.

Az ügynökök rövid pár hónap alatt kb. 400 bevándorlót küldtek a társulat telepállomására. Ezek a — nagyjából közép-európai, tapasztalt földművesek — a vidék kedvezőtlen gazdasági viszonyait rövidesen megismerve, hamarosan elszéledtek.

Erre bírta őket az a körülmény is, hogy a környék már egyszer benépesített, lakó-épületekkel felszerelt, részben feltört farmjainak nagy százaléka — a farmerek megszökése folytán — gazdátlanul hevert, melyekbe korábbi birtokosai esetleg hosszú évek munkáját hiába ölték bele.

Akik az új bevándorlókból ott maradtak, mintegy 25-en, a vasútvonaltól 15—40 mérföldre nyertek elhelyezést. A nagyon hideg májusi és júniusi éjszakák hidege ellen sátrak voltak hivatva védelmet nyújtani. Edzett férfiaknak egyidőre ezt ki lehetett tartani, de gyerekes családoknak ott maradni: istenkísértés volt.

A társulatnak a telepállomáson 5 igazgatója, 3 gazdasági intézője s öt más alkalmazottja volt; így a tanyák kiutalása és felszerelése gyors tempóban indult meg.

A társulat közegei által eszközölt beszerzések után a telepek rovására óriási felárak hoztak számításba.

Egy helybeli gépügynök által 59.50 dollárért készpénzfizetésre felajánlott gazdasági gépet (ugyanazon gyár testvérgyártmánya volt) a társulat által az egyik telepesnek 104 dollárral számlázták el, tehát a felár kereken 70 százalékot tett ki.

A társulat által egy szomszéd farmertől 50 dollárért bevásárolt két tehenet 2 telepesnek 90 dollárral írták a terhére.

A 65 dolláros szekeret 85 a 80 dolláros lovat 130 dollárért számolták el; így egyes felárak maghaladták az ötven százalékot.

Ezeket az árakat 7 százalékos kamatozás mellett a legjobb búzatermő vidékek kevésbé veszélyeztetett hozama sem képes megfizetni.

A birtok gazdasági mérlegét az első év lejártával 50 dollár adó, 2590 dollár vételár után esedékes 179 dollár kamat, a 700 dollár értékű berendezés és élelmiszer kamata fejében 49, a beszerzési 700 dollár első évre eső ötödrésze 140, összesen 418 dollár terheli, amelyben a vételár törlesztéséből természetesen semmi nincs benne.

Lássuk az első év tényleges eredményét.

Két legszorgalmasabb telepes a legjobbnak mondható erdő és bokormentes birtokrészen a májustól augusztus közepéig terjedő gazdasági időszakban menhelyépítés, kútásás, félkerítés felépítés és néhány

onna szénacsinálás mellett összesen 20 holdat tört fel. Ebből 10 holdat zabbal, 2 holdat burgonyával sikerült bevetniök.

A közepesnek ígérkező zabtermést az 'augusztusi szárazság teljesen kiégette, úgyannaira, hogy ezt takarmánynak sem volt érdemes lekaszálni. A burgonya leveleit egy augusztusvégi fagy tette a továbbfejlődésre képtelenné. Magát a burgonyatermést több-napi szeptemberi erős fagy tette élvezési célra alkalmatlanná, s ezt legfőllebb állatok etetésére lehetett még felhasználni.

Állítsuk fel a tapasztalatok alapján a második esztendő előre látható gazdasági mérlegét.

A rendelkezésre álló gazdasági felszerelés a legprimitívebb; az erdő- és bokorirtás kézi baltával, a terméskövek kiemelése ásó, kapa segítségével, a földtörés régimódi, keréknélküli gyalogos ekével történt.

Két szorgalmas, fél sectió területen együtt gazdálkodó teleszesnek rendelkezésre álló idő teljes kihasználása mellett sikerült a második gazdasági évben 50 acret árpával és zabbal bevetni. Ez csak úgy volt lehetséges, hogy az egyik munkatársnak felesége is velük lakott, aki a háztartás gondját valamint a háziállatok gondozását is magára vette.

Ezen területen — ha az időjárás minden tekintetben kedvezett — 45 bushel árpa és zab átlag rekordtermést érhetnek el acrenkint, mely összesen 2250 bushelt tesz ki. Ebből cséplőgép hiányában bércséplésért legalább 350 bushel ellenértékét le kell adniok s így összesen 1900 bushel vonható további számításba.

Ezt közösen megosztva egyre-egyre 950 bushel árpa és zab esik. Ebből legalább 350 bushelt saját szükségletük fedezésére kell számítani, így a társulattal szemben fennálló kötelezettségeik fedezésére kb. 600 bushel ellenértéke áll rendelkezésre, melyet ab export-állomás 40 cent átlagárral szárholva: összesen 240 dollárt jövedelmez.

Ezzel szemben az első 3 évben — a föld törlesztési árát be nem számítva, — évenként 418 dollár kötelezettség áll fenn.

Mi történik akkor, ha a termés — kedvezőtlen időjárás folytán — több évben nem sikerül? Ennek eredménytelenségét a több-termelés alig lesz képes paralizálni.

A negyedik és ötödik évben a fizetési kötelezettség évenként

618 dollárt tesz ki; ezen összesen a csökkenő kamattételek keveset változtatnak.

A saját szükségletre visszatartott árpa és zab nagyrészét a vetőmag, valamint a saját állatállomány emészti fel.

Az állatszaporulat valamint a tej és tojás jövedelme alig lesz elég a család szükségletének és ruházkodásának, valamint a gazdasági felszerelés karbantartási költségeinek fedezésére. Ezen a szorgosabb munkaperiódusokban bérmunkával szerzett keresettel lehet valamit segíteni, de ezt az időt a telepesnek saját gazdaságától kell elvonni, ami az első évek alatt alig lehetséges.

A hullámos terepen kígyózó, természetes talajon fekvő utvonalak mélyebben fekvő szakaszait egy-egy rövid késő nyári esős napokon át járhatatlanná teszi, míg télen a hófúvások okoznak nagyobb közlekedési nehézségeket olyannyira, hogy egyes vidékeken a farmerek hónapokon át elvannak zárva a külvilágtól.

Hogy mit jelent egy szekér- vagy szánrakomány (ca. 18—22 dollár értékű) zabbal, árpával, vagy eladásra szánt vágóállattal a legközelebbi városig, vagy vasútállomásig, csikorgó hidegben 30—40 kilométert megtenni, s ezzel két-három napot eltölteni, csak az tudja, aki ezt tényleg megpróbálta.

KANADA LEGÚJABB TELEPÍTÉSI MÓDSZERE.

A kanadai földértékesítő társaságoknak az az érdeke, hogy az önköltségükön Kanadába érkezett bevándorlók állandóan letelepedjenek; vásárolt birtokaikat lakóházzal stb. ellátva, ezt mielőbb teljesen megműveljék, **hogy a fizetési feltételek nem teljesítése esetén a birtok annál értékesebben szálljon vissza az eladókra, hogy ezt egy másik vevőnek ismét drágábban adhassák tovább.** Földolog marad, hogy a vevő a birtokot megműveletlenül el ne hagyhassa.

Eredményes telepítést csak ott és úgy lehet eszközölni, ha mindkét fél számára adva van a boldogulás lehetősége.

A bevándorlókat — akik útiköltség híján kényszerből ott maradtak — nem lehet állandó telepeseknek tekinteni.

Ezen jelenséget mindenütt megisméltetni látjuk ott, ahol a viszonyokkal ösmeretlen bevándorlók könnyelműen földvásárlásokba mentek bele. Felületességüket rendszeren drágán fizetik meg, mivel sokszor csak évek múlva látják be törekvéseik hiábavalóságát s birtokukkal és reményeikkel hosszú évek küzdelmes munkáját kell elhagyniuk.

Kanadában az elmondottakra való tekintettel 1926. tavaszán új telepítési módszer lett életbeléptetve, melynek lényege a következő:

Ha a bevándorló a földvétel alkalmával erre fizetést egyáltalán nem teljesített, úgy azt tetszése szerint bármikor elhagyhatja. Ha a birtok vételárának kisebb vagy nagyobb részösszegét lefizette, úgy ezt akkor is nehezen hagyja oda-veszni, — ha munkája eredménytelenségét már belátta.

Mivel a középeurópai kivándorlók majdnem kivétel nélkül szegények, s a kiutazás költségeit is sok esetben kölcsön veszik fel, úgy a földértékesítők ügynökei 1925. őszén Középeurópában oly nagy családos kivándorolni akaró nincsteleneket kerestek, akiknek

az Egyesült Államokban évtizedekkel ezelőtt kivándorolt rokonaik vannak. Mert ezektől azt remélték, hogy az amerikai rokonok kölcsön dollárjaival kanadai földet vásárolnak és a vett földön megmaradni kényszerülnek.

A kérő leveleket az ügynöki szervezet útján az Egyesültekbeli rokonhoz az ottani ügynökök személyesen kézbesítik ki s a kérést szóbelileg is támogatják. A rokonok — bármily óvatosak is keservesen megtakarított dollárjaik kiadásában — annak a reményében bocsátják a kért összeget előre a társaságok rendelkezésére, hogy ezáltal rokonaik jövőjét biztos alapra helyezték. Ennek érdekében készpénz hiányában esetleg ingatlanaikat terhelik meg adóssággal.

A kanadai viszonyokkal teljesen ismeretlen, még Európában lévő kivándorló atyafi jóhiszeműleg mindent ígér. Mikor aztán a kölcsönösszezből egy nagyobb számottevő részt igénybe vesz a nagy család kiutazási költsége, a többit pedig Kanadába érkezése s a viszonyok áttekintése után elveszítettnek látja, akkor veszi észre jóhiszeműsége káros következményeit. Belátva, hogy Kanadában *egy cent* lefizetése nélkül is földhöz juthatott volna — de ez a mostoha éghajlati viszonyok folytán értéktelen.

A legközelebbi vasútvonaltól rendszeren nagyobb távolságra, elképzelhetetlenül nehéz egy ilyen sok gyermekes család helyzete akkor is, ha új birtoka laképületekkel el van látva. Ha pedig ezt is magának kell építeni, úgy a helyzet kétségbeejtő. Ez az eladók által nagyon is előrelátott helyzet csak arra jó, hogy a pénzből és hiteléből kiforgatott nagy családokat a földönmaradással kényszermunkára hajtsák.

Mennyi lelki és testi szenvedést és önmegtágadást kell egy ilyen családapának a betevő falat kenyérért cserébe adni! Mennyit kell a szülőknek önmaguktól megvonni, hogy gyermekeiknek a legszükségesebbet nyújthassák!

Sokszor a legközelebbi tanyától sok óra járásra egy-egy sátorlap nyújt védelmet a nappal pokoli melege s az éjjelek hidege ellen. Az északi fény dermesztő hidege átjárja a védtelen gyermekeket. Mennyi idő kell ahhoz, hogy a „semmitől” „valami” legyen. Mikor lesz a sátorból melegegetadó hajlék, meddig kell egy-egy állatot nevelni, hogy hasznothozó legyen? Miből és mennyit kell beszerezni, hogy az őstalajt a mostoha időjárás mellett termőfölddé

kényszerítse? Hol egy orvos, hol egy gyógyszertár betegség esetén, hol az alkalom szükség esetén valakitől valamit kérni?

Hányszor szakad fel a szülő megkínzott lelkéből „bár-csak otthon maradtunk volna!”

A késő megbánás nem segít semmit. Nélkülözni és emberfeletti munkát végezni, az egyetlen nyitott ut. Mikor fog egy ilyen család emberileg élni? Mikor fognak annyit megszerezni, amennyit otthon hagytak, vagy eladtak? Ha még oly kevés volt is!

A kölcsön visszafizetésének pedig vessük el a reményét is!

HÁROM EURÓPAI KIVÁNDORLÓ ÉLMÉNYEI KANADÁBAN.

AZ ÓHAZÁTÓL AZ ÚJ OTTHONIG.

Az „utazás”

Három európai kivándorló — nevezzük őket „A”, „B”, „C”-nek — ösmerkedett össze a hajó fedélzetén, melynek célja Halifax volt.

A Szent Lőrinc-folyó torkolata novembertől április végéig rendszeresen be van fagyva s ezen idő alatt a kanadai hajók Halifaxban, Keletkanada téli kikötőjében, kötnek ki. Jégolvadás után az óceánjárók Quebecig, sőt Montrealig felmennek.

A több mint nyolcnapos tengeri út közelebb hozza egymáshoz az embereket; ők is feltárták tehát egymás előtt otthoni viszonyaikat s eddigi utazási élményeiket. Honfitársak voltak, kiket a háború utáni idők szomorú gazdasági helyzete üzött ki ezer bajjal küzdő hazájukból.

Mindhárom családos, javakorbeli férfi volt; kiutazási költségeiket több-kevesebb nehézségek árán csak saját személyükre tudták összehozni, sőt egyikük ezért még adósságot is kénytelen volt csinálni. Így arra határozták el magukat, hogy családjukat csak akkor hozzadják ki, ha ennek költségeit már megkeresték.

Mindhármuk előtt ismeretes volt, hogy a gyors meggazdagodás Kanadában sem remélhető, így mindannyian el voltak reá készülve, hogy családjukat csak több év múltán láthatják viszont,

A kiutazási engedélyt és a hajójegyvet „B”-nek egy Albertában lakó rokona küldte át, míg „A” és „C” ezeket a hajóstársaságok útján szerezték meg. Podgyászuk mindhármuknak csak annyi volt, hogy ezeket mint kézipodgyászt a vasúti kocsiban magukkal viheték. Ezek vámvizsgálata útközben a szállítmányt kísérő hajóstár-

sasági alkalmazott irányítása szerint minden baj nélkül történt meg. Néhány napi élelmiszerkészletükön és fehérműúiken kívül úgy sem igen volt egyébük.

Március volt. Európában tavaszi idő járta. De hírből ismerték Kanada zord éghajlati viszonyait, s így mindenikük elhozta téli felöltőjét és egyéb melegruháit. Ezekre bizony már a tengeri út alatt szükségük volt, ha a fedélzeten akartak tartózkodni.

Meg kell jegyezni, hogy akiknek nagyobb ládáik vannak, azokat fel kell adni podgyászként és ennek szállítási díját a kiindulási állomástól az európai kikötőig külön meg kell fizetni.

A vasúti utazás közben „A” megkívánta az Alpok kristálytiszta vizét, egy kis állomáson a megállóhelytől távollevő kútból szomját oltotta, mialatt a vonat tovább szaladt. Felöltő és kalap nélkül maradt ott a hideg éjszakában s a német nyelv tudása nélkül nem volt könnyű dolog magát megértetni. De mert útlevele, vasúti és hajójegye szerencsére nála maradt s a kikötő nevét jól emlékébe véste, sikerült szállítmányát ott egy napi késéssel minden nagyobb baj nélkül elérnie.

„B” útlevelét tartalmazó tárcáját ejtette ki menetközben szintén Német-Ausztriában a vasúti kocsi ablakán, amit a szállítmánykísérő a legközelebbi állomáson bejelentett. A szolgálattelvő hivatalnok telefonintézkedésére a megjelölt vonalszakasz pályaoře tényleg megtalálta az elveszett levéltárcát, melyet az állomás a hajósvállalatnak a kikötőben levő irodája címére küldött utánuk.

„C” azon kérdésére, hogy útitársai szintén kötöttek-e életbiztosítást az utazás egész tartamára, mindannyian igennel feleltek, de „C” fejtegetésére egyetértőleg belátták, hogy a biztosítási kötvényt magukkal elhozni nem volt ésszerű.

„C” ezt, amint a hajóstársaság irodájában megkapta, ajánlott levélben felesége címére hazaküldte. Különben — ha a hajót szerencsétlenség érné s elsülyednének, a biztosítási kötvény is velük együtt elveszne.

Európában a vasúti utazás közben mindenki maga élelmezte magát.

Hamburg kikötőjében az összes harmadosztályú utasokat 4 napos egészségügyi megfigyelésnek vetették alá, s őket e célból épült és berendezett hotelben közösen szállásolták el. Ettől kezdve az

utasok élelmezését a hajóstársaság vette át. Az elszállásolás és étkezés ellenértéke a hajójegy előre lefizetett árában már bennfoglaltatott.

Ezen határozmányok csak a harmadosztályú utasokra vonatkoznak; az első- és másodosztályúakra a közös elszállásolás és élelmezés nem kötelező s ezek magukat — saját számlájukra — bárhol elhelyezhetik, de ez a kikötővárosokban meglehetősen sokba kerül.

Ezen felsőbbosztályú utasok — saját kérelmükre — a közös elszállásolásban és élelmezésben szintén résztvehetnek s ezért külön nem kell fizetniök.

A közösen elszállásolt utasokat mindjárt megérkezésük után orvosilag megvizsgálták. Ez alkalommal a munkaképességet hátrányosan befolyásoló testi hibák (hiányzó újj, sérvek etc.) is beható elbírálás tárgyát képezték, mivel a kanadai parti hatóságok által ilyen hiányosságok folytán visszautasítottakat a hajóstársaságnak saját költségükön kell hazájukba visszaszállítaniuk.

Az orvosi vizsgálat és a szállások kiutalása után az utasok a hotelt elhagyhatják, de podgyászokat egy közös teremben őrzik, melyhez az utasok naponkint hozzáférhetnek.

A zárlat alatt betegeknek találtakat a kikötőváros kórházaiban helyezik el s ezek útjukat csak felgyógyulásuk után folytathatják.

A hajóindulás napján az összes utasokat még egy orvosi vizsgálatnak vetik alá.

A szállításra kerülő podgyászokat mégegyszer megvizsgálják. Minden egyes darabon, még a kézipodgyáson is fel kell tüntetni az utas nevét, az utazás végcélját és az átkelésre használt hajó nevét.

Közvetlen a hajóraszállás előtt az utazási okmányokat egy revízióknak vetik alá. A podgyászokat a pénzügyőrök szintén megvizsgálják, hogy az utasok nem visznek e magukkal elvámolás alá eső árucikkeket.

A hajón minden utasnak — külön fizetés nélkül — fekvőhelyre és teljes ellátásra van igénye. Szeszkes italok az egyes étkezésekhez nincsenek rendszeresítve s ezeket csak külön, fizetés ellenében szolgálják ki. Az italárak rendesen igen magasak.

Az utasok a hajón kézipodgyászokat maguknál tarthatják. A feladott podgyászok a podgyázkamarákba kerülnek, s tulajdonosaik ezekhez naponkint bemehetnek.

A hajón, úgy mint a kanadai vasutakon, mindenkinek 150 font szabadpodgyász van engedélyezve. (67 és V₂ klgr.)

A három jőbarát a hosszú tengeri út alatt bejárta a hajó minden zege-zugát. A tengeri betegek jórésze kabinjában fekvé maradt. Sokan a betegséget azáltal vélték elkerülhetni, hogy napokon át semmit nem ettek; mégis megbetegedtek. Sokan mennél jobban ellátták magukat élelemmel, annál vígabbak voltak. Itt is, mint sok mindenben, az arany középút bizonyult a leghelyesebbnek. Akik kevés vörös bort és konyakot vittek magukkal a hajóra, azok igen előrelátók voltak, mert ezek igen jó szolgálatot tettek betegség esetén.

A fedélzeten, úgy mint a társalgókban, társasjátékok folytak, míg a kártyázók és a „kockavető” rendszerint a kevésbbé látogatottabb helyeket foglalták el; sőt egyes „zárt” társaságok nagyobb kabinokba vonultak vissza.

Nem lehet a hajóutasokat a szerencsejátéktól eléggé óvni.

Öreg „tengeri patkányok” kik a nagy vizet — mint utasok — már többször keresztül úszták, ismerik az először utazó „zöldek” gyengéit. Többé-kevésbbé kétes igazságú elbeszéléseikkel behízelgik magukat a „fiatalok” kegyeibe, aztán kártyakompániákat toboroznak össze. A játékból az öregek nem igen szoktak vesztesen kikerülni. Az sem baj, ha készpénz nincsen. Elfogadják ök, sőt fel is váltják) a hajóstársaságok kanadai irodáira szóló csekket is. A tengeri út vége felé aztán sok (könnyelmű, játékszenvedélyének hódolók) kivándorló szomorúan gondolkodik rajta, hogy a partraszállásnál felmutatandó összeget kitől kérje kölcsön. Az öregek ilyenkor már nem igen szoktak mutatkozni; kölcsönt pedig „elvből” nem adnak.

A felsőbb hajóosztályok termeiből a nap különféle szakában zene és tánc zaja hallatszik le az alsó fedélzetre. A III. osztályban sem hiányzanak ugyan a térzenék, de ezeket az utasok legkülönbébb „fúvós és vonós” hangszerei szolgáltatják.

A hajó érkezése idejét az utolsó napon a fedélzeten kifüggesztett hirdetőtábla jelzi.

A parti hatóságok rendészeti és egészségügyi közegei a hajó elé jönnek, s erre felszállva megkezdik az utasok orvosi megvizsgálását s az utazási okmányok ellenőrzését. Ezek bevégeztével az utasok a kiszállásra készen állanak.

Halifax-kikötőváros, a bevándorlókat ezúttal csak annyiban

érdekli, hogy 8 napi tengeri útjuk végállomása, ahonnan néhány óra múlva 4—5 napos vasúti útra fognak kiindulni.

Kézipodgyászát itt is mindenki magával viszi, s azt kezéből senkinek ki nem adja.

A kiszállásnál az utasokat orvosilag, a podgyászokat pénzügyőrileg ismét megvizsgálják. Akinek a hajón feladott személypodgyásza volt, azt a kanadai vasutakon az utazás végállomására ismét fel kell adnia, de 150 fontig ezért nem kell külön fizetni.

A hajóstársaságoktól kiadott, a kanadai vasutakra szóló szelvények csak „utalványok”, melyek ellenében a kanadai vasúti pénztár a rendszeres jegyeket kiszolgáltatja.

A hajósvállalatok tisztviselői ismét felhívják az utasok figyelmét arra, hogy Kanada kormánya a beutazási engedélyeket csak oly feltétellel adta meg, hogy ők a Prairietartományokba és földművelő munkára mennek. Aki ez alól kivételt képez, az a beutazási engedélyen külön fel van tüntetve.

A három jóbarát Winnipegig a vasúti utazást is együtt szándékozott megtenni, ahol útjaik aztán szétváltak. Az utazás Halifaxtól odáig előreláthatólag kb. négy napot vett igénybe; a bevándorlókat a „Kolonist” vasúti kocsikban helyezték el, melyek lefekvésre alkalmas függőpadokkal és kályhával is el vannak látva, mely utóbbiakon a főzés is lehetséges.

A vasúti utazás alatt az élelmezésről mindekinek magának kell gondoskodni. A hiányzó élelmiszereket legtanácsosabb a kiinduló vasúti állomáson, ezúttal Halifaxban beszerezni, mert a kanadai kis- és középállomásokon élelmiszereket ritkán árusítanak; míg a köröttük fekvő üzletekben ezeket igen drágán kell megfizetni.

A Kanadai Nemzeti Vasút vonala Halifaxtól Nowa Scotia és New Brunswickon, továbbá Quebec és Ontario tartományokon vezet keresztül, míg Manitoba keleti határát Winnipeggtől mintegy 85 mérföldre lépi át. E vonal hossza Halifaxtól Winnipegig kereken 3000 kilométert tesz ki, legmagasabb pontjai a tenger felszíne felett kereken 400 méter magasak.

A vidék az európai embernek szokatlanul vad tájképek sorozatát tárja elének. A vasútvonal Halifaxtól Quebec, Montreal és Ottawa kivételével nagyobb várost Winnipegig nem érint.

A vonal mentén erdők, tavak és vadvizes területek váltakoznak. Az erdők különösen Ontarióban nagyon szomorú képet nyújtanak. Ezek a részek — a vasútvonal mentén — vagy leégtek, vagy oly módon lettek kitermelve, hogy a faanyag csak a legjavát válogatták ki; a többi — hóesések és viharok kidöntötték, így felbecsülhetetlen értékű faanyag ment veszendőbe. A köves talaj humuszát lemosta az eső s nem foghat rajta se fa, se fű gyökeret. Ezek a jelenségek csak a vasútvonalak mentén ismétlődnek, míg ezek folytatásai észak felé őserdőkbe mennek át.

Manitoba keleti határának elhagyása után a terep hullámai mindjobban elsimulnak, míg a város előtt mintegy 40 kilométerrel elértük Manitoba végtelennek tűnő síkvidékét.

Winnipeg, Manitoba mintegy 230.000 lakossal bíró fővárosa, a Prairietartományok szellemi és kereskedelmi központja. Hasonnevű városoktól való megkülönböztetés végett neve után a tartomány három kezdőbetűjét is utána írják, innen van a Winnipeg Man. jelzés.

A kanadai kormány itt egy bevándorlási hivatalt („Immigrations Office”) tart fenn, melynek vezetője hivatva van a bevándorlók ügyében önálló hatáskörrel intézkedni. Ezen hivatal a Kanadai Pacific-vasut állomása mellett épült palotában van elhelyezve, hol az újonnan megérkezett bevándorlók munkához jutásukig ingyenes elhelyezést is nyerhetnek, de élelmezésükről maguknak kell gondoskodniuk.

Winnipegben — több diplomáciai képviselő mellett — bevándorlókat védő irodákat Magyarország, Németausztria és Cseh-Slovákia tartanak fenn.

A három jóbarát a kenyérkeresés három különféle módozatára határozta el magát, és pedig:

„A” Homestead igénylésre;

„B” különös tekintettel rokonával szemben fennálló kötelezettségére, 2—3 évi szolgálatra, s csak azután földszerzésre;

„C” kisbirtok bérletére.

Abban állapodtak meg, hogy 6 év után ismét összejönnek s tanulság céljából el fogják egymásnak beszélni élményeiket.

Közülök egyelőre csak „B” leendő lakóhelye volt ismeretes s így elhatározták, hogy a többiek őt fogják először sorsukról értesíteni.

„A” Saskatchewan-tartomány azon vidékére igyekezett, melyen ezidőszerint állami földek voltak kiosztás alatt.

„B” Albertában lakó rokonához ment.

„C” egy winniepegi földügynök ajánlatára egy Manitobában fekvő, bérbeadandó kisbirtokot szándékozott megnézni.

A kanadai vasutak az új bevándorlókat nyugat felé kedvezményes díjtételek alapján szállítják mindaddig, míg utazásuk előre meghatározott végállomásait el nem érték, ha a menetet hosszabb időre meg nem szakították. Ez a kedvezmény a rendes személyszállítási díjtételt $\frac{1}{3}$ -ra csökkenti. Így a bevándorló mérföldenkint 1 centnél alig fizet többet.

Az útitársak néhány órai winniepegi tartózkodás után azzal váltak el, hogy tervezett összejövetelük helyét a hatodik év folyamán fogják megállapítani.

A hat év alatt az útitársak csak lakcímküket cserélték ki, míg az utolsó évben abban állapodtak meg, hogy a hatodik év utolsó hónapjában a Saskatchewanban letelepedett „A” tanyáján fognak összejönni, ami a meghatározott időben tényleg meg is történt.

A hat év történetének elbeszélését a házigazda kezdte meg.

* *

*

„A” elbeszélése.

„Mint tudjátok már, Saskatchewanban lakom. Hogy ezen a vidéken állami földek kaphatók, a winniepegi bevándorlási biztos hivatalában tudtam meg, hol arról is értesültem, hogy ezt az ide 30 mérföldre fekvő . . . i városka állami földügynökénél lehet igényelni. Kedvezményes jegyemet sikerült addig meghosszabbíttatnom, s egynapi utazás után elértem célomat.

Vasárnap lévén, kézipodgyászomat a vonal akkori végállomását képező vasútállomáson hagytam s a templomból éppen kijövő közönség között egy Galíciából ide bevándorolt régi telepest találtam, kivel sikerült magamat csekély tót nyelvtudásommal a szükséghez képest megértetni.

A városkában már voltak idegen nemzetiségű új bevándorlók, akik még nem tudták elhatározni, hogy mitévők legyenek. Homesteadot

„fogni” jöttek mindannyian, de ettől egyik a másikat riasztotta el a kezdet nehézségeivel.

A farmerek viszont több elszegődni is hajlandó bevándorló megérkezését látva, nagyon alacsony munkabéreket ígértek, ami a tavaszi hónapokra — ellátás mellett — nem haladta meg a havi 22 dollárt.

A környékbeli földek minőségét illetően az én galíciaim kedvezően nyilatkozott. Az éghajlati viszonyok nem voltak rosszabbak, mint Kanadában általában. Megtermett a búza, rozs, árpa, zab, len és burgonya. A terményeket az Elevátortársaságok, a haszonállatokat az időnkint megjelenő utazó kereskedők vásárolták.

Az állami földek a városkától és így a vasútvonaltól mintegy 25 mérföldre kezdődtek. Ettől északra nagy területek álltak rendelkezésre, melyek részben erdőkkel és bokros legelőkkel voltak borítva.

A Homesteadra vágyók sokalták a területek távolságát a vasúttól, s mint ilyenkor lenni szokott, mindenkinek volt ellene valami kifogása. Rendszerint azok beszéltek legtöbbit, akik a földekből legkevesebbet láttak.

Beállni a tanácskozók közé s haszontalan fecsegéssel időt veszíteni és pénzt költeni: — nem tartottam célszerűnek.

Ismerősöm — régi tapasztalt telepes lévén — határozottságomtól kedvezően érintve, jóindulatot mutatott irántam; házához hívott és megvendégelt, s a nap folyamán értékes tanácsokkal látott el.

Elhatároztam, hogy másnap reggel kiindulok s útbaigazításai alapján megnézem a Homesteadnak kapható állami földeket.

Házigazdám egyszerű vonásokkal megismerttetett a földek felmérésének és megjelölésének fogalmával, s egy, a Homestead-földek között lakó, régebben letelepedett, szintén galíciai barátjához utasított.

Másnap napfelkelte előtt gyalog nekivágtam a megjelölt vidéknek, azzal, hogy néhány nap múlva visszatérek s az állami földügynöknél csak azután jelentkezem.

Az utak a város körül meglehetősen kijártak voltak, s ezen a vidéken megművelt területek között alig lehetett töretlen földet látni. Amint később megtudtam, ezek társulatok által eladott földek voltak.

A tanyák hovatovább, annál jobban elmaradoztak s ennek megfelelőleg rosszabb lett az út is, míg végre egyes szánkanyomok jelezték, hogy erre nagyritkán járnak emberek.

Dél körül lehetett, mikor egy szegényes tanyához értem; a gazda csak angolul beszélt, ami viszont nekem volt idegen. Tejet és kenyeret vettem tőle; annyit sikerült magyarázatából megértenem, hogy Homesteadját ezelőtt 5 évvel fogta fel. Házatájáról ítélve még a kezdet nehézségeivel küzdött. A farmert, akit én kerestem, ismerte, s megmutatta a hozzávezető legrövidebb útirányt.

Lemenőben volt a nap, amikor a keresett tanyát elértem.

A házigazda elég közömbösen fogadott. Kérdéseimre rövid, de szakszerű válaszokat kaptam. Amikor megtudta, mi járatban vagyok, közlékenyebb lett. A környékbeli új telepesekről nem sok jót mondott s többször kiemelte, hogy a bevándorlók viszonyai 20 évvel azelőtt, mikor ők feleségestől kijöttek, mennyivel nehezebbek voltak. A vasúti végállomás akkor tanyájától 40 mérföldre volt.

Másnap hideg, szeles áprilisi reggelre virradtunk. Házigazdám — kérésemre — hajlandónak mutatkozott velem terepszemlére eljönni, mert szabad legelőn tanyázó szarvasmarhát ugyanazon vidéken remélte megtalálni.

Egész nap jártuk a vidéket, míg azt a negyed sectiót találtuk a legjobbnak, melyen meg is telepedtem.

Megállapítottuk a sectió számát és a negyed fekvését, (lásd a Kanada felmérése című fejezetet) s ennek adatait a sectió északkeleti sarkában leütött vaspálcáról magamnak pontosan feljegyeztem.

A városba visszatérve a földügynöknél meggyőződtem róla, hogy a kiválasztott területemet semminemű előjegyzés nem terheli s ez 10 dollár lefizetése ellenében nekem lett kiutalva, melyről egy elismervényt kaptam.

A földügynök ezenkívül felolvasta és szabályszerűen megmagyarázta jogaimat és kötelezéseimet.

A 10 dollár lefizetése után összesen 24 dollárral rendelkeztem. Ezen és kézipodgyászomon kívül nem volt egyebem.

Városi ismerősöm tanácsára egy ásót, fejszét, fűrészst s néhány font szeget vásároltam, melyért összesen 3 dollár 80 centet fizettem. Élelmiszer készletemet egy darab hazai füstölt szalonna s néhány csonttá száradt pogácsa képezte, — de erre nem akartam pénzt

kiadni, gondolva, hogy a legszükségesebbeket valamelyik tanyán olcsóbban tudom majd beszerezni.

Nem törődve a többi új bevándorló ijesztgetéseivel, útrakeltem „új birtokom” felé.

Útközben egy velem egyirányban haladó fogat vitt el csekély jutalomért jó darabot. Ezúttal ismét régi szállásadóm szívességét vettem igénybe, s az éjszakát házában töltöttem, mely az én földemtől kb. 3 mérföldre fekszik.

Másnap körüljártam és alaposabban szemügyre vettem „birtokomat”.

A részben sík, részben hullámos terület talaja közepes minőségű, mintegy kétarasznyi humuszból, utána sárga agyag alatt kavicsos homokrétegből állott, amit a rókalyukak és görénytúrások nyomán — a fagy dacára — meg bírtam állapítani. A 160 acre több mint felét kb. 30—40 éves nyárfaerdő, a többbit nagyrészben keményebbfajú bokros cserje borította, melynek legerősebb hajtásai sem voltak karvastagságnál erősebbek.

A talaj köves voltát a hótakaró miatt még nem tudtam megállapítani.

A terület egyik sarkában 2—3 acre nagyságú tó volt, mélyen fekvő befagyott vizéről arra lehetett következtetni, hogy ez nyáron sem igen fog kiszáradni.

A környék többnyire sík, lakatlan, bekerítetlen terület volt, melyből arra következtettem, hogy ezeken egyideig még olcsó ledelőket és kaszálókat fog sikerülnöm bérelni.

Helyzetemet aztán — megfontolás után — következőképpen ítéltem meg:

Ha most házépítéshez fognék, az ehhez szükséges faanyagot saját területemről kitermelhetném, tetőfedőanyagul egyelőre gyep-téglát kellene használnom, mivel a lécs- és zsindegyfaragás igen sok időt venne igénybe. Lakóhelyem felépítése tehát nem okozna nagyobb nehézségeket.

20 dollár készpénzemből igavonó állatokat, ekét, boronát nem vagyok képes beszerezni, ez annál inkább is másodrangú kérdésnek tűnt fel előttem, mert tisztában voltam azzal, hogy az első évben a frissen feltörött föld kisebbmennyiségű burgonyahozamánál egyébre nem számíthatok.

Tisztában voltam azzal, hogy miután a földet birtokomba vettem, ebből az első évben legalább 10 acret fel kell törnöm, 6 hónapot állandóan rajta kell laknom, s a kerítés egy részét fel kellett építenem, hogy a törvény által előírt kötelezettségeimnek ezáltal eleget tegyek. Nagyon nehéznek tűnt fel emellett élelmezésem kérdésének megoldása.

A környék kevés számú kisbirtokos lakosságánál egész hónapra — jó fizetés mellett — munkát kapni nem látszott valószínűnek. Tanyámat nagyobb távolságra el nem hagyhattam, mert akkor földirtásra és törésre, egyáltalán nem gondolhattam volna, így a kettő között kellett középutat találnom.

Szomszédomnak, kinek hajlékát már több alkalommal igénybe vettem, 320 acre földje, 10 hámos lova, 2 tehene, sertései és nagy baromfiudvara volt. Bemondása szerint a múlt évben is vett fel időközönként idegen munkaerőket. Erre építtem egész haditervemet.

Elhatároztam, hogy egész évre élelmezést kérek tőle — s ezért havonként bizonyos számú munkanapot dolgozom cserébe. Ha ezenkívül hajlandó lenne a kevésbé szorgos munkaidőben egy lófogatát és ekéjét nekem átengedni, úgy én ezért télen megfelelő mennyiségű tűzifát fogok számára — saját erdejéből — kitermelni.

Ebben az esetben lehetők véltém május, június és júliusban szabad napjaimnak egy részében földemen irtást és törést, júliusban ezenkívül szénakaszálást végezhetni, míg augusztusban és szeptemberben aratással és csépléssel szándékoztam pénzt keresni.

A házépítést akkor szándékoztam megkezdeni, ha az őszi fagyok a mezei munkák továbbfolytatását már lehetetlenné tették. Nyáron át egy pásztorkunyhófélében szándékoztam földemen éjszakai, melyet faágakból és sásból hamar összetudtam állítani.

Házigazdám tervemet megértéssel fogadta s abban egyeztünk meg, hogy egy évi ellátásért havonként 8 napot fogok neki dolgozni. A felszámolt négylovas ekefogat minden munkanapjáért a tél folyamán egy szekérrakomány rúdfának kivágására és tanyájához szállítására köteleztem magamat.

Ezzel a megállapodással meg lett oldva a kezdet nehézségeinek legfogásabb kérdése — s tervszerű keresztülvitele hozzásegített ahhoz, hogy a második évre céltudatos beosztást tervezhessek.

Április és május szabad napjait saját földemen bokorirtásra

használtam ki, s sikerült Homesteadom legtisztább sík területéből mintegy 15 acret törés alá előkészíteni.

Munkaadóm szántás-vetését június 10-ig befejeztük s a rendelkezésemre bocsátott ötös fogattal sikerült 30 nap alatt a saját földemből 15 acrét feltörni: ebből két acret burgonyával vetettem be, melynek az ültetéshez szükséges vetőmagját egyik távolabb lakó farmertől kaptam őszig hitelbe.

A tanyámon összetakolt pásztorkunyhót egy domboldalba építettem be, mely megvédett a hideg éjszakák és az időjárás viszontagságai ellen.

Julius vége felé a szomszédos szabad területek kevésbé bokros térségein, valamint saját területemen füvet kaszáltam, melyet a rekkenő nyári hőség alig pár nap alatt szénává szárított. Ezt saját területemre hordtam össze, kövekkel jól megterhelt kazalba raktam, s karó kerítéssel körülvettem, hogy a kóbor állatoktól megvédjem.

Julius utolsó s augusztus első napjaiban 10 napot az állami utak saját körzetünkön kívül elő szakaszán dolgoztam, melyért naponkint 2 dollárt fizettek.

A vidéknek kedvező termése lévén, az aratásra és cséplésre a munkásokat keresve-keresték. Az aratásért három, a cséplésért négy dollár napszámot ígértek.

Augusztusban és szeptemberben a kosztadómnak lekötött munkateljesítésen kívül 40 nap alatt kedvezőtlen időjárás folytán (eső, hó, átmeneti hidegek) csak 25 napot dolgozhattam, melyből az utolsó 15 napot egy, a városkához közeleső farmon töltöttem el.

A munka befejeztével a farmertől 53 dollárt kellett volna kapnom, de ez a legnagyobb meglepetésemre kijelentette, hogy ezidőszerint fizetni nem tud s követelésemet pár hónap múlva tudja folyósítani, ha a terményszállítást befejezte. Dacára annak, hogy munkábaállásom alkalmával a megszolgált összeg azonnali kifizetését két tanú jelenlétében megígérte.

Tapasztalt farmerek tanácsát követve, személyesen panaszt tettem a városka rendőrségénél, ahova a farmert haladéktalanul beidéztek. Ez a békebíró előtt is megismételte, hogy ezidőszerint fizetni nem hajlandó, mire a bíróság kiemelte ugyan az írásos szer-

zödés hiányát, de a tanúk egybehangzó bemondása alapján a farmer két lovát eladás céljából lefoglalta.

Más vevő hiányában a két lovat 53 dollár követelésem ellenértékül én vettem meg, s ezek azonnal tulajdonomba mentek át.

A farmert ezen kívül a bíróság a tanók és a tolmács működési díja fejében 17 dollár lefizetésére kötelezte.

Két lóra való használt lószerszámot vettem 15 dollárért, s így egyelőre házigazdám kölcsön szekerevel, felállítottam első fogatomat.

Termett mintegy 60 bushel burgonyám, ebből a kölcsönzőnek a vetőburgonya kétszeresét adtam vissza, a többit mélyen elföldeltem.

Úgy az őszi, mint a téli minden szabad napját kihasználtam, s ezalatt jelentős eredményeket értem el.

Az őszi esős napok alatt kutat ástam, azon hely közelében, melyre házamat építeni terveztem. A kút oldalát egyelőre természetkövel raktam ki. Hogy lovaik el ne bitangoljanak, leendő házhelyemet mintegy 5 acre körzetben kerítéssel vettem körül, melyet földbe vert karókra frissen vágott gömbölyű rudakból szegeztem össze.

Szeptember vége felé beköszöntött a tél, de az erdei munkát a változó magasságú hó nem akadályozta. Hat hónap alatt megépítettem házam egy szobáját, melynek fedelét a tavon tenyésző kiszáritott sáslevelekből kötöttem össze; a padlást pedig szénával töltöttem meg.

A gömbfából készült falak hézagjait szintén sasos szénával tömtem be, melyre a szoba belső falára vastag papírlapokat szegeztem.

Az építésben segítségemre volt egy, az őszi munkálatok befejeztével Homesteadot fogott szomszédom, akinek az újonnan épült házban mindaddig én adtam szállást, míg saját házát fel nem építette, aminek építésénél viszont én nyújtottam neki segítséget. Lovaim régi szomszédoméval együtt egész télen a szabadban tanyáztak, s a tarlón maradt pelyvakazal megfelelő oldalán kerestek a gyakran változó irányú szél ellen némi menedéket. Szokva voltak hozzá; itatásra, s egy-egy marék szénára naponkint hazajártak, így szükség esetén otthon lehetett őket tartani. Igaz, hogy

nem voltak valami kövérek, csak hosszú szőr, bőr és csontból állottak.

A tél folyamán 2000 darab kerítéskarót és 20 szekér tűzifát termeltem ki a közeli állami erdőből, melyre 50—50 centért kitermelési engedélyeket szereztem.

A kerítés karókat a keményfabokrok szolgáltatták, míg tűzifának a kiszáradt egészségesebb nyárfa törzseket vágtam fel. A karók darabját beszállítva 5 centjével a városi deszkaraktáros vette meg, míg a tűzifát fuvaronkint 3 dollárért a városban adtam el.

Tudni kell ugyanis azt, hogy a farmer a Homestead birtokból saját szükségletén felül csak akkor termelhet ki nagyobb famennyiséget eladásra, ha a birtok már nevére íratott s így korlátlan tulajdonába ment át.

Szomszédom szintén kora tavasszal érkezett Kanadába, s áprilistól decemberig részben hónapszámra, részben napszámra volt elszegődve. Így sikerült neki 150 dollárt megtakarítania. Meleg téli ruhát otthonról hozott magával, s egy pár cipőnél és keztyűnél egyéb ruhaneműt egész télen át nem kellett beszereznie.

Szomszédom katona korában szakács volt s a kenyérsütéstől a főzésig mindenhez értett. Élelmiszereket a városkában s az útközben található farmokon olcsón lehetett beszerezni; vad is került szükség szerint hurokra, így elég olcsón sikerült önmagát élelmeznie.

Bokorirtás mellett olykor-olykor favágással is sikerült keresnie valamit, úgy, hogy a nyáron megtakarított dollárjaiból alig adott ki valamit. Március végével mindkettőnknek kb. 200—200 dollár készpénz állott rendelkezésünkre.

Nagyobb kárt szenvedtem azáltal, hogy a nagy hideg ellen még mindig nem elég mélyen elföldelt burgonyám elfagyott, s emberi tápláléknak nem volt többé használható.

Elhatároztuk, hogy a tavaszra legszükségesebb haszonállatokat és gazdasági felszerelést közösen szerezzük be és közösen használjuk mindaddig, míg módunkban nem lesz magunkat önállósítani.

Szomszédom 80 dollárért vett két lovat ócska lószerszámmal felszerelve én pedig 25 dollárt fizettem egy tehénkéért.

Megköszöntem korábbi házigazdám támogatását, jóindulatát kérve, hogy a jövőben is jóbarátok maradjunk. Mi pedig április elejével új szomszédommal közös háztartásra és gazdasági közösségbe léptünk.

Ebben az időtájban az egyik városi agent április közepére egy önkéntes árverést hirdetett, ahol egy felosztott farmgazdaság felszerelési voltak elárverezendők. Környékbeli állandó lakosoknak — megfelelő jótállás mellett — a vételárak felét kellett készpénzben letenni, míg a többit 8%-os kamatozás mellett egy éven belül fizethették.

Sikerült egy szekeret, ekét, rögvágót, boronát, egy fűkaszálót s néhány apróbb kéziszerszámot még használható állapotban 160 dollárért megvásárolni. Ennek felét készpénzben kifizettük, míg a többiért városi régi ismerősöm vállalt értünk kezességet, kinek udvarára ezért néhány haszonfatörzsetadtunk le ajándékba.

A korai hóolvadás által elősegítve, szorgalmasan folytattuk a télen megkezdett erdő és bokorirtást. A télen kivágott fatörzsek és nagyobb bokrok szertefekvő ágait meggyújtottuk, s a föld alatt csekély mélységben szétágazó gyökerek a meleg által meglazulva a törés lehetőségére engedtek következtetni.

Kemény munkát adott a fagy felengedése után a földbe fekvő kövek kiemelése, melyhez egy hegyesvégű vasrudat kellett a városból 4 dollárért beszerezni.

A négy lovat egybefogtuk s május elejével megkezdődött a földtörés nehéz munkája. A gyökeres őstalaj erős ellenállást fejtett ki a törővassal szemben s ezt naponkint újra kellett kikalapálni és reszelővel kiélezni. A napi teljesítményt nem voltunk képesek V_2 acre fölé emelni.

Széna- és megfagyott, de sertészetésre alkalmas burgonyakészletem lehetővé tette, hogy ennek egy részét zabra cseréljem át; így sikerült a nehéz munkát végző lovakat megfelelően élelmezni.

Munkatársam lovai élelmezéséért az én ellátásomat vállalta cserébe, melyhez én a tej- és ennek melléktermékeivel járultam hozzá. Amit ezeken kívül venni kellett, azt társam sajátjából szerezte be.

A folyó (második) gazdasági év tervét következőképp határoztuk el:

Én az első évben feltört 15 acret május második felében búzával, míg az ez évben megmunkált friss törést legkésőbb június közepéig zabbal vetem be. Ez úgy a föld kihasználását, mint a termelés sorrendjét illetőleg minden rendszerrel ellenkezik, de sze-

génységünkre tekintettel igyekeztünk az időt ahogy lehetett, kihasználni.

Vetőmagot az állami földügynöktől igényeltünk, melyet rendszerint a termésből kell visszafizetni. Ugyancsak a földügynök utján béreltünk pár dollárért egy még el nem foglalt szomszédos sectiot szénatermelés céljaira, melynek mélyenfekvő szikes, kevésbé bokros területe a gyorsabb kaszálás és gyűjtés lehetőségét helyezte kilátásba.

Tervbevevttük, hogy az év szorgosabb időszakában mindketten munkába állunk s igyekezünk a föld jövedelme mellett ezen az úton is pénzt keresni.

Virradattól naplementig lankadatlan szorgalommal űztük nagyon nehéz foglalkozásunkat s május közepéig, naponkinti felváltással közösen műveltük földjeinket. Az egyik az ekével foglalatoskodott, a másik a kőkiemelés és bokorirtás nehéz munkáját végezte. Saját élelmezésünkre kevés gondot fodithattunk s melet egy bizony csak egyszer ettünk naponkint, melyet munkatársam este készített el, míg én az állatokat ettettem.

Május közepe táján az első évben feltört 15 acret hármast fogatú rögvágóval keresztül-kasul szántottam, s boronálás után búzával, kézzel bevettem, mivel szomszédomnak vetőgépjére magának volt szüksége. Munkatársam a negyedik lóval vetőmagért járt a városba.

Amíg a múlt évi törés az időjárás behatása alatt szétomlott, s a rögvágó benne könnyű munkát végzett, addig az ez évi friss törést nagyon nehéz volt vetés alá megművelni.

Az első rögvágómenet után az eke által frissen kiforgatott gyökerek egészen ellepték a talaj felszínét, s ezeknek boronával leendő lehúzása vált szükségessé. Ennek nyomán a friss törést még kétszer kellett különféle irányban rögvágózni, s utána kétszer boronálva lehetett a zabot a közben felszabadult s kölcsönként vetőgéppel elvetni.

A legszorgosabb munka mellett sikerült június közepéig a két tanyán közös megosztással kb. 20 acre friss törést zabbal bevetni.

Dacára a 3—4 naponkint ismétlődő esőzésnek, a június második felébe benyúló hűvös időjárás hátrányosan befolyásolta a

csiraképződést, s a kikelő vetések fejlődését, m ig az átmenetnélküli júliusi hőség csonttá szárította a frissen megművelt, növényrothadékokkal telített pernyeszerű lősztalajt.

Amig a régi törésben felforgatott ártalmas növényzet gyökereit kiirtotta a múlt nyár perzselő melege, addig az idei törésben bevetett zab tele volt a legkülönbélebb vadnövényekkel, amelyek nagyrészben elvonták a vetés fejlődésének lehetőségét.

Időközben szabad óráinkat újabb területek feltörésére használtuk fel, de a szapora munkának határt vont a fákkal és bokrokkal hovatovább annál jobban benőtt terep természetes akadályai, valamint az abnormális nyári meleg.

Legnagyobb igyekezetünk mellett sem sikerült összesen tíz acre földnél többet feltörnünk, melyet a két tanyán egyenlően osztottunk meg.

Julius második felében fűkaszálóval, részben kézi kaszával lekaszáltuk bérelt területünk fűtermését s az ebből nyert szénát közösen megosztottuk.

E hónap utolsó napjaiban kétheti útmunkára szegődtünk el, egyikünk kapott a négyes lófogattal 5, a másik 3 dollárt, melyet közösen megosztottunk.

A beállott szárazság folytán az egész vidék vetése szomorú képet mutatott. A csonttá száradt könnyű talaj nem volt képes a növényzetnek nedvességet nyújtani s az augusztus közepe körül beállott 50 fokos hőség a vetések szalmáját fehérre szárította. A tejében levő kifejtetlen búzaszem összezsugorodott, míg a zab annyira sem fejlődött, hogy azt csépelni egyáltalán érdemesnek mutatkozott volna.

Nagy csapás volt ez az egész vidékre, de különösen súlyosan érintett bennünket s nekem pedig titkon táplált tervemet — otthoni adóságom részbeni törlesztését — tette lehetetlenné.

Munkatársam ennek folytán az épülő vasútvonalnál vállalt kubikos munkát, a termés betakarítását én vettem magamra. Régi házigazdám aratógépjének nem sok dolga akadt, tehát a mi vetésünk learatását is vállalta. A 35 acre learatása mintegy 3 napot vett igénybe, melyért én nekie 6 napot köteleztem magamat dolgozni.

A zabot csak szálas-takarmánynak lehetett használni. A búza-

kévéket házam közelében kazalba raktam arra számítva, hogy ezt lóval fogom kicsépelni akkor, ha a szorgosabb munkaidő elmúlik. A búzatermés várható hozama nem ért annyit — amennyit a cséplésért fizetni kellett volna.

A városka egyik munkaszerzőjének közvetítésével egy meszebb fekvő nagygazdaság fogadott meg aratásra és cséplésre — 4 lovunkkal együtt — naponként öt dollárért. Többi jószágaimat a hetenkint hazajáró szomszédom oltalmára bízva, a száz mér föld (160 kilométer) távolságot munkahelyemig négyes lófogatossal 2 nap és két éjjel tettem meg.

De ez az év egyáltalán nem akart jelentősebb sikert hozni; mindkettőnk eredményes munkájának útját állta egy háromhetes havas, esős időszak, mely szeptember második felét és október első hetét töltötte ki.

A keresztbe rakott kévék az aratás után beállt váltakozó, de mindig nedves időjárás folytán nem száradhattak ki; a cséplést megkezdeni egyelőre nem lehetett. Később — az előrehaladott időszakra tekintettel — nem látszott kizártnak, hogy nagyobb havazás folytán egy állandó hótakaró a cséplést tavaszra halasztatja el.

Én az állandónak látszó esőzés első hete után — alig három napi bérrel zsebemben — hazatértem, s hozzáálltam a learatott terület felszántásához; de a kedvezőtlen időjárás folytán ebben csak a kezdetnél maradtam. A könnyű talaj annyira felázott, hogy ember, állat besüppedt benne. Esős napokon házam falát tapasztottam be pelyvás agyaggal; míg később birtokom azon részét kerítettem be, melyet a jövő évben bevetni akartam. Ehhez egyelőre még mindig csak gömbszálát használtam, melyet a törés alá kerülő területek irtásánál nyertem s e célra már akkor félretettem-

Társam az esőzések folytán beszüntetett vasúti munkáról szintén hazakerült s nem véve tekintetbe a kedvezőtlen időjárást, esőben-hóban tarlójának felszántásán fáradozott. E közben aztán annyira meghűlt, hogy reumatikus fájdalmai heteken át nem engedték ki a szobából, melynek nyomait máig sem sikerült eltüntetnie.

A száraz, hideg napokban hozzá láttam búzám kicsépléséhez, mely végeredményben acrenként 8 bushelt, összesen tehát 120 bushelt eredményezett. Ebből mintegy 30 bushelt saját részemre

tartottam fent, a többi szomszédomtól kölcsönként szekérláda rakva, a városba szállítottam. A rász útra tekintettel csak 45 bushelt tudtam egyszerre szállítani. A nagy távolság folytán egy-egy út oda-vissza két napot vett igénybe.

Búzám 3. fokúnak lett minősítve, melyért a Fort Williamig számított vasúti költséget leszámítva bushelenként 95 centet kaptam.

Szénával a környéken mindenki el lévén látva — szénakészletemből semmit nem tudtam eladni.

Utólagosan számított egyévi adóm 18 dollárban lett megállapítva. Ennek kirovásánál elbírálás alá vétetett, hogy földemből mennyit tettem eddig hozamképessé, valamint az, hogy a legközelebbi iskola és a telefonvezeték tanyámtól nagy távolságra estek.

Tekintettel a kedvezőtlen termésre, a vetőmag visszaszolgáltatását a jövő évre engedélyezték. A gazdasági felszerelés vételéből fennálló adósságunkat lefizettük melyből reám 40 dollár esett. Családomnak minden törekvésem dacára sem voltam képes némi támogatást hazaküldeni.

Adott viszonyok között nem maradt egyéb hátra, mint a tűzifavágással és kerítéskarószállítással keresethez jutni. Az engedélyek beszerzése után hozzá is láttam a munkához.

Kitartó munkával sikerült elérnem, hogy tavaszig mintegy 150 dollárt megtakarítottam. A tűzifa ára a városban a rossz gazdasági év következtében olcsóbb lett — ezzel szemben az ottani faraktárnak sikerült faszegény vidékek karószükségletének fedezésére nagyobb rendelést kapnia, úgy, hogy a kerítéskarókért egész télen át 6 centet kaptam darabonként.

Ez alkalommal annyi épületfát is kitermeltem, hogy ebből lovainak és tehenemnek istállót építhettem. A tetőanyagot ezúttal a búzából nyert zsúpszalma szolgáltatta, sőt ebből szándékolt házbővítésem idejére is félretettem.

Társammal a harmadik évre abban állapodtunk meg, hogy az előnyösnek bizonyult közös háztartás mellett loállományunk és gazdasági felszerelésünk kiegészítése után külön gazdálkodásra rendezkedünk be, hogy ezáltal tanyáink megművelését gyorsabb tempóban folytathassuk.

A régi felszerelést két csoportra osztva — sorshúzás útján osztottuk meg; reám esett a szekér és a fűkaszáló.

A városi gépügynökség a tanyámon megejtett helyszíni szemle alapján hajlandónak nyilatkozott a legszükségesebb felszerelést az árak $\frac{1}{4}$ részének lefizetése mellett aratáskor lejáráó törlesztésre adni.

Ezúttal egy törő- és szántóvassal felszerelhető üléses ekét, rögvágót és egy három részből álló boronát vásároltam összesen 130 dollárért, melynek $\frac{1}{4}$ részét készpénzben kifizettem.

Két lovat vettem 65, egypár olcsó, gyári lószerszámot 40 dollárért. Az így kiegészített felszereléssel fogtam hozzá a harmadik év tavaszi munkálataihoz.

Törekvésem elsősorban arra irányult, hogy a múlt évi tarlót és törést mielőbb megmunkálhassam. Üléses ekém a szántóvassal kitűnően bevált, mellyel a tarlóból — egy ekevassal — naponkint több mint két és fél holdat feltudtam szántani. Igaz, hogy nem mértem órával a napi munkaidőt. Lovaimat a csépeletlen zabból ettettem, ezenkívül naponkint kétszer szénát is kaptak.

A tarlószántást csak boronálnom kellett, s ezután vetésre készen állott, míg a múlt évi törést a már vázolt módszerrel készítettem el vetés alá, melyet május végére bevégeztem. 30 holdat vettem be búzával, melyhez vetőmagot ismét az állami földügynöktől igényeltem.

A téli irtás tanyámon mintegy 10 acret tett ki, melyből június közepéig még 5 acret sikerült feltörnöm s zabbal bevetnem.

Ezalatt tehenem egy borjúval ajándékozott meg, melyet 6 hetes korában a városban 10 dollárért adtam el. Árán még 10 dollár hozzáadása után egy anyasertést vettem, melyet az istálló egyik sarkában helyeztem el.

35 acre bevetett területem teljesen be volt kerítve, s így a szépen fejlődő vetésben kóbor állatok kárt nem tehettek.

A vasútépítés gyors tempóban haladt előre, s ez tanyámat 16 kilométerre közelítette meg.

A fűkaszás előtt és után néhány hetet négy lovammal együtt az épülő vasúttöltésen dolgoztam, melyért naponkint 11 óra munkaidőre 5 dollárt fizettek. Ugyanannyiért dolgoztam lovastól a kötelességszerű útépítésen mindaddig, míg az aratás közeledte haza nem szólított.

A termés ezúttal szépen fejlődött s a környéken aratásra és cséplésre munkáshiány volt várható.

Én és lakótársam régi jó szomszédunkkal abban állapodtunk meg, hogy az aratógépet saját termésének learatása után rendelkezésünkre bocsátja, s az általunk fogatolt gép napi használatáért egy munkanapot adunk cserébe.

A béreséplést egy környékbeli géptulajdonos vállalta; a búza busheljéért 12, a zabért 8 cent volt készpénzben fizetendő.

Atmeneti, de a termésnek ezúttal már nem ártó éjszakai hidegek után a kedvező szeptemberi időjárás nagyban elősegítette az aratás keresztülvitelét, s szokatlanul korán lehetővé tette a cséplés megkezdését. Ez nálam 15 bushel búzát és 30 bushel zabot eredményezett acrénkint.

A cséplésnél kévehordáshoz használt kettős lófogattal másoknak is segítettem, melyért 5 dollárt kaptam naponkint.

Beszerzési és egyéb adósságomat és vetőmag kötelezettségeimet sikerült keresetemből s a termés egy részéből kifizetnem.

Búzám ezúttal kettős számúnak lett minősítve, melynek ára — a vasúti szállítást leszámítva — 1 dollár 06 centet tett ki bushelenkint, míg a zabért 35 centet ígértek.

Terményemet — raktár hiányában — a csépléskor lakószobámba halmoztam fel. Az azév őszén megnyílt új vasútvonalon az állomással egyidejűleg egy elevátor is megkezdte működését s így sikerült terményemet az időközben 35 dollárért beszerzett kocsiládám segítségével rövidesen leszállítani.

A vasútállomás elmaradhatatlan kísérői, a vegyeskereskedés, a szintén mindenféle üzletet közvetítő ügynök bódéja, a borbélyüzlettel közös billiardterem, a posta és az iskola rövidesen felépültek. Ezzel meg volt vetve ismét egy „város” alapja, amilyen nagyon sok van Kanada fejlettebb vasúthálózattal bíró vidékein.

Első dolgom volt az ügynök útján családom részére 50 dollárt hazaküldeni.

Tavaszig elkészült házam második szobája; külön ló- és sertésistálló, melyekhez fedélanyagnak a másodéves zsúpszalmát használtam fel.

Anyasertésem még októberben 8 malacot fiadzott; tavaszig pedig tehenem ajándékozott meg ismét egy borjúval. Tél folyamán a sok építkezés miatt a faüzlet kevesebbet eredményezett, de ezt pótolta a múlt évi termés árának maradványa.

Ebből, és csak most deszkáztam be házam először épült szobájának padlóját s szerezttem be a legszükségesebb berendezési tárgyakat.

A harmadik évre utólag kirótt adó 36 dollárt tett ki, melyet 30 napon belül ki kellett fizetnem.

A negyedik és ötödik év sok kívánni valót hagyott maga után. Előbbiben egy késő júliusi fagy tönkre tette egész vetésemet, utóbbiban egy jégvihar tett jelentékeny kárt, melynek egy része biztosítás útján megtérült.

Nagy volt az örömöm, mikor családomat 5 év múltán viszont láthattam. Feleségem nehezen szokta meg a minden képzelet felülmúló sivárságot; — de kettőzött szorgalommal fogtunk hozzá nagyon szegényes új otthonunk rendbehozatalához, s a munka nem sok időt engedett a töprengésre.

A Homesteadok ellenőre kétszer látogatott el hozzám. Először a negyedik évben, mikor meggyőződött róla, hogy kötelességemet teljesítettem-e?

A szomszédoknak esküvel kellett megerősíteni, hogy évenként legalább 6 hónapot tanyámon laktam. Felmérte a megmunkált területeket s a látottak felett megelégedését fejezte ki. Jótanácsokkal látott el úgy a termés módozatait, mint az állattenyésztést illetőleg. Figyelmeztetett, hogy az ötödik évben kérnem kell a kanadai polgárjogot, hogy az öt év letelte után tanyám telekkönyvileg is birtokomba mehessen át.

Kérésemre a hatodik évben megkaptam a polgárságot s ma már a birtok, átírásáról szóló értesítés is kezeim között van.

Régi lakótársamat és szomszédomat ez évben nagy csapás érte. Háza egy kéménytűz folytán kigyulladt és rövid idő alatt földig égett. Időközben szintén ideérkezett családjának én adtam menhelyet, míg szegényes viskóját fel nem építette. Háza és berendezése nem volt biztosítva; így a nagy kárt nagyon nehéz kihevernie.

Én, amint látják, már tanyám felét bekerítettem; igaz, hogy egyelőre csak gömbfarúddal, mert a drótkerítés sokba kerül, de reá kerül a sor arra is.

Eddig összesen 50 acret törtem fel, további tízet kiirtottam. Birtokomból mintegy 20 acret erdőnek, másik 20-at legelőnek szándékozom meghagyni.

20 acre termőföldet az idén parlagon hagyva — pihentetek.

A többiben háromévi búzatermés után a negyedik és ötödik évben árpat és zabot termeltek. Lennel még nem kísérleteztem, s ezt csak később fogom megpróbálni.

4 lovat, két tehenet, 1 anyasertést és szárnyas-udvart tartok, feleségem a $\frac{1}{2}$ acre nagyságú konyhakertet a gyerekekkel együtt műveli meg.

Juhtenyésztéssel eddig még nem kísérleteztünk; éppen úgy későbbre maradnak a gyümölcsstermelésre irányuló törekvések, de utóbbinak a szomszédok tapasztalatai alapján sem a talaj, sem az időjárás nem kedvez.

Csak ilyen örömtelen ne volna itt az élet; csak ne lenne olyan elérhetetlenül messze édes szülőföldünk!

„B” elbeszélések.

„A” után „B” vette fel az elbeszélés fonalát s az elmúlt évek történetét következőképpen adta elő:

Mindjárt megérkezésem alkalmával észrevettem, hogy rokonaim bennem nem annyira a rokont, mint a munkaerőt becsülik. Ezen véleményemet a köztünk létrejött megállapodás még jobban megerősítette.

Szerződésünk megérkezésem napjától számított, egy évre szól; ennek értelmében évi bérem 300 dollárban lett megállapítva, melyből a vasúti- és hajójegyért fizetett 170 dollár levonásba hozatott. A maradékösszeg az év utolsó napján volt esedékes.

Ha szolgálatomat az év első hat hónapján belül megszakítanám, úgy kötelezve lettem a hajójegy árát visszafizetni. Ha az év letelte előtt ennek második felében távoznék el, úgy fizetéképpen semmi követelni valóm nem lenne.

Ezen feltételeket írásba foglaltuk. Később rájöttem, hogy az én évi bérem legalább 50 dollárral kevesebben lett megállapítva, mint ahogy ez a környéken annak idején átlag szokásban volt.

Rokonom ezelőtt 20 évvel vándorolt be Kanadába s megérkezésem idején egy sectió, tehát 640 aceren gazdálkodott. Ebből mintegy 400 acre nagyjából sík terület volt vetés alá feltörve, míg a többi egyelőre erdő- és legelőnek volt használva.

A birtok a legközelebbi várostól és vasútvonaltól mintegy hat mérföldre volt. Még fennállt rajta, mint javítóműhely és szerszámkamra, az első blockház, mely a tulajdonosnak és családjának az első években lakóhelyül szolgált. Nem minden célzás nélkül sokat hallottam beszélni róla, hogy mennyivel rosszabb dolga volt a régi bevándorlóknak, mint a maiaknak.

A jelenlegi lakóház egyemeletes, hatszobás, kettősfalú deszkaház volt, a pincében elhelyezett fűtőtesttel légfűtésre berendezve. Tüzelőnek fát használtak.

A gazdasági épületek közül az istálló, lovak és tehenek részére volt berendezve, melyek deszkafalakkal voltak egymástól elválasztva. A padlás szénaraktárul szolgált. Az istálló végében a bejárat mellett egy gépháznak átalakított helyiségben nyersolajmotor volt beállítva, melyet daraórlésre és víz húzásra használtak.

Külön volt építve a gabonaraktár, a sertés- és szárnyasistálló; csak a gépudvar állott — mint Kanadában majdnem mindenütt — fedetlenül, s a gépek a szabadban szerteszét heverve, ki voltak téve az időjárás viszontagságainak.

Volt itt az ekétől a cséplőgépig minden. Később tudtam ugyan meg a szomszédoktól, hogy a birtok nagyon el van adósodva, aminek a következő magyarázatát adták:

Rokonom és munkára nevelt családja 18 éven át rendkívüli szorgalommal dolgozott, míg 1½ sectió teljesen felszerelt birtokot mondhatott magáénak, melynek elérésére nagy segítségére volt a háborús évek gazdasági fellendülése.

Egy kedvező konjunkturális időben alkalom kínálkozott a birtokokat értékesíteni, s ezt rokonom két vevőnek tényleg el is adta. Ebből egyik a fél sectiót vette meg, a gazdasági épületek nélkül a felszerelés egy részével acrenként 30 dollárért készpénzfizetés mellett. Az egész sectió az összes gazdasági épületekkel és a felszerelés többi részével 55 dollárért lett eladva, melynek szerződéskötéskor csak $\frac{1}{3}$ részét fizették ki készpénzben, míg a többi négy év alatt évenként egyenlő részletekben volt esedékes.

A birtok eladási ára meghaladta a 46.000 dollárt, melyből ca. 23.000 lett készpénzben kifizetve. Rokonom arra határozta el magát, hogy családjával együtt az Egyesült Államokba költözik s ott birtokot fog szerezni.

Szándékát keresztül is vitte s ott 30.000 dollár értékű birtokot vásárolt, melynek felét szerződéskötéskor, másik felét pedig két egyenlő évi részletben kellett volna megfizetni, melynek teljesítése a kanadai birtokeladás korábban esedékes részleteire támaszkodott.

A kanadai vevő az 1 sectiót mindjárt az átvétel után 10.000 dollár kölcsönrel terhelte meg, hogy ebből az első részösszegre átmenetileg felvett adósságát visszafizethesse.

Az átmenet nélkül bekövetkezett gazdasági krízis aztán minden tervét keresztelte. Így az állatállomány nagyrészét értéken alul is eladva, a birtokról megszökött.

Rokonom ennek folytán az Egyesült Államokban szintén képtelen volt fizetési kötelezettségének eleget tenni, így az ott szerzett birtokot a már lefizetett 15.000 dollárral együtt elvesztette. Az utazás és egyéb mellékiadások többi pénzét is úgy felemésztették, hogy üres zsebekkel tért vissza régi hajlékába. Itt a birtokot és ennek jövedelmét terhelő adósságot sikerült kezesek segítségével ugyan prolongáltatni, de ezenkívül további kölcsönt kellett igénybe vennie, hogy állatállományát kiegészíthesse. A birtok akkori értéke alig haladta meg a reá táblázott adósságok összegét.

Ez volt a helyzet, mikor én hozzájuk szegődtem.

Hálóhelyet az emeleten kaptam, hol a család 16 éves legidősebb fiával voltam közösen elszállásolva. Az étkezés elegendő és ízletes volt. Ivóvíz helyett teát ittunk rum nélkül. A szeszes ital egyáltalán ki volt küszöbölve az ellátásból. A kútvíz a bennefoglalt ásványoldatoknál fogva lefőzése nélkül nem volt élvezhető.

Az állatállomány 18 hámoslóból, öt darab betöretlen csikóból, 6 tehénből, 4 anyasertésből és baromfiudvarból állott.

Mindjárt szerződéskötéskor kinyilatkoztatták előttem, hogy a gazdaság munkabeosztása egész évre felvett munkásokkal szemben óraszerinti korlátozást nem ösmer.

Április eleje lévén, a vidéket még hó borította és nagyon hideg volt. A haszonállatok az éjszakát az istállóban töltötték, míg reggeli itatás, a tehének fejés után a szabadba lettek bocsátva.

A reggeli etetés és itatás után, melyet hálócimborámmal végeztünk, a teheneket kellett megfejnem, amely foglalkozást Kanadában rendszeren a férfiak végezik.

A 4 fejős tehén naponként átlag 25—30 liter tejet adott, melyet fejés után le kellett fölöznom. Ez egy erre szerkesztett „separatorral” történt s körülbelül tíz százalékos „tejsűrűt” eredményezett, melynek fontját annakidején a városban 28 centért vették meg. (Egy liter ca. 2½ fontot nyomott.)

Ezután az istálót hoztuk rendbe; a trágyadomb már nagyon régi lehetett, amiből arra következtettem, hogy itt a földeket nem trágyázzák. Az állásokra hetenként kétszer friss alompelyvát szórtunk, melyet a cséplés helyén maradt kazalból kellett hazahordani.

A nap többi részét az ez évben feltörés alá kerülő, korábban legelőnek használt birtokrész irtása foglalta le.

Naplementekor a hazatérő állatokat láttuk el. A lovak, tekintettel a közelgő szántásra szénán kívül zabot, a tehenek árpadarát a sertések főtt burgonyát és lefölözött tejet kaptak. Tehénfejés és tejfölkészítés fejezte be ismét a napi foglalkozást.

A hóolvadás, melegebb déli szélről siettetve — alig pár napig tartott — s április 20. körül hozzáláttunk a földek megmunkálásához.

Az előző év aratás utáni esős időszaka nem engedte meg az őszi szántást, így a 400 acre feltört területből csak az a 150 hold volt felszántva, mely a múlt évben pihentetés céljából parlagon hevert.

Ennek folytán 150 acre felszántásával és 300 acre bevetésével kellett számolnunk, mivel 150 acre az idén parlagon maradt. A talaj könnyebb fajta homokos termőföld volt, melynek legrégebbi töréseit akkori tulajdonosa 25 évvel azelőtt kezdte.

Szántáshoz hatos lófogatokkal két kettősvasú ekét vettünk használatba, míg a gazda hármassal az őszi szántást kezdte boronálni. A lovakat a négytagú borona után akasztott kétkerekű ülésről hajtotta.

Háromszor abrakolt lovakkal naponként 11 — 12 órát dolgoztunk, s ettől bennünket az időjárás átmeneti változásai sem tartottak vissza. Szántásközben a folyton száguldó szél az esőt, havat, havasesőt, napsugaras tiszta időt naponként többször változtatta, de mi megszakítás nélkül dolgoztunk, Kanadában alig néhány nap a tavasz, ugyanannyi lehet az őszi, az idő minden percét ki kell használni.

A két kettősvasú ekével naponként átlag 6 aceret felszántottunk; mialatt a házigazda mintegy 15 holdat boronált fel utánunk.

A vetést május második felében végeztük. A megmunkált terület $\frac{2}{3}$ -át búzával, a többit árpa, zab és lennel vetettük be az említett sorrendben, mellyel június 10-re elkészültünk.

Acrenként búzából 1 $\frac{1}{2}$ bushel vetőmag lett vetőgéppel bevetve.

Ezen munkálatok közben a gyengébb lovakat fogatonként egy-egy betöretlen, félvad lóval cseréltük ki, melyekből a szántás alatt hármat sikerült hámba szoktatnunk.

Burgonya csak a konyhakertben lett ültetve, melynek összes munkálatait a család nőtagjai, s a gyerekek végezték.

A vetés után a lovaknak pár napos pihenő következett, mi alatt mi a törésre szánt területen többé-kevésbé besüppedt köveket emeltük ki és gyűjtöttük össze.

Maga a törés ötösfogatú, egy törővassal ellátott üléses ekékkel történt. Az átlagos teljesítmény, négy-öt óránként váltott lovakkal, elérte naponként az 1 acret.

A házigazda azalatt a folyó évben be nem vetett földet szántotta fel.

A friss törést csak a következő év tavaszán rögvágóztuk és boronálás után búzával vetettük be.

Július második felében a törést már csak egy fogattal végeztük, míg két fogat fűkaszálassal és gyűjtéssel volt elfoglalva. Ennek a száraz időjárás kedvezett, ami azonban viszont a vetéseknek nem vált előnyére, minek folytán ezekből csak gyöngye termés ígérkezett.

A birtok két aratógéppel és egy közepes teljesítőképességű cséplőgéppel rendelkezett, ezeket az aratás közeledtével jókarba helyeztük. A gépjavításokat maga a házigazda végezte, amihez a gyakorlat adta meg a legszükségesebb tudást. A kanadai mezőgazdasági gépek szerkesztésénél az az egyik főtörekvés, hogy a használhatatlan alkatrészeket szükség esetén maguk a farmerek is ki tudják cserélni.

Ha alaposabb javítások keresztülvitelére szakavatott gépészek vétetnek igénybe, (akiknek az amerikai gépek kezelésében kellő jártasságuk és tapasztalatuk van), úgy ezek, valamint a cséplő gépészek napidíja 6 és 8 dollár között váltakozik.

Az aratást szeptember első napjaiban kezdtük meg. Két aratógéphez 3 ember lett a gép által kérébe kötőit *termény* keresztbe-

rakásához beosztva. A család nőtagjai a házi dolgok által lévén igénybe véve, az aratáshoz és csépléshez 2 munkás lett két-két hónapra felvéve. Ezek havidíja 45 dollárban lett személyenként kialakulva.

Egy aratógép napi teljesítése búzában 15 acre körül mozog.

Az időjárás — 3 naps esőtől eltekintve — (mely a munkálatokat nyolc napra szakította meg), nem volt kedvezőtlennek mondható, s így az aratás szeptember 25 körül be lett fejezve. A száraz, de hideg és szeles őszi napok lehetővé tették, hogy a cséplés azonnal az aratás után megkezdődhetett.

A 20 lóerős gőzkazán szalmafütésre volt berendezve, s ezt mint gépész — fiától támogatva — a házigazda kezelte.

A cséplőgép a gépkezelőkön és egy vízfordó fogaton kívül 6 kettős lófogató szekeret igényelt kévehordáshoz, három kettősfogató ládásszekeret a kicséplést termény hazahordásához. Két ember volt a gép etetésével elfoglalva, — így összesen 15 emberre és 10 kettősfogató szekerre volt szükség.

Ezek részbeni fedezésére további négy napszamos lett — naponként 4 dollárért felvéve, míg a még hiányzó erőket és fogatókat azon farmerek szolgáltatták, kiknek terményeit saját termése után a házigazda volt köteles megállapodás szerint kicsépleni.

A cséplés acenként ca. 14 bushel búzát, 20 bushel árpát, 30 bushel zabot és 6 bushel lenmagot eredményezett. A gép búzából naponként átlag 1000 bushelt cséplelt ki. Egy napi esőtől 6 napra megszakítva a cséplés két hét alatt ért véget.

A cséplőgép, egyik elevátorja a pozdorjává zúzott szalmát fújta ki, míg a másik elevátor a nem éppen tiszta termést a szekérládába csorgatta és ezen szállították aztán el, részben a vasútállomásra, részben a tanya magtárába.

A házigazda azután fiával együtt a szomszédokhoz ment csépleni. A bércséplés ellenértéke Kanadában nem terményszázalékban, hanem készpénzben lesz leróva.

Én a hónapszámra felfogadott két munkással együtt 3 hatos lófogattal, kettősvasú üléses ekével tarlószántáshoz láttunk mindaddig, míg bennünket ebben többszöri átmeneti fagy és havazás után az október közepén beállott mélyreható, téli fagy végképpen meg nem akadályozott.

Téli munkabeosztásom eléggé változatos volt ahhoz, hogy kora reggeltől késő estig foglalkoztasson.

A nyári és őszi munkálatok tartamára a serdülő gyerekekre átruházott tehénfejés és lefölozés ismét reám szállt vissza, ami időmet az állatok gondozása mellett úgy a reggeli előtt, mint a vacsora után teljesen igénybe vette.

A nap többi részében vagy terményt szállítottam a vasútállomásra, vagy az évtizedek óta felgyülemlett trágyát hordtam ki az istálló környékéről a szántatlanul maradt földre, amire a gazda ezidén szánta reá magát először.

Ha a hóállás megengedte, úgy az erdőn tűzifának valót termeltem ki és hordtam be a tanyára. Ezt a nyár folyamán a motorral hajtott körfűrészszel szokták felaprítani és a következő télre eltenni.

A karácsonynak csak első napját ünnepeltük, míg az új év Kanadában nem megy ünnepszámba.

Karácsony után bejelentettem abbeli szándékomat, hogy munkaévem lejártával más foglalkozást akarok keresni. Az év folyamán ruházatom kiegészítésére és apróbb kiadásokra a magammal hozott pénzen kívül 20 dollár előleget kellett igénybe vennem, így március végén 110 dollár követelésem volt, melyet hiánytalanul tényleg meg is kaptam.

Április elsejével kezdődött kanadai élemlényeim második periódusa.

Elhatároztam, hogy tapasztalatok szerzése céljából egy éven át vegyes foglalkozást fogok űzni. Családomat harmad évre kihozatom és valahol állandóan letelepszem. Feleségemet, ki addig a gyerekekkel együtt szüleinél volt, ilyen értelemben tájékoztattam.

Néhány nappal később, 10 dollár vasúti költséggel egy délre fekvő városkába utaztam, hol 4—5 napi semmitelés után munkaközvetítő utján elszegődtem egy hónapi szántásra, élelmezés mellett 25 dollárért. A munka megkezdését a kedvező kora tavaszi idő már április közepén megengedte. De néhány napra rá oly zord téli napokat és hófúvást kaptunk, hogy a szántást 2 hétre be kellett szüntetni.

A munkaközvetítést Kanadában nem szabad megfizettetni; tőlem ügynök munkaközvetítésért díjazást eddig soha nem kért.

Munkaadóm egy bogaras agglegény volt, aki egyedül élt s így a főzést is maga látta el. Megsütött ugyanis egy-egy borjú- vagy sertéscombot s ezt hidegen mindaddig feltálalta, amíg tartott belőle. A tea főző kanna soha nem ürült ki egészen, s ez szolgálta naponkint háromszor az egyetlen meleg ételt, melyet cukorral, minden más hozzáadása nélkül fogyasztottunk el. A konyhaberendezésről ítélve ez az ételbeosztás télen-nyáron ugyanaz lehetett.

Szívesen otthagytam volna kukta barátomat már a hónap közepén, de akkor odaveszett volna addigi munkabérem, mivel egy hónapra voltam elszegődve. Így beértem azzal, hogy a hónap lejártára felmondtam és kértem, hogy fizetésemet rendes időre készítse elő. Ennek dacára 25 dolláromat csak nagyobb huza-vona és többnapos idővesztés árán tudtam tőle megkapni.

Május második fele lévén, elszegődtem a vasúthoz, talpfacseréléshez, amit altjában darabszámra fizetnek. Amíg a munka helyszínére értem, három órát kellett vasúton utaznom. Erre vasúti regijejegyet kaptam, s így összesen csak 90 centet kellett fizetnem.

A kanadai vasúti távolságok óriási méretei úgy az al- mint a felépítmény karbantartására oly sajtáságos módszereket honosítottak meg, hogy ezek az Európában szokásos munkálatoktól teljesen elütők. A futólagos kavicsolást majdnem egymás érő sűrű talpfák- kal pótolják.

Idegennyelvű munkások között eleinte csak alsóbbrendű, magyarázatot nem igénylő munkákra voltam alkalmazható, melyekért 30 cent órabért kaptam. Így egy nap alatt — a munkahelyre ki- és bejárást nem számítva — 8 órán át 2 dollár 40 centet kerestem, melyből naponkint 1 dollárt kellett ellátásért fizetnem.

Két héttel később a már részben eltanult talpfacserélésnél alkalmaztak, melynél az első napok után sikerült naponkint 3 dollárt keresnem. Ezen munkaalkalmat ismét egy esős időperiódus szakította meg, melynek folytán búcsút kellett mondanom a vasúti munkának annál is inkább, mert a vállalkozó benszülöttet állított helyet- tem munkába.

Junius elején ismét más vidéken — kőútjavításnál — találtam alkalmazást, s ellátáson kívül 1½ dollárt kaptam naponkint. Itt az út sarát kellett a javítás alá kerülő útrészekről egy kapaszerű szer- számmal lehúzni. Ezen munkához 6 dollárért egy gummicsizmát

kellett szereznem. Az útjavítást 3 hét alatt befejeztük s ismét más foglalkozás után kellett néznom.

Július elsejével beálltam 2 hónapra farmmunkára, ellátáson kívül havonként 35 dollárért. E két hónap nagy részét szénakészítéssel töltöttem el. Munkaadóm 3 section gazdálkodott s két hónap letelével járandóságomat rendben kifizette; így szívesen szegődtem el hozzá az aratásra napi 3, a cséplésre napi 4 dollárért.

Szeptemberben az aránylag kedvező időjárás folytán mintegy 20 napot dolgoztam s az ezért járó hetven dollárt is tényleg megkaptam. Munkaadóm szintén meg volt velem elégedve s októberre 25, a téli hónapokra 10 dollárt szívesen fizetett volna. De a vasútállomáson átutazó munkások beszélték, hogy egyik tőlünk távoleső vidéken cukorrépaszedéssel sok pénzt lehet keresni. Erre elhatároztam, hogy magam is odautazom. Tervemet meg is valósítottam, a vasúti jegyért majdnem 25 dollárt fizetve.

A cukorrépat, öntözhető területen, egyöntetű irányelvek szerint farmerek tenyészítik. A répa géppel van vetve úgy, hogy kapálását a sorok hosszában lóval fogatolt répakapával végezhetik, míg a ritkítást emberi erővel, kézi kapával kell eszközölni.

A répaszedésnél a hosszában járó lófogatu répaeke az egész répasort kiemeli; ezt ismét kézzel kell megtisztítani s a szállítóeszközökre felrakni.

A répaszedést vidékenként acrekint, vagy napszámra fizetik. Az akkordmunka átvételére a munkások rendszeren nemzetiségi csoportokba állanak össze; de a vállalt munka jövedelmezősége ezek szempontjából csak akkor látszik a tapasztalatok alapján biztosítottnak, ha a megállapodásokat írásba foglalják és mindkét fél részéről tanuk előtt aláírják.

Az egyes városokban ugyanis a munkaközvetítő ügynökök egyebet ígérnek, mint amit a farmerek a munkások megérkezése után megígérni hajlandók. Ezen kívül a megígért és tényleg megfizetett akkordárak között a munkások hátrányára igen nagy eltérések fordulnak elő.

Mi hatan álltunk össze egy munkáscsoportba. A városi munkaközvetítő fejenként és óránként 40 centet ígért és hosszabb munkát helyezett kilátásba. Mi a munkát a nevezett feltételek mellett vállaltuk és saját költségünkre azonnal ki is utaztunk a munkahelyre.

A helyszínére megérkezve, a farmer órabérről hallani sem akart, de hajlandónak nyilatkozott nekünk egy acre répa kiszedéseért és szekérre rakásáért 16 dollárt fizetni. Ezúttal kijelentette, hogy 16 sor cukorrépa képez egy acet.

A kijelölt területnek közepes sűrűségű répatermése lévén, szorgalmas munkával sikerült a 16 sort a hat emberből álló csoportnak egy és fél nap alatt megtisztítva szekérre rakni.

Élelmiszerbeszerzések céljából a farmertől a végzett munka kifizetését kértük. Erre ez azt a meglepő kijelentést tette, hogy ő nem 16, hanem 10 dollárt ígért acenként és ez nem 16, hanem 24 sorból áll mely utóbbit írással is hajlandó volt bizonyítani.

Az elszállásolás és ételmezés ezen a vidéken 1 dollár 30 centbe kerül naponként. Így a keresetre mindannyian ráfizettünk.

Újra ismétlődő, hasonló esetek arra indították kis csoportunkat, hogy ezt a vidéket elhagyva másutt keressünk foglalkozást. Útközben már a másik munkáscsapattal, kiket ugyanazon ügynök ugyanahoz a farmerhez ugyancsak 40 cent órabérért küldött ki a farmer telefonkérésére. Ezek a munkások a mi állításunkat nem hitték el, s tovább vándoroltak a jónak remélt munkaalkalom felé.

Mivel a répaföldek nagyrésze az év tavaszán először lett répával bevetve, úgy a vidék nagyobb munkástömegek elszállásolására és ételmezésére még nem volt berendezve. Ezt a kezdetleges állapotot élelmes vállalkozók nagyon kihasználják s egy-egy fekvőhelyért nagyobb fizetést követeltek, mint a városi hotelek. Így a répa-munkások nagy része még el nem égetett szalmakazalokba bújva töltötte a nagyon hideg és hófúvásos októberi éjjeket.

Elhatároztuk, hogy mind a hatan együtt maradunk és szénbányavidéken próbálunk szerencsét.

Ideérve, ismét azt a mindenütt megnyilvánuló jelenséget észlelhettük, hogy a nem földművelést űző munkásság minden új bevándorlóval szemben a végletekig zárkózott, sőt ellenséges magatartást tanúsít.

Elszegődtünk szénbányába, segédmunkásoknak. A bánya hetenkint csak 3 napot dolgozott. Néhány heti próbálgatás alatt alig kerestünk annyit, hogy magunkat szükségszerűleg fenntarthat-

suk. Mivel a viszonyok javulására itt sem számíthattunk, búcsút mondtunk ennek a foglalkozásnak is.

Elmentünk British-Columbiába erdőmunkára. Hosszas keresés után akkordmunkát kaptunk, hol magunkat bedolgozva — az első hét után kerestünk naponként és fejenként 2 és ½ dollárt; ebből ellátásért egy dollárt fizettünk. Meg is lettünk volna a munkával elégedve, de a vállalat alig 3 hét múlva gazdát cserélt s az új tulajdonosok más nemzetiségű munkásokat alkalmaztak.

December közepe táján visszamentem Winnipegre abban a reményben, hogy ott könnyebben juthatok munkához. Keservesen csalódtam.

A kosztházak tele voltak munkanélküliekkel; számuk meghaladta megközelítő számítás szerint a nyolcszázat. Nagyrészüknél már csak kevés, vagy semmi pénzük nem volt. A közlekedési vállalatok munkaszerezésre hivatott ügynökei április közepére helyeztek földművelő munkaalkalmat kilátásba. Az emberek nagy része hiányos öltözetben 35—45 Celsius fokú hidegben rótt napról-napra eredménytelenül a munkátkeresők és hajléktalanok rögös útját. Ezek közül de sokan megbánták — hogy kivándoroltak!!

Akiknek minden pénzük kifogyott, hova forduljanak? A bevándorlási biztosság épülete csak a legelső munkaszerezésig van hivatva a bevándorlónak menhelyet nyújtani s ezt az óhazából megérkezés alkalmával már mindenki igénybe vette. Városi munka nincs. Munkakeresés végett a tanyákra kimenni abszolút kilátástalan. Az erdőmunkáról egy-két hónapi próbálgatás után sokan visszatértek: reménytelenség az egész vonalon. Pedig a tél nagyon hosszú és nagyon hideg. Aki otthon — hazájában — nagyon válogatta, hogy milyen munkát mennyiért végezzen: lerongyolódottan, éhesen tapossa a kosztházak küszöbét, hogy egy-egy hétre szállást és kenyeret kapjon hitelbe, melynek ellenértékét a nyári keresetből ígéri majd megfizetni.

A Keleti-tartományok ipari vidékein ugyanilyen a helyzet. Ezek közül a kétségbeesett emberek közül szedik aztán áldozataikat az embercsempészek, akik azt ígérik hogy átjuttatják őket az Egyesült Államokba, — ha az ottani rokonok követeléseiket előre biztosítják.

Ezt követi a régen és mindig megismétlődő folyamat: idegölő kísérletezések az átszökésre, elfogatás, deportálás, erkölcsi és anyagi

lezüllés. Sok esetben végződik így a mindentígérő kivándorlás utolsó fejezete. Ami utána jön: hosszú évek keserves munkája azért, hogy megkeressék azt, amit elutaztak.

Magam is négy hónapot éltem át tétlenül egyik hivatásos lakásadónál, szerény közös szállásért és étellemezésért naponként 1 dollárt fizetve.

A szokatlan, rendszertelen életmód fáradttá, fásulttá tett; amióta rokonomtól az évi munkából eljöttem, keresetem jórészét feléltem és elutaztam. Összes készpénzem, elsőévi keresetemet is beleértve 180 dollár volt. Ez elég lett volna ugyan feleségem és 3 éves kis fiam utazási költségeire, de magam is hajléktalan lévén, nem tehettem őket is ki a bizonytalanságnak.

Hosszú töprengés után elhatároztam magamat, hogy egy általánosan jónak mondott vidéken egész évre farmra szegődöm el, hogy az ottani viszonyokat is megismerjem, s esetleg aztán ott farmot szerezzek és letelepedjem.

Az angol nyelvből annyit már megtanultam, hogy szükség-szerűen megtudtam értetni magamat.

Nehéz szívvel fizettem a vasúti jegyért újból 25 dollárt. Megérkezve, pár napi munkakeresés után egy farmerhez kerültem, kinek felesége pár héttel azelőtt halt el, 2 kiskorú árva hagyva maga után.

A farmer kész örömmel egyezett bele, hogy családomat kihozassuk, hajlandó volt teljes ellátáson kívül nekem egy évre 350, feleségemnek 200 dollárt fizetni, ha feleségem a gyermekek gondozását és a házi teendők elvégzését vállalja. Erre vonatkozólag én kötelezettségszerű írásbeli nyilatkozatot adtam.

Munkaadóm személyes utánjárására a beutazási engedélyt a rendkívüli viszonyokra való tekintettel rövidesen megkaptuk. Az utazási költség felét a farmer előlegezte. A hajóstársaság hazámbeli ügynökségénél sürgönyileg intézkedett, hogy családom haladéktalanul útbaindítassék. Ezek 6 héten belül, március végére tényleg meg is érkeztek.

Az egy sectió nagyságú birtok egy régóta művelés alatt lévő mintagazdaság volt. A tulajdonos rendszeresen éves cselédet tartott s mellette a szorgosabb időszakokra átmenetileg is vett fel munkásokat.

Ő maga főleg állatkereskedéssel foglalkozott és így a birtok vezetése lassan-lassan az én kezembe ment át.

A tervbevett egy év helyett kettőt töltöttem el ugyanazon állásban. Kiadásaim ezen idő alatt alig voltak.

Gazdám engedélyével a második évben tehenet és anyasertést, később 4 birkát vettem, melyeket a jó gondozás szépen feljavított. Ezekenkívül, a második év végével összesen 600 dollár megtakarított pénzem volt.

A vidéket s ennek gazdasági viszonyait két év alatt kitanulmányoztam. A második év egész termése elfagyott annyira, hogy ezt takarmánynak kellett lekaszálni.

Ez utóbbi körülmény különösen gondolkozóba ejtett.

A birtok — amelyen gazdálkodtunk, tényleg Kanada legkedvezőbb terménytermő területén feküdt. De az elemi csapások ellen ez sem volt biztosítható.

Ezenkívül annyira lekötötte lelkünket az óhaza emléke, hogy nem tudtuk magunkat kanadai földvételekre és így az idegenben állandó letelepülésre elhatározni.

Hosszabb töprengés után egy ötéves szerződést kötöttünk gazdánkkal, aki részünkre évenként összesen 600 dollár fix fizetést biztosított s ezenkívül megengedte, hogy a szomszédban bérelt legelőn magunknak meghatározott számban tehenet, sertést és juhokat tartsunk.

Ebből az öt évből ezidőszerint, három még hátra van. Meglevő 1500 dollárunkhoz hozzáteszünk ezen idő alatt még ugyanannyit. Az akkorra felszaporodott állatok árából kitelnek az utazási költségek: aztán haza megyünk. Hazahív a róna. Hazahív értünk aggódó öregedő szüleinknek fájó sóhajtása, hazahív nyugtot nem találó lelkünk minden szívverése, szülőföldünk akácillat árja.

Hazamegyünk. Háromezer dollár nem sok pénz — de otthon már valami. új életet kezdünk vele.

Ebből az így itt töltött 9 évből a második volt a legmozgalmasabb, mivel ez évben a munkahelyeim változtatásával járó utazási költségek és a munkanélküliség felemésztették korábbi keresetem nagy részét.

Amióta állandó helyre kerültünk, nagyon meg kell ugyan

dolgozni az évi bérért, de ez biztos. Szállásunk és étellemezésünk jó; s e mellett a mostoha időjárás nekünk nem okoz semmi gondot. Aztán ha hazaértünk, elfeledjük ennek a kilenc évnek lélekölő sivárságát.

„C” elbeszélése.

Egy titkot kell Önöknek elsősorban elárulnom — kezdi „C” elbeszélését, — melyet Önök előtt kiutazásunk alkalmával gondosan rejtettem, melyet annak idején özvegy édesanyámon kívül a feleségem sem tudott. Nekem a bevallott 45 dolláron kívül még 300 dollár készpénzem volt, melyhez következőképpen jutottam:

A szülőanyám fivére Amerikában él hosszú idő óta, s anyámnak többször küldött haza kisebb nagyobb pénzküldeményeket, melyeket ő gondosan összerakosgatott. Nagybátyám leveleiben mindig hű képet adott helyzetéről, melyből anyám a kezdet nehézségeit a maga valójában áttekintette.

Elutazásom előtt megfogadtatta velem, hogy erről a pénzről még feleségemnek sem teszek említést. Az összeget kabátom bélésébe bevarrva lelkemre kötötte, hogy ezt csak végső szükség esetén vagy olyan vállalkozásra veszem csak igénybe, mellyel jövőmet biztosan megalapíthatom.

Amikor mi Winnipegben elváltunk, egy birtokközvetítő irodába tévedtem. Ott egy alkalmazásban lévő honfitársamra találtam, aki néhány napi ösmeretség után az itteni viszonyokról jóakarattal tájékozott.

Ajánlott is mindjárt egy $\frac{1}{4}$ sectió nagyságú bérletet, melynek tulajdonosa akkortájt halálozott el; örökösei külföldön éltek, s megbízást adtak az én ügynökömnek a birtok bérbeadására.

A birtok úgy lakóházzal, mint gazdasági épületekkel, élő és holt felszereléssel el volt látva, de északi fekvése után arra lehetett következtetni, hogy éghajlati viszonyai nem a legkedvezőbbek lehetnek.

A feltételek után érdeklődve, ezek előnyösnek látszottak.

Az ügynök a birtok bemutatása céljából hajlandó volt velem a helyszínére kiutazni; az utazási költséget mindenki a magából fizette.

A birtok tavakban gazdag, erdős vidéken a vasúttól mintegy tíz mérföldre feküdt. A 320 acreből 60 acre tarló és 20 friss törés volt. Az erősen hullámos, töretlen terület nagyrészt nyárfaerdő borította.

A lakóház és az istálló hántolatlan gömbfából voltak építve. A szükségszerű állatállomány és a primitív gazdasági felszerelés melyekre jelenleg az egyik szomszéd szívességéből ügyelt fel, az elhanyagolt, szegényes gazdaság benyomását tette.

Csak a kedvező feltételek bírtak arra, hogy a bérlet kérdésével komolyabban foglalkozzam.

A birtok 3 évre volt bérbeadandó — azon kikötéssel, hogy az évenként elért, összjövedelem fele bér gyanánt a tulajdonosokat illeti meg. Ebből a termés fele természetben, a többi jövedelem készpénzben rovandó le. Az első évi vetőmag ezenfelül természetben visszaadandó. Évenként újabb 15 acret kell feltörni, az állatállomány a jelenlegi létszám alapján, a gazdasági épületek és a felszerelés annak idején jó karban adandó vissza. Biztosítékul egy banknál 200 dollárt kellett letétbe helyeznem. Az ügynök az egész idő tartamára a tulajdonosok képviselőjével bízott meg. Az adó közös terhet képezett.

A helyzet mérlegelése után magamat a bérlet átvételére határoztam el, s a formaságok elintézése után a birtokot tényleg bérbé vettem. Az ügynököt egyidejűleg megbíztam, hogy édesanyám és feleségem számára a beutazási engedélyeket szerezze meg.

Az Egyesült Államokban lakó nagybátyámat megkértem, hogy hozzám tartozóim kihozatala céljából a hajójegyek árát adja nekem kölcsön. Erre ő késznek nyilatkozott s az összeget haladéktalanul rendelkezésemre bocsátotta.

Az első időben minden igyekezetem oda irányult, hogy az állatállományt feljavítsam s a gazdasági felszerelést a tavaszi munkálatokra használható állapotba helyezzem.

A lakás — az elhanyagoltságtól eltekintve — nem volt rossznak mondható. Élelmezésemhez egyelőre csak kenyeret kellett vennem; ezenkívül a legszükségesebbekkel a tehén és a szárnyasok elláttak.

Az áprilisi hideg és a magas hóállás nem engedte meg, hogy a tavaszi munkálatokat megkezdhessem. Így egy közeli fűrészs-

telepre szegődtem el 2½ dollár napszámért s ott maradtam mindaddig, míg a hóolvadás beálltával a szántást május első napjaiban meg nem kezdhettem.

Ehhez egy egy vassal ellátott régi típusú üléses eke s 6 nem éppen fiatal ló állott rendelkezésemre. A fogatot a hullámos terepre és az agyagos talajra tekintettel nem tartottam elég erősnek s hozzájuk 60 dollárért még két lovat szereztem be.

A rögvágót borona volt hivatva pótolni; vetőgép hiányában a vetést kézzel kellett végezniem. Ilyen körülmények között, alig voltam képes a már korábban művelés alá vett területeket június közepéig árpával és zabbal bevetni, dacára annak, hogy ebben az időközben megérkezett édesanyám és feleségem is segítségemre voltak.

Az első évben vetésünket egy késő augusztusi fagy annyira tönkretette, hogy ezt szálastakarmánynak kellett lekaszálni.

Második évben a bevetett 90 acre zab termése a korán beállott tél folyamán a hó alatt telet. Amit belőle a kártékony állatok meghagytak, csak a tavaszi hóolvadás után tudtam kicsépelni.

A harmadik évben közepes jó termésemet betakarítottam, de ennek dacára nem voltam megelégedve.

Az erdőirtás nehéz munkáját s a nehezen művelhető agyagos,, hullámos talaj művelését a birtok északi fekvése által legjobb esetben is elérhető gyöngye termés nem fizette meg kellőképpen. Az erdővel fedett terület kevés alkalmat nyújtott az állattenyésztésre, ezenkívül ennek melléktermékei a környék gyér népessége folytán nem voltak értékesíthetők.

Munkaalalmat a vidék csak a legszorgosabb időszakokban nyújtott. Így várva-vártam a három év leteltét, hogy bérletemtől megszabadulhassak s biztosítékul letett 200 dolláromat visszakaphassam.

E három év alatt megfeszített munkánk árán alig 800 dollárt tudtam megtakarítani, melynek nagy részét favágással s a halászokhoz napszámrajárással kerestem meg. Ezt az összeget pedig a családom kihozatalára igényelt kölcsön emésztette fel.

A negyedik év tavaszán nagybátyám — aki időközben özvegy lett — megelégedve a bányászéletet, az Egyesült Államokból hozzánk költözött.

Egy sectió nagyságú, vasútvonalon fekvő, mindennel felszerelt gazdaságot vettük meg 50 dollárért acrenkint. A vételár 7%-os kamatozás mellett féltermés jövedelmével törlesztendő mindaddig, míg ily módon az egész vételár meg nincs fizetve.

Az egész birtok kivétel nélkül szántott terület, melyből egy rajta átszaladó kissebb folyó szabályozása által sikerült ca. 100 acret öntözhetővé tenni. Ezen terület vetett takarmány termelésére alkalmasnak bizonyult s lucernával már két éven át jó eredményeket értünk el rajta. Ezzel kapcsolatban a méhtenyéztéssel is kísérleteztünk, amely szintén sikerrel kecsegtet.

Juhtenyésztés céljaira egy szomszédos szabad területet béreltünk, ezzel kapcsolatban a juhsajt és juhturókészítést igyekeztünk meghonosítani.

Terményekben a múlt év közepes termést hozott, míg az idei termés nagy részét valami sáskaszerű rovar és a rozsdá tönkretette. Bármilyen jó legyen is a birtok — a gazdálkodás, itt is — mint Kanadában mindenütt — nagy rizikóval jár.

Nagyon sokat gondolkodtunk rajta, hogy érdemes-e magunkat, más anyagi áldozatok nélkül is — kezünk munkájával a kanadai földhöz lekötni.

A birtok aránylag jó. Vasútvonalon fekszik s meg van a teljesen megművelt talaj minden előnye. De tisztában kell lennünk azzal, hogyha sikerül is ezt 25—30 évi megfeszített munka árán kifizetnünk: készpénzért eladni sohasem tudjuk. Így rabjai leszünk saját birtokunknak.

Hiába fog élni lelkünkben az *égető vágy*: hazamenni. Ha elgondoljuk: 25—30 év után kiket találhatunk majd ottan? A testvérek, a rokonok nagyrésze kihalt, a fiatalok mind idegenek lesznek.

Itt pedig mi hasznunk van az életünkéből — egyéb a munkánál? Körülöttünk a nagyon gyéren lakott végtelen idegen. A 7 hónapos tél a maga borzalmas hidegével; vándor homokbuckáival. A nagyon forró nyár körömszakadásig menő nagyon kétes eredményű emberfeletti munkájával. Gyermekeinket elneveli tőlünk az iskola, ők is idegenek lesznek. Kiért élünk? Miért élünk?

A három kivándorolt kialakult véleménye.

Élénk vita fejlődött ki a barátok között elbeszéléseik nyomán, mely szőnyegre hozta a kérdések és feleletek egész sorozatát. Végre mindhármuk egybehangzó véleménye odanyilvánult, hogy a Kanadába bevándorló földművesnek vagy földművessé lett másfoglalkozásúaknak mindaddig nem szabad állandó letelepedésre és földvételezetre gondolni, amíg a viszonyokat saját tapasztalataik alapján a maguk valójában meg nem ismerték. Ehhez pedig 3—4 év okvetlenül szükséges.

A viszonyok felismerésének egyetlen módja, hogy a bevándorló Kanadába érkezése után mint farmmunkás egész esztendőre elszegődjön. Még pedig — (bármily különösnek tűnik is fel első pillanatra ezen tanács) idegen nemzetiségű, angolul beszélő, jó hírnevű régi telepeshez.

Mindkét fél joga és kötelessége a két példányban kiállítandó szerződésben állítandó össze, s 4 tanúval íratandó alá. Ennek egy példánya a munkaadónál, a másik a munkásnál kell hogy maradjon. A szerződés összeállítása alkalmával a nyelvi nehézségek a békebíróknál igénylendő tolmács útján küszöbölendők ki, kinek neve a szerződésben is megjelölendő.

A bevándorló, ha évi munkát vállalt, feleljen meg szerződés szerű kötelezettségének, hogy ennek alapján rendes ellátását, valamint fizetésének megállapodás szerű folyósítását biztosítsa.

Kanadában a farmerek a nyári munkaidő alatt a nap minden percét kihasználják, hajnalhasadástól késő estig. Erre mindenkinek el kell készülnie. A téli munkaszezon nem oly szorgos, de a külső munkákon a munkást mindig fenyegeti a fagyás veszélye. A kezek, lábak és fülek védelme különös óvintézkedéseket igényel, melyeket a régi telepesektől kell ellesni.

Minden bevándorló főtörekvésének oda kell irányulni, hogy az angol nyelvet mentől előbb megtanulja. Fitalabb bevándorlók — ha angolok között élnek — ezt 1—1 1/2 év alatt szükségszerűen elsajátítják; különösen akkor, ha a kezdet nehézségeinek leküzdése után szabad idejüket tanulással okosan kihasználják. Az angol nyelvet beszélő bevándorló már sokkal könnyebben boldogulhat, mint az, aki ennek hiányában csak a fajrokonokra van utalva,

akik az ő tudatlanságát a maguk javára rendesen elég drágán szokták megfizettetni.

Ha a bevándorlónak az állandó letelepedés a végcélja, úgy az első év alatt személyesen szerzett tapasztalatai és a múltra vonatkozó, megbízható felvilágosítások alapján nagy általánosságban áttekintést nyerhet a vidék gazdasági viszonyairól. Ha ezek az adott viszonyok között elég tűrhetőek, úgy elszegődik egy vagy több gazdához egy második, harmadik és negyedik esztendőre. Ha a vidék viszonyai kedvezőtlenek, úgy mennie kell néhány száz mérfölddel tovább; ahonnan megbízható, jobb híreket hallani. Térben és távolságban igazán nincs hiány Kanadában.

Az első évi fizetésből visszafizeti azt az összeget, melyet kiutazása költségeire felvett. Második évi keresetéből kihozathatja feleségét, ha a helyi viszonyok ezt megengedik. Mindkettőjük harmadik és negyedik évi szorgalmas munkája eredményezhet aztán annyit, hogy azzal a földszerzés legelőnyösebbnek látszó módzata szerint saját földjükön berendezkedni kezhetnek anélkül, hogy nagyon terhes adósságokat vennének magukra. A kezdet így is igen nehéz s nélkülözésekben gazdag 15—20 esztendő emberfeletti munkája kell hozzá, hogy tanyájukat tűrhetően felszerelve magukénak mondhassák.

Ezzel nincs az mondva, hogy ezt a célt mindenkinek el kell — vagy el lehet érni. Az sem, hogy nincsenek és nem lehetnek különösen szerencsés esetek, amikor ez az eredmény nagyobb arányban és hamarább is elérhető. Ez mint mindenütt, úgy itt is a szerencse dolga.

De a legjobb esetben is, megéri-e az eredményt az az áldozatot, melyet cserébe kellett adni érte? El kellett hagyni érte az óhaza bensőséges kulturéletét. A messze idegen pedig mindig idegen marad. Pedig évtizedek keserves munkája az idegen földhöz szegzi a bevándorlót; birtokát eladni nem tudja s ottmaradásra van minden időkre ítélve. Emberfeletti küzdelemmel megszerzett megélhetéséért feláldozza megszokott életmódját — s gyermekeivel együtt fájának nyelvét és szokásait.

A kanadai állampolgárságot ezidőszerint ötévi állandó Kanadában való tartózkodás után lehet elnyerni. A kanadai állampolgárok beutazása elé az Egyesült Államok jelenleg nem gördítenek nagyobb

akadályokat, de törvényhozó körökben sok szó esik arról, hogy a beutazási korlátozásokat a közeljövőben a kanadai állampolgárokkal szemben is megfogják szigorítani.

Következményeiben legkárosabb, sokszor katasztrofális Kanadában azon bevándorlók helyzete, akik készpénzzel rendelkezve ismeretlen helyen és ismeretlen viszonyok között előre befektetéseket eszközölnek. Ezek aztán önmagukat fosztják meg mozgási szabadságuktól játékszerévé válva a mindent végletekig kihasználni akaró spekuláció nem mindig lelkiismeretes tényezőinek.

Ezen eljárás káros voltára nem lehet a kivándorlókat eléggé figyelmeztetni.

Azon bevándorlók, akik jelentékeny tőkével vagyonuk szaporítása céljából jönnek Kanadába, szem előtt kell tartaniok, hogy itt minden ember vállalkozó, minden ember kereskedő, akiknek a nyelv tudásán kívül megvannak az üzleti lehetőségek kihasználásához elkerülhetetlenül szükséges helyi ismereteik.

Vállalkozni könnyű, de az eredményes működéshez okvetlenül szükséges, hogy saját céljainkat a kivitel lehetőségével előzetesen, találóan összemérni képesek legyünk. Késő, ha erre a tények nyújtanak jóvá többé nem tehető tanulságot.

Vadászoknak és kutatóknak, kik ezen foglalkozásokat kedvtelésből űzik Kanada vadakban bővelkedő középső részei, valamint az Észak felderítetlen régiói hálás terepet nyújtanak. Ezekhez csak pénz, a helyi viszonyokat mérlegelő gondos szervezés alapján pontosan működő utánpótlás, egészség és kitarás szükséges.

ÁTMENETI MÓDOSÍTÁSOK A KANADAI BEVÁNDORLÁSI TÖRVÉNYHEZ.

Magasabb állásban levő vasúti vezető tényezők 1925. augusztus és szeptember havában egyesületi gyűléseken tartott beszédeiből lett általánosan ismertté a kanadai kormány azon átmeneti intézkedése, melynél fogva Kanada két vasúttársasága ideiglenes kormányrendelettel szabad kezet nyer Középeurópában a Kanadába kivándorolni szándékozók kiválasztására, kikből a szerintünk megfelelőeknek a kanadai beutazási engedélyt megadhatják. Ezzel szemben a Kanadába általuk behozott bevándorlók foglalkoztatásáért a felelőséget ezen társaságoknak kell vállalniuk.

A bevándorlási törvény a fentiek értelmében történő megváltoztatása, vagy módosítása a nyilvánosság előtt hivatalosan még nem nyert megerősítést, de mivel a vasúttársaságok megbízottai Középeurópában ily értelmű működésüket már 1925. szeptemberében megkezdték, úgy ezen változtatásokat mint érvényben levőket kell tekintenünk.

S most világítsuk meg ezen újítást a bevándorlók szempontjából.

Eddigi tapasztalatok szerint az évenként áprilistól augusztusig Kanadába érkezett bevándorlók — mint földművelők — átmeneti foglalkozáshoz juthatnak ugyan, de ezeknek több mint fele szeptember végével, a mezőgazdasági munkálatok bevégeztével munkanélkülinek tekinthető. Ezekből a nyugodtabb vérmérsékletűek többkevesebb hiábavaló munkakeresés után „téli szállásra” vonulnak s ott április közepéig felélik azt a szerény összeget, melyet a nyári munka alatt esetleg megtakarítottak.

A törekvőbbek (vagy akiket az otthoni terhek nyugtalanítanak) nem akarnak a téltlenségbe beletörődni. Ezek a többezer kilométeres vasúti

utakra költik el nyári keresetüket s már október-novemberben tanácstalanul és minden anyagi nélkül állanak az ipari vidékek munkátlanságának útvesztőjében, s élnek önérzetes emberekhez nem méltó életet.

A bevándorló farmmunkások számának növekedésével csökkenő arányba áll Kanadában a munkabérek magassága; ezen bérek 1924-ben átlag 15%-al magasabbak voltak, mint amennyit 1925-ben a farmerek fizetni hajlandónak mutatkoztak. Az egész évi elszegődés a bevándorlók csak egy kis részét volt képes állashoz juttatni, mivel a kisebb gazdaságok egész évi alkalmazottat nem tartanak.

Egy állam, mely földműves államnak lenni van hivatva, ipari kereskedelmi tultengésben szenved akkor, mikor 9 ½ millió lakbssából legfőllebb csak 2 ½ millió — tehát lakosságának alig negyedrésze foglalkozik földműveléssel. Ipari és kereskedelmi, valamint közigazgatási keretei túl vannak fejlesztve arra az időre, amikor földművelő lakosságának a mai sokszorosát kellene kitenni. De mivel ezen foglalkozás tényleges gyakorlásának egyszer s mindenkorra határt von az elképzelhető legmostohább és legszeszéyesebb időjárás, a földművelésre szánt bevándorlók ismét elszélednek.

Tény az, hogy az utóbbi években a népmozgalom adatai szerint a ki- és „el” vándorlók száma rendszerint eléri a bevándorlók létszámát. Az állandó telepések szaporodásában egy stagnáció állt be, melyen az erre hivatottak a legnagyobb erőfeszítés árán sem tudnak segíteni.

Ezen állapoton változtatni volna hivatva a bevándorlási törvény fenti módosítása, melynek természetes következményeképpen a vasúttársaságok megbízottai Középeurópában oly kivándorlókat igyekeznek Kanada részére keresni, akik hazájokban eladott vagyonuk árán szerzik meg a kiutazáshoz és a földvételhez szükséges pénzüsszeget. Ezeknek a bevándorlóknak kitelepítése ismét az anyaország szempontjából megengedhetetlen, mert ezáltal elveszti munkabíró kisgazdátársadalmának legjavát; akik ismét a fent ismertetett viszonyok folytán idekünt földönfutó boldogtalanok lesznek.

Az amerikai rokonok pénzén a „Kanada legújabb telepítési módszere” című fejezetben vázolt eljárást tarthatatlannak kell minősítenünk; ennek végét fogják vetni az első évek szomorú tapasztalatai.

Ha a kanadai földművelés oly óriási rizikóval nem járna, legjobb üzlet lenne az, ha a területek eredeti tulajdonosai birtokaik megművelését Európából hozott munkásokkal saját számlájukra végeztetnék. Ily arányú törekvést nem találunk egész Kanadában.

Ameddig Kanada az Európából átvándorolt vagyontalan elemeket egész éven át megszakítás nélkül foglalkoztat nem képes, addig bevándorlási kérdésének sikeres megoldására gondolni nem lehet.

ZÁRSZÓ.

Északamerika egész területén jelenleg több mint 130 millió ember él, kik — ezidőszerinti politikai elszigeteltségük dacára — már a napóleoni háborúk idején elfogadott „monroe-elv” alapján Amerikát az amerikaiaknak követelik.

A közös érdek egy táborba sorakoztatja az eredeti faji jellegéből mindig jobban kivetkőző nemzetiségeket.

Az európai és amerikai gazdasági elővédcsatározások időmultán egy nagy összecsapásnak adnak helyet, melynek kimenetele a világgazdasági súlypont hovátartozóságának kérdését lesz hivatva eldönteni.

Jövöbelátó világgazdasági politikusok Kanadában látják Iris almáját, mely Anglia és az Északamerikai Egyesült Államok között szakadásig menő viszályra fog okot adni.

Az Egyesült Államok ipari fejlődésének kibővült tárházát képezi a vele összefüggő, népfajilag nem idegen Kanada. Ennek erdőségei és bányaalománya jelentős, míg felszínének benépesítése az éghajlati viszonyok folytán belátható időn belül nem tehet lényeges haladást.

Ezzel szemben Anglia a presztízskérdés mellett Kanada elvesztésében a világ gabonpiacára gyakorolt befolyásának csökkenését és saját országa élelmiszer szükségletének fedezését látna veszélyeztetve.

Kanada bevándorlóit a messzemenő politikai kérdések nem érdeklik. A megélhetésüket keresők tömege révedező tekintettel hajlék és kenyér után kutat.

A Kanadába bevándorlókat óva intem túlzott reményektől.

A régi telepesek: fogadják szívesen a sors vihara által hozzájuk vetett, hajótörött honfitársaikat.

Gondoljanak mindannyian szeretettel az óhazára és istápolják közös erővel a nemzeti hagyományokat.

A sok százados múltak kötelességeket rónak az utódokra hogy őseik emlékét tiszteletben tartva faji jellegüket az utódoknak az idegenben is megőrizték.

Intó szavaimat küldöm hozzátok otthoni magyarok, egy szomorú világból, a honnan reménytelenül hazavágyó kivándorlók síró sóhajtasát csak a szálló szellő viheti már felétek.

Láttatok e már késő őszi időben szárnyatörött fecskét? Láttatok e meddő törekvését a többivel repülni messze, messze melegebb vidékre, az ígéret földjére?

A múlt évben kivándorolt magyarok nagyrésze itt lézeng Kanadában munkanélkül! Mindmegannyi szárnyaszegett fecske. Hárromezer magyarember Kismagyarországról.

Nyári keresetét nagyrésze már hónapokkal ezelőtt felélte, pedig a földművelőnek munkához tavasz még nagyon messze van. Mit keresnek itten? Magyarország csak egy van a világon! És ha most porbasújtottan él is borzalmasan megcsönkített testén mindenéből kifosztott nemzetünk: fel a fejfel magyarok! Megmaradt a multunk, megmaradt a hitünk a jövőbe!

Boruljunk le mindennap az ország szent porába, takargassuk lelkünk melegével didergő, beteg testét! Honszerelmünk lángja visszaadja régi erejét a lekötött végtagoknak is! Őrtüzek gyúlnak tőle a Kárpátok ormán, a Gerlachfalvi-csúcson, a Hargitán, melyek égiségű öröklángja megvilágítja a hadak útját, hogy győztesen mehessünk előre rajta minden külső és belső ellenség ellen; megmutatja a helyes irányt, hogy merre találjuk meg ismét ezer év által megszentelt, erdőkoszorúzta határait Nagymagyarországnak

Ezt tartsátok szem előtt, mielőtt hajóra szállnátok. Ezt gondolatokat meg, ameddig nem késő. ..